

La Libereco de Pensraporto 2025

Ŝlosilaj Landoj Eldono

Tutmonda raporto pri la rajtoj, jura statuso kaj diskriminacio
kontraŭ humanistoj, ateistoj kaj la nereligiaj

Humanists
INTERNATIONAL

La Libereco de Penso Raporto 2025

Ŝlosilaj Landoj Eldono

Tutmonda raporto pri la rajtoj, jura
statuso kaj diskriminacio kontraŭ
humanistoj, ateistoj kaj la nereligiuloj

Humanists
INTERNATIONAL

Kopirajto kaj Aŭtoroj

Redaktisto: Nick Bull

Asociita Redaktoro: Céline Gray

Kontribuantoj: Leon Langdon kaj Jonas Skorzak

Volontula esploristo: Nouha Khelfa

Speciala danko al la jenaj membroj kaj partneroj de Humanists International:

Alianco de Humanistoj, Ateistoj kaj Agnostikuloj (AHA) Luksemburgo

Amerikaj ateistoj

Amerika Humanista Asocio

Ateistoj en Kenjo

Birmaj ateistoj

Liberpensuloj Libano

Humanistoj Malajzio

Humanistoj Malto

Speciala danko al: Matt

Cherry, kiu laboris pri la komencaj eldonoj de ĉi tiu Raporto en 2012 kaj 2013, kaj sur kies laboro la Ĝenerala Enkonduko plejparte baziĝas.

Bob Churchill, la redaktoro kaj pioniro de la Raporto de 2012 ĝis 2019.

Gary McLelland, Timea Szeteiova, Javan Lev Poblador, Florence Olasehinde kaj Kacem El Ghazzali.

Se vi havas ĝisdatigojn, aldonojn aŭ korektojn por ĉi tiu Raporto, bonvolu retroŝti: report@humanists.international

La Raporto pri Libereco de Penso 2025: Eldono pri Ŝlosilaj Landoj © Februaro 2026

La Raporto pri Libereco de Penso de [Humanists International](#) estas disponebla laŭ [permesilo Krea Komunaĵo Atribuite-Samkondiĉe 4.0](#) Internacia.

Humanists International estas la tutmonda reprezenta demokratia organizaĵo de la humanisma movado, kiu unuigas diversecon de humanismaj (kaj aliaj nereligiaj) organizoj kaj individuoj. Ni volas, ke ĉiu vivu digne en mondo, kie universalaj homaj rajtoj estas respektataj kaj protektataj, inkluzive de aliĝo al politika sekularismo fare de ĉiuj ŝtatoj. Ni laboras por konstrui, subteni kaj reprezenti la tutmondan humanisman movadon defendante homajn rajtojn, precipe tiujn rilatajn al nereligiaj homoj, kaj antaŭenigante humanismajn valorojn tutmonde, kiel ekzemple en la Deklaracio de Amsterdamo (2002).

Humanists International, Inc. estas usona neprofitcela organizaĵo 501-c(3) registrita en Novjorko. Registrita adreso: 1821 Jefferson Pl NW, Vaŝingtono, DC 20036. Humanists International estas ankaŭ la komerca nomo de Humanists International 2020, skota (brita) bonfara organizaĵo n-ro SC050629. Registrita adreso: 272 Bath Street, Glasgovo, G2 4JR, Britio.

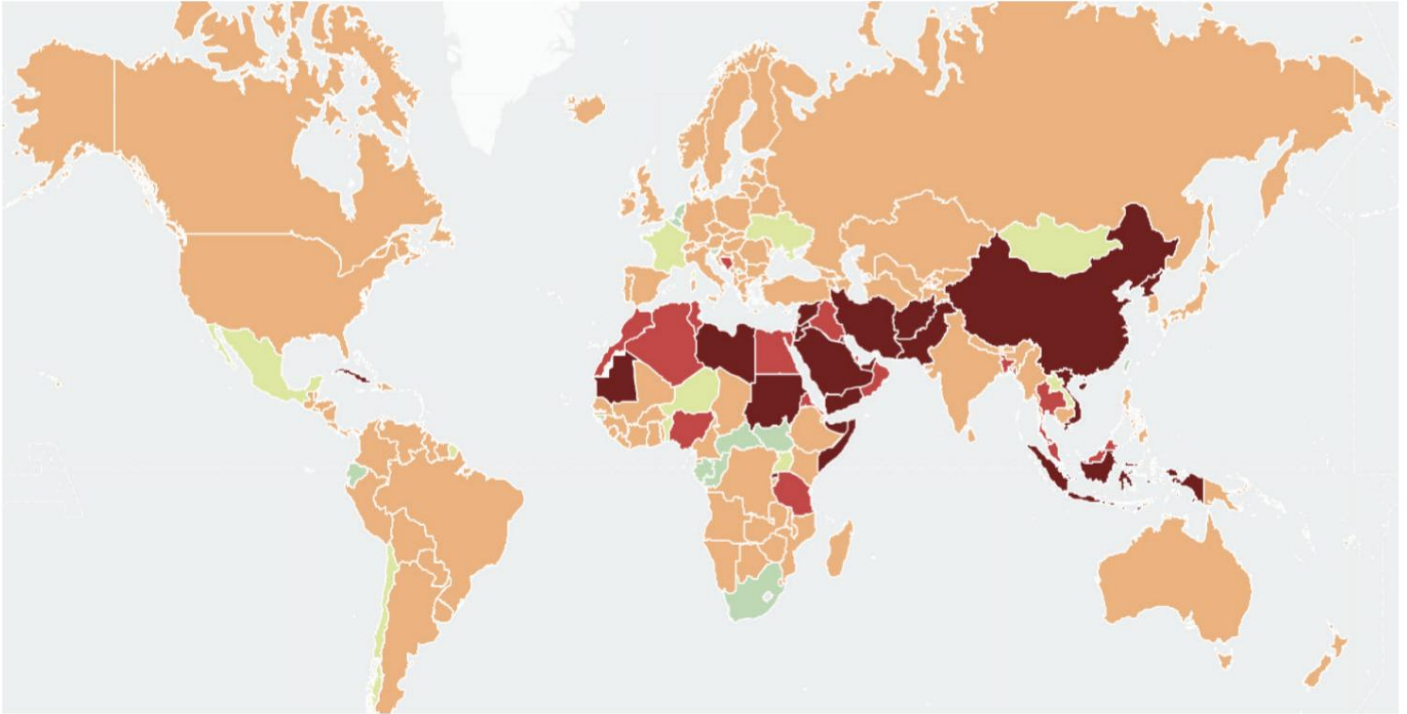
Mapoj

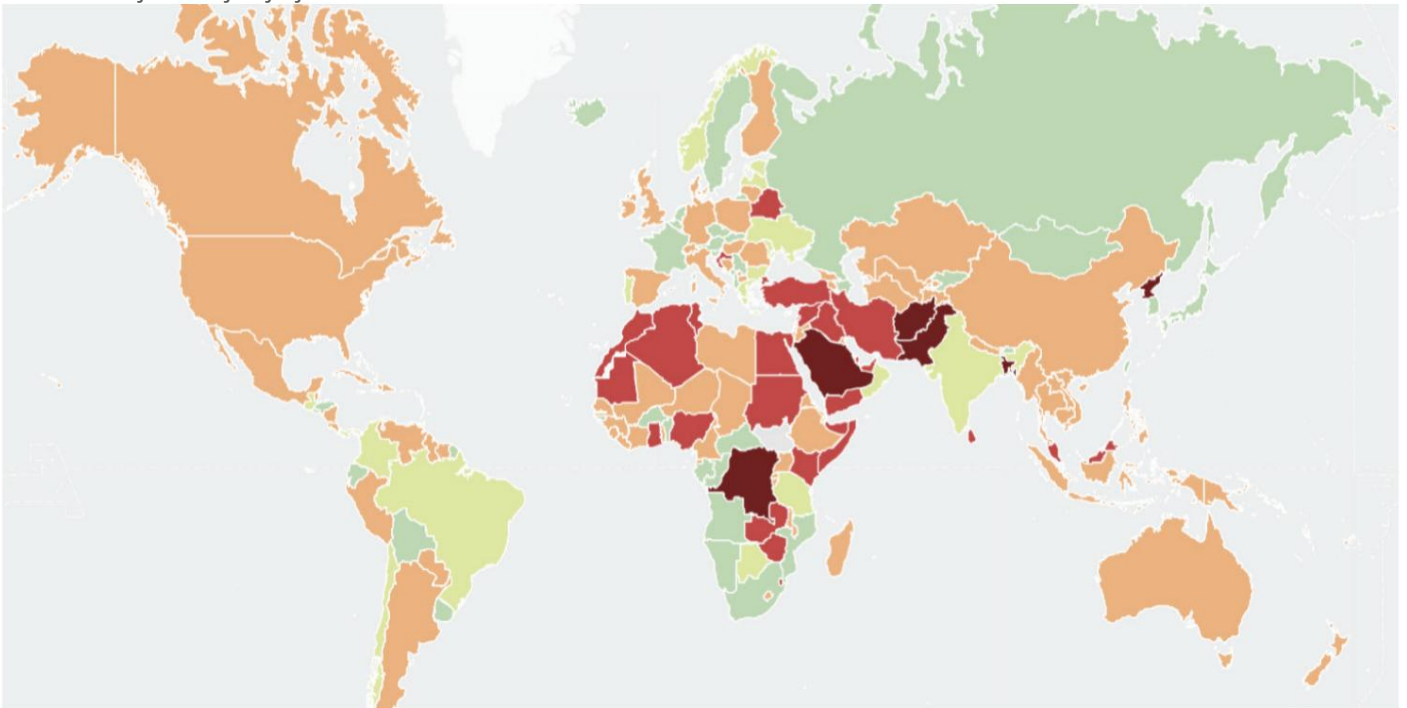
La mapoj troveblaj sur la sekvaj paĝoj prezentas la rezultojn de la plena Raporto pri Libereco de Penso, kiu estas havebla en kompleta reta eldono ĉe fot.humanists.international.

Konstitucio kaj Registaro

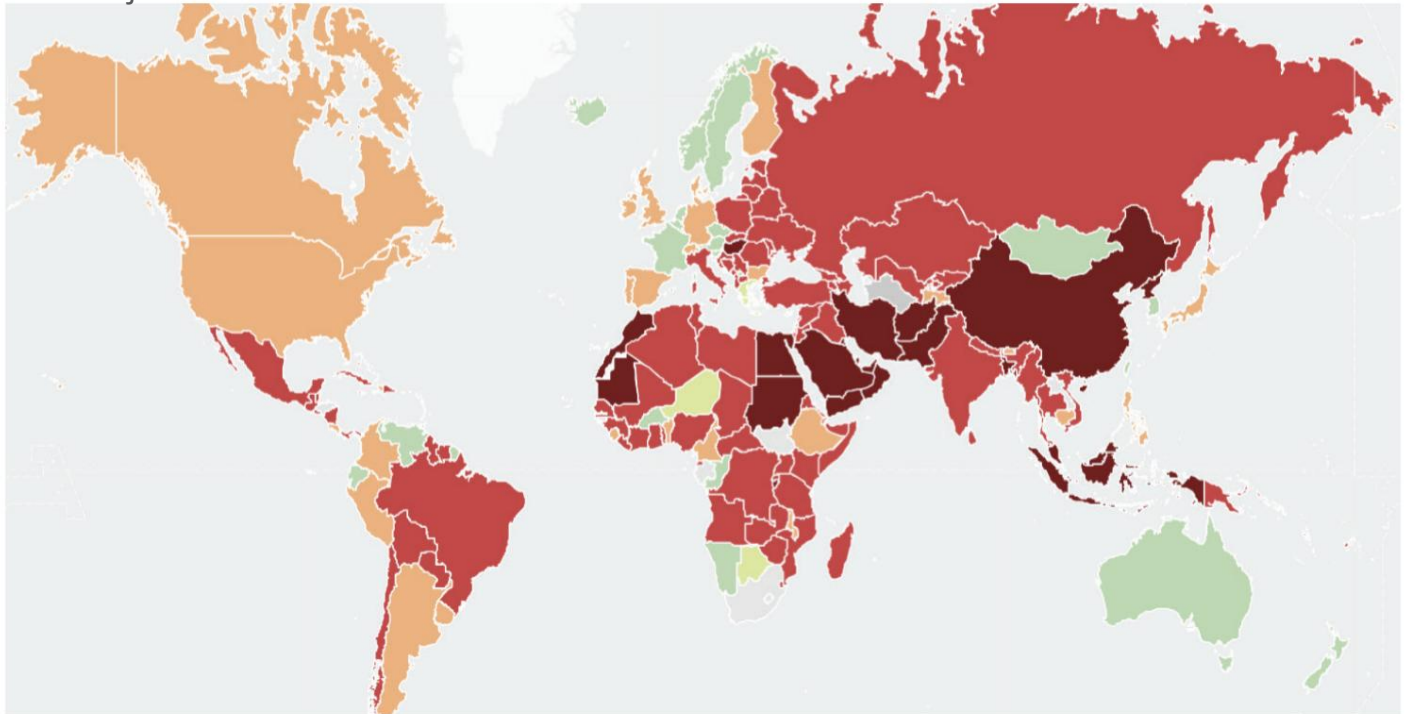
Edukado kaj Infanaj Rajtoj

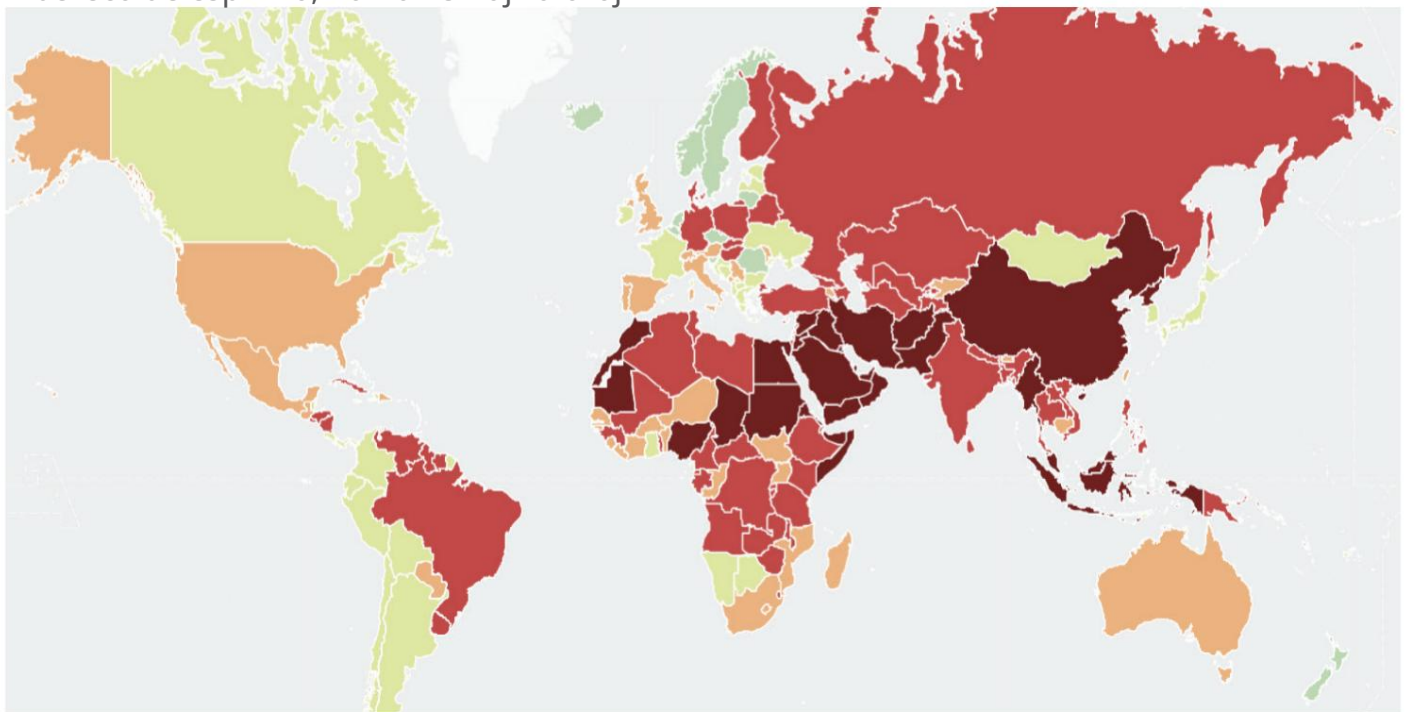
Ĉi tiuj mapoj kolorigas ĉiun landon laŭ la nivelo de la plej severa(j) limkondiĉo(j) aplikita(j) en ĉiu kategorio. Ekzemple: se la plej malbona limkondiĉo, kiu validas en la kategorio "esprimlibereco", estis je la nivelo de "Severa diskriminacio", tiam ĉi tiu lando estos kolorita ruĝe (vidu la ŝlosilon, dekstre). Por pliaj informoj vidu paĝon 15.

La Rangiga Sistemo

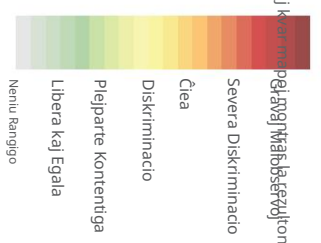
Socio kaj Komunumo

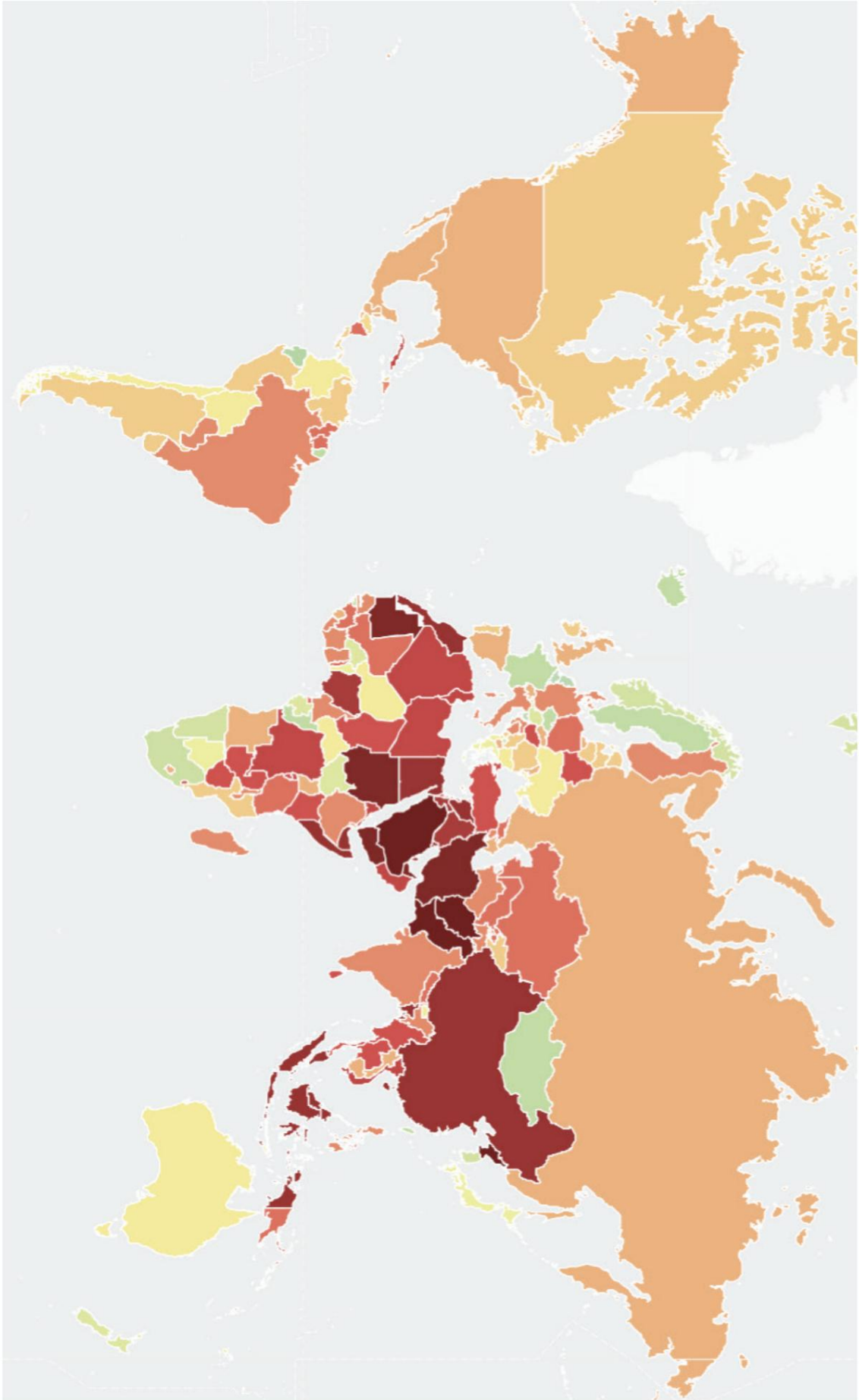

Libereco de esprimo, humanismaj valoroj

Ĉi tiu mapo montras la averaĝan severecon (la "Resuma poentaro") trans ĉiuj kvar kategorioj kiel kolorgradienton. La aliaj kolumnoj montras la averaĝan severecon por ĉiu kategorio aparte.

Antaŭparolo al la eldono de 2025

De Maggie Ardiente, Prezidanto de Humanists International

Antaŭ pli ol sepdek jaroj, la Internacia Humanisma kaj Etika Unio (IHEU) estis formita por antaŭenigi humanismajn valorojn, sekularismon kaj homajn rajtojn. Hodiaŭ, ni estas konataj kiel Humanists International, kun membro-organizoj el ĉiu kontinento.

Kiel humanistoj, ni estas pli ol nia nekredo je supernaturismo aŭ diaj estaĵoj. Ni kredas je demokratio, la rajto je religia aŭ kreda libereco, kaj la rajto je esprimlibereco. Ni strebas certigi, ke ĉiu persono - kie ajn ili estas en la mondo - estu respektata kaj povu vivi digne. Tamen, en la lastaj jaroj, ni atestis ŝanĝojn en la mondo, kiun ni iam konis.

Tutmonda libereco malkreskis dum 19 sinsekvaj jaroj, kun pli da landoj spertantaj malboniĝon de politikaj rajtoj kaj civitanaj liberecoj ol plibonigojn.¹ Homaj-rajtaj organizaĵoj tra la mondo estis celitaj, misfamigitaj, havis financadon reduktita, kaj multaj eĉ devis tute fermiĝi.² Ankaŭ okazis signifa kresko de ekstremdekstraj movadoj tra la mondo - kun multaj prenataj potencon en landoj, kiuj iam estis konsiderataj bastionoj de demokratio kaj libereco.

Ĉar misinformado kaj misinformado kreskis eksponente en la amaskomunikiloj, populismo aperis kiel politika forto. Populismaj politikistoj eniris registarojn en landoj tra la mondo, kulpigante malplimultojn kaj enmigrantojn pri malbonaj ekonomiaj kondiĉoj. La rajtoj, kiuj iam estis cementitaj en la konstitucioj kaj leĝoj de multaj landoj, iom post iom disfalis dum ni atestas alarman glitadon al aŭtoritatismo.

Ekstremdekstraj registaroj kaj populismaj movadoj pli kaj pli utiligas religion kiel politikan ilon por antaŭenigi siajn ambiciojn kaj pravigi limigon de liberecoj - ofte sub la preteksto protekti la religiajn liberojn de unu religia grupo je la kosto de alia. Kvankam ili povas prezenti sin kiel defendantoj de religia libereco kaj "tradiciaj valoroj", praktike ili ofte antaŭenigas religian privilegion per erozio de la homaj rajtoj de minoritataj grupoj kaj malmuntado de sendependaj demokratiaj institucioj.

Maggie Ardiente estas Prezidanto de Humanists International kaj loĝas en Vaŝingtono, Usono

La Raporto pri Penslibereco de 2025, Eldono de Ŝlosilaj Landoj, ekzamenas diversajn landojn kaj ilian historion pri subtenado de la rajtoj al religia aŭ kreda libereco kaj esprimlibereco. Ni konsideras aferojn pri jura diskriminacio kaj rekta persekutado kaj perforto. La ĉi-jara raporto taksas la sociajn kaj jurajn mediojn, kiuj influas la rajtojn de humanistoj kaj la nereliguloj. Ĝi prezentas landojn, kie populismo kaj aŭtoritatismo kreskas - sed ankaŭ kie humanismaj valoroj kaj homaj rajtoj gajnis akcepton kaj respekton.

La Raporto pri Libereco de Penso fariĝis ebla nur danke al niaj engaĝitaj membro-organizoj kaj esploristoj. Ili dediĉis sian tempon, scion kaj sperton por kontribui al ĉi tiu raporto.

Referencoj

1 Yana Gorokhovskaia kaj Cathryn Grothe, Libereco en la Mondo 2025: La Peniga Batalo por Protekti Rajtojn (Freedom House, 2025), https://freedomhouse.org/sites/default/files/2025-03/FITW_World2025digitalN.pdf

2 Lydia Gichuki, "Helpproduktoj devigas humanitarajn agentejojn tutmonde maldungi Evoluhelpo 2025, <https://www.developmentaid.org/news-fluo/post/195154/maldungoj-tra-helpaj-organizoj>

Antaŭparolo al la eldono de 2025

De Mubarak Bala, eksa prezidanto de la Niĝeria Humanista Asocio

La 28an de aprilo 2020, mi estis ĉe mia hejmo en la ŝtato Kaduna, norda Niĝerio, kiam du civilaj policanoj alvenis ĉe la pordo. Oni diris al mi, ke mi estas arestata, kaj mi estis kondukita al la loka policejo. Baldaŭ poste, mi estis translokigita al la najbara polica gardo de la ŝtato Kano - la profunde religia ŝtato, en kiu mi kreskis.

En Kano, mi estis tenata sen akuzo dum pli ol jaro. Dum tiu tempo, oni rifuzis aliron al advokato kaj al mia familio, metis min en solulan ĉelon, kaj oni rifuzis al mi adekvatan medicinan prizorgon.

Pli ol jaron poste, en aŭgusto 2021, la Alta Kortumo de la ŝtato Kano formale akuzis min pri tiel nomataj "blasfemaj" afiŝoj en sociaj retoj, kiuj laŭ ili ĝenis la publikan ordon. Iom malpli ol jaron poste, mi ricevis longan malliberecan punon.

Hodiaŭ, pli ol kvin jarojn post mia unua aresto, mi estas sekura kaj libera. Mi povas rakonti mian historion kaj kio okazis al mi.

Mi naskiĝis en norda Niĝerio en 1984 en loko konata pro siaj konservativaj religiaj leĝoj kaj ŝariaj tribunaloj. Dum mi pli aĝiĝis, mi komencis lerni pri aliaj religioj kaj kredoj, kaj mi iom post iom perdis la fidon, en kiu mi naskiĝis.

En 2014, post kiam mi publike rezignis pri Islamo, mia patro aranĝis, ke mi estu detenita kontraŭ mia volo en psikiatria sekcio kaj venigis duan kuraciston - post kiam la unua rifuzis, dirante, ke ateismo ne estas mensmalsano. Mia patro antaŭe estis altranga membro de la islamaj religiaj aŭtoritatoj kaj li aranĝis, ke la hospitalo akceptu min ĉar mi estis "ateisto". Mi estis detenita dum 18 tagoj kaj mi povis eskapi nur pro hospitala striko, dum kiu ĉiuj pacientoj estis eligitaj.

Mi komencis la Nord-Niĝerian Humanisman Movadon en 2014 kaj, baldaŭ poste, aliĝis al la Humanisma Asocio de Niĝerio. Nia celo ĉiam estis provizi senton de komunumo por nereligiaj homoj tra la tuta lando kaj helpi certigi, ke ni povu vivi kun respekto kaj digno.

Mubarak Bala,
eksa prezidanto de la
Niĝeria Humanista Asocio

Dum jaroj, ni ne rajtis registriĝi kiel organizo. La kampanjo por formala rekono komenciĝis longe antaŭ ol mi aliĝis al la Humanisma Asocio de Niĝerio. Post pli ol jardeko da kampanjado (implikante la Nordniĝerian Humanisman Movadon, la Ateistan Societon de Niĝerio kaj la Lagosajn Humanistojn), ni fine ricevis rekonon en 2017.

Mi daŭrigis mian laboron ĉe la Humanisma Asocio de Niĝerio, fariĝante Prezidanto en 2019. Mi laboris kun samideanoj kaj organizaĵoj en Niĝerio kaj tra la mondo. Ni foje renkontiĝis persone por diskuti humanismon kaj niajn nereligiajn vidpunktojn, sed ni ankaŭ esprimis niajn opiniojn interrete kaj en sociaj retoj.

Tiam en 2020, antaŭ ol mi sciis kio okazis, mi trovis min en tiu karcerio en la ŝtato Kano atendante juĝon. Dum la unuaj kelkaj monatoj, miaj amikoj kaj familio malfacile trovis, kie mi estis tenata. Ni ne rajtis paroli kaj mi ne estis formale akuzita pri iu ajn krimo.

Mi poste eksciis, ke mi frontas akuzojn laŭ Sekcioj 210 kaj 114 de la Krimkodo de la subŝtato Kano - kiuj rilatas al insultado de religio kaj ĝenado de la paco.

Dum mia tempo en aresto, mi estis ĉirkaŭita de malkaŝe malamikaj malliberuloj, prizonaj gardistoj kaj policianoj. Oni avertis min, ke mi ne kontraŭbatalu la akuzojn kaj ke, se mi farus tion, ne nur mi estus mortigita, sed ankaŭ mia familio kaj amikoj estus celitaj. Ĉar estis multaj kazoj de homoj en norda Niĝerio mortigitaj pro tiel nomata "blasfemo", ĝi ne estis averto por preni malserioze.

Mi ricevis punon de 24 jaroj da malliberigo laŭ Sekcio 210 de la Krimkoda Leĝo de la Ŝtato Kano kaj 16 jaroj laŭ Sekcio 114, kun la punoj ordonitaj funkcii samtempe.

Mia familio kaj amikoj ne rezignis pri mi. Ĉar mi estis en malliberejo, devigita entrepreni religiajn praktikojn, je kiuj mi ne kredis, tutmonda kampanjo estis survoje por certigi mian liberigon.

Miaj amikoj ĉe la Humanisma Asocio de Niĝerio kaj mia jura teamo senlace laboris por helpi min. Ili estis ĉe la fronto - laborante kun advokatoj, parolante al la amaskomunikiloj, kaj alvokante mian liberigon.

Humanists International (kiu laboris pri mia kazo ekde la komenco) kaj ĝiaj membro-organizoj levis mian kazon je la plej altaj niveloj kaj lanĉis la tutmondan lobiadan kampanjon #FreeMubarakBala.

La donacoj kolektitaj de la membro-organizoj de Humanists International kaj subtenantoj de la kampanjo ebligis al mia jura teamo komenci apelacian procezon. Mia kazo estis kovrita de internaciaj novaĵagentejoj kaj levita de homaj-rajtaj organizaĵoj en tutmondaj forumoj tutmonde. Post longa jura batalo, mia puno estis reduktita al kvin jaroj en majo 2024. Mi poste estis liberigita por jam pasigita tempo post kiam la aŭtoritatoj de Kano State ne prezentis apelacion ene de la tri-monata periodo.

Tamen, mi ne estis sekura en Niĝerio. Dum la pasinta jardeko, mi ricevis sennombrajn mortminacojn, kaj multaj alvokoj por mia morto estis faritaj. **fatvoj** Kun la helpo de miaj amikoj kaj subtenantoj, mi povis provizore translokiĝi al Germanio laŭ speciala germana registara programo. Mi finfine povas vivi kaj paroli libere, sed malproksime de la lando, kiun mi nomas hejmo, kaj al kiu mi ŝatus reveni iam.

Ĝenerala Enkonduko

La Raporto pri Libereco de Penso fare de Humanistoj Internacia estas unika jara raporto kaj interreta rimedo kiu rigardas la rajtojn kaj traktadon de humanistoj, kaj la nereligiojn ĝenerale, en ĉiu lando en la mondo.

Specife, ĉi tiu raporto rigardas kiel nereligiaj individuoj — ĉu ili nomas sin ateistoj, agnostikuloj, humanistoj, liberpensuloj, aŭ estas alie simple ne religiaj — estas traktataj pro ilia manko de religio aŭ foresto de kredo je dio. Ni fokusiĝas al diskriminacio fare de ŝtataj aŭtoritatoj; ke estas sistemaj, juraj aŭ oficialaj formoj de diskriminacio kaj limigoj de libereco de penso, kredo kaj esprimo. Ni ankaŭ provas inkluzivi iom da konsidero de eksterleĝa procesigo aŭ persekutado fare de neŝtataj aktoroj, socia diskriminacio, kaj persona sperto kie eble.

Difinante la parametrojn de ĉi tiu enketo, ni fokusiĝas al la tutmondaj interkonsentoj pri homaj rajtoj, kiuj plej multe influas la nereligiojn: la rajto je penslibereco, konscienco, religio aŭ kredo; la rajto je libereco de esprimo; kaj, iagrade, la rajtoj je libereco de asembleo kaj asocio. Ni konsideras nacian leĝojn kiuj kompromitas aŭ malrespektas ĉi tiujn rajtojn aŭ kiuj alie sanktigas diskriminacion kontraŭ la nereligiojn. Kompreneble, leĝoj kaj praktikoj influantaj la nereligiajn ofte ankaŭ efikas sur religiajn grupojn— kutime religiaj malplimulto en nacia kunteksto — do ni ankaŭ konsideras la respondan efikon de diskriminaciajn leĝojn kontraŭ aliaj grupoj. Ni ankaŭ konsideras pli vastaj sociaj kaj etikaj problemoj indikantaj la marĝenigo de humanismaj valoroj.

Niaj rezultoj montras, ke la superforta plimulto de landoj ne respektas la rajtojn de humanistoj, ateistoj, kaj la nereligiojn. Ekzemple, tie estas leĝoj kiuj: neas al ateistoj ilian rajton identiĝi; revoki ilian rajton je civitaneco; limigi ilian rajton je edziĝi; malhelpi ilian aliron al aŭ sperton de publika edukado; malpermesi al ili okazigi publikajn oficejo; malhelpi ilin labori por la ŝtato; aŭ krimigi la esprimon de iliaj opinioj pri kaj kritiko de religio. En la plej malbonaj kazoj, la ŝtato aŭ neŝtataj agantoj povas ekzekuti la nereligian por forlasante la religion de siaj gepatroj, nei la rajtojn de ateistoj ekzisti, aŭ serĉi kompletan kontrolon super siaj kredoj kaj agoj.

Limigante la ampleksojn de la raporto al la sistemaj, juraj aŭ oficialaj formoj de diskriminacio — tiel nomataj "malmolaj" indikiloj — la efiko de socia stigmato, neoficiala diskriminacio kaj aliaj "molaj" faktoroj, kiuj povus influi la vivojn de la nereligiojn, estas subtaksata. Ni agnoskas ĉi tiun limigon, kaj estas nia intenco plivastigi la ampleksojn de ĉi tiu raporto kiam ni havos la rimedojn por fari tion.

En 2020, ni estis financitaj de la brita registaro por entrepreni apartan raporton kun pli limigita amplekso pri la vivspertoj de humanistoj en ok landoj tra la mondo. Ĉi tiu raporto, "La Humanistoj en Risko: Aga Raporto 2020", trovis, ke en ĉi tiuj landoj, multaj humanistoj raportis, ke ili spertis ĉikanadon, diskriminacion, ostracismon kaj socian izoligon.¹

La ĉi-jara eldono de Ŝlosilaj Landoj ekzamenas 10 landojn tra la mondo, kiuj estis ĝisdatigitaj en 2025, inkluzive de lastatempaj evoluoj en Usono, Malajzio kaj Kartvelio, kun ĉiuj aliaj landaj eniroj haveblaj interrete.

Sekulariga mondo

Ĉiuj rajtoj-malobservoj kaj diskriminacio estas gravaj, eĉ kiam nur malgrandaj nombroj da homoj estas trafitaj. Tamen, la nereligiojn ne estas malgranda grupo. Ateistoj (tiuj, kiuj ne kredas je iu ajn dio), humanistoj (tiuj, kiuj ampleksas moralecon centritan sur homa bonfarto kaj homa prosperado, kiu ne allogas iujn ajn supernaturajn aŭ diajn estaĵojn), kaj aliaj, kiuj konsideras sin nereligiaj, konsistigas grandan kaj kreskantan loĝantaron tra la mondo. Detala enketo en 2012 rivelis, ke religiemaj homoj konsistigas 59% de la monda loĝantaro, dum tiuj, kiuj identigas sin kiel "ateistoj", konsistigas 13%, kaj pliaj 23% identigas sin kiel "nereligiaj" (kvankam ne mem-identigante sin kiel "ateistoj").² Laŭ la sama enketo, ateismo kaj la nereligia loĝantaro rapide kreskas - religia adhero malpliiĝis je 9 procentoj kaj ateismo pliiĝis je 3 procentoj inter 2005 kaj 2012. Alia trovo estas, ke religio malpliiĝas proporcie al la kresko de edukado kaj persona enspezo, kio estas tendenco, kiu ŝajnas daŭri. Eĉ en landoj, kiuj, unuarigarde, ŝajnas havi malmultajn sin identigantajn kiel nereligiajn homojn, oni memoru, ke ofte ĝuste tiuj ŝtatoj aŭ socioj plej subpremas nereligiajn vidpunktojn.

Anstataŭ pensi, ke lando kun ŝajne tre malmultaj nereligiaj homoj verŝajne ne malrespektas la rajtojn de la nereligiaj, komentistoj devus rekoni, ke la ŝajna foresto de nereligiaj voĉoj povas bone indiki, ke la nereligiaj memcenzuras siajn vidpunktojn reage al subpremaj leĝoj aŭ socia tabuo, aŭ ke ili estas aktive silentigataj, kiel ĉi tiu raporto tro ofte dokumentas.

Libereco de penso laŭ la kadro de homaj rajtoj

La rajto je libereco de penso, konscienco, religio aŭ kredo protektas la individuan konsciencon de ĉiu homo. Ĉi tiu rajto unue estis deklarita de la tutmonda komunumo en 1948 en Artikolo 18 de la Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj.³ Ĝi deklaras:

“Ĉiu havas rajton je libereco de penso, konscienco kaj religio; tiu rajto inkluzivas la liberecon ŝanĝi sian religion aŭ kredon, kaj la liberecon, ĉu sole ĉu komunume kun aliaj kaj publike aŭ private, manifesti sian religion aŭ kredon per instruado, praktiko, diservo kaj observado.”

— Artikolo 18, Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj

Ĉi tiu simpla sed potenca deklaro ricevis la forton de internacia juro per Artikolo 18 de la Internacia Pakto pri Civilaj kaj Politikaj Rajtoj en 1976. En 1981, ĝi ricevis pli larĝan aplikon kaj detalon per la Deklaracio de Unuiĝintaj Nacioj (UN) pri la Elimino de Ĉiuj Formoj de Maltoleremo kaj Diskriminacio Bazita sur Religio aŭ Kredo.⁴

Same kiel libereco de penso, konscienco, religio aŭ kredo protektas la rajton de la individuo sekvi religion, ĝi ankaŭ protektas la rajton malakcepti ajnan religion aŭ kredon, identiĝi kiel humanisto aŭ ateisto, kaj manifesti nereligiajn konvinkojn per esprimo, instruado kaj praktiko. Kiel la UN-Komitato pri Homaj Rajtoj klarigas (Ĝenerala Komento 22):⁵

“1. La rajto je libereco de penso, konscienco kaj religio (kiu inkluzivas la liberecon havi kredojn) en artikolo 18.1 estas vasta kaj profunda; ĝi ampleksas liberecon de penso pri ĉiuj aferoj, personan konvinkon kaj la sindediĉon al religio aŭ kredo, ĉu manifestita individue aŭ komunume kun aliaj...

2. Artikolo 18 protektas teismajn, neteismajn kaj ateismajn kredojn, same kiel la rajto ne konfesi iun ajn religion aŭ kredon. La terminoj 'kredo' kaj 'religio' estas esti larĝe interpretata. Artikolo 18 ne estas limigita en sia apliko al tradiciaj religioj aŭ al religioj kaj kredoj kun instituciaj karakterizaĵoj aŭ praktikoj analogaj al tiuj de tradiciaj religioj.”

— Ĝenerala Komento 2022

Tial, ne necesas priskribi ateismon kiel religion aŭ analogan al religio por garantii al ateistoj la saman protekton kiel al religiaj kredantoj. Male, ateismo kaj teismo estas protektataj egale kiel manifestiĝoj de la fundamenta rajto al libereco de penso, konscienco, religio aŭ kredo.

Religiaj kredantoj kaj nekredantoj estas egalaj laŭ homaj rajtoj ĉar ili ĉiuj estas homoj, sendepende de sia religio aŭ kredoj. Same kiel la konfeso de religio estas protektata kiel manifestiĝo de kredo kaj konscienco, tiel ankaŭ estas la kritiko de religiaj kredoj kaj praktikoj fare de ateisto. Same kiel paroli subtene de oniaj religiaj konvinkoj kaj moralaj valoroj povas havi fundamentan signifon kaj gravecon por la individuo, tiel ankaŭ povas esti la pledado por kernaj humanismaj valoroj de demokratio, libereco, raciismo, aŭ kampanji por homaj rajtoj, egaleco kaj la principoj de sekularismo. Kiel diras Unuiĝintaj Nacioj, "religio aŭ kredo, por iu ajn, kiu konfesas unu aŭ la alian, estas unu el la fundamentaj elementoj en lia vivkoncepto."⁶

Artikolo 18 protektas la rajtojn de ateistoj esti ateistoj kaj manifesti siajn ateismajn kredojn, kaj nekredaĵojn, publike kaj private, per instruado kaj praktiko. La rajto je religia libereco aŭ kredo estas tial centra al nia ekzameno de la statuso de ateistoj kaj aliaj nereligiaj homoj tra la mondo. Sed ekzistas aliaj rajtoj necesaj por ke homoj esprimu sian konsciencon, pensojn kaj kredojn.

Aliaj rajtoj kaj liberecoj

La rajto je esprimlibereco estas necesa ne nur por ke homoj esprimu siajn kredojn, sed ankaŭ por esplori kaj interŝanĝi ideojn. Kiel deklarite en Artikolo 19 de la Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj, la rajto je esprimlibereco inkluzivas la rajton dividi ideojn kaj, decide, la liberecon de la amaskomunikiloj, kiu estas necesa por la libera interŝanĝo de opinioj kaj ankaŭ novaĵoj:

“Ĉiu havas rajton je libereco de opinio kaj esprimo; tiu rajto inkluzivas la liberecon havi opiniojn sen ĝeno kaj serĉi, ricevi kaj transdoni informojn kaj ideojn per iu ajn komunikilo kaj senkonsidere al limoj.”

— Artikolo 19, Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj

Aldone al la esprimado de siaj pensoj per privataj diskutoj aŭ publikaj amaskomunikiloj, homoj ankaŭ rajtas asociiĝi kun aliaj, kiuj dividas tiujn kredojn, kaj esprimi siajn pensojn ĉe kunvenoj, inkluzive de publikaj asembleoj kaj manifestacioj. Ĉi tiujn rajtojn protektas Artikolo 20 de la Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj:

“Ĉiu havas la rajton je libereco de paca kunveno kaj asociiĝo.”

— Artikolo 20, Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj

Ne estas koincido, ke ĉi tiuj tri rajtoj estas deklaritaj kune en la Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj; Artikoloj 18, 19 kaj 20 estas interplektitaj kaj ĝenerale staras aŭ malaperas kune. Nia esploro, tial, rigardas malobservojn de la liberecoj de esprimo, kunvenado kaj asocio, same kiel libereco de penso, konscienco, religio aŭ kredo, por montri kiel nereligiaj homoj estas malhelpataj aŭ persekutataj pro esprimado de siaj ateismaj ideoj aŭ humanismaj valoroj.

La landoj kun la plej malbonaj rezultoj pri penslibereco estas kutime la landoj kun la plej malbonaj rezultoj pri homaj rajtoj ĝenerale. Ankaŭ tio ne estas koincido: kiam penso estas krimo, neniu alia libereco povas pluvivi tre longe.

Rajtomalobservoj kaj diskriminacio kontraŭ la nereligioj

Leĝoj pri "apostazio" kaj "blasfemo"

En iuj landoj, estas kontraŭleĝe esti, aŭ identiĝi kiel, ateisto. Multaj aliaj landoj, kvankam ne malpermesante homojn de malsamaj religioj aŭ senreligiajn, malpermesas forlasi la ŝtatan religion. En ĉi tiuj landoj, la puno preskribita en leĝo por "apostateco" (konvertiĝo de religio aŭ deklari sin ne de religio) ofte estas morto. Fakte, por landoj en kiuj "apostateco" estas puninda, ĝi estas puninda per morto en la tuta aŭ parto de la lando (Afganujo, Brunejo, Irano, Malajzio, Maldivoj, Maŭritanio, Kataro, Sauda Arabio, Jemeno). Pakistano ne havas mortkondamnon por "apostateco", sed jes por "blasfemo", kaj la sojlo por "blasfemo" povas esti tre malalta. Dume, en teritorioj kontrolitaj de la batalema organizo Al-Shabaab en Somalio, homoj de ne-islamaj kredoj kaj konvertitoj de Islamo rutine alfrontas ekzekuton.

Pli oftaj ol krimoj rilatantaj al simple esti ateisto estas la krimaj mezuroj kontraŭ esprimado de ateismaj vidpunktoj. Multaj landoj havas leĝojn pri "blasfemo", kiuj malpermesas kritikon de protektitaj religioj, religiaj kredoj, religiaj figuroj aŭ religiaj institucioj. Ekzemple, Pakistano procesigis pli ol mil homojn pro "blasfemo" ekde la enkonduko de siaj nunaj kontraŭ-blasfemaj leĝoj en 1988. Dekoj da tiuj trovitaj kulpaj restas en mortkondamnitaj, kaj ekzistas ripetaj vokoj de islamistaj gvidantoj por ĉesigi la efikan moratorion, devigi la mortopunon kaj igi morton la sola kondamno pro kondamnoj pro "blasfemo".

La "krimo" kritiki religion ne ĉiam nomiĝas "blasfemo" aŭ "blasfema kalumnio". Kelkaj landoj malpermesas "kalumnion de religio"; kelkfoje, ĝi estas inkludita en leĝoj pri malamparolo (t.e., kelkaj leĝoj pri malamparolo malpermesas esprimojn, kiuj estas multe sub iu ajn internacie akceptebla normo pri efektiva incitado de malamo aŭ perforto); kelkaj kvazaŭ-blasfemaj leĝoj anstataŭe malpermesas "vundadon de religiaj sentoj" aŭ "insulton de religio". Kiel dokumentite en ĉi tiu raporto, ekzistas juraj limigoj kontraŭ esprimado de "blasfemo".

kalumnianta aŭ insultanta religion aŭ religiajn kredojn, aŭ ofendi religiajn sentojn, ktp. en dekoj da landoj.

Leĝoj pri "apostazio" kaj "blasfemo" ricevas multan atenton ĉar ili ofte estas sufiĉe kvantigeblaj, kaj certe en la kunteksto de homaj-rajtoj-diskurso, ekzistas larĝa konsento, ke ili konsistigas homaj-rajtoj-malobservojn. Tamen, ekzistas aliaj leĝoj, kiuj grave influas tiujn, kiuj malakceptas religion.

Aliaj diskriminaciaj leĝoj

Kelkaj landoj havas familian juron, kiu fakte malpermesas al ateistoj geedziĝi (krom se ili ŝajnigas esti religiemaj) aŭ forigas gepatrajn rajtojn de gepatroj konataj kiel ateistoj. Kelkaj landoj postulas, ke certaj publikaj oficoj estu limigitaj al personoj de specifa religio, tiel ekskludante la nereligiajn. Kelkaj registaroj postulas, ke civitanoj identigu sian religion (ekzemple, sur ŝtataj identigiloj aŭ pasportoj), sed malpermesas aŭ ne permesas al ili identigi sin kiel ateistoj aŭ kiel nereligiaj.

Iafoje, la celo de civitanoj identigantaj sian religion ne estas diskriminaci kontraŭ ateistoj - aŭ iu ajn religio - sed certigi, ke registaraj helpoj estas donitaj al homoj laŭ ilia kredo, aŭ ke religiaj leĝoj devigitaj de religiaj tribunaloj aplikiĝos al ili pri certaj aferoj, precipe familiaj aferoj.

Tamen, en multaj tiaj landoj tio signifas, ke ateistoj estas marĝenigitaj.

Fakte, diskriminacio kontraŭ la nereligioj ofte estas kaŭzata ne de deziro vundi ateistojn, sed de la deziro helpi unu aŭ plurajn religiojn. La antaŭenigo de religia privilegio fare de la ŝtato estas unu el la plej oftaj formoj de diskriminacio kontraŭ ateistoj. Religia aŭ kreda libereco postulas egalan kaj justan traktadon de ĉiuj homoj, sendepende de iliaj kredoj. Tamen, kiam ŝtatoj komencas difini civitanojn ne laŭ iliaj domoj, sed laŭ ilia aparteno al religia grupo, diskriminacio aŭtomate sekvas.

Ekzemple, kiel rezulto de ĝia 15-jara civita milito kaj kun la celo alporti pacon al la lando, la tuta sistemo de registaro en Libano baziĝas sur sektaj kvotoj, kun malsamaj rajtoj kaj roloj disponeblaj al sunaaj islamanoj, ŝijaaj islamanoj kaj maronitaj kristanoj, ktp. Ĉi tiu praktiko ne nur kodigas kaj instigas religian diskriminacion, sed ĝi ankaŭ malinstigas homojn forlasi la religion de sia naskiĝo, ĉar ili perdos ĉiujn ŝtatajn privilegiojn, kiuj venas kun aparteno al tiu religio.

Religiaj privilegioj ankaŭ videblas en la publikaj servoj kaj publika edukado de multaj landoj. La plej ofta kaj grava el ĉi tiuj privilegioj estas religia kontrolo de ŝtatfinancitaj lernejoj. Ekzemple, en Nord-Irlando, 94% de ŝtatfinancitaj lernejoj estas religiaj laŭ karaktero.⁷ Ĉi tio ne nur plifortigas sektismon preter la lernejaj pordegoj, sed ankaŭ ekskludas la nereligiajn.

Familia juro, ankaŭ konata kiel "persona statusjuro", estas la aro da leĝoj, kiuj regas geedzecon, eksgeedziĝon, heredon, infanbredado kaj infanzorgorajto — la tuta familia vivo. Plie ol tio, la leĝo pri persona statuso ankaŭ difinas la rilato de la individuo kun la komunumo kaj ŝtato. Ekzemple, edzino havas malsamajn jurajn rajtojn kaj juraj rilatoj ol needziĝinta virino. Multaj Islama plimulto de landoj donas kontrolon de familia juro al la ŝariaj tribunaloj funkciigantaj islaman, ne civilan, juron. Aliaj landoj, kutime tiuj kun historie grandaj religiaj malplimultoj, havas libervolajn religiajn familiajn tribunalojn por la diversaj religiaj komunumoj. Bedaŭrinde por liberpensuloj, kiuj eble forlasis aŭ volas forlasi la religio de ilia familio, ĉi tiuj "laŭvolaj" religiaj familiaj tribunaloj povas fariĝi kaptilo, kiu estas malproksima de libervola, kie elekti ne partopreni povas vekti suspektojn pri "apostazio" aŭ minacoj de socia ekskludo aŭ forlaso fare de onia familio. Rimarkinde, nereligiaj virinoj ofte suferas duoblan diskriminacion en religiaj familiaj tribunaloj, per kio ili estas diskriminaciataj ne nur pro la kialoj de ilia kredo, sed sur la kialoj de ilia sekso ankaŭ.

Kompilante ĉi tiun evoluantan jarraporton, ni ankaŭ trovi ke religia privilegio ne estas nur formo de diskriminacio en si mem, sed ĝi estas ankaŭ signifanto de pli ĝenerala socia diskriminacio kontraŭ ateistoj. Kiam religio estas elstarigita kiel speciala, tiam ĝenerale sekvas, ke la membroj de tiu religio ricevi avantaĝojn ne haveblajn al aliaj. Eĉ kiam ekzistas nur neklara ŝtata prefero por senmarkaj religio aŭ kredo je dio, ĝi povas plifortigi socian antaŭjuĝo kaj diskriminacio kontraŭ la nereligioj. Tial ni ankaŭ konsideras en ĉi tiu raporto religiajn diskriminacio, aŭ religia privilegio, eĉ kiam ĝi subtenantoj asertas, ke ĝi estas nur ceremonia aŭ simbola. Ni konsentas, ke iu religia signalado fare de la Ŝtato estas kelkfoje "nur" afero de simbolismo, sed kio ĝi simbolas la preferon de la Ŝtato por religio aŭ por aparta religio, kaj la duaklasa statuso aŭ malfavorado de la nereligioj.

Referencoj

- 1 "Humanistoj en risko: Agravorto 2020", Humanists International, <https://humanists.international/get-involved/campaigns/humanists-at-risk-report/> (alirita la 17an de oktobro 2024)
- 2 Tom Heneghan, "'Senreligia' triamonda grupo post kristanoj, islamanoj", Reuters, 18a de decembro 2012, <https://www.reuters.com/article/lifestyle/no-religio-tria-monda-grupo-post-kristanoj-islamanoj-idUSBRE8BH0KH/>
- 3 Ĝenerala Asembleo de UN, Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj, 217 A (III), 10-a de decembro <https://www.refworld.org/legal/resolution/1948>, <https://www.refworld.org/ung/1948/en/11563> (alirita la 17an de oktobro 2024)
- 4 Ĝenerala Asembleo de UN, Rezolucio 36/55, Deklaracio pri la Elimino de Ĉiuj Formoj de Maltoleremo kaj Diskriminacio Bazita sur Religio aŭ Kredo, novembro <https://www.ohchr.org/en/instruments-25> 1981, mekanismoj/ instrumentoj/deklaracio-forigo-ĉiuj-formoj-maltoleremo-kaj-diskriminacio
- 5 UN-Komitato pri Homaj Rajtoj, Ĝenerala Komento N-ro 22 de CCPR: Artikolo 18 (Libereco de Penso, Koscienco aŭ Religio), CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, 30-a de julio 1993, <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1993/en/13375> (alirita la 17-an de oktobro 2024)
- 6 Ĝenerala Asembleo de UN, Rezolucio 36/55, Deklaracio pri la Elimino de Ĉiuj Formoj de Maltoleremo kaj Diskriminacio Bazita sur Religio aŭ Kredo, <https://www.ohchr.org/en/instruments-25> Novembro 1981, mekanismoj/ instrumentoj/deklaracio-forigo-ĉiuj-formoj-maltoleremo-kaj-diskriminacio
- 7 "Religio en Nord-Irlandaj Lernejoj: Gvidilo por gepatroj kaj junaj Nord-Irlandaj Humanistoj, homoj", <https://humanists.uk/wp-content/alŝutoj/Gvidilo-por-ne-religiaj-gepatroj-Nord-Irlando.pdf>; "Jardekostoj post Paco, Nord-Irlandaj Lernejoj Ankoraŭ Estas Profunde Dividitaj", New York Times, 14a de aprilo 2023, <https://www.nytimes.com/2023/04/14/world/euro/northern-ireland-schools-good-friday-agreement.html>; "Northern-ireland-schools-good-friday-agreement.html"; "Northern-ireland religio-lernejoj kostas al impostpagantoj pliajn 226 milionojn da britaj pundoj ĉiujare", Nacia Sekulara Societo, 18a de aprilo 2023, <https://www.secularism.org.uk/news/2023/04/ni-faith-schools-cost-taxpayer-extra-226mn-every-year>

La Rangiga Sistemo

Ĉiu lando en ĉi tiu raporto estas taksata laŭ aro da "limkondiĉoj". La limkondiĉoj estas deklaroj, kiuj povas aplikiĝi aŭ ne aplikiĝi al ĉiu lando.

Ĉiu randkondiĉo estas asociita kun unu el kvar temaj fadenoj (ĉi tiuj estas la vertikalaj kolumnoj en la

tabelo sube). Ankaŭ, ĉiu randkondiĉo estas metita je difinita nivelo de severeco (ĉi tiuj estas la koloraj horizontalaj vicoj en la tabelo sube). La jena tabelo listigas ĉiujn eblajn randkondiĉojn.

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj
GRAVAJ MALOBSERVOJ			
<p>Kompleta tiraneco malhelpas ĉian liberecon de esprimo kaj penso, religio aŭ kredo</p> <p>Religiaj aŭtoritatoj havas superan aŭtoritaton super la ŝtato</p> <p>Ŝtata leĝaro estas plejparte aŭ tute derivita de religia juro aŭ de religiaj aŭtoritatoj</p> <p>Kvazaŭ-dia admiro de reganta elito estas devigita, aŭ unu-partia reĝimo tenas senkontestan potencon, submetita al severa puno</p> <p>La nereligioj estas malpermesitaj plenumi registarajn oficojn</p>	<p>Religia aŭ ideologia endoktrinigo estas tute penetranta en lernejoj</p> <p>Religia aŭ ideologia instruado en signifa nombro da lernejoj estas de truda fundamentisma aŭ ekstremisma speco</p>	<p>Esprimo de nereligiaj vidpunktoj estas severe persekutata, aŭ fariĝas preskaŭ neeble pro severa socia stigmato, aŭ tre verŝajne estos renkontata kun malamo aŭ perforto.</p> <p>Ekzistas ŝablono de senpuneco aŭ koluzio en perforto fare de neŝtataj aktoroj kontraŭ la nereligiaj</p> <p>Registaraj figuroj aŭ ŝtataj agentejoj malkaŝe marĝenigas, ĉikanas aŭ incitas malamon aŭ perforton kontraŭ la nereligiaj</p> <p>Estas kontraŭleĝe registriĝi eksplicite humanisma, ateista, sekularista aŭ alia nereligia NRO aŭ alia homaj-rajtoj-organizo, aŭ tiaj grupoj estas persekutitaj de aŭtoritatoj</p>	<p>Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco kaj homaj rajtoj estas brutale subpremita</p> <p>'Apostazio' aŭ konvertiĝo de specifa religio estas malpermesita kaj puninda per morto</p> <p>'Blasfemo' aŭ kritiko de religio estas malpermesita kaj puninda per morto</p> <p>Estas kontraŭleĝe rekomendi sekularismon aŭ apartigon inter eklezio kaj ŝtato, aŭ tia lobiado estas subpremita.</p> <p>Estas kontraŭleĝe aŭ nerekonate identigi sin kiel ateisto aŭ kiel nereligio.</p>

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj
SEVERA DISKRIMINACIO			
<p>La nereligioj estas malpermesitaj de iuj registaraj oficoj (inkluzive de postenoj rezervitaj por apartaj religioj aŭ sektoj)</p> <p>Ŝtata leĝaro estas parte derivita de religia juro aŭ de religiaj aŭtoritatoj</p>	<p>Religia aŭ ideologia instruado estas deviga en ĉiuj aŭ plej multaj ŝtatfinancitaj lernejoj sen sekulara aŭ humanisma alternativo.</p>	<p>La domina influo de religio en la publika vivo subfosas la rajton je egaleco kaj/aŭ nediskriminacio</p> <p>La nereligioj estas socie persekutataj aŭ ekzistas malpermesaj sociaj tabuoj kontraŭ ateismo, humanismo aŭ sekularismo</p> <p>Sistema religia privilegio rezultigas signifan socian diskriminacion</p> <p>Registaraj aŭtoritatoj antaŭenigi socie konservativan, religie aŭ ideologie inspiritan tagordon, sen konsidero al la rajtoj de tiuj kun progresemaj vidpunktoj</p> <p>Prohiba interreligia socia kontrolo (inkluzive de interreligiaj geedziĝaj malpermesoj)</p> <p>Religia kontrolo super familia juro aŭ leĝaro pri moralaj aferoj</p> <p>Malfaciligas registri aŭ funkciigi eksplicite humanisman, ateisman, sekularisman aŭ alian nereligian NRO-n aŭ alian homaj-rajtoj-organizon</p>	<p>Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco aŭ homaj rajtoj estas grave limigita</p> <p>"Apostazio" estas malpermesita kaj puninda per mallibereca puno</p> <p>'Blasfemo' estas malpermesita aŭ kritiko de religio estas limigita kaj puninda per mallibereca puno</p>
SISTEMA DISKRIMINACIO			
<p>Ekzistas sistema religia privilegio</p> <p>Preferata traktado estas donita al religio aŭ religio ĝenerale</p> <p>Ekzistas establita eklezio aŭ ŝtata religio</p> <p>Laŭleĝaj aŭ konstituciaj provizaĵoj ekskludas nereligiajn vidpunktojn de kredlibereco</p> <p>Ekzistas religia imposto aŭ dekonajo, kiu estas deviga, aŭ kiu estas ŝtate administrata kaj diskriminacias per ekskludo de nereligiaj grupoj</p>	<p>Ekzistas ŝtata financado de almenaŭ kelkaj religiaj lernejoj</p> <p>Religiaj lernejoj havas povon diskriminacii en akceptoj aŭ dungado</p> <p>Religia aŭ ideologia instruado estas deviga en almenaŭ kelkaj publikaj lernejoj (sen sekularaj aŭ humanismaj alternativoj)</p> <p>Kelkaj zorgoj pri la rajto de infanoj al specife religia libereco</p>	<p>Uzo de Konsciencia</p> <p>Objektaŭzoj rezultantaj en la neo de laŭleĝaj servoj al virinoj kaj</p> <p>GLAT+ homoj</p> <p>Ekzistas signifa socia marĝenigo de la nereligioj aŭ stigmato asociita kun esprimado de ateismo, humanismo aŭ sekularismo</p> <p>Kelkaj religiaj tribunaloj juĝas en civilaj aŭ familiaj aferoj laŭ truda aŭ diskriminacia bazo</p> <p>Diskriminacia elstareco estas donita al religiaj korpoj, tradicioj aŭ gvidantoj</p>	<p>Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco aŭ homaj rajtoj estas iom limigita</p> <p>Kritiko de religio estas limigita laŭleĝe aŭ fakta leĝo pri "blasfemo" validas</p>

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj
Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminaciaj impostaj sendevigoj		Religiaj grupoj kontrolas iujn publikajn aŭ sociajn servojn	

Plejparte Kontentiga

Ekzistas nominala ŝtata eklezio kun malmultaj privilegioj aŭ oni progresas direkte al malfondo	Ŝtate financitaj lernejoj ofertas religian aŭ ideologian instruadon sen sekulara aŭ humanisma alternativo, sed ĝi estas laŭvola.	Religiaj tribunaloj aŭ kortumoj decidas rekte pri iuj familiaj aŭ "moralaj" aferoj; ĝi estas laŭleĝe laŭvola sistemo, sed la ebleco de socia devigo estas tre klara.	Kelkaj zorgoj pri politikaj aŭ amaskomunikilaj liberecoj, ne specifaj por la nereligiajuloj
Oficiala simbola respekto al religio	Ŝtate financitaj lernejoj provizas religian edukadon, kiu povas esti nominale ampleksa sed estas esence partia aŭ lime konfesia.	Loka aŭ malofta sed ripetiĝanta kaj ĝeneraligita socia marĝenigo aŭ antaŭjuĝo kontraŭ la nereligiaj	Zorgoj, ke laikaj aŭ religiaj aŭtoritatoj interrompas specife religiajn liberojn
Nenormala diskriminacio fare de lokaj aŭ provincaj aŭtoritatoj, aŭ transmaraj teritorioj			

LIBERA KAJ EGALA

La ŝtato estas sekulara, kun apartigo de religiaj kaj politikaj aŭtoritatoj, ne diskriminacianta kontraŭ iu ajn religio aŭ kredo	Neniu formala diskriminacio en edukado	Neniu religiaj tribunaloj, laikaj grupoj funkcias libere, individuoj ne estas persekutitaj de la ŝtato	Neniu fundamentaj limigoj pri esprimlibereco aŭ defendo de humanismaj valoroj
--	--	--	---

NENIU TAKSO

Nesufiĉaj informoj aŭ detaloj ne inkluzivitaj en ĉi tiu raporto	Nesufiĉaj informoj aŭ detaloj ne inkluzivitaj en ĉi tiu raporto	Nesufiĉaj informoj aŭ detaloj ne inkluzivitaj en ĉi tiu raporto	Nesufiĉaj informoj aŭ detaloj ne inkluzivitaj en ĉi tiu raporto
Neniu kondiĉo validas en ĉi tiu fadeno	Neniu kondiĉo validas en ĉi tiu fadeno	Neniu kondiĉo validas en ĉi tiu fadeno	Neniu kondiĉo validas en ĉi tiu fadeno

Ekzempla tabelo de rangigoj por unuopa lando

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj
		Registaraj aŭtoritatoj antaŭenigas socie konservativan, religie inspiritan tagordon, sen konsidero al la rajtoj de tiuj kun progresemaj vidpunktoj	'Blasfemo' estas malpermesita aŭ kritiko de religio estas limigita kaj puninda per mallibereca puno
Preferata traktado estas donita al religio aŭ religio ĝenerale Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminaciaj impostaj sendevigoj	Religia instruado estas deviga en almenaŭ kelkaj publikaj lernejoj (sen sekularaj aŭ humanismaj alternativoj)	Kelkaj religiaj tribunaloj juĝas en civilaj aŭ familiaj aferoj sur truda aŭ diskriminacia bazo	Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco de homaj rajtoj estas iom limigita
Oficiala simbola respekto al religio			Kelkaj zorgoj pri politikaj aŭ amaskomunikilaj liberecoj, ne specifaj por la nereliguloj Zorgoj, ke laikaj aŭ religiaj aŭtoritatoj interrompas specife religiajn liberojn

Kiel landoj estas taksitaj

Nur la limkondiĉoj, kiuj validas por iu lando, estas montrataj en la propra "rangiga tabelo" de tiu lando. Jen ekzempla rangiga tabelo, kiu troviĝas sur la individua paĝo de iu lando.

En la tabelo de individuaj landaj rangigoj, vicoj ĉe la randoj de la tabelo estas preterlasitaj kiam neniu limkondiĉo validas en tiuj vicoj. En la ekzemplo, ne estas verda vico kaj neniu malhelruĝa vico, ĉar neniu fadeno plenumas limkondiĉojn je la plej malalta nivelo aŭ je la plej alta nivelo de severeco.

Sistemo de resumo kun "signalo" troviĝas apud la titolo de ĉiu lando sur ĝia individua paĝo. La "signalo" montras la plej malbonan rangigon ricevitajn en ĉiu fadeno.

En la ekzempla tabelo supre, la plej malbone taksitaj randkondiĉoj validantaj en la plej maldekstraj du fadenoj estas ambaŭ je la meza nivelo de severeco: oranĝa. La plej malbone taksitaj randkondiĉoj validantaj en la plej dekstraj du fadenoj estas ambaŭ je la dua plej alta nivelo de severeco: ruĝa. (Ili ne ĉiam venas en paroj kiel ĉi tio!)

"Signala lumo" montras, ke la plej malbonaj randkondiĉoj aplikitaj en ĉi tiu ekzemplo estis ĉe niveloj 3, 3, 4 kaj 4.

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Jen ekzempla resumo de "signallumo", kiu kongruas kun la supra tabelo de ekzemplaj rangigoj.

La "signalo" celas doni unuarigardan vidan resumon de la rangigo de la lando ene de la amplekso de ĉi tiu raporto.

Alia rigardo al la plena listo de randkondiĉoj

Estas ofte, ke kondiĉo ĉe la pli libera fino de la spektro (krom la kondiĉoj "Liberaj kaj egalaj") estas anstataŭigata de kondiĉo ĉe la pli severa fino de la spektro. En ĉi tiu kazo, la malpli severa kondiĉo povas resti implica kaj ne listigita kontraŭ la lando en la raporto. Ekzemple: Se blasfemo estas puninda

per maksimuma puno de "morto", tiam la malpli severa limkondiĉo deklara, ke blasfemo estas puninda per "malliberigo", povas esti preterlasita en la tabelo de rangigoj de individua lando.

La tabelo estas desegnita por dividi la limkondiĉojn en apartajn "fadenojn" de zorgo, permesante pli klaran bildigon de kiaj informoj estas haveblaj aŭ inkluzivaj en la Raporto. Tio signifas, ke ju pli ni kolektos pli da informoj, ni pli bone identigos mankojn en nia propra priraportado. Kiel menciite en pli fruaj eldonoj de ĉi tiu Raporto, konsiderante la manieron kiel la rangigoj estas desegnitaj, iuj rangigoj verŝajne plimalboniĝos laŭlonge de la tempo simple ĉar ni estas kontentaj, ke pliaj, pli severaj limkondiĉoj estis plenumitaj.

Preterlaso de limkondiĉo en la taksa kadro ne nepre signifas, ke tiu kondiĉo ne validas en la realo; povas esti, ke tiu informo mankas en la Raporto. Ni ĉiam interesiĝas pri novaj fontoj de informoj.

La malsupra, griza vico ne kontribuas al la "graveco"-rangigo de lando. Nur la nulaj kondiĉoj "Neniu kondiĉo validas en ĉi tiu fadeno" aŭ "Nesufiĉaj informoj aŭ detaloj ne inkluzivaj en ĉi tiu raporto" aperas ĉe ĉi tiu nivelo.

Singardoj

Notindas, ke ĉi tiu raporto ne povas pretendi esti ĝisfunda. Kvankam ĉiuj suverenaj nacioj estas registritaj en ĉi tiu raporto, iuj "transoceanaj teritorioj" ne estas detaligitaj kaj ne nepre estas sen diskriminacio rilate al penslibereco. Simile, la individuaj kazoj listigitaj kiel "Elstaraj Kazoj" en ĉi tiu raporto estas ekzemploj, ne ĝisfundaj listoj.

Manko de travidebleco en iuj landoj malfaciligas ampleksan analizon de tiuj landoj.

En iuj landoj, kutime inter la plej malbonaj krimuloj, la sekreteco de tribunaloj, aŭ ŝtata kontrolo de amaskomunikiloj, aŭ manko de raportado, malebligas produkti kompletan raporton. En iuj landoj, neklaraj leĝoj aŭ larĝaj juraj povoj delegitaj al lokaj aŭtoritatoj malfaciligas konstati precize kiel leĝoj estas aplikataj (aŭ ne aplikataj) surloke.

Ni eble ankoraŭ preteratentas gravajn zorgojn en iuj landoj, kie ni havas malmultan surlokan kontakton, kaj la lasta afero, kiun ni volas atingi, estas igi jam marĝenigitajn nereligiajn homojn senti, ke iliaj problemoj estas ignorataj aŭ preteratentataj, ĉar ni donis al la lando pli bonan rangigon ol ĝi meritas, aŭ ĉar ni preteratentis zorgigajn aferojn. Se vi trovas vin en ĉi tiu situacio, aŭ vi havas iujn ajn aliajn informojn, inkluzive de mildigo aŭ eraroj por difinita lando, bonvolu konsideri ĝin kiel instigon kontakti nin kaj fari kontakton per fot.humanists.international/contact/.

Observolisto 2025

Post revizio de nia redakcia politiko en 2022, nun oni konsentis, ke ĉiujare unu kvinono de ĉiuj landoj tra la mondo estu reviziataj kiel parto de ruliĝanta ciklo de ĝisdatigoj. Jen estas landoj, kiuj ne estis ĝisdatigitaj en la ĉi-jara ciklo, sed kiujn Humanists International daŭre atente monitoras.

Afganio

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Ekde la transpreno fare de la faktaj talibanaĵaj aŭtoritatoj en aŭgusto 2021, la afgana popolo alfrontis plimalbonigantajn homaj-rajtoj-krizojn. "Blasfemo" kaj "apostazio" fariĝis punindaj per morto, kaj sistemo de ŝaria juro nun ekzistas. En septembro 2024, la Justicministerio de la talibano laŭdire publikigis deklaron avertante, ke ĉiu kritiko de la talibanaĵaj leĝoj estos konsiderata kritiko de la ŝario, kaj rezultigos ŝaria-bazitan punon. Sennombra nombro da homaj-rajtoj-defendantoj, civilsociaj aktivuloj, kaj religiaj kaj kredaj malplimulto estis malliberigitaj pro parolado kontraŭ la faktaj aŭtoritatoj.

Por la nereligioj, la situacio estas aparte serioza.

Leĝoj pri "blasfemo" kaj "apostazio", kaj la akompanantaj sociaj normoj truditaj de la talibanoj, lasas neniun spacon por nekredo, eĉ private. Multaj nereligiaj afganoj estis devigitaj tute kaŝi siajn kredojn aŭ fuĝis el la lando, dum tiuj, kiuj restas, vivas en

timo.

Virinoj kaj knabinoj, aparte, havis siajn liberecojn limigita. La Disvastigo de Virto kaj Malhelpo de Leĝo pri Vicregulo, pasigita en 2024, deklaris, ke afganaj virinoj estis malpermesitaj paroli kaj kanti publike. Ĝi ankaŭ enkondukis striktajn vestregulojn, kiuj postulis la kompleta kovrado de la vizaĝoj de virinoj ekster la hejmo. Virinoj estas rifuzitaj aliri mezlernejoj kaj pli altan edukadon edukado, malpermesita de plej multaj formoj de dungado, limigitaj en ilia moviĝlibereco sen viro kuratoro, kaj ekskludita de publika decidiĝo, egalvalora al instituciigita seksa rasapartismo.

Meze de ĉi tiuj plimalbonigantaj cirkonstancoj, najbaraj landoj deportis milionojn da homoj al Afganio. Tiuj, kiuj iam fuĝis de la subpremo de la talibanoj, nun riskas estante persekutita pro perforta reformo.

Argentino

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Kvankam historie forta defendanto de homaj rajtoj internacie, ekde la elekto de Javier Milei en 2023, Argentino spertis malkreskon de la homaj-rajta situacio en la lando. La oficperiodo de Milei estis difinita per obstakloj al esprimlibereco kaj protesto, kaj ĉiam pli malamika retoriko kontraŭ malplimulto, inkluzive de GLAT-uloj. En 2025, la registaro anoncis la retiriĝon de Argentino el internaciaj organizaĵoj (kiel ekzemple la Monda Organizaĵo pri Sano), enkondukis malpermeson de seks-assertanta prizorgo por homoj sub 18 jaroj, kaj reduktis subtenon por iniciatoj pri publika sano, ekfunkciigante internacian kondamnon.

En oktobro 2025, Usono konsentis savi Argentinon kondiĉe ke la partio de Milei sukcesu en la mezperiodaj leĝdonaj elektoj. La delongaj malriĉaj landoj de la lando

ekonomia situacio ankaŭ provizis pretekston por reduktaj al sociaj programoj kaj ŝtataj homaj-rajtaj programoj, lasante la civilan socion kaj homaj-rajtajn defendantojn eĉ pli vundeblaj. Humanistoj, laikaj aktivuloj kaj marĝenigitaj kredkomunumoj alfrontas kreskantajn defiojn en pledado por penslibereco, esprimo kaj egaleco, dum la politika kaj jura medio fariĝas pli kaj pli malamika.

En ĉi tiu fono, la Katolika Eklezio konservas preferan lokon en Argentino. Ĉi tio ĉiam prezentis defion por laikaj aktivuloj kaj civilaj sociaj organizaĵoj laborantaj pri seksaj kaj reproduktaj sanrajtoj, sed kun la nova registaro, la medio por tiaj aktivuloj plimalboniĝis, kaj verŝajne plimalboniĝos plu.

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Hungario

Gvidata de la ĉefministro Viktor Orbán, la hungara registaro persekutis pli kaj pli aŭtoritatisman politikojn, inkluzive de diskriminacio kontraŭ virinoj kaj GLAT-uloj, vickulpigado de migrantoj, kaj ŝrumpiĝo spaco de la civila socio. Orbán kompromitis sin al akordigo de la lando kun kristanaj valoroj kaj ofte pravigas rajtojn restriktaj kun la bezono protekti la tradiciojn de Hungario. Ĉi tion subtenas la hungara konstitucio, kiu devigas ĉiujn ŝtatajn instituciojn protekti la "kristanan kulturon de Hungario".

Aparta fokuso estis la instrumentaligo de la rajtoj de infanoj realigi subpremajn leĝojn, kiel ekzemple malpermesi la reklamado de GLAT+ enhavo al infanoj. Mezuroj pasigita en marto 2025 ankaŭ permesis al oficialuloj malpermesi Fierecon marŝas kaj uzas vizaĝrekonan teknologion por identigi kaj procesigi partoprenantojn, rezultante en Fiereco marŝoj estantaj efike malpermesitaj tutlande kaj krimaj enketoj malfermitaj kontraŭ pluraj organizantoj. Rilate, la translokigo de ŝtataj lernejoj al preĝeja proprieto akceliĝis en 2024 kaj 2025, lasante ilin

kiel la sola farebla opcio en certaj lokoj. Preĝej-administrataj lernejoj profitas de konsiderinde pli altaj ŝtataj subvencioj ol publikaj lernejoj, povas igi siajn religiajn edukajn klasojn devigaj, kaj povas diskriminacii en la elekto de lernantoj kaj instruistoj surbaze de religia aparteno.

Larĝajn zorgojn pri la neegala traktado de religiaj malplimultoj kaj la nereligioj levis la Speciala Raportisto de UN pri Religia Libereco aŭ Kredo en 2025.

Proponita hungara leĝo laŭ la stilo de "fremdaj agentoj", unue prezentita en majo 2025, minacas puni NRO-ojn, kiuj ricevas eksterlandan financadon kaj estas konsiderataj minacantaj la suverenecon de Hungario. La leĝprojekto larĝe difinas tiajn minacojn por inkluzivi subfosadon de la kristana kulturo de Hungario aŭ pridubadon de la graveco de geedzeco, familio kaj biologia sekso. La civila socio, inkluzive de humanistoj kaj minoritataj religiaj aŭ kredaj grupoj, alfrontas pezajn administrajn ŝarĝojn kaj la riskon esti esplorataj, senfinancaj kaj dissolvitaj.

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Hindio

Plej multaj internaciaj raportoj en 2025 fokusiĝis al la ekonomio de Barato, de haltigitaj intertraktadoj pri komercaj interkonsentoj kun Usono ĝis pli bona ekonomio. Tamen, malantaŭ ĉi tiuj frapitoloj, restas gravaj kaŭzoj por zorgo.

Malgraŭ ĝia fame sekulara Konstitucio, hindua naciismo kaj interreligiaj streĉiĝoj pliiĝis sub la ĉefministerio de Narendra Modi. La Bharatiya Janata Party (BJP) de Modi antaŭenigis hinduan naciisman retorikon malprofite al la religiaj kaj kredaj malplimultoj de la lando, kio ofte inkluzivis pravigon de perforto kontraŭ minoritataj grupoj.

Krome, leĝoj kiel la Leĝo pri Fremda Kontribuo (Reguligo) kaj la Leĝo pri Kontraŭleĝaj Agadoj (Preventado) Leĝoj estis uzitaj por ĉikani agantojn de la civila socio.

Kvankam Barato estas konstitucie sekulara ŝtato, pluraj ateistoj, humanistoj kaj racionalistoj estis mortigitaj fare de civilprotektistoj.

Lastatempe, la Prezidanto de la Federacio de Hindaj Raciismaj Asocioj, Narendra Nayak, estis nomita sur pluraj "listoj de murditoj". Rezulte, de 2016 ĝis 2023 polica protekto estis provizita por li. Tiu protekto estis forigita sen klarigo en 2023 kaj ne estis reenpostenigita, malgraŭ internacia kampanjo por ĝia reenpostenigo gvidata de Humanists International.

Aliaj malplimultoj alfrontas siajn proprajn defiojn. Sikhoj alfrontas diskriminacion ene de Barato kaj eminentaj sikhoj supozeble estis celitaj por atenco fare de hindaj spionservoj eksterlande. Islamanoj alfrontas demonigan politikan retorikon kaj socian diskriminacion. Dalitoj - membroj de la plej malalta klaso en la kastsistemo de Barato - alfrontas daŭran ekonomian kaj socian ekskludon. Dume, Raĝastano - ŝtato en nordokcidenta Barato - ankaŭ ĵus pasis...

la plej strikta kontraŭkonverta leĝpropono de la lando, kaj multaj religiaj kaj kredaj malplimultoj alfrontas kreskantajn premojn rezulte.

Irano

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Ekde la revolucio en 1979, jardekoj da ŝtate trudita religio en Irano igis la vivon danĝera por religiaj kaj kredaj malplimulto. La irana registaro malliberigas kaj periode ekzekutas dekojn da individuoj pro akuzoj de "malamikado kontraŭ Dio". Tiaj leĝoj estas uzataj ne nur por puni religiajn malplimultojn, sed ankaŭ politikajn kontraŭulojn.

En ĉi tiu klimato, humanistoj, ateistoj kaj aliaj nereligiaj individuoj alfrontas severan juran kaj socian persekutadon. Leĝoj pri "apostazio" kaj "blasfemo" estas rutine aplikataj por subpremi pensliberecon, kaj tiuj, kiuj pledas por sekularismo aŭ homaj rajtoj, ofte estas celitaj. La daŭra subpremo kreis

tre malstabila medio por la civila socio, limigante vojoj por sekura aktivismo kaj internacia engaĝiĝo. Ekde la protestoj Virinoj, Vivo, Libereco de 2022, la irana registaro daŭre ekzekutis malliberigojn disidentoj, kaj Humanists International elstarigis pluraj el ĉi tiuj kazoj internacie. Protestoj iam denove ekflamis en decembro 2025, kaj ili estis renkontis plian subpremon fare de la irana registaro. Dume, agoj de eksteraj aktoroj kiel Usono kaj Israelo, de sankcioj ĝis aeratakoj, ankaŭ estis uzata de la registaro por pravigi ĝian plifortigon de kontrolo super la loĝantaro.

Israelo

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Ekde la terora atako de la 7a de oktobro 2023 - kiam 1 195 homoj, inkluzive de 815 civiluloj, estis mortigitaj kaj 251 homoj estis prenitaj kiel ostaĝoj fare de membroj de la terorista grupo grupo, Hamas, kaj ĝiaj filioj - la registaro de Israelo fariĝis sendube pli aŭtokrata. Provoj subfosi juĝistan sendependecon, esprimliberecon, kaj limigi la civilan socion estis plejparte sukcesaj. En Gazao, la posta respondo de Israelo kaŭzis la detruon de granda parto de la teritorio, kaj kombinaĵo de aeratakoj kaj dronatakoj, kineta milita agado, kaj la blokado de aliro al resursoj, rezultigis la raportitajn mortojn de pli ol 70 000 homoj.

Dum la Internacia Kortumo (IK) ankoraŭ ne eldonis finan juĝon en la kazo de la Genocida Konvencio koncerne la konduton de Israelo en Gazao, multaj kredindaj homaj-rajtoj-organizoj, UN-instancoj, kaj UN-mandato posedantoj asertis, ke gravaj krimoj estis faritaj - inkluzive de krimoj kontraŭ la homaro kaj, laŭ iuj taksoj, genocido. Dume la Internacia Krimea Kortumo arestigis mandatoj por la israela ĉefministro Benjamin Netanjahu kaj lia tiama Ministro pri Defendo, Yoav Gallant. Malgraŭ batalhalto, pli ol 500 palestinanoj estis mortigitaj de Israelaj aviadilaj atakoj aŭ pafado.

En ĉi tiu fono, interna subpremo pliiĝis. Protestojn subpremis la polico, kun malmulta toleremo al malkonsento. Arabaj civitanoj de Israelo, kiuj ofte identigas sin kiel palestinanoj, alfrontas diskriminacion en la plej multaj vivkampoj. Ili ankaŭ alfrontas perforton kaj misuzon fare de la israela polico kaj sekurecaj taĉmentoj. Samtempe, judaj ekstremistoj faris atakojn kontraŭ palestinanoj kaj arabaj-israelanoj - inkluzive en Cisjordanio - ofte sen respondeco, kontribuante al klimato de senpuneco.

Laŭ multaj manieroj, la nuna koalicia registaro klopodis plifortigi religian privilegion en la leĝo. Leĝprojekto, kiu vastigas la povojn de rabenaj tribunaloj, estis aprobita en 2025, plifortigante ortodoksan kontrolon super persona statuso kaj civilaj aferoj. Ministroj ankaŭ spertis politikan premon de ultraortodoksaj partioj, kiuj kontraŭas klopodojn fini delongajn sendevigojn de deviga militservo por Haredi-viroj. Dume, humanistoj, laikaj judoj kaj nereligiaj individuoj raportas kreskantan premon konformiĝi al religiaj normoj kaj memcenzuri politikan esprimon, precipe en edukado, publikaj institucioj kaj la militistaro.

Nepalo

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Nepalo transiris de esti hindua ŝtato al sekulara demokratia respubliko en 2008, post jardek-longa milito.

inter maoistaj ribelantoj kaj la registaro. Tamen, la sekularismo de Nepalo alfrontis multajn defiojn de kiam ĝi estis sanktigita en la Konstitucio en 2015. Limigoj al la rajto je religia aŭ kreda libereco, inkluzive de provizaĵoj en la Krimkodo de Nepalo de 2017, kiuj krimigas "blasfemon", anoncis kreskantan ondon de hindua naciismo ene de la lando.

Kune kun ĉi tiuj juraj evoluoj, organizitaj hinduaj naciismaj kampanjoj intensiĝis en la lastaj jaroj.

Ili antaŭenigas rakontojn, kiuj prezentas sekularismon kiel fremdan trudon kaj portretas religiajn malplimultojn,

humanistoj kaj civilaj sociaj organizaĵoj kiel minacoj al nacia identeco. Tiaj kampanjoj konsistis el misinformado, malamparolo kaj premo sur ŝtataj institucioj - kio kontribuis al klimato de

malamikeco kontraŭ plurismo kaj malsamopinia kredo.

En 2025, la tiel nomataj protestoj de la Generacio Z kaŭzis la sturmo de la nepala parlamento kaj la ekŝiĝon de ĉefministro KP Sharma Oli, kiu baldaŭ poste estis anstataŭigita de la antaŭa ĉefjuĝisto Sushila Karki. Kun elektoj planitaj por frua 2026, ne mankas eblaj flampunktoj. En ĉi tiu fono, naciismaj

retoriko povus pliiĝi kaj hindu-islamaj streĉiĝoj povus esti pliseverigitaj kaj ekspluatataj de oportunistaj politikistoj.

Pakistano

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

La jura kaj konstitucia kadro de Pakistano privilegias Islamon kaj ebligas severajn limigojn al la rajto je religia aŭ kreda libereco. La registaro ofte

procesigas kaj devigas leĝojn pri "blasfemo", inkluzive de tiuj, kiuj povas porti la mortopunon. Ĉi tiuj procesigoj ankaŭ provizas pretekston por homamasa perforto fare de civilprotektistoj, kaj atakoj kontraŭ tiuj akuzitaj pri "blasfemo" lasis almenaŭ kvar mortintojn en 2024. La pakistanaj leĝoj pri "blasfemo" ofte estas uzataj por celi politikajn kontraŭulojn aŭ por solvi personajn kverelojn, aŭ kontraŭ religiaj kaj kredaj malplimulto, inkluzive de humanistoj kaj membroj de la Ahmadismo-komunumo.

La registaro de ĉefministro Shehbaz Sharif, en ofico ekde februaro 2024, faris severan subpremon kontraŭ la civila socio kaj malkonsento per diversaj juraj kaj eksterjuraj rimedoj. Ekzemple, la Leĝo pri Preventado de Elektronikaj Krimoj de 2016 estis uzata kontraŭ virinaj ĵurnalistoj por silentigi iliajn raportojn, kaj aŭtoritatoj deplojis larĝajn provizaĵojn pri ciberkrimo kaj publika ordo kontraŭ reta esprimo kritika de religio aŭ ŝtato.

Raportoj pri perforto kontraŭ malplimulto - kaj senpuneco por tia perforto - pliiĝis en 2025, malgraŭ rezolucio de la Pakistana Nacia Asembleo en junio 2024, kiu instigis federaciajn kaj provincajn registarojn certigi la sekurecon de ĉiuj pakistanaj civitanoj.

Komence de 2025, UNHCR raportis, ke Pakistano gastigis ĉirkaŭ 1.6 milionojn da afganaj rifuĝintoj kaj azilpetantoj, inkluzive de multaj, kiuj fuĝis el Afganio post la talibana transpreno en 2021. Fine de 2023, Pakistano anoncis la Planon por Repatriigo de Kontraŭleĝaj Fremduloj, kiu de tiam implikis arestojn, detenojn kaj la devigan revenon de afganoj. Ĝi kreis klimaton de timo por multaj afganoj en Pakistano, ĉar tiuj kun bone fonditaj timoj pri persekutado - inkluzive de virinoj kaj knabinoj, ĵurnalistoj, homrajtaj defendantoj, religiaj malplimulto kaj la nereligiaj - alfrontas la riskon de gravaj homaj-rajtaj malobservoj post sia reveno.

Palestino

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Malgraŭ la severaj problemoj, kiujn palestinanoj en Gazao kaj Cisjordanio alfrontas pro subpremaj leĝoj (kiel tiuj, kiuj diskriminacias kontraŭ virinoj kaj GLAT-uloj), la multjara blokado de Gazao fare de Israelo kaj aneksado de partoj de Cisjordanio - malobee al rezolucioj de la Konsilio de Sekureco de Unuiĝintaj Nacioj - formis la vivon de palestinanoj.

De kiam la milita kampanjo de Israelo en Gazao komenciĝis en oktobro 2023, la kondiĉoj plue malboniĝis, meze de kreskanta nombro da akuzoj pri krimoj kontraŭ la homaro kaj genocido. Pli ol 70 000 homoj laŭdire perdis siajn vivojn en Gazao, pli ol 100 000 estis vunditaj, kaj, en aŭgusto 2025, malsatego estis deklarita.

Centoj da palestinanoj estis mortigitaj ekde la

Batalhalto de oktobro 2025 meze de sporada perforto, kaj eviteblaj mortoj estis pliseverigitaj pro la daŭranta humanitara krizo kaj la helpblokado de Israelo.

Palestinanoj en Gazao alfrontis ripetajn - kaj ofte kontraŭdirajn - evakuadajn ordonojn de la Israela Defenda Forto (IDF), severe limigante ilian movadon.

Krome, aeratakoj trafis areojn antaŭe nomumitajn de la IDF kiel humanitaraj zonoj. Sub ĉi tiuj kondiĉoj, civiluloj en Gazao trovis ekstreme malfacile ekzerci siajn rajtojn al religia aŭ kredo libereco kaj esprimlibereco. Post la atakoj de la 7a de oktobro, israelaj aŭtoritatoj arestis almenaŭ 140 ĵurnalistojn en Cisjordanio kaj fermis 12 presejojn kaj 15 amaskomunikilajn ejojn. En Gazao, UN-fakuloj raportis, ke almenaŭ 248 ĵurnalistoj estis mortigitaj ĝis septembro 2025.

Tra la palestinaj teritorioj, preĝejoj estis atakitaj kaj aliro al religiaj lokoj estis limigita. En Gazao, preĝejoj kaj moskeoj estis bombitaj, kaj en Cisjordanio, perforto de israelaj setlantoj kaŭzis damaĝon al moskeoj.

Rusio

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

La aŭtoritatisma registaro de Rusio fariĝis eĉ pli subprema en la lastaj jaroj, subpremanante sendependajn amaskomunikilojn kaj civilan socion, kalumniante kaj ĉikanante kontraŭmilitajn aktivulojn kaj GLAT-ulojn, kaj procesante opoziciajn figurojn kaj grupojn. La registaro pledis por "tradiciaj valoroj" por malakcepti internacie agnoskitajn normojn pri homaj rajtoj kaj pravigi siajn aŭtoritatismajn praktikojn. Opozicio al "okcidentaj valoroj" estas prezentita kiel defendo de religio kaj, precipe post la plenskala invado de Ukrainio fare de Rusio en 2022, kiel afero de nacia sekureco. La Rusa Ortodoksa Eklezio daŭre profundigis siajn ligojn kun la registaro, profitante de grandegaj ŝtataj privilegioj samtempe plifortigante subtenon por registaraj politikoj, inkluzive de la milito en Ukrainio.

La aŭtoritatoj daŭre vastigis la rusan arsenalon de subpremaj leĝoj kaj celis homaj-rajtajn defendantojn per stigmatizaj etiketoj, monpunoj kaj malliberecaj punoj. En 2025, la registaro enkondukis ŝanĝojn al la rusa kontraŭ-ekstremisma leĝaro, kiuj faciligis arbitre malpermesi tutajn grupojn. La aŭtoritatoj deklaris ondon de civilaj sociaj organizaĵoj - inkluzive de

Human Rights Watch kaj Amnesty International - "nedezirinda", kiu malpermesas al ili funkcii en Rusio kaj krimigas interagadon kun ili. Pluraj eminentaj homaj-rajtoj-defendantoj ankaŭ estis kondamnitaj pro falsaj akuzoj.

Aŭtoritatoj daŭre cenzuras enhavon prezentantan GLAT+ homoj kaj monpulis librovendejojn, retsendadon servoj kaj individuoj pro montrado de tia enhavo. Procesigoj uzantaj faktajn leĝojn pri "blasfemo" havas intensiĝis ekde 2022, kun pluraj kondamnoj prenantaj loko en 2025. En junio 2025, oni anoncis, ke nova deviga fako, "Spirita kaj Morala Rusujo" "Kulturo", estus enkondukita en rusajn lernejojn de Septembro 2026. La lernolibro planita esti uzata por la temon kunaŭtoris altranga ruso Ortodoksa episkopo konata pro ultrakonservativaj vidpunktoj. Rusaj ortodoksaj pastroj ankaŭ vastigis kontraŭabortajn iniciatojn, kun kontraŭabortaj preĝservoj. farita tutlande kaj, en unu regiono, pastroj havas estis direktitaj viziti sanklinikojn por malemigi virinojn de abortoj.

Ŝlosilaj Landoj Eldono

Ĉi tiu "Ŝlosilaj Landoj Eldono" de la Raporto pri Libereco de Penso enhavas kelkajn el la eniroj, kiuj estis ĝisdatigitaj ĉi-jare. Ĉi tiuj landĉapitroj estas nur specimeno. La plena raporto estas havebla en la Interreta Eldono per la retejo ĉe fot.humanists.international, kie ĉiu lando en la mondo estas prezentita kun sia propra retpaĝo kaj interaga rangiga tabelo.

Bangladeŝo

Konstitucio/Registaro

Edukado/Infana Socio/Komunika Esprimo

Antaŭe parto de Barato, kaj poste formanta la orientan alon de Pakistano, kiu estis eltranĉita el Barato en 1947 kiam la brita kolonia regado finiĝis; Bangladeŝo situas en la nordorienta regiono de la barata subkontinento, kaj estas sendependa ekde 1971.

Post sia sendependeco, Bangladeŝo spertis puĉojn, periodojn de militista regado, kaj politikajn renversiĝojn ĝis parlamenta demokratio estis restarigita en 1991. Ŝejko Hasina famiĝis en la 1980-aj jaroj kiel ĉefa pordemokratia aktivulo kontraŭ militista regado, kaj estis elektita ĉefministro en junio 1996. Tamen, la lastaj elektoj de la lando, kiujn internaciaj observantoj konsideris liberaj kaj justaj, estis en 2008.¹

En aŭgusto 2024, la ĉiam pli aŭtoritatisma registaro de la ĉefministro Sheikh Hasina, la Awami League, estis elpostenigita post publikaj manifestacioj. Hasina demisiis kaj fuĝis el la lando, kaj provizora...

la registaro – gvidata de la Nobel-premiito pri paco Muhammad Yunus – baldaŭ poste ĵuris kaj promesis respondecon kaj reformon. Malgraŭ la ŝanĝoj, estis raportoj, ke iuj ŝablonoj de misuzo fare de la sekurecaj taĉmentoj restis.²

Laŭ la censo de 2022, 91% de la loĝantaro estas islamanoj, 8% hinduoj, la restanta 1% konsistas el Budhanoj, kristanoj kaj aliaj minoritataj religiaj grupoj. La censo ne registras la nombron de nereligiaj homoj loĝantaj en la lando.³

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
Ŝtata leĝaro estas parte derivita de religia juro aŭ de religiaj aŭtoritatoj	Religia aŭ ideologia instruado en signifa nombro da lernejoj estas de truda fundamentisma aŭ ekstremisma vario	Esprimo de nereligiaj vidpunktoj estas severe persekutata, aŭ fariĝas preskaŭ nebla pro severa socia stigmato, aŭ tre verŝajne estos renkontata kun malamo aŭ perforto. Ekzistas ŝablono de senpuneco aŭ koluzio en perforto fare de neŝtataj aktoroj kontraŭ la nereligiaj	Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco aŭ homaj rajtoj estas grave limigita
		La nereligioj estas socie persekutataj aŭ ekzistas malpermesaj sociaj tabuoj kontraŭ ateismo, humanismo aŭ sekularismo	

		<p>Sistema religia privilegio rezultigas signifan socian diskriminacion</p> <p>Prohiba interreligia socia kontrolo (inkluzive de interreligiaj geedziĝaj malpermesoj)</p> <p>Religia kontrolo super familia juro aŭ leĝaro pri moralaj aferoj</p> <p>Malfaciligas registri aŭ funkciigi eksplicite humanisman, ateisman, sekularisman aŭ alian nereligian NRO-n aŭ alian homaj-rajtoj-organizon</p>	<p>"Blasfemo" estas malpermesita aŭ kritiko de religio (inkluzive de faktaj "blasfemaj" leĝoj) estas limigita kaj puninda per mallibereca puno</p>
<p>Ekzistas establita eklezio aŭ ŝtata religio</p>	<p>Ekzistas ŝtata financado de almenaŭ kelkaj religiaj lernejoj</p> <p>Religiaj lernejoj havas povon diskriminacii en akceptoj aŭ dungado</p>		

Konstitucio kaj registaro

ŝablono de misuzoj de sekurecaj taĉmentoj kaj politikaj reprezentivoj reaperis, ĉi-foje celante perceptitajn subtenantojn de la Awami-Ligo.⁵

Politika tumulto kaj daŭranta necerteco

Ekde sia ekpotenciĝo en 2009, la registaro de Sheikh Hasina, la Awami League, iom post iom plifirmigis sian potencon. Ŝia pli kaj pli aŭtokrata gvidado karakteriziĝis per ĉikanado kaj arbitra aresto de aktivuloj, subpremoj kontraŭ protestoj - inkluzive de vastaj malŝaltoj de interreto - kaj la uzo de devigita malapero kontraŭ ŝiaj kontraŭuloj. Opoziciaj partioj bojkotis elektojn, inkluzive de tiu en januaro 2024, kiam Sheikh Hasina certigis sian kvaran sinsekvon oficperiodon.⁴

En aŭgusto 2024, la registaro de Sheikh Hasina estis forigita de la povo post ĝia brutala subpremo de publikaj manifestacioj. La protestoj komenciĝis kiel pacaj studentaj manifestacioj kontraŭ diskriminaciaj kaj politikigitaj kvotoj en registaraj postenoj. La movado poste kreskis en tutlandajn protestojn postulante registaran reformon.

Provizora registaro estrita de Nobel-premiito Muhammad Yunus, kiu estis nomumita Ĉefa Konsilisto, promesis respondecon kaj reformon. Tamen, Human Rights Watch raportas, ke,

"Pro la profunde enradikiĝintaj sistemaj obstakloj al respondeca regado, maltrankvilige konata

En la unuaj monatoj de la regado, la provizora registaro establis dek unu komisionojn en du fazoj por fari rekomendojn pri reformo kaj politiko. La unua fazo estis celis rekomendojn por reformi la juĝistan sistemon, la balotsistemon, la publikan administradon, la policon, la kontraŭkoruptan oficejon kaj la Konstitucion. La dua havis la celo formi politikajn rekomendojn pri amaskomunikiloj, sano, laborrajtoj kaj virinaj rajtoj.⁶

Amaskomunikilaj raportoj indikis, ke la Konstitucia Komisiono rekomendis ampleksajn reformojn al la Konstitucio, kiuj proponas establi duĉambran parlamenton kaj revizii la fundamentajn principojn de la ŝtato.⁷

De sekularismo al plurismo: nunaj konstituciaj garantioj kaj proponita konstitucia reformo

La Konstitucio de la Popola Respubliko Bangladeŝo de 1972 (laste ŝanĝita en 2018)⁸ kaj aliaj leĝoj kaj politikoj garantias liberecon de penso, konscienco kaj religio, same kiel liberecon de opinio kaj esprimo.

Tamen, certaj leĝoj kaj politikoj daŭre limigas

libereco de religio aŭ kredo, same kiel libereco de esprimo kaj libereco de amaskomunikiloj.

Artikolo 8 de la Konstitucio inkluzivas sekularismon kiel unu el la kvar fundamentaj principoj de la Ŝtato uzataj por gvidi la regadon de la lando, inkluzive de la kreado de ĉiuj leĝoj. Artikolo 12 detale priskribas kiel sekularismon oni devas certigi:

"La principo de sekularismo realiĝu per la elimino de -"

(a) komunumismo en ĉiuj ĝiaj formoj; (b) la donado fare de la Ŝtato de politika statuso favore al iu ajn religio; (c) la misuzo de religio por politikaj celoj; (d) ia ajn diskriminacio kontraŭ, aŭ persekutado de, personoj praktikantaj specifan religion.

Konstitucia amendo pasigita en 2011 reasertis sekularismon retenante Artikolon 2A, kiu deklaras Islamon kiel la ŝtatan religion sed permesas la "egalan statuson kaj egalan rajton" praktiki Hinduismon, Budhismon, Kristanismon kaj aliajn religiojn. La ŝanĝita Konstitucio inkluzivas pliajn provizaĵojn pri religia libereco, kiel ekzemple Artikolo 28, kiu malpermesas "diskriminacion fare de la Ŝtato kontraŭ iu ajn civitano nur pro religio, raso, kasto, sekso aŭ naskiĝloko". Artikolo 39 ankaŭ deklaras, ke "libereco de penso kaj konscienco estas garantiita", sed ankaŭ deklaras, ke ĝi estas submetita al "publika ordo, "dececo" aŭ "moraleco".

Inter ŝlosilaj rekomendoj faritaj de la Komisiono pri Konstitucia Reformo en januaro 2025, la Komisiono rekomendis la forigon de Artikoloj 8 kaj 12 de la Konstitucio, interalie. Responde al zorgoj esprimitaj pri la forigo de sekularismo, la estro de la Komisiono, Ali Riaz, argumentis, ke sekularismo, kiel deklarita kaj praktikata de la reĝimo de Hasina, estis "limigita al toleremo de religia diverseco". Riaz indikis, ke la inkludo de la termino "plurismo" estas pli vasta kaj tial "pli ampleksa" de la longa tradicio de plurismo de la lando - ĉu kultura, lingva, religia aŭ etna.⁹ Riaz deklaris,

"Plurismo, laŭdifine, deklaras la kuneziston de homoj de diversaj fonoj kaj certigas egalan partoprenon en socia kaj politika vivo. Ĝi ne nur traktos religian diversecon kiel hinduojn, budhanojn, ahmadojn kaj bahaanojn, sed ankaŭ estos inkluziva al aliaj marĝenigitaj grupoj de la popolo, kiel dalitoj kaj homoj de tria sekso."

Interese, malgraŭ laikismo kiel ŝtata principo, la persekutado de minoritatoj ne estis instigita dum jardekoj.¹⁰

Laŭ la rekomendoj, la Konstitucio retenus Islamon kiel la ŝtatan religion. Pravigante ĉi tiun rekomendon, Riaz aludis al konsultoj kun koncernatoj, inkluzive de 50 000 respondoj al enketoj, same kiel la ekzisto de ŝtata religio aŭ referenco al "kredo al la Ĉiopova" en pli ol 80 landoj tra la mondo. Li deklaris,

"La rilato de la bangladeŝa ŝtato kun religio laŭ la reviziita konstitucio, kiel rekomendita de la [Komisiono pri Konstitucia Reformo], ne estus malsama ol tiu de pasintaj jardekoj. Ĝis kiam religio agos kiel fonto de juraj mezuroj aŭ defios la politik-jurajn instituciojn, estas malmultaj kialoj por esti maltrankvila. Ofte ŝtataj religioj estas pli simbolaj ol substancaj."¹¹

La provizora registaro rekomendis, ke la fondaj principoj de la Konstitucio estu reviziitaj kaj naciismo, socialismo kaj sekularismo estu forigitaj, dum egaleco, homa digno, socia justeco kaj plurismo estu aldonitaj. La Komisiono pri Konstitucia Reformo ankaŭ alvokis la inkludon de la rajto al nutraĵo, edukado, sanservo kaj la rajto voĉdoni - novaj rajtoj antaŭe ne agnoskitaj en la Konstitucio.¹²

Fine de 2025, la provizora gvidantaro subtenis transparentan reformĉarton, la "Julian Nacian Ĉarton", kiu estas ligita al nacia referendumo planita okazi kune kun la planita parlamenta elekto de februaro 2026.¹³

Edukado kaj infanrajtoj

Artikolo 41(2) de la Konstitucio de 1972 deklaras:

"Neniu persono, kiu vizitas iun ajn edukan institucion, estu devigata ricevi religian instruon, aŭ partopreni en aŭ ĉeesti iun ajn religian ceremonion aŭ diservon, se tiu instruo, ceremonio aŭ diservo rilatas al religio alia ol la sia propra."

Edukprovizantoj povas esti larĝe grupigitaj jene: (a) publikaj kaj privataj lernejoj kaj madrasaoj - islamaj edukaj institucioj - kiuj sekvas la nacian instruplanon, inkluzive de kaj sekularaj kaj religiaj temoj; (b) neregistritaj kaj sendependaj Quomi-madrasaoj, kiuj sekvas Deobandi-instruplanojn - ĉi tiuj lernejoj estas ĝenerale sendepende administrataj kaj loke financataj, samtempe ofertante islaman edukadon senpage aŭ je minimuma kosto; kaj (c) lernejoj, kiuj sekvas britan instruplanon.¹⁴

Ofte estas nesufiĉa nombro da instruistoj, kiuj provizas edukadon por studentoj el religiaj minoritataj grupoj en bangladeŝaj lernejoj. En kazoj kie studentoj estas de minoritata kredo, gepatroj aŭ lokaj religiaj grupoj tipe okazigas klasojn ekster lernejaj horoj kaj studentoj estas esceptitaj de religia edukado en la lerneja medio. Por islamaj, kristanaj, hinduaj kaj budhanaj studentoj, religia edukado de ilia respektiva kredo estas deviga kaj parto de la instruplano trovebla en publikaj lernejoj.¹⁵

Ne estas zorgaĵo pri religia edukado en la nacia instruplano por infanoj, kiuj ne aliĝas al unu el la kvar ĉefaj religioj. Krome, la sistemo ne ofertas institucigitajn interreligiajn/interkredajn lernajn ŝancojn.¹⁶

Privataj lernejoj ne devas instrui religian instruadon edukado. Kaj katolikaj kaj islamaj religiaj grupoj funkcias signifa nombro da edukaj institucioj.¹⁷

Bangladeŝaj madrasoj estas larĝe grupigitaj sub du kategorioj: madrasoj sub la respondeco de la la Madrasa Edukada Estraro de la registaro, la Alia madrasoj, kaj aŭtonomaj Quomi- madrasoj.

Tamen, aliaj grupoj ankaŭ funkcias plejparte nereguligitaj madrasoj. Madrasoj en Bangladeŝo estas preskaŭ tute establita kaj administrata de neŝtataj agantoj. Nur tri madrasoj laŭdire estas tute ŝtatfinancataj. Ne ekzistas konsento pri la efektiva nombro de private administrataj madrasoj pro ilia plejparte nereguligita naturo. kaj manko de iu ajn ampleksa enketo.¹⁸

La madrasa sistemo Alia, kiu ofertas 16-jaran edukado, estas reguligita de la Bangladeŝa Madrasa Edukada Estraro (BMEB) sub la Edukministerio kiu centre administras la financajn, instruplanajn, taksado kaj respondecoj pri diplomiĝa ofertado. Kiel parto de la publika-privata partnereco, la registaro pagas salajroj por instruistoj kaj administrantoj de elektitaj Alia madrasoj. ¹⁹

La sistemo Quomi ankaŭ sekvas loze konstruitan Dars-i-Nizami-instruplanon, kiu estas Korano kaj Hadito bazita. Pluraj el ĉi tiuj madrasoj laŭdire instruas sekularaj temoj kiel la bengala kaj angla lingvoj kaj literaturo, geografio, historio kaj matematiko ĝis 8-a klaso. Tamen, kiom da akademia atento estas donita al ĉi tiuj temoj kune kun demandoj kaj taksoj ĉirkaŭ instruista kvalito estas necerta.²⁰

En 2017, post la interveno de islamaj religiaj akademiuloj, kelkaj poemoj kaj alia enhavo konsiderata kiel esti "ateisma" estis forigitaj el lernolibroj. La ŝanĝoj sekvis jarojn da lobiado kaj protestoj kunordigitaj de Hefazat-e Islam – koalicio de islamistaj organizaĵoj²¹ – postuli ŝanĝojn al lernolibroj, devigajn religiajn edukado kaj puno por "ateismaj blogantoj".²²

Infangeedziĝo

La minimuma laŭleĝa aĝo por geedziĝo en Bangladeŝo estas 18 jaroj jaroj por knabinoj kaj 21 por knaboj.²³

Tamen, la Leĝo pri Limigo de Infana Geedzeco de 2017²⁴ inkluzivas kaŝpasejo kie tribunalo povas permesi infangeedziĝon en "specialaj cirkonstancoj, kiaj povas esti preskribitaj per reguloj en la plej bonaj interesoj de la neplenaĝulo, laŭ la instrukcioj de la tribunalo kaj kun konsento de la gepatroj aŭ la kuratoro de la neplenaĝulo" (Artikolo 19). La malklara vortigo de la dispozicio igis aktivulajn grupojn kiel Knabinoj Ne Novedzinoj timi ke "ĉi tiu kaŝpasejo permesos al knabinoj sub 18 jaroj en kazoj de seksperforto kaj frua gravedeco por edziniĝi siajn krimintojn al eviti socian stigmaton kaj honton."

Raporto publikigita de la Bangladeŝa Specimena Esencaĵo Statistikoj en marto 2024 indikas, ke la incidencia de infangeedziĝo pliiĝas en la lando. Preskaŭ 42% de junaj virinoj en Bangladeŝo estis edziniĝintaj antaŭ ol

ili fariĝis 18-jaraj, 8% antaŭ la aĝo de 15.25 Infana geedziĝo laŭdire estas pli ofta en kamparaj regionoj, kaj korelacias kun procentoj de lerneĝesigo.

Inter la kaŭzoj de infangeedziĝo laŭdire estas malriĉeco, tradiciaj seksnormoj kaj konceptoj pri "honoro", kaj klimataj krizoj.²⁶ Amaskomunikilaj raportoj indikas, ke malmultaj infangeedziĝoj estas oficiale malpermesitaj. registrita.²⁷

Familio, komunumo kaj socio

Religia influo en familia juro

Leĝoj pri geedzeco, eksgeedziĝo kaj adopto varias signife depende de la religiaj kredoj kaj seksoj de la koncernaj personoj. Virinoj tipe fartas pli malbone rilate al la amplekso de la rajtoj kaj avantaĝoj donitaj al ili kompare kun viroj en familia juro. Islamaj kaj hinduaj familiaj leĝoj estas kodigitaj en la jura sistemo kaj estas devigitaj en laikaj tribunaloj.²⁸

La familiaj leĝoj de la religioj de la du koncernaj partioj regas iliajn geedziĝajn ritojn kaj procedojn.

Interreligia geedzeco estas submetita al konsiderinda socia stigmato, kaj eblas je diversaj gradoj bazitaj sur la sekso kaj religia fono de la koncernaj personoj.

Ekzemple, laŭ la islama familia ordono, islama virino ne rajtas edziniĝi al ne-islamano; viroj, male, rajtas edziniĝi al virinoj de aliaj abrahamaj kredoj.²⁹

La longe malmoderna kaj ambigua Speciala Geedzeca Leĝo de 1872³⁰ permesas al hinduoj, budhanoj, sikhoj, ĝajnoj kaj nereligiaj geedziĝi ekster sia religio.

Paroj geedziĝintaj laŭ ĉi tiu leĝo ne rajtas adopti; sinsekvo, vivtenado, gepatrorajto kaj kuratoreco de infanoj kaj heredo ankaŭ ne estas klare difinitaj, kreante neklarajn jurajn situacion.

Kun konsento de ambaŭ partioj, certaj familiaj kaj civilaj disputoj povas esti solvitaj per alternativaj procezoj anstataŭ juraj procedoj. Advokatoj, kortumaj oficistoj aŭ komunumaj gvidantoj povas esti elektitaj por subteni mediacion aŭ arbitracion, kaj la rezulto povas poste esti prezentita en tribunalo. Tiaj alternativaj procezoj ne validas por disputoj pri terposedo.³¹

Islama ŝaria juro ludas iun rolon en civilaj aferoj rilatantaj al la islama komunumo.³² Ne ekzistas formala efektiveco de ŝario, kaj ĝi teorie ne estas trudita al ne-islamanoj, tamen ekzistas tre alta probableco, ke iuj nereligiaj individuoj estus supozitaj religiaj kaj socie premitaj konformiĝi al religia arbitracio en familiaj aferoj.³³

Virinaj rajtoj

Sociaj kaj kulturaj normoj, kune kun dominaj patriarkaj sintenoj, trudas diskriminaciajn kaj stereotipajn rolojn, rajtojn kaj respondecojn laŭ sekso.³⁴

Kiel indikite supre, religiaj personaj leĝoj regantaj la rajtojn de virinoj rilate al geedzeco, divorco, vivtenado kaj heredado de posedaĵoj estas plejparte diskriminaciaj kontraŭ virinoj.

Laŭ Human Rights Watch, seksa kaj seksbazita perforto estas vaste disvastiĝintaj kaj virinoj kaj knabinoj en Bangladeŝo havas malmultan rimedon por serĉi protekton aŭ aliri justecon por ĉi tiuj krimoj.³⁵

GLAT+ rajtoj

Samseksa konduto estas krimigita laŭ Sekcio 377 de la Krimkodo (Leĝo XLV de 1860)³⁶ kun punoj de dek jaroj ĝis dumviva malliberejo. Ne ekzistas juraj protektoj kontraŭ diskriminacio surbaze de sekseco, kaj GLAT-organizoj alfrontas obstaklojn por funkcii en la lando.³⁷ GLAT-homoj kaj aktivuloj raportis pliigitajn minacojn de perforto.³⁸

Pro sociaj tabuoj kaj socia premo konformiĝi al aliseksemaĵoj, kulturaj kaj religiaj normoj, inkluzive de geedzeco kaj havado de infanoj, la plimulto de GLAT-homoj en Bangladeŝo laŭdire elektas konservi sian seksan orientiĝon kiel privatan aferon por eviti diskriminacion, socian ekskludon kaj malamikecon de siaj familioj kaj la pli vasta socio.³⁹ Plue, laŭ raporto de la Internacia Respublikana Instituto, "La intersekiĝo de religieco kaj familia honoro devigis multajn partoprenantojn [en iliaj fokusgrupoj] al malforta interkonsento kun siaj familioj por kaŝi sian seksan aŭ genran orientiĝon publike."⁴⁰

Konvertaj praktikoj – laŭdire faritaj de individuoj, familianoj, medicinaj profesuloj, kaj religiaj kaj komunumaj gvidantoj – estas vaste disvastiĝintaj.⁴¹

Religia streĉiĝo

Post la renverso de la registaro de Sheikh Hasina komence de aŭgusto 2024, rapide aperis raportoj pri komunumaj atakoj kontraŭ religiaj malplimultoj, kaj precipe kontraŭ la hinduaj kaj ahmadaj komunumoj.⁴² Responde, homaj-rajtaj grupoj, kiel Amnestio Internacia, alvokis la provizoran registaron certigi, ke minoritataj religiaj grupoj estu protektataj kaj ke enketoj estu faritaj por certigi respondecon.⁴³

Ekde tiam, observantoj daŭre dokumentis misuzojn kaj timigadon, kiuj influas minoritatajn religiajn komunumojn, kune kun daŭraj akuzoj, ke etnaj malplimultoj en la Chittagong Hill Tracts alfrontas diskriminacion kaj perforton implikantajn ŝtatajn sekurecajn fortojn. Dum Bangladeŝo alproksimiĝas al la naciaj elektoj de februaro 2026, aperis raportoj pri renoviĝinta pliigo de atakoj kontraŭ religiaj malplimultoj kaj kreskanta perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj.⁴⁴ La Oficejo de la Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj por Homaj Rajtoj (OHCHR) ankaŭ raportis, ke dum la provizoraj aŭtoritatoj diris, ke ili faris arestojn rilate al atakoj kontraŭ apartaj religiaj kaj indiĝenaj grupoj, multaj krimintoj de la perforto daŭre ĝuis senpunecon.⁴⁵

Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj

La Konstitucio garantias esprimliberecon, kondiĉe de limigoj por konservi "publikan ordon". Kvankam la amaskomunikila pejzaĝo de Bangladeŝo estas vigla kaj diversa, la aŭtoritatoj trudis gravajn limigojn al esprimlibereco, precipe por subpremi kritikon. Pluraj leĝdonaj limigoj maljuste limigas la rajton je esprimlibereco, inkluzive de provizaĵoj en la Krimkodo, kiuj igas kalumnion,⁴⁶ ribelemojn,⁴⁷ kaj religian insulton krimaj deliktoj. Ĝis nun, ĉi tiuj provizaĵoj estis uzitaj por malliberigi aktivulojn, verkistojn, blogantojn kaj ĵurnalistojn kritikajn de la aŭtoritatoj. Ĉi tio siavice kondukis al memcenzuro pri iuj religiaj kaj politikaj temoj.

En septembro 2023, meze de kreskanta nacia kaj internacia kondamno, la registaro anstataŭigis la antaŭe misuzan Ciferecan Sekurec-Leĝon (DSA) per la Cibersekurec-Leĝo de 2023 (CSA).⁴⁸ Kvankam prezentita kiel pli modera alternativo, la CSA retenis plurajn kontestatajn provizaĵojn, inkluzive de sekcioj kiuj krimigas "vundadon de religiaj sentoj" kaj "ĝenon de komunuma harmonio". La CSA donas arbitrajn povojn al polico por aresto, serĉo kaj konfisko, kaj rajtigas aŭtoritatojn bloki aŭ filtri enhavon kun minimuma kontrolado.⁴⁹

La 4-an de novembro 2023, la leĝo estis uzata por aresti 19-jaraĝan ateistan bloganton Selim Khan post kiam kunmembro de privata Facebook-grupo por ateistoj fotis komenton faritan de Khan kaj dividis ĝin publike, "kaŭzante publikan agitadon."⁵⁰ Khan poste estis liberigita per kaŭcio, sed restis en malliberejo pro proceduraj prokrastoj.⁵¹

En majo 2025, la provizora registaro nuligis la CSA kaj anstataŭigis ĝin per la Cibersekureca Preskribo. Tamen, la organizaĵo por esprimlibereco, ARTICLE 19, raportis, ke la provizora registaro ne faris signifajn konsultojn kun koncernatoj dum la formulado de la skizo de la leĝo.⁵² Civilsociaj grupoj kaj homaj-rajtoj-organizoj avertis, ke la nova leĝo de 2025 ankoraŭ dependas de neklaraj kaj ambiguaj konceptoj, kiuj povas esti uzataj por krimigi legitiman esprimon - inkluzive de kritiko de religia dogmo. Fine de 2025, la registaro ankaŭ agis por malakcepti multajn heredaĵajn kazojn alportitajn laŭ la Cifereca Sekureca Leĝo de 2018, per amendoj asociitaj kun la Cibersekureca Preskribo.⁵³

Laŭ Human Rights Watch, "Ĝis novembro [2024], aŭtoritatoj registris murdakuzojn kontraŭ almenaŭ 140 ĵurnalistoj rilate al ilia raportado pri la Musona Revolucio kaj forigis pli ol 150 gazetarajn akreditojn necesajn por ĉeesti oficialajn eventojn. Kiam oni demandis lin pri la krimprocesoj celantaj ĵurnalistojn, ĉefkonsilanto Yunus diris, ke la akuzoj estis registritaj "sekvante la malnovajn leĝojn kaj praktikojn", substrekante la punkton, ke sen sistema reformo, la celo de la polico ŝanĝiĝos, sed la misuzaj praktikoj restos la samaj."⁵⁴

Liberpenso sub minaco

La malsukceso de la aŭtoritatoj alporti la krimintojn de murdoj de liberpensuloj (vidu 'Elstarigitajn kazojn' sube) al justeco kaj la manko de sekureco provizita al iuj ajn blogantoj sub minaco kondukas al sufoka klimato por libera esprimo.

Krome, polico kaj registaraj oficistoj minacis aresti blogantojn pro verkado pri "ateismo" aŭ simple konsilis ilin, ke ili ĉesu verki pri ateismo se ili volas esti sekuraj.⁵⁵

Faktaj "blasfemaj" leĝoj

Ĉapitro XV de la Krimkodo⁵⁶ antaŭvidas plurajn krimajn deliktojn rilatajn al religio, inkluzive de malpurigado de didomoj, interrompo de diservoj kaj senrajta eniro en tombejojn. Pluraj provizaĵoj en ĉi tiu ĉapitro estis uzitaj por procesigi kaj malliberigi ateismajn kaj sekularistajn aktivulojn.

Sekcio 295A deklaras:

"Kiu ajn, kun konscia kaj malica intenco kolerigi la religiajn sentojn de iu ajn klaso de la civitanoj de Bangladeŝo, per vortoj, ĉu parolataj ĉu skribaj, aŭ per videblaj prezentoj, insultas aŭ provas insulti la religion aŭ la religiajn kredojn de tiu klaso, estos punita per malliberigo de ambaŭ priskriboj por periodo kiu povas etendiĝi al du jaroj, aŭ per monpuno, aŭ per ambaŭ."

Sekcio 298 deklaras:

"Kiu ajn, kun la konscia intenco vundi la religiajn sentojn de iu ajn persono, eldiras iun ajn vorton aŭ faras iun ajn sonon en la aŭdo de tiu persono aŭ faras iun ajn geston en la vido de tiu persono aŭ metas iun ajn objekton en la vidon de tiu persono, estos punita per malliberigo de ambaŭ priskriboj por periodo kiu povas etendiĝi ĝis unu jaro, aŭ per monpuno, aŭ per ambaŭ."

Dokumentitaj arestoj pro "vundado de religia sento" laŭdire daŭris sub la provizora registaro.⁵⁷

Devigitaj malaperoj

La uzo de devigitaj malaperoj kiel rimedo por subpremi kritikon fariĝis karakterizaĵo de la epoko de Sheikh Hasina.

Oni taksas, ke pli ol 700 homoj estis perforte malaperintaj inter 2009 kaj 2024.⁵⁸

Post la falo de la registaro de Hasina, la provizora registaro establis Enketan Komisionon pri ĉiuj devigitaj malaperoj kaj aliĝis al la UN-Konvencio pri Devigitaj Malaperoj.⁵⁹

Kunvenlibereco

En julio 2024, perforto erupciis post kiam la partiaj subtenantoj de la Awami League de Hasina kaj polico atakis studentojn pace protestantajn kontraŭ politikigita kvotoskemo por registaraj laborpostenoj. Sekurecaj taĉmentoj uzis troan forton, inkluzive de

larmiga gaso, miregigaj ubusoj, kaj kaŭĉukaj kaj vivaj kugloj, por disigi protestantojn. Protestoj daŭris ĝis Hasina demisiis kaj fuĝis el la lando. Faktserĉa misio de UN poste konkludis, ke la antaŭa registaro estis kunkulpa en gravaj homaj-rajtoj-malobservoj rilate al la subpremo de la protestoj.⁶⁰

Elstarigitaj kazoj

En julio 2020, la polico indikis, ke ili celas aresti homaj-rajtoj-aktivulon kaj laikan bloganton Asaduzzaman Noor, ankaŭ konatan kiel Asad Noor, post kiam novaj krimaj akuzoj estis prezentitaj kontraŭ li laŭ la Cifereca Sekureca Leĝo la 14-an de julio pro "disvastigado de onidiroj" kaj "kalumniado de Islamo" per Facebook-video.⁶¹ Noor antaŭe estis celita laŭ la antaŭulo de la DSA, la Leĝo pri Informa kaj Komunikada Teknologio (IKT) de 2013. En januaro 2017, la tiama 25-jaraĝulo estis arestita ĉe la flughaveno de Dako kaj akuzita pri kalumniado de religio pro enhavo, kiun li afiŝis en sociaj retoj.⁶² Kvankam liberigita nelonge per kaŭcio en aŭgusto 2018, li poste estis rearestita post kiam radikala islama organizo konata kiel Hefazat-e-Islam Bangladeŝo postulis, ke li estu malliberigita kaj submetita al la mortopuno. Li estis liberigita el malliberejo denove nur en januaro 2019. Ĉi tiuj akuzoj kontraŭ li restas neatenditaj. Li vivas kaŝite post minacoj al lia vivo.

Inter 2013-2018 pluraj humanismaj aŭ liberpensaj aŭtoroj, blogantoj kaj laikaj eldonistoj estis atakitaj, multaj el ili mortigitaj. En februaro 2013, la ateista bloganto Ahmed Rajib Haider (plumnomo: Thaba Baba) estis murdita per maĉeta atako ĉe sia hejmo. Avijit Roy, aŭtoro de libroj pri humanismo kaj scienco, estis mortigita en februaro 2015 ekster la Internacia Librofoiro ĉe la Universitato de Dako, lia edzino Rafida Ahmed ankaŭ estis grave vundita en la sama atako; Washiqur Rahman Babu, juna bloganto konata kiel "progresema liberpensulo", estis mortigita en marto 2015; Ananta Bijoy Das, kiu blogis kontraŭ fundamentismo, favore al scienco, justeco kaj libera esprimo, estis mortigita en majo 2015; Niladri Chatterjee (plumnomo: Niloy Neel), humanisto konata tiom pro sia blogado pri minoritataj kaj virinaj rajtoj kiom pro siaj ateismaj vidpunktoj, estis mortigita en sia propra hejmo antaŭ sia partnero en aŭgusto 2015; kaj la 31-an de oktobro 2015, kunordigitaj pafilaj kaj maĉetaj atakoj kontraŭ du eldonejoj en Dako - ambaŭ eldonistoj de libroj de Avijit Roy kaj aliaj laikaj aŭtoroj - prenis la vivon de Faysal Arefin Dipon (eldonejo Jagriti), kaj grave vundis Ahmed Rashid Tutul (eldonejo Shuddho-Shor), aŭtoron kaj bloganton Randipam Basu kaj poeton Tareq Rahim; Xulhaz Mannan, fondinto de la unua GLAT+ revuo de la nacio, estis mortigita ĉe sia hejmo en aprilo 2016; en la sama monato, la verkisto Rezaul Karim Siddique, angla profesoro, kaj Nazimuddin Samad, ateista bloganto, estis mortigitaj en apartaj atakoj; en 2018, post tutjara paŭzo de mortigoj, la eldonisto, bloganto kaj laika politika aktivulo Shahzahan Bachchu estis mortigita.

La feminisma verkistino kaj ateista aktivulino Taslima Nasrin restas ekzilita el Bangladeŝo pro minaco de morto aŭ registara persekutado se ŝi revenus al sia patrujo.

Atestaĵoj

"Bangladeŝo estas lando kie eĉ se vi mortigas aŭ seksperfortas, neniu malamos vin tiom kiom se ili ekscius, ke vi estas" ateisto. Vi eble jam scias pri la mortigo de blogantoj kaj ateistoj en Bangladeŝo? Ekde 2013, pli ol 20 ateistoj estis hakitaj ĝismorte fare de islamaj grupoj. Mi ricevis milojn da mortminacoj kiel filmisto kaj verkisto pri homaj rajtoj."

- Sahadat, 14 junio 2023

"[La nova leĝo malpermesanta "kalumnion de religio"] nun fariĝis preskaŭ timiga ilo en Bangladeŝo kontraŭ iu ajn ateisto aŭ nekredanto. Ĉi tiu estas la ilo, kiun Pakistano uzis por rapide fariĝi fundamentisma, rompita nacio. Tion, kion ni vidas hodiaŭ, Bangladeŝo ne estas malproksima."

- Anonima

"Se vi estas vera aktivulo, vi estas la plej vundebla persono en la lando. Vi povus esti arestita de la" registaro aŭ esti celo de islamisto."

- bangladeŝa laika aktivulo

Referencoj

1 Salil Tripathi, "La demando por Bangladeŝo: ĉu ĝi povas rompi la sorĉon de sia sangmakulita historio?", The Guardian, 7-a de aŭgusto 2024, <https://www.theguardian.com/commentisfree/article/2024/aug/07/the-question-for-bangladesh-can-it-break-the-spell-of-its-bloodstained-history>; Salil Tripathi, "Bangladeŝa kaj brita politikoj koliziis por faligi Tulip Siddiq", The Guardian, 16-a de januaro 2025, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/jan/16/tulip-siddiq-demiso-akuzoj-pri-korupto-bangladeŝo>

2, 35 Ĉapitro pri "Bangladeŝo" en Monda Raporto 2025 (Human Rights Watch, 2025), <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/Bangladeŝo>

3 Bangladeŝa Agentejo pri Statistiko (BBS), "Bangladeŝo: Loĝantara kaj Loĝeja Censa Datumbazo", Humanitarian Data Exchange, alirita la 10an de februaro 2025, <https://data.humdata.org/dataset/population-and-housing-census-dataset>

4 Ali Riaz, "Kion la vaste bojkotita elekto de Bangladeŝo malkaŝas pri ĝia estonteco", New Atlanticist, 18-a de januaro 2024, <https://www.atlanticcouncil.org/blogoj/nova-atlantikisto/kion-bangladeŝo-vaste-bojkotis-elektojn-rivelas-pri-ĝia-estonteco/>; Shola Lawal, "Malpermesoj kaj bojkotoj: La maltrankvila historio de la elektoj de Bangladeŝo", Aljazeera, 5-a de januaro 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/5/bangladesh-elections-a-timeline-of-controversy>; KRUTIKA PATHI, "La demokratio de Bangladeŝo estas streĉita ĉar Hasina gajnas 4-an oficperiodon en bojkotita, malalta partoprena voĉdono", Associated Press, 9-a de januaro 2024, <https://apnews.com/article/sheikh-hasina-awami-league-boycott-opposition-bangladesh-election-1506563c63b06166f800e8e89332b4e3>

5, 6, 54 Julia Bleckner, Post la Musona Revolucio (Human Rights Watch, januaro 2025), <https://www.hrw.org/report/2025/01/27/after-monsoon-revolution/roadmap-lasting-security-sector-reform-bangladesh>

7 "Konstitucia reformo: Vastaj ŝanĝoj en la konstitucio", Daily Star, 16-a de januaro 2025, <https://www.thedailystar.net/news/bangladesh/politics/novajoj/konstitucia-reformo-vasta-ŝanĝoj-konstitucio-3800181>

8 La Konstitucio de la Popola Respubliko Bangladeŝo <https://faolex.fao.org/docs/pdf/bgd117108E.pdf>

9, 10, 11 Sudha Ramachandran, "Ali Riaz pri Rekomendoj de "Komisiono pri Konstitucia Reformo de Bangladeŝo", The Diplomat, 3-a de februaro 2025, <https://thediplomat.com/2025/02/ali-riaz-on-recommendations-of-bangladeshs-constitutional-reform-commission/>

12 "Konstitucia reformo: Vastaj ŝanĝoj en la konstitucio", Daily Star, 16-a de januaro 2025, <https://www.thedailystar.net/news/bangladesh/politics/novajoj/konstitucia-reformo-vasta-ŝanĝoj-konstitucio-3800181>

13 "Bangladeŝaj partioj subskribas reforman ĉarton, sed studenta kaj maldekstra grupo restas for," Reuters, 17a de oktobro 2025, <https://www.reuters.com/world/azio-pacifika/bangladeŝaj-partioj-subskribas-reformcarton-studenta-maldekstra-grupo-restas-for-2025-10-17/>

14 Sudipta Roy, Samia Huq, Aisha Binte Abdur Rob, "Fido kaj edukado en Bangladeŝo: Revizio de la nuntempa pejzaĝo kaj defioj," Internacia Revuo pri Eduka Disvolviĝo, Volumo 79, 2020, 102290, ISSN 0738-0593, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059320304491>

15, 28, 31, 33 Ĉapitro pri "Bangladeŝo" en Raporto pri Internacia Religia Libereco de 2023 (Usona Ŝtata Departemento, 2024), <https://www.state.gov/raportoj/raporto-de-2023-pri-internacia-religia-libereco/Bangladeŝo/>

16, 18, 19, 20 Sudipta Roy, Samia Huq, Aisha Binte Abdur Rob, "Fido kaj edukado en Bangladeŝo: Revizio de la nuntempa pejzaĝo kaj defioj," Internacia Revuo pri Eduka Disvolviĝo, Volumo 79, 2020, 102290, ISSN 0738-0593, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059320304491>

17 Sudipta Roy, Samia Huq, Aisha Binte Abdur Rob, "Fido kaj edukado en Bangladeŝo: Revizio de la nuntempa pejzaĝo kaj defioj," Internacia Revuo pri Eduka Disvolviĝo, Volumo 79, 2020, 102290, ISSN 0738-0593, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059320304491>; Ĉapitro "Bangladeŝo" en Raporto de 2023 pri Internacia Religia Libereco (Usona Ŝtata Departemento, 2024), <https://www.state.gov/reports/2023-report-on-international-religiousfreedom/bangladesh/>

21 Sabir Mustafa, "Hefazat-e Islam: Islamist-koalicio", BBC, 6 majo 2013, <https://www.bbc.co.uk/news/world-asia-22424708>

22 Ellen Barry kaj Julfikar Ali Manik "Por Sekularaj Bangladeŝanoj, Ŝanĝoj en Lernolibroj Estas Antaŭsigno", The New York Times, 22-a de januaro 2017, <https://www.nytimes.com/2017/01/22/world/asia/bangladesh-textbooks-radikala-islamo.html>

23 "Bangladeŝo", Girls Not Brides, <https://www.girlsnotbrides.org/learning-resources/child-marriage-atlas/regions-and-countries/bangladesh/> (alirita la 13an de februaro 2025)

24 Leĝo pri Limigo de Infana Geedzeco, 2017, <https://www.unicef.org/bangladesh/retejoj/unicef.org/bangladesh/dosieroj/2018-10/Infano%20Geedzeco%20Restraint%20Act%202017%20Angla.pdf>

25 Nilima Jahan, "Alarma kresko de infangeedziĝo", Daily Star, 28-a de marto 2024, <https://www.thedailystar.net/news/bangladesh/news/alarma-pliiĝo-infana-geedziĝo-3576476>

26 "Bangladeŝo: IRC-studo rivelas ŝokan 39%-an pliiĝon de infangeedziĝo pro klimata ŝanĝo", Internacia Savkomitato, 6a de decembro 2023, <https://www.rescue.org/uk/press-release/bangladesh-irc-study-reveals-staggering-39-surge-child-marriage-due-climate-change>; "Bangladeŝo", Girls Not Brides, <https://www.girlsnotbrides.org/learning-resources/child-marriage-atlas/regions-and-countries/bangladesh/> (alirita la 13an de februaro 2025); Naznin Akhter, "Infangeedziĝo daŭras sub diversaj pretekstoj", Prothom Alo, 21a de majo 2024, <https://en.prothomalo.com/bangladesh/>

[com/bangladeŝo/prvy0b3sjp](https://en.prothomalo.com/bangladesh/prvy0b3sjp)

27 Naznin Akhter, "Infangeedziĝo daŭras sub diversaj pretekstoj", Prothom Alo, 21 majo 2024, <https://en.prothomalo.com/bangladesh/prvy0b3sjp>

29 Preskribo pri Islamaj Familiaj Leĝoj (Preskribo n-ro VIII de 1961), <http://bdlaws.minlaw.gov.bd/act-details-305.html>

30 La Speciala Geedzeca Leĝo, (Leĝo N-ro III de 1872), 8-a de julio 1872, <http://bdlaws.minlaw.gov.bd/act-details-25.html>

32 La Leĝo pri Apliko de Islama Persona Juro (Ŝario), (Leĝo N-ro XXVI de 1937), <http://bdlaws.minlaw.gov.bd/act-173.html>

34 "Landa politiko kaj informa noto: virinoj timantaj seksbazitan perforton, Bangladeŝo, januaro 2024 (alirebla)", UK Registaro, laste ĝisdatigita la 20an de decembro 2024, <https://www.gov.uk/government/publicakojj/bangladeŝa-landa-politiko-kaj-informaj-notojj/landpolitiko-kaj-informa-noto-virinoj-timantaj-seksperforton-bangladeŝo-januaro-2024-alirebla>

36 La Krimkodo, 1860 (AKTO N-RO XLV DE 1860), 6a de oktobro 1860, [https://database.ilga.org/api/downloader/download/1/BD%20-%20LEG%20-%20Penal%20Code%20\(1860\)%20-%20TR\(eo\).pdf](https://database.ilga.org/api/downloader/download/1/BD%20-%20LEG%20-%20Penal%20Code%20(1860)%20-%20TR(eo).pdf)

37 "Bangladeŝo", ILGA Monda Datumbazo, alirita la 13an de februaro 2025, <https://database.ilga.org/bangladesh-lgbti>

38 Ĉapitro pri "Bangladeŝo" en Monda Raporto 2025 (Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/Bangladeŝo>); Shahanur Islam, "GLAT-instruistoj suferas dum la nova bangladeŝa reĝimo koncentriĝas pri reakiro de stabileco", Erasing 76 Crimes, 2-a de decembro 2024, <https://76crimes.com/2024/12/02/lgbt-teachers-suffer-as-new-bangladesh-regime-focuses-on-regaining-stability/>

39 "Landa politiko kaj informa noto: seksa orientiĝo kaj genra identeco, Bangladeŝo, septembro 2023 (alirebla)", UK Registaro, laste ĝisdatigita la 20an de decembro 2024, <https://www.gov.uk/government/publicakojj/bangladeŝa-landa-politiko-kaj-informaj-notojj/landpolitiko-kaj-informa-noto-pri-seksa-orientiĝo-kaj-genra-identeco-bangladeŝo-septembro-2023-alirebla>

40 Kompreneble la vivojn de la GLAT-komunumo de Bangladeŝo (Internacia Respublikana Instituto, aprilo 2021), https://www.iri.org/wp-content/uploads/2021/04/iri-legacy-iri.org/bangladesh-lgbti_final.pdf

41 "Landa politiko kaj informa noto: seksa orientiĝo kaj genra identeco, Bangladeŝo, septembro 2023 (alirebla)", UK Registaro, laste ĝisdatigita la 20an de decembro 2024, <https://www.gov.uk/government/publicakojj/bangladeŝa-landa-politiko-kaj-informaj-notojj/land-politiko-kaj-informa-noto-seksa-orientiĝo-kaj-seksa-identeco-bangladeŝo-septembro-2023-alirebla>; Haltu "Konvertan Terapion" en Bangladeŝo, All Out, alirita la 13an de februaro 2025, <https://ago.allout.org/en/m/ce37ab77/>

42 "Nova registaro de Bangladeŝo diras, ke ĝi laboras por 'solvi' atakojn kontraŭ malplimultoj", Aljazeera, 11a de aŭgusto 2024 <https://www.aljazeera.com/novajoj/2024/8/11/nova-bangladeŝa-registaro-diras-labori-por-solvi-atakojn-kontraŭ-malplimultoj>

43 "Bangladeŝo: Provizora registaro devas tuj agi por protekti hinduajn kaj aliajn minoritatajn komunumojn", Amnestio Internacia, 14-a de aŭgusto 2024 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/08/bangladeŝa-provizora-registaro-devas-tuj-preni-agojn-por-protekti-hinduajn-kaj-aliajn-minoritatajn-komunumojn/>

44 Julhas Alam, "Bangladeŝa grupo por minoritataj rajtoj akuzas la provizoran registaron pri malsukceso protekti malplimultojn", Associated Press, ĝisdatigita la 30an de januaro 2025 <https://apnews.com/article/bangladesh-minority-hindu-attacks-yunus-hasina-india-cdc0996609db39d8c8b6783578ca4> 5a9; Subhajit Saha, "Bangladeŝaj virinoj, knabinoj kaj malplimultoj alfrontas kreskantan perforton", Human Rights Watch, 14-a de januaro 2026 <https://www.hrw.org/news/2026/01/14/bangladeshi-women-girls-minorities-front-rising-violence>

45 Oficejo de la Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj (OHCHR), Faktserĉa Raporto: Homaj Rajtaj Malobservoj kaj Misuzoj Rilata al la Protestoj de Julio kaj Aŭgusto 2024 en Bangladeŝo, eldonita la 12an de februaro 2025 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/bangladeŝo/ohchr-fftb-hr-violations-bd.pdf>

46 "Uzo kaj misuzo de kalumnioleĝo kaj ĝia efiko sur ĵurnalismojn", Daily Star, 26-a de novembro 2019, <https://www.thedailystar.net/round-tables/news/use-and-misuse-defamation-law-and-its-impact-journalism-1832056>;

47 Mahfuz Anam, "Leĝo pri Ribelo kaj Gazetara Libereco en Bangladeŝo", Daily Star, 23-a de junio 2023, <https://www.thedailystar.net/law-our-rights/novajojj/ribelemo-juro-kaj-gazetara-libereco-bangladeŝo-3353681>; Yudhajit Shankar Das, "Ribelemo-kazo kontraŭ 18 hinduoj en Bangladeŝo pro safrankoloraj flagoj montras komunuman putron", India Today, 7a de novembro 2024, <https://www.indiatoday.in/world/story/hindus-bangladesh-face-sedition-case-saffron-flag-communal-rot-protests-chattogram-pm-modi-trump-targeting-minorities-2626398-2024-11-01>; "Bangladeŝa tribunalo malakceptas ribeleman kazon pro raporto de Al Jazeera", Al Jazeera, 23-a de februaro 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/23/bangladesh-court-rejects-sedition-case-for-al-jazeera-probe>;

48 Bangladeŝo: La Leĝo pri Cibersekureco, 2023, septembro 2023, https://www.w.ref.world.org/legal/legislation/natlegbod/2023/en/14_8277 [alirita la 18an de februaro 2025]; "Parlamento pasas Cyber Security Bill 2023", Dhaka Tribune, 13 septembro 2023, <https://www.dhakatribune.com/bangladeŝo/325228/parlamento-aprobas-cibersekurecan-leĝprojekton-2023>

49 "Bangladeŝo: ARTIKOLO 19 instigas konsulton pri la Skizo de Ciberprotektita Preskribo", ARTIKOLO 19, 3-a de februaro 2025, <https://www.article19.org/resources/bangladesh-draft-cyber-protection-ordinance/>; "Bangladeŝo: Provizora registaro devas restarigi esprimliberecon en Bangladeŝo kaj nuligi la Cibersekurecan Leĝon", Amnestio Internacia, 8-a de aŭgusto 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/08/bangladeŝa-provizora-registaro-devas-restarigi-esprimliberecon-en-bangladeŝo-kaj-nuligi-cibersekurecan-leĝon/>

50 "Bangladeŝo: Bloganto Arbitre Detenita Malgraŭ Kaŭcio", Amnestio Britio, <https://www.amnesty.org.uk/urgent-actions/blogger-arbitrarily-detained-malgrau-kaucio> (alirita la 18an de februaro 2025)

51 "Bangladeŝo: Bloganto arbitre detenita malgraŭ kaŭcio: Selim Khan", Amnestio Internacia, 10a de junio 2024, [Indeksa Numero: ASA 13/8137/2024, https://www.amnesty.org/en/documents/asa13/8137/2024/en/](https://www.amnesty.org/en/documents/asa13/8137/2024/en/)

52 "Bangladeŝo: ARTIKOLO 19 instigas konsulton pri la Skizo de Ciberprotektita Preskribo", ARTIKOLO 19, 3-a de februaro 2025, <https://www.article19.org/rimedoj/bangladeŝa-skizo-ciberprotektita-regaĵo/>

53 "Ĉiuj DSA-kazoj, kondamnoj estos forĵetitaj", The Daily Star, 9a de oktobro 2025 <https://www.thedailystar.net/news/bangladesh/news/all-dsa-kazoj-kondamnoj-estu-forĵetitaj-4006211>

55 Arafatul Islam, "Ateistaj blogantoj fuĝas de Bangladeŝo", Deutsche Welle, la 9-an de novembro 2015, [dw.com/eo/ateistaj-blogantoj-fuĝas-Bangladeŝo/a-18708933](http://www.dw.com/eo/ateistaj-blogantoj-fuĝas-Bangladeŝo/a-18708933)

56 La Krimkodo, (Leĝo N-ro XLV de 1860), 6a de oktobro 1860, <http://bdlaws.minlaw.gov.bd/act-11.html>

57 Sema Hasan, Informfolio: Bangladeŝo, (Usona Komisiono pri Internacia Religia Libereco, julio 2025) <https://www.uscirf.gov/sites/default/dosieroj/2025-07/2025%20Informfolio%20Bangladeŝo.pdf>

58 "Bangladeŝo: Subskribo de la Konvencio pri Devigitaj Malaperoj estas tre bonvena unua paŝo", Amnestio Internacia, 30-a de aŭgusto 2024. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/08/bangladesh-signing-of-convention-on-enforced-disappearances-is-a-much-welcome-first-step/>; "Bangladeŝo: Registaro Starigas Enketon Pri Malaperoj", Human Rights Watch, 29-a de aŭgusto 2024, <https://www.hrw.org/news/2024/08/29/la-bangladeŝa-registaro-starigas-enketon-pri-malaperoj>

59 Ĉapitro "Bangladeŝo" en Monda Raporto 2025 (Human Rights Watch, 2025), <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/bangladesh>; "Bangladeŝo: Registaro Starigas Enketon pri Malaperoj", Human Rights Watch, 29-a de aŭgusto 2024, <https://www.hrw.org/news/2024/08/29/la-bangladeŝa-registaro-starigas-enketon-pri-malaperoj>

60 Ĉapitro pri "Bangladeŝo" en Monda Raporto 2025 (Human Rights Watch, 2025), www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/Bangladeŝo; "Oficejo de la Alta Komisararo pri Homaj Rajtoj (OHCHR) pri Faktserĉado: Malobservoj kaj Misuzoj de Homaj Rajtoj rilate al la Protestoj de Julio kaj Aŭgusto 2024 en Bangladeŝo", Oficejo de la Alta Komisararo pri Homaj Rajtoj de UN, 12a de februaro 2025, <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ohchr-fact-finding-report-human-rights-violations-and-abuses-related>

61 „Bangladeŝo devas nuligi falsajn akuzojn kontraŭ bloganto Asad Noor”, Humanists International, 4-a de aŭgusto 2020 <https://humanists.internacia/2020/08/bangladeŝo-devas-forĵeti-falsajn-akuzojn-kontraŭ-bloganto-asad-noor/>; "Mortminacoj kontraŭ bangladeŝa bloganto akuzita pri "kalumniado de Islamo", Raportistoj Sen Landlimoj, 28a de julio 2020" <https://rsf.org/en/news/death-threats-against-bangladeshi-blogger-accused-defaming-islam>

62 "Detenita bangladeŝa bloganto Asad Noor devus esti liberigita kaj ricevi protekton", PEN America, 11-a de januaro 2018 <https://pen.org/press-release/bangladesh-detained-blogger-asad-noor-released-given-protection/>

Salvadoro

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana	Socio/Komunika	Esprimo

Salvadoro – oficiale la Respubliko Salvadoro – estas la plej malgranda kaj plej dense loĝata lando en Centrameriko. Inter 1980-1992, la militistare gvidata registaro kaj maldekstraj gerilanoj kondukis internan militon kiu rezultigis la mortojn aŭ malaperojn de almenaŭ 75 000 civitanoj.¹ La efikoj de la civita milito sentiĝas al ĉi tiu tago, lasante post si heredaĵon de senpuneco² kaj bando perforto.³

Meze de kultura transformo, la distribuado de religiaj alligitecoj en Salvadoro ŝanĝiĝis signife en la lastaj jaroj. Laŭ enketo de

Laŭ LPG Datumoj, 38% de salvadoranoj identigas sin kiel katolikoj, 38% kiel evangelianoj, kaj 20% kiel nereligiaj.⁴ Historie ĉefe katolika nacio, ĉi tiu ŝanĝo reflektas rimarkindan malpliigon en la nombro de katolikoj, kaj pliiĝon de evangelianoj kaj homoj sen religia alligiteco. Ĉi tiu tendenco estas precipe okulfrapa inter homoj sub 36 jaroj, kie evangelianoj nun estas la plimulto.⁵

Esploro de la Forumo por Reflekto pri la Salvadora Realeco (FORES) ankaŭ montras, ke religio restas fundamenta kolono en la salvadora kulturo, kvankam ĝi spertas signifajn defiojn kaj evoluojn pro kreskanta religia diverseco kaj tutmondaj sociaj ŝanĝoj.⁶

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
		La domina influo de religio en la publika vivo subfosas la rajton je egaleco kaj/aŭ nediskriminacio	Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco aŭ homaj rajtoj estas grave limigita
Ekzistas sistema religia privilegio			
Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminaciaj impostaj sendevigoj			
Oficiala simbola respekto al religio			
	Neniu formala diskriminacio en edukado		

Konstitucio kaj registaro

Demokrata regreso

Reformoj realigitaj sub la prezidanteco de prezidanto Bukele kaj lia **registaro** de Nuevas Ideas vekis zorgon, ke la politika pejzaĝo moviĝas reen al aŭtoritatismo preskaŭ tri jardekojn post la fino de la civita milito.⁷ La deklaro de krizostato en marto 2022 estis plurfoje renovigita.

kaj restas valida dum la verkado de ĉi tiu artikolo – rezultante en signifa demokratia regreso, kaj la forigo de kontroloj kaj ekvilibroj.⁸ Prezidanto Bukele estis reelektita por dua oficperiodo en februaro 2024 kun 84% de la voĉoj malgraŭ delongaj konstituciaj provizaĵoj malpermesante sinsekvajn oficperiodojn.⁹ En julio 2025, konstitucia amendo estis aprobita de Bukele Novas Ideoj partio kiu ebligas nedefinitan prezidantan reelekto kaj plilongigas prezidentajn oficperiodojn de kvin ĝis ses jarojn dum forigo de balotoj por dua raŭndo.¹⁰

En aprilo 2024, la Leĝdona Asembleo de Salvadoro – dominata fare de la Nuevas Ideoj de prezidento Nayib Bukele partio – aprobis amendon al Artikolo 248 de La Konstitucio de Salvadoro, kiu kreas rapidvojon vojo por konstituciaj amendoj. La ŝanĝo estis ratifikita en januaro 2025 kaj forigas la postulon ke konstituciaj amendoj estu aprobitaj de du sinsekvaj leĝdonaj periodoj – levante gravajn zorgojn pri publika konsultado kaj ekzamenado.¹¹

Dum pluraj jaroj, la superplimulto de la regantaj partio en la Leĝdona Asembleo estis pivota en eroziante juran sendependecon, malfortigante respondigeblecon mekanismojn, kaj sisteme malobservante konvenan procezon garantiojn.¹²

Laŭleĝa kadro

La Konstitucio¹³ kaj aliaj leĝoj kaj politikoj garantias libereco de religio aŭ kredo, same kiel libereco de esprimo (Artikolo 6), kunvenlibereco, kaj libereco de asocio (Artikolo 7).

La Konstitucio deklaras, ke ĉiuj homoj estas egalaj antaŭ la leĝo kaj malpermesas diskriminacion bazitan sur nacieco, raso, sekso aŭ religio (Artikolo 3).

Artikolo 25 de la Konstitucio garantias:

"La libera praktikado de ĉiuj religioj, sen limigo krom tiuj bazitaj sur moraleco aŭ publika ordo."¹⁴

La Konstitucio malpermesas ministrojn de iu ajn religia konfeso de apartenado al politikaj partioj aŭ kandidatiĝi por elektita ofico (Artikolo 82). Ĝi ankaŭ malpermesas ilin de partoprenado en politika propagando en ia ajn formo.

La fina paragrafo de Artikolo 7 de la Konstitucio malpermesas la ekzisto de armitaj grupoj de politika, religia aŭ sindikatigita naturo.

Oficiala simbola respekto al religio

La koncepto de diaĵo ĉeestas en naciaj simboloj, inkluzive de la preambulo al la Konstitucio, kaj la Ŝtato moto "Dio, Unio, Libereco".¹⁵ La dua dimanĉo de Decembro estas nomumita kiel la Nacia Tago de la Biblio.¹⁶ La 23-a de novembro estas festata kiel la Nacia Tago de Preĝo.¹⁷

En julio 2021, la leĝdona asembleo aprobis amendo al la Leĝo pri Patriotaj Simboloj¹⁸ por inkluzivi la frazo "Metante nian fidon en Dion" ("Puesta Nuestra Fe en Dio"). La amendo certigas, ke la frazo povas nun estu metitaj sur la murojn de ŝtataj konstruaĵoj kaj ĉambroj.¹⁹

Responde al kritiko, ministro laŭdire klarigis ke "[l]a ĉeesto de Dio estas io persona, tie ne estas intenco devigi iun kredi ĉar ni vivi en libera lando [...] Ĝi estas lasi spuron inter la deputitoj, kiuj nun reprezentas ĉi tiun parlamenton."

Ekde sia prezidenteco en 2019, prezidento Bukele plurfoje uzis religian retorikon, citante rekte el la Biblio. Li regule instigis al preĝado, kaj uzis siajn povojn de prezidenta dekreto por difini naciajn tagojn de preĝado.²⁰ Post sia reelektado en februaro 2024, li atribuis la plibonigojn en sekureco al Dio "kiu volis kuraci nian landon".

Pripensante siajn proprajn deklarojn, li diris,

"Mi nun vidas la fraptitolojn, 'Bukele mencias Dion, sed la Ŝtato devus esti sekulara'. Ili [internaciaj kritikistoj] eĉ volas igi nin ateistoj. Ni respektas ĉiujn religiojn, ni respektas ateistojn, agnostikulojn. Ni respektas ilin, kaj ni estas amikoj, sed ni kredu je Dio se ni volas. Ni donu al Li la gloron se ni volas."²¹

Religiaj privilegioj kaj esceptoj

Artikolo 26 de la Konstitucio donas eksplicitan konstitucian rekonon al la Katolika Eklezio. Religiaj grupoj ofte celas registriĝi ĉe la koncerna registara aŭtoritato por profiti de impostaj sendevigoj kaj ebligi...

donacoj estu traktataj kiel impostdepreneblaj laŭ la leĝo.²² Nekatolikaj grupoj registriĝas kiel asocioj aŭ fondaĵoj ĉe la Ministerio pri Internaj Aferoj kaj, laŭ Artikolo 231 de la Konstitucio, preĝejoj destinitaj por religiaj servoj estas esceptitaj de pagado de domimposto.²³

Edukado kaj infanrajtoj

En januaro 2023, la Leĝo "Kreski Kune por la Ampleksa Protekto de Infaneco, Infanaĝo kaj Adoleskeco" (Ley Crecer Juntos para la Protección Integral de la Primera Infancia, Niñez y Adolescencia) ²⁴ anstataŭis antaŭan leĝaron regantan la rajtojn de infanoj. Artikolo 105 sanktigas la rajtojn de infanoj al la liberecoj de penso, konscienco kaj religio, deklarante,

"Infanoj kaj adoleskantoj rajtas je libereco de penso, konscienco kaj religio, kiu estos praktikata laŭ ilia evolua disvolviĝo, sen limoj preter tiuj preskribitaj de la leĝo, kiuj estas necesaj por protekti ilian sekurecon kaj respekton por la rajtoj de aliaj."

"La familio, la socio kaj la Ŝtato gvidos infanojn kaj adoleskantojn en la praktikado de ĉi tiuj liberecoj, kaj garantios ilian ekzercadon per kreado de la necesaj subtenmekanismoj, kiuj kontribuas al ilia ampleksa disvolviĝo kaj laŭ la principo de egaleco, nediskriminacio,"

kaj egaleco.

"Edukaj institucioj havas la devon respekti la kulturon kaj religion de infanoj kaj junuloj, kaj ne limigi, subfosi aŭ cenzuri la praktikadon de ĉi tiuj liberecoj. Ĉiukaze, tiuj, kiuj ĉeestas privatajn religiajn edukejojn, devas respekti iliajn praktikojn kaj instruojn, sen malobservi la principon de ilia plej bona intereso."²⁵

Krome, Artikolo 58 de la Konstitucio malpermesas lernejoj de diskriminacio en la akcepto de studentoj pro la "naturo de la kuniĝo de iliaj gepatroj aŭ gardantoj, aŭ sociaj, religiaj, rasaj aŭ politikaj diferencoj."²⁶

Religia edukado

Ŝtata lernado estas oficiale sekulara kaj ne inkluzivas religia edukada komponento. Religiaj grupoj povas funkciigi privatajn lernejojn sen registara financado, sed ĉiuj privataj institucioj – religiaj aŭ aliaj – devas plenumi Normoj de la Ministerio pri Edukado. Gepatroj decidas ĉu iliaj infanoj ricevas religian instruadon en privataj lernejoj sistemo, kaj Artikolo 105 de la leĝo Kresku Kune postulas studentoj ĉeestantaj privatajn establaĵojn "respekti" iliaj praktikoj kaj instruoj."²⁷

Ripetaj alvokoj de leĝdonantoj postuli la legadon de la Biblio en lernejoj konstante estis malakceptita, plej multaj lastatempe en 2019.²⁸ Tamen, lastatempa studo farita de la Universitato Francisco Gavidia laŭdire indikas, ke 95% el salvadoranoj favoras la legadon de la Biblio en lernejoj.²⁹

Ampleksa seksedukado

Artikolo 33 de la leĝo Kresku Kune garantias ĉiujn infanoj kaj adoleskantoj sen escepto la rajton "ricevu ampleksan seksedukon kaj seksajn kaj reprodukta sanprizorgo" notante la fundamentajn la rolo de la familio en certigado de la ekzercado de ĉi tiu rajto.

La rajto estas plue emfazita en Artikolo 47, kiu emfazas la devon de ĉiuj publikaj kaj privataj lernejoj plenumi Artikolon 33.

Tamen, prezidanto Bukele prenis af rim sintenon kontraŭ la antaŭenigo de "genraj ideologioj" en lernejoj.³⁰ Tia terminologio ofte estas uzata por defii la instruadon de ampleksa seksedukado en lernejoj.

Parolante ĉe la Konferenco pri Konservativa Politika Agado en Usono, prezidanto Bukele laŭdire deklaris tio,

"Mi opinias, ke gravas revenigi Dion al lernejoj," revenigi moralecon, civitanan respondecon, lerni tradiciaj aferoj, kiel matematiko kaj historio. Neniu estas kontraŭ modernigo, kion ni kontraŭas estas enstampi nenaturaj, kontraŭ-Diaj, kontraŭ-familiaj ideologioj kiuj havas neniun loko en niaj lernejoj."³¹

Deklaroj de februaro 2024 faritaj de la Ministro pri Edukado, ke "ĉiu spuro de genra ideologio estis forigitaj de publikaj lernejoj," estis kritikitaj de civila socio kiel malobservo de la Leĝo Kresku Kune.³² La Prezidanto de la Civitana Grupo por la Malkrimigo de Aborto (Agrupación Ciudadana por la Despenalización del Aborto), Morena Herrera, emfazis, ke la forigo de ampleksa seksedukado de la instruplano devus esti "konsiderata krimo, ĉar

ĝi estas la forigo de rajto, ĉefe en lando kun tiaj altaj niveloj de infanseksumisuzo kaj altaj oftecoj de gravedeco inter knabinoj kaj adoleskantoj."³³ Datumoj indikas, ke infanoj kaj adoleskantoj respondecas pri almenaŭ triono de ĉiuj gravedecoj.³⁴

Familio, komunumo kaj socio

Heredaĵo de senpuneco kaj banda perforto

Inter 1980-1992, la militistare gvidata registaro kaj maldekstraj gerilanoj kondukis internan militon, kiu rezultigis la mortojn aŭ malaperojn de almenaŭ 75 000 civitanoj. Membroj de la Katolika Eklezio, inkluzive de Ĉefepiskopo Romero, estis elstaraj aktivuloj kontraŭ homaj-rajtaj misuzoj dum la interna milito de 1980-1992, kaj pluraj membroj de la pastraro estis celoj de atenco.³⁵ La serĉado de justeco por ĉiuj trafitoj daŭras.

Militarismo kaj perforto ne malpliigis post la subskribo de la Packontraktoj. Rifuĝintoj, kiuj fuĝis al Usono dum la interna milito kaj formis bandojn, estis deportitaj reen al Salvadoro, kie ili daŭrigis sian bandagadon.³⁶

Ĉe la kulmino de la perforto, bandoj penis grandegan kontrolon super la ĉiutaga vivo de la loĝantoj kaj funkciis en pli ol 94% de la municipoj de Salvadoro.³⁷

En marto 2022, la Leĝdona Asembleo adoptis krizostaton, kiu suspendis certajn bazajn liberecojn post eskalado de banda perforto. La krizostato restas valida ĝis nun post pluraj piliologoj, kiujn la registaro asertis necesaj por trakti bandan perforton en la lando.

Organizaĵoj pri homaj rajtoj kaj Unuiĝintaj Nacioj esprimis gravajn zorgojn pri la krizostato, citante raportojn pri arbitraj arestoj, mortoj en prizorgo kaj torturo.³⁸ En decembro 2024, Amnestio Internacia deklaris, ke,

"Kion la registaro nomas 'paco' estas fakte iluzio celanta kaŝi subpreman sistemon, strukturon de kontrolo kaj subpremo kiu misuzas sian potencon kaj ignoras la rajtojn de tiuj kiuj jam estis nevideblaj — homoj vivantaj en malriĉeco, sub ŝtata stigmato kaj marĝeniĝo — ĉio en la nomo de supozebla sekureco difinita laŭ tre mallarĝa maniero"³⁹

Dum la krizostato, la aŭtoritatoj faris vastajn traserĉojn kaj arestojn. Homrajtaj grupoj taksas, ke 81 000 homoj estis arestitaj kiel parto de la kampanjo, multaj el kiuj supozeble ne havas pruveblajn ligojn al bandoj.⁴⁰

Kelkaj religiaj grupoj, inkluzive de la Katolika Eklezio, raportis pri paneo en komunikado inter la Eklezio kaj la ŝtato. Post la krizostato, grupoj laborantaj por rehabiliti iamajn bandanojn fariĝis pli singardaj pri levado de homaj-rajtoj-problemoj.⁴¹

Tamen, samtempe, prezidanto Bukele laŭdire komentis: "Ĉi tiuj pastroj pravos: Dio povas elaçeti ĉiun. Dio kaj nur Dio povas pardoni iliajn pekojn kaj savi ilin. Se Dio pardonas ilin, ili ĝuos eternan vivon. Sed ĉi tie sur la Tero ili ankoraŭ devas alfronti la sekvojn de siaj agoj."⁴²

Seksa kaj reprodukta sano kaj rajtoj

Salvadoro konservas totalan malpermeson de aborto (Artikoloj 133-137 de la Krimkodo).⁴³

Punoj por virinoj petantaj abortojn varias de du ĝis 50 jaroj en malliberejo. Virinoj supozeble abortigintaj povas esti kondamnitaj pro la krimo de "aborto" en la unuaj 20 semajnoj de gravedeco; en kazoj kie gravedeco estas pli progresintaj, virinoj povas esti akuzitaj pri mortigo, hommortigo (Artikolo 128 de la Krimkodo), aŭ pligravigita hommortigo (Artikolo 129 de la Krimkodo). Tio eĉ validas por virinoj, kiuj suferis komplikaĵojn dum sia gravedeco, kiuj rezultigis aborton aŭ mortnaskon, sed kie aliaj suspektas, ke la gravedeco estis abortigita.⁴⁴

La malpermeso estis realigita en 1997 post lobiado fare de konservativaj religiaj grupoj - inkluzive de evangeliaj kaj pentekostaj kristanoj - kiuj daŭre protestas kontraŭ ajna malstreĉigo de la restriktoj proponitaj en la leĝdona asembleo.⁴⁵

En decembro 2024, la Interamerika Kortumo pri Homaj Rajtoj decidis, ke Salvadoro malobservis la homajn rajtojn de virino, al kiu oni rifuzis aborton malgraŭ ŝia gravedeco kun alta risko. La kortumo ordonis al la Ŝtato adopti "ĉiujn necesajn reguligajn mezurojn", por ke kuracistoj rajtu ĉesigi "gravedecon, kiu riskigas la vivon kaj sanon de la virino".⁴⁶ La decido ne devigas la landon ŝanĝi siajn leĝojn, kaj la perspektivo restas neverŝajna, konsiderante la sinceran opozicion de prezidanto Bukele al tio.⁴⁷

En majo 2024, la nova Leĝdona Asembleo forigis plurajn specialigitajn leĝdonajn komisionojn, inkluzive de ĝia Komisiono pri Virinoj kaj Seksa Egaleco, ekzistanta ekde 2009.⁴⁸

GLAT+ rajtoj

Membroj de la GLAT+ komunumo alfrontas penetran diskriminacion kaj estas celo de rasismokrimoj fare de polico, bandoj kaj membroj de la ĝenerala publiko.⁴⁹ Samseksa geedzeco estas kontraŭleĝa.⁵⁰

En junio 2024, prezidanto Bukele maldungis pli ol 300 dungitojn de la Ministerio pri Kulturo, citante ilian antaŭenigon de tagordo malkongrua kun la vizio de lia registaro.⁵¹ Laŭ ILGA World, la decido sekvis la nuligon de produktado de transvestista teatraĵo ĉe la Nacia Teatro antaŭe rajtigita de la ministerio. Ĝi estis surscenigita dum unu tago kiam ĝi ekfunkciis polemikon pri sia supozeble "netaŭga enhavo por salvadoraj familioj."⁵²

Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj

Artikolo 6 de la Konstitucio garantias liberecon de esprimo kaj amaskomunikila libereco, tamen ĉi tiuj rajtoj estis pli kaj pli subfositaj en praktiko kun oficialuloj provantaj misfamigi la laboron de ĵurnalistoj kaj agantoj de la civila socio, inkluzive de etikedado kiel defendantoj de bandoj.⁵³

Fakta "blasfemo" leĝo

Artikolo 296 de la Krimkodo de Salvadoro ('Atakoj kontraŭ religia libereco') krimigas ne nur interferon kun adorado (malhelpante, interrompante aŭ ĝenante la libera praktikado de religio), sed ankaŭ publika konduto kiu estas konsiderata ofendi religion kaj religiajn tradiciojn. Ĝi ankaŭ krimigas la detruon de - aŭ difekton de - objektoj uzataj por religia kultado. Puno sub Artikolo 296 portas punon de ses monatoj ĝis du jaroj, kiu pliiĝas al unu ĝis tri jaroj se la ago celas ĉe kreado de diskonigo. ⁵⁴

Atakoj kontraŭ la amaskomunikiloj

Rezulte de la ĉikanado kaj gvatado, kiujn ili alfrontas, ĵurnalistoj kritikaj de la aŭtoritatoj estas pli kaj pli elektante memcenzuri.⁵⁵

En 2022, ŝanĝoj faritaj al la Krimkodo pavimis la maniero por ĵurnalistoj servi inter 10 kaj 15 jarojn en malliberejo se ili dividis bandajn mesaĝojn, kiuj "povus kaŭzi angoro kaj paniko inter la ĝenerala loĝantaro. La neklara vortigo de la paragrafoj efike sufokas raportadon pri banda perforto en la lando.⁵⁶

Atakoj kontraŭ homaj-rajtaj defendantoj

Sub la nuna administrado, neregistaraj organizoj estas plejparte ekskluditaj de kunlaboro kun politikistoj.⁵⁷

La registaro de prezidanto Bukele laŭdire celis civilaj sociaj grupoj, inkluzive de ĵurnalistoj kaj homaj rajtaj grupoj, kaj per kalumniokampanjoj kaj la minaco de krima procesigo.⁵⁸

La ŝtato uzis la krizostaton por pravigi la arbitra aresto de homaj-rajtaj defendantoj. Plejparto de tiuj kazoj implikis homojn defendantajn teron, teritorion kaj naturaj rimedoj kaj laborrajtoj, laŭ Amnestio Internacia.⁵⁹

Leĝo pri "Fremdaj Agentoj"

En junio 2025, la partio Nuevas Ideas de prezidanto Bukele ekvalidigis leĝon pri "Fremdaj Agentoj"⁶⁰ laŭ Dekreto 308 kiu difinas regularojn, devojn kaj malpermesojn por iu ajn persono aŭ organizo registaro konsideras kiel "fremdan agenton". Laŭ Artikolo 3, la leĝo konsideras "fremdan agenton" tiujn, kiuj

“aranĝas agadojn... kiuj servas la interesojn de, estas kontrolataj de, aŭ estas financataj rekte aŭ nerekte de eksterlanda rektoro... inkluzive de neprofitcelaj asocioj kaj fondaĵoj.”

“Fremdaj agentoj” devas registriĝi kaj estas malpermesitaj fari agadojn “por politikaj aŭ aliaj celoj”, kiujn la registaro opinias tuŝantaj “publikan ordon”, “nacion sekurecon” aŭ “socian kaj politikan stabilecon”. Tiuj, kiuj registriĝas, estas submetitaj al 30%-a imposto sur ricevataj financoj kaj transakcioj. La registaro ankaŭ povas “monitri la agadojn de eksterlandaj agentoj”. La leĝo stipulas, ke malsukceso plenumi la devojn rezultigos administrajn kaj krimajn respondecojn intervalantajn de 100 000 ĝis 150 000 USD pro malsukceso plenumi Artikolon 8, kaj de 150 000 ĝis 250 000 USD pro malobservoj de Artikolo 9.

La leĝo "Fremdaj Agentoj" estis vaste kondamnita de homrajtaj grupoj kaj internaciaj observantoj kiel konscia provo kontroli, silentigi kaj puni la civilan socion kaj tiujn, kiuj kritikis la registaron. Ĝi spegulas similajn leĝojn pri "fremdaj agentoj", kiuj aperis sub pli kaj pli aŭtoritismaj reĝimoj tra la mondo, kiuj estis uzitaj por limigi esprimliberecon, kunvenliberecon kaj asociiliberecon, kaj la legitiman laboron de neregistaraj organizaĵoj.⁶¹

Referencoj

1 Amelia Hoover Green kaj Patrick Ball, “Civilaj mortigoj kaj malaperoj dum la civita milito en Salvadoro (1980–1992)”, Demographic Research, Julio – Decembro 2019, Vol. 41 (Julio – Decembro 2019), pp. 781-814, <https://www.jstor.org/stable/26850667>

2 Salvadoro”, La Centro por Justeco kaj Respondeco, alirita la 13an de decembro 2024, <https://cja.org/where-we-work/el-salvador/>

3 “La amara heredaĵo de la civita milito de Salvadoro”, Al Jazeera, 15-a de januaro 2012, <https://www.aljazeera.com/news/2012/1/15/el-salvadors-bitter-civil-war-legacy>

4 LPG Datumoj, “El catolicismo y evangélicos están igualados en El Salvador”, La Prensa Gráfica, 4-a de aprilo 2023 <https://www.laprensagrafica.com/lpgdatos/Grey-catolica-y-evangelica-estan-igualadas-en-El-Salvador-20230403-0091.html>

5 Gabriel López Delgado, “La diverseco religioza en El Salvador”, El Independiente, 25-31 majo 2023 <https://www.elindependiente.sv/wp-content/uploads/2023/05/EL-INDEPENDIENTE.-Edicion-1072.-25-31-majo-2023.-La-dictadura-del-like.pdf>

6 Israel Adonay López Choto, Gerardo Rafael Vásquez Moreno, Natalia Marisol Girón Salinas, “Cambio cultural en El Salvador 2018-2023,” Foro de Reflexión sobre la Realidad Salvadoreña (FORES), Revista Con-Secuencias, n-ro 7, januaro-aprilo 2024, https://revistacon-se.com/rsc_sv/artikolo/vido/3

7 “Salvadoro: Registaro profundigas aŭtoritisman ŝablonon fronte al socia malkontento”, Amnestio Internacia, 20 majo 2025 <https://www.amnesty.org/ea/plej/novajoj/2025/05/el-salvadoro-gobierno-profundigas-patron-autoritatan-fronton-al-malkontenta-socia/>

8 “El Salvador: Congreso aprueba la 32da prórroga del régimen de excepción para combatir las pandillas”, AP News, 6 novembro 2024, <https://apnews.com/article/el-salvador-pandillas-a7ce7341085b503ed3f7649c7e6b036f>, “Pandillas de la reĝimo alirebla”, 17 decembro 2024, <https://>

asamblea.gob.sv/node/13456; Ana María Méndez Dardón kaj Geoff Thale, “Régimen de excepción en El Salvador: de una medida de seguridad a una política de estado”, WOLA, 4 decembro 2024, <https://www.wola.org/es/analisis/regimen-de-excepcion-el-salvador-medida-seguridad-politica-estado/>; “IADH Eldonas Raporton pri Krizo-Stato kaj Homaj Rajtoj en Salvadoro”, IACHR, 4 septembro 2024, https://www.oas.org/en/iachr/jsForm?File=/en/iachr/media_center/

antaüeldonoj/2024/207.asp

9 “Landoprofilo de Salvadoro”, BBC, laste ĝisdatigita la 9an de julio 2024, <https://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-19401932>

10 Nelson Rentería, “Salvadoro forigas la limojn de prezidentaj oficperiodoj, malfermante pardonon por alia Bukele-oficperiodo”, Reuters, 1-a de aŭgusto 2025, <https://www.reuters.com/world/americas/el-salvador-scraps-presidential-term-limits-opening-door-another-bukele-term-2025-07-31/>

11 “Salvadoro: Ratifiko de la konstitucia reformo pliprofundigas la riskon de homaj rajtoj-misuzoj”, Amnestio Internacia, 7-a de februaro 2025, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/02/el-salvador-reforma-riesgo-derechos-humanos/>; Wilfredo Miranda Aburto, “Los diputados de Bukele aprueban por sorpresa un mecanismo de reforma constitucional exprés en El Salvador”, El País, 1 majo 2024, <https://elpais.com/america/2024-05-01/los-diputados-de-bukele-aprueban-por-sorpresa-un-mecanismo-de-reforma-constitucional-expres-en-el-salvador.html>; “El Salvador: Constitución “a la carta” povus profundigi la krizon de homaj rajtoj en la proksimaj jaroj”, Amnestio Internacia, 3 majo 2024, <https://www.amnesty.org/es/latest/>

novajoj/2024/05/el-salvador-constitucion-carta-podria-profundizar-crisis-derechos-humanos-proximos-anos/

12 “El Salvador: Constitución “a la carta” podría profundizar la crisis de derechos humanos en los próximos años”, Amnestio Internacia, 3 majo 2024, <https://www.amnesty.org/es/latest/news/2024/05/el-salvador-constitucion-carta-podria-profundizar-crisis-derechos-humanos-proximos-humanos/>; Ĉapitro “El Salvador” en Monda Raporto 2024 (Human Rights Watch, 2024), <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/el-salvador>

13 Asamblea Legislativa, Constitución, 20 decembro 1983, https://www.asamblea.gob.sv/sites/default/files/documents/decretos/171117_072857074_archivo_documento_legislativo.pdf [hispane]; https://www.constituteproject.org/constitution/EL_Salvador_2014.pdf?lang=eo [angla]

14 Neoficiala traduko de Arto. 25.- Se garantias la liberan ekzercon de ĉiuj religioj, sen pli limo, ke la trazado por la moralo kaj la publika ordo. Ningún acto religia servo por establi la civilan ŝtaton de la personoj.

15 “Símbolos Patrios”, Presidencia de la Republica de El Salvador, (alirita la 7an de januaro 2025), <https://www.presidencia.gob.sv/simbolos-patrios/>

16 Ĝenerala Asembleo, "DECRETO No. 1082", 5 decembro 2002, https://www.asamblea.gob.sv/sites/default/files/documents/decretos/171117_073336436_archivo_documento_legislativo.pdf; Mario Vega, "Diciembre, el Mes de la Biblia", Salvadoro, 21 decembro 2018, <https://historico.elsalvador.com/historico/551547/diciembre-el-mes-de-la-biblia-2.html>

17 Mario Gonzalez, "Este sabado sera el Dia Nacional de Oracion", [elsalvador.com](https://www.elsalvador.com/noticias/nacional/conmemoraciones-cristianismo/1183012/2024/), 20-a de novembro 2024, <https://www.elsalvador.com/noticias/nacional/conmemoraciones-cristianismo/1183012/2024/>

18 Asamblea Legislativa de la Republica de El Salvador, Leĝo pri Patriotaj Simboloj (Ley de Símbolos Patrios), Decreto Legislativo No. 115, 14 septembro 1972, <https://www.jurisprudencia.gob.sv/reto/spektanto.html?Dosiero=https%3A%2F%2Fwww.jurisprudencia.gob.sv%2FDokumentoBoveda%2FD%2F%2F1970-1979%2F1972%2F09%2F8898C.PDF> (alirita la 30an de januaro 2026)

19 Neoficiala traduko de: "La presencia de Dios es algo personal, no existe la intención de obligar a nadie a creer porque vivimos en un país libre (...) Es dejar huella entre los diputados que ahora representamos esta legislatura" en Azucena Henríquez, "Diputados aprueban que frase "Puesta nuestra fe en Dios" sea incluida como símbolo patria, La Prensa 1, Grafica20, 221, julio. <https://www.laprensagrafica.com/elsalvador/Diputados-aprueban-que-frase-Puesta-nuestra-fe-en-Dios-sea-incluida-como-simbolo-patrio-20210721-0015.html>; Asamblea Legislativa, "Decreto No. 101", 20 julio 2021, <https://www.asamblea.gob.sv/sites/default/files/documents/decretos/CF3F8C7C-06FB-4F8D-8930-295D935760EC.pdf>

20 "Nayib Bukele decreta la fecha del 10 de agosto kiel Día Nacional de Oración", Diario La Huella, 10 aŭgusto 2020, <https://diariolahuella.com/nayib-bukele-decreta-la-fecha-del-10-de-agosto-como-dia-nacional-de-oracion/>; "Plegaria kolektiva: Bukele decreta "tago nacia de oración" en El Salvador ante la tormenta Iota", Prensa Libre, 17a de novembro 2020, <https://www.prensalibre.com/internacional/unamonos-en-oracion-bukele-decreta-dia-nacional-de-oracion-en-el-salvador-ante-la-tormenta-iota/>

Luciano Peiteado, "Nayib Bukele: 'Li akceptis Kriston en mia koro,'" El Corriente, 16 februaro 2023, <https://lacorriente.com/nayib-bukele-he-aceptado-a-cristo-en-mi-corazon/>

21 Secretaría de Prensa de la Presidencia de El Salvador, "Prezidanto Nayib Bukele donas gazetaran konferencon [video, en la hispana], YouTube, 4-a de februaro 2024, alirita la 16-an de januaro 2026, <https://www.youtube.com/watch?v=DimwAb6uYtE>; Javier Bolaños, "Bukele, prezidanto kiu aludis Dion en siaj paroladoj, reelektita en Salvadoro", Christian Daily, 5-a de februaro 2024, <https://www.christiandaily.com/news/bukele-the-president-who-mentions-god-in-his-speeches-reelected.html>; Editor de ChurchPOP, "'Déjennos creer en Dios: Discurso de Bukele se hace viral tras ganar elecciones en El Salvador,'" ChurchPOP Español, 9-a de februaro 2024, alirita la 16-an de januaro 2026, <https://es.churchpop.com/dejennos-creer-en-dios-discurso-de-bukele-se-hace-viral-tras-ganar-elecciones-en-el-salvador/>

22, 27, 42 Ĉapitro "Salvadoro" en Raporto de 2023 pri Internacia Religia Libereco (Usona Ŝtata Departemento, 2024), <https://www.state.gov/raportoj/raporto-de-2023-pri-internacia-religia-libereco/el-salvadoro/>

23 "Preguntas frecuentes – Registro de Asociaciones y Fundaciones Sin Fines de Lucro", Ministerio de Gobernacion, (alirita 7 januaro 2025), <https://www.gobernacion.gob.sv/preguntas-frecuentes/#:~:text=%C2%BF%C3%B3nde%20se%20encuentra%20el%20Registro,Centro%20de%20Gobierno%2C%20San%20Salvador;>

Salvadoro: Civil Código. Aprobado en 1859. Incluye reformas de 2022, 23 Agosto 1859, <https://www.refworld.org/es/leg/legis/pejec/1859/es/132138> [alirita la 7an de januaro 2025]

24 Asamblea Legislativa, Ley Crecer Juntos para la Protección Integral de la Primera Infancia, Niñez y Adolescencia, Decreto No. 431, 22 junio 2022, <https://www.asamblea.gob.sv/sites/default/files/documents/dekretoj/F8EFC34A-551A-40FF-9E7E-E4831D3488DF.pdf>

25 Neoficiala traduko de: "Las niñas, children and adolescents have right a la libereco de penso, konscienco kaj religio, la kiuj se ejercerán conforme al sia evoluo evolutivo, sin pli limigaj, ke la preskribas por la Ley, ke sean necesas por protekti sian sekurecon kaj la respekton al la rajtoj de la aliaj personoj.

La familio, la socio kaj la ŝtato devas orientiĝi al la knabinoj, infanoj kaj adoleskantoj pri la praktiko de estas liberecoj, kaj garantii la ekzercon kreante la mekanismojn de necesaj subtenoj, kiuj kontribuas al sia disvolviĝo integrala kaj atento al la principo de egaleco, neniuj diskriminacio kaj egaleco.

Los centros educativos o de formación havas la deber de respetar la kulturo kaj religio de las niñas, niños y adolescentes y no restringir, menoscabar o censurar la ekzercon de estas liberecoj.

En ĉiu kazo, tiuj, kiuj asistan al centroj privataj de edukado de religia karaktero, devas respekti la praktikojn kaj instruojn de ĉi tiuj, sin violentar la principo de intereso supera."

26 Neoficiala traduko de: "Ningún establecimiento de educación podrá negarse a admitir alumnos por motivos de la naturaleza de la unión de sus progenitores o guardadores, ni por diferencias sociales, religiosas, rasas o políticas"

28 Erika Saldaña "Nuestro Estado es laico", Salvadoro, 17an de novembro 2019, <https://historico.elsalvador.com/historico/659897/nuestro-estado-es-laico.html>; "Proponen nuevamente lectura de La Biblia en centros educativos", La Prensa Grafica, 15 januaro 2016, <https://www.laprensagrafica.com/elsalvador/Proponen-nuevamente-lectura-de-La-Biblia-en-centros-educativos-20160115-0078.html>; "Proponen lectura de La Biblia en centros educativos del país," El Salvador Avanza, la 14-an de novembro 2019, alirita la 16-an de januaro 2026, <https://elsalvadoravanza.com/proponen-lectura-de-la-biblia-en-centros-educativos-del-pais/>; Samuel Tapia, "Diputados divididos por ley impondrá lectura de la Biblia en escuelas, envían proyecto a Comisión", Acento, 16 oktobro 2018 <https://acento.com.do/actualidad/diputados-divididos-ley-impondria-lectura-la-biblia-escuelas-reenvian-proyecto-komisiono-8615389.html>

29 Yolanda Magana, "95% de salvadoreños a favor de la lectura de la Biblia en las escuelas: ¿qué ha dicho Bukele?", El Mundo, 26-a de aprilo 2024, <https://diario.elmundo.sv/politica/95-de-salvadorenos-a-favor-de-la-escultura-de-la-las-bibela-en-choke-bukele>

30 Cristian González Cabrera, "Cenzurado de Sekseca Edukado Ne Estas 'Nova Ideo'", Human Rights Watch, 11a de oktobro 2022, <https://www.hrw.org/novaĵoj/2022/10/11/cenzurado-de-sekseca-edukado-ne-nova-ideo>

31 Iliana Cornejo, "Bukele afirma que no permiten ideología de género en las escuelas salvadoreñas", El Mundo, 28 februaro 2024, <https://diario.elmundo.sv/nacionales/bukele-afirma-que-no-permiten-ideologia-de-genero-en-escuelas-salvadorenas>; Luciano Peiteado,

32 "Nayib Bukele reafirmis sian pozicion pri la ideologio de genro en la escuelas del Salvador, 'Debemos volver a dios'", La Corriente, 5 marto 2024, <https://lacorriente.com/nayib-bukele-reafirmo-su-postura-sobre-la-ideologia-de-genero-en-las-escuelas-de-el-salvador-debemos-reen-al-Dio/>

32 Abigail Parada, "Zaira Navas: 'Eliminar la educación integral en sexualidad viola la actual le Crecer Juntos'", Salvador, 29 marto 2024, <https://www.elsalvador.com/noticias/nacional/eliminar-educacion-sexual-viola-crecer-juntos/1132260/2024/>; María Luz Nóchez, "El Salvador lidera la proscrición de la educación sexual en Latinoamérica", El País, 21 aprilo 2024, <https://elpais.com/america/2024-04-21/el-salvador-lidera-la-proscricion-de-la-educacion-sexual-en-latinoamerica.html>

33 Iliana Cornejo, "Bukele afirma que no permiten ideología de género en las escuelas salvadoreñas", El Mundo, 28 februaro 2024, <https://diario.elmundo.sv/nacionales/bukele-afirma-ke-ne-permesas-ideologion-de-genero-en-lernejos-salvadorenas>

34 D-ro Eduardo Espinoza, "Salvadoro: Mapante dekaĵulan gravedecon uzante administrajn registrojn", Ministerio pri Sano, (alirita la 9-an de januaro 2025), https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/FINAL-El_Salvador_-_Mapping_teenage_pregnancy_using_administrative_rekordoj.pdf; "Salvadoro", Knabinoj Ne Novedzinoj, alirita la 9-an de januaro 2025, <https://www.girlsnotbrides.org/learning-resources/child-marriage-atlas/regions-and-countries/el-salvador/>

35 "Oscar Romero: Voĉo por malriĉaj komunumoj", Cafod, alirita la 9-an de januaro 2025, <https://cafod.org.uk/News/International-news/Oscar-Romero-life-timeline>; John Lee Anderson, "Ĉefepiskopo Oscar Romero fariĝas sanktulo sed lia morto ankoraŭ plagas Salvadoron", The New Yorker, 22a de oktobro 2018 <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/archbishop-Oscar-romero-fariĝas-sanktulo-sed-lia-morto-ankoraŭ-plagas-El-Salvadoron>; Konsilio de Sekureco de UN, Aneksaĵo, De Frenezo al Espero: la 12-jara milito en Salvadoro: Raporto de la Komisiono pri la Vero por Salvadoro, S/25500, 1993, 5-8. <https://www.usip.org/sites/default/files/file/Salvador-Raporto.pdf>

36 "Profilo de Salvadoro", Insight Crime, 17a de junio 2024, <https://insightcrime.org/el-salvador-organized-crime-news/el-salvador/>; Tariq Zaidi, "Nacio ostaĝigita", Foreign Policy, 30-a de novembro 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/11/30/el-salvador-banda-perforto-ms13-nacio-tenita-ostaĝo-fotografio/>; "La politiko de eterna perforto de Salvadoro", Internacia Kriza Grupo, 19a de decembro 2017, <https://www.crisisgroup.org/latin-ameriko-kariba/centrameriko/el-salvador/64-el-salvadors-politics-perpetual-perforte>

37 Sofía Martínez, "Vivo sub bando-regado en Salvadoro", Internacia Kriza Grupo, 26 novembro 2018, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/central-america/el-salvador/life-under-gang-rule-Salvadoro>

38 Oficejo de la Alta Komisar de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj, "Krizostato en Salvadoro", Notoj pri gazetara informkunveno, 28-a de marto 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-briefing-notes/2023/03/el-salvador-state-emergency>

39 "Salvadoro: Mil tagoj post la komenco de la krizostato. 'Sekureco' je la kosto de homaj rajtoj." Amnestio Internacia, 20a de decembro 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/12/el-salvador-mil-dias-regimen-excepcion-modelo-seguridad-a-costa-derechos-homaj/>

40, 48 Ĉapitro pri "Salvadoro" en Monda Raporto 2025 (Human Rights Watch, 2025) <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/el-Salvadoro>

41 Tomás Guevara, "Gobierno de Bukele e Iglesia Católica "sin contacto oficial", dice cardenal Rosa Chávez", Voĉo de Ameriko, 29-a de majo 2023, <https://www.vozdeamerica.com/a/gobierno-salvadore%C3%B1o-e-iglesia-catolica-sin-contacto-oficial-71-dice4-carchadenal-oficial-dice41.html-o>

43 "La Abortaj Provizajoj de Salvadoro", Centro por Reproduktaĵoj, alirita la 9-an de januaro 2025, <https://reproductiverights.org/maps/provision/el-salvadors-abortion-provisions/>; Código Penal, https://www.cnj.gob.sv/images/documentos/pdf/ecj/publicaciones/codigopenal_tomoi.pdf

44 "Corte IDH determinará responsabilidad internacional de El Salvador por encarcelar a women que sufren complicaciones de sus embarazos", Colectiva Feminista, 9 marto 2021, <https://colectivafeminista.org.sv/2021/03/09/corte-idh-determinara-responsabilidad-internacional-de-el-salvador-por-encarcelar-a-mujeres-que-sufren-complicaciones-de-sus-embarazos/>; Lisa Kowalchuk, "La nedirebla krueleco de la abortleĝoj de Salvadoro", La Konversacio, 12 aprilo 2018, <https://theconversation.com/the-unspeakable-cruelty-of-el-salvadors-abortion-laws-94004>; Anna-Catherine Brigida, "Kiel la evangelistoj de Salvadoro aliĝis al la kontraŭreago kontraŭ la reproduktaj rajtoj de virinoj," openDemocracy, 18-a de junio 2018, <https://www.opendemocracy.net/en/5050/el-salvador-evangelicals-reproductive-rights/>

45 Anna-Catherine Brigida, "Kiel la evangelianoj de Salvadoro aliĝis al la kontraŭreago kontraŭ la reproduktaj rajtoj de virinoj," openDemocracy, 18a de junio 2018, <https://www.opendemocracy.net/en/5050/el-salvador-evangelicals-reproductive-rights/>; "UN akuzita pri mensogoj kaj manipulado por leĝigi aborton en Salvadoro", Catholic News Agency, 4a de julio 2021, <https://www.catholicnewsagency.com/news/248256/un-accused-of-lies-manipulation-in-effort-to-legalize-abortion-in-el-salvador>

46 Tiago Rogero, "Internacia kortumo regas kontraŭ Salvadoro en ŝlosila kazo pri rajtoj pri abortigo", The Guardian, 20 decembro 2024, <https://www.theguardian.com/world/2024/dec/20/el-salvador-abortion-death-ruling>; "El Salvador estas respondeca por violenco obstetrika y violacion al derecho a salud de una mujer con un embarazo de alto riesgo por falta de protocolos de atencion medica adecuados", Comunicado de Prensa 92/2024, Corte Interamericana de Derechos Humanos, alirita la 9-an de januaro 2025, https://www.corteidh.or.cr/docs/comunicados/ cp_92_2024.pdf

47 "Presidente Nayib Bukele descarta aborto, matrimonio entre dos personas del mismo sexo y la eutanasia en las reformas constitucionales", Presidencia de la República de El Salvador, la 17-an de septembro 2021, alirita la 16-an de januaro 2026, <https://www.presidencia.gob.sv/presidente-nayib-bukele-descarta-aborto-matrimonio-entre-dos-personas-del-mismo-sexo-y-la-eutanasia-en-las-reformas-constituciaj/>

49 Ĉapitro "Salvadoro" en Monda Raporto 2024 (Human Rights Watch, 2024), <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/el-salvador>

50, 52 "Salvadoro", ILGA Monda datumbazo, alirita la 9an de januaro 2025, <https://database.ilga.org/el-salvador-lgbti>

51 "Bukele anuncia despidos de unos 300 empleados públicos en El Salvador por «ahorrar» fondos", EFE, 28 junio 2024, <https://efe.com/mundo/2024-06-28/bukele-despide-empleados-publicos/>; "Cuestionan despido de 300 trabajadores del Ministerio de Cultura de El Salvador", Associated Press, 28 junio 2024, <https://apnews.com/world-news/generaj-novajoj-423b848bb19f239c212ee96f3f276e60>

53 Ĉapitro pri "Salvadoro" en Monda Raporto 2025 (Human Rights Watch, 2025) <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/el-salvador>; Juan Martínez d'Aubuisson, "Bukele me convirtió en un pandillero por mi trabajo como investigador", The Washington Post, 18an de aprilo 2022, <https://www.washingtonpost.com/es/post-opinion/2022/04/18/bukele-maras-el-salvador-ideologia-estado-excepcion-pandillas-ley-mordaza/>; Global Buices Advov, sendependa prezidanto de El Salvador en Twitter . 24 januaro 2023, <https://ifex.org/in-el-salvador-president-bukele-harasses-independent-journalists-on-twitter/> Cristian Meléndez kaj Eugenia Velázquez, "La Asamblea Legislativa del bukélismo es un lugar hostil para los periodistas", Gato Encerrado, 31-a de julio;

<https://gatoencerrado.news/2024/07/31/la-asamblea-legislativa-del-bukelismo-es-un-lugar-hostil-para-los-periodistas/>

54 "Salvadoro", Finu Blasfemiajn Leĝojn, laste ĝisdatigita la 18-an de junio 2020, <https://end-blasphemy-laws.org/countries/americas/el-salvador/>

55 Komitato por Protekti Ĵurnalistojn, "Kulturo de silento minacas gazetara libereco sub la prezidanto de Salvadoro, Bukele", IFEX, 14a de oktobro 2024, <https://ifex.org/a-culture-of-silence-threatens-press-freedom-under-el-salvador-president-bukele/>; Ĉapitro "Salvadoro" en Libereco en la Mondo 2024 (Freedom House, 2024), <https://freedomhouse.org/lando/Salvadoro/libereco-mondo/2024>

56 "Periodistas salvadoreños buscan Corte Suprema por 'mordaza'", Deutsche Welle, 20 aprilo 2022, <https://www.dw.com/es/periodistas-de-el-salvador-acuden-a-corte-suprema-ante-mordaza/a-61518347>

57 Ĉapitro pri "Salvadoro" en Libereco en la Mondo 2024 (Freedom House, 2024), <https://freedomhouse.org/country/el-salvador/freedom-mondo/2024>

58 "Salvadoro: Rekomendoj por la Registaro de Salvadoro ene de la Universala Perioda Revizio de 2025", Amnestia Internacia, 25 julio 2024, Indeksa Numero: AMR 29/8364/2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/amr29/8364/2024/en/>; Ĉapitro "Salvadoro" en Libereco en la Mondo 2024 (Freedom House, 2024), <https://freedomhouse.org/lando/salvadoro/libereco-mondo/2024>

59 Ĉapitro "Salvadoro" en Amnesty International Report 2024/25 (Amnesty International, 2025), <https://www.amnesty.org/en/location/americas/centra-ameriko-kaj-karibio/el-salvador/report-el-salvador/>

60 La Asamblea Legislativa de la República de El Salvador, Ley de Agentes Extranjeros, Decreto n-ro 308, 30 majo 2025 <https://www.asamblea.gob.sv/sites/default/files/documents/decretos/B0636CC2-E88C-4D07-962A-03875A2D1F2F.pdf> [Hispana] <https://goldservice.com.sv/wp-content/uploads/2025/06/FOREIGN-AGENTS-LAW-IN-EL-SALVADOR.pdf> [Angla]

61 "Salvadoro: Leĝo pri Fremdaj Agentoj Celas la Civilan Socion kaj Amaskomunikilojn", Human Rights Watch, 23-a de majo 2025 <https://www.hrw.org/news/2025/05/23/el-salvador-foreign-agents-law-targets-civil-society-media>; "Salvadoro pliprofundigas sieĝon kontraŭ la civila socio", Amnesty International, 26-a de majo 2025 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/05/el-salvador-profundiza-el-asedio-a-la-sociedad-civil/>; Christine Murray, "'Neniu estas sekura' kontraŭ la subpremo de Bukele en Salvadoro, diras rajtoj-grupo", Financa Times, 1-a de junio 2025 <https://www.ft.com/content/1bb51f41-ea37-43ae-ad21-aad1f69845b4>

Kartvelio

Konstitucio/Registaro

Edukado/Infana Socio/Komunika Esprimo

Iama soveta respubliko, kiu deklaris sian sendependecon en 1991, Kartvelio hodiaŭ estas duonprezidenta respubliko, situanta ĉe la intersekiĝo de Eŭropo kaj Azio. Dum Kartvelio spertis periodon de demokratiigo de 2013 ĝis 2017, observantoj konsideras, ke Kartvelio spertis signifan demokratian kaj homaj-rajtan regreson ekde 2023.¹ La V-Dem Instituto malaltigis Kartvelion de "balota demokratio" al "balota aŭtokratio" en 2025, notante, ke la balotjaro 2024 "markis la plej grandan unujaran malkreskon ekde la sendependeco de Kartvelio."²

La nordaj regionoj de Sud-Osetio kaj Abĥazio deklaris sendependecon de Kartvelio en la 1990-aj jaroj - kvankam ekzistas malmulte da internacia rekono por ilia sendependeco - kaj Kartvelio konsideras ilin parto de sia suverena teritorio. Post la Rusa-Kartvela Milito en aŭgusto 2008, ambaŭ teritorioj estas sub rusa regado.

okupado. En 2021, la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj (EKHR) decidis, ke Rusio havas efikan kontrolon de la teritorioj kaj povas esti respondeca pri homaj-rajtaj malobservoj en la du regionoj.³

En novembro 2024, la ĉefministro Irakli Kobakhidze anoncis, ke Kartvelio suspendos siajn klopodojn por aliĝo al la Eŭropa Unio (EU) ĝis 2028, post kiam la EU haltigis la procezon pro tio, ke la lando "malproksimiĝis de la Eŭropa Unio, malproksimiĝis de siaj valoroj kaj principoj".

Laŭ la plej laste publikigita censo en 2014, 83.4% de kartveloj identigis sin kiel kristanaj ortodoksaj, sekvataj de islamanoj je 10.7%.⁵ Nur 1.73% ne donis respondon, aŭ respondis "neniun", kiam oni demandis ĉu ili estas religiemaj.

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
		<p>La domina influo de religio en la publika vivo subfosas la rajton je egaleco kaj/aŭ nediskriminacio</p> <p>La nereligioj estas socie persekutataj aŭ ekzistas malpermesaj sociaj tabuoj kontraŭ ateismo, humanismo aŭ sekularismo</p> <p>Registaraj aŭtoritatoj antaŭenigas socie konservativan, religie aŭ ideologie inspiritan tagordon, sen konsidero al la rajtoj de tiuj kun progresemaĵaj vidpunktoj</p> <p>Malfaciligas registri aŭ funkciigi eksplicite humanisman, ateisman, sekularisman aŭ alian nereligian NRO-n aŭ alian homaj-rajtoj-organizon</p>	<p>Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco aŭ homaj rajtoj estas grave limigita</p>

<p>Ekzistas sistema religia privilegio</p> <p>Preferata traktado estas donita al religio aŭ religio ĝenerale</p> <p>Ekzistas establita eklezio aŭ ŝtata religio</p> <p>Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminaciaj impostaj sendevigoj</p>	<p>Ekzistas ŝtata financado de almenaŭ kelkaj religiaj lernejoj</p>		
---	---	--	--

Konstitucio kaj registaro

Artikolo 16 de la Konstitucio de Kartvelio⁶ garantias libereco de kredo, religio kaj konscienco por ĉiuj. En 2017, la Parlamento de Kartvelio redaktis amendojn al la Konstitucio kiu permesus limigojn al Artikolo

16 sub ambiguaj terminoj inkluzive de "ŝtata sekureco", "preveno de krimo" kaj "administrado de justeco". La proponitaj ŝanĝoj estis forte kritikitaj de la Konsilio de la Venecia Komisiono de Eŭropo kaj la civila socio.⁷ Post estante komence adoptita, la parlamento ŝanĝis Artikolon 16 en 2018 permesi restriktajn nur "por certigi publikan sekureco, aŭ por protekti sanon aŭ la rajtojn de aliaj, tiom kiom necesas en demokratia socio."⁸

La Konstitucio kaj registara politiko donas specialajn statusojn kaj privilegiojn al la Kartvela Ortodoksa Eklezio (ĜOK). Artikolo 8 agnoskas la "elstaran rolon" de la ĜOK [...] en la historio de Kartvelio" kaj ĝia sendependeco de la Ŝtato, sed ankaŭ permesas "konstitucian interkonsenton" (konata kiel la "Konkordato") subskribota inter la Ŝtato kaj Eklezio.⁹ La Konkordato estis subskribita en 2002 kaj donas unikan statuson al la GOC; la registaro ne havas similan interkonsenton kun iu ajn alia religia grupo. Ĝi donas rajtojn ne donitajn al aliaj religiaj grupoj, inkluzive de jura imuneco por la GOC-patriarko, la ekskluziva rajto homekipi la militistaron armea pastreco, kaj sendevigo de GOC-pastraro de militistaro diservo.¹⁰ Pastraro el aliaj religiaj grupoj ne estas ricevis tiajn privilegiojn kaj devas plenumi ne-militan, alternativa laborservo. La Konkordato agnoskas Geedziĝaj ceremonioj de la GOC. Tamen, geedziĝo estas nur laŭleĝe agnoskita post civila registrado ĉe la Ŝtato. Krome, la Konkordato provizas specialajn privilegiojn en la areo de edukado (inkluzive de la rajto de la GOC instrui religiaj studoj en publikaj lernejoj kaj la aŭtoritato de la Ŝtato por pagi kartvelajn ortodoksajn religiajn lernejojn) sed ĉi tiuj edukaj provizaĵoj ankoraŭ ne estas efektivitaj.¹¹

Aliaj religiaj komunumoj rajtas registriĝi ĉe la Nacia Agentejo de la Publika Registro kiel jura unuo laŭ publika juro aŭ kiel nekomerca ento, ambaŭ el kiuj donas juran rekonon, impostajn sendevigojn, kaj la rajto posedi posedaĵon kaj funkciigi bankkonton.¹²

Neregistritaj komunumoj ankoraŭ rajtas fari religiajn agadojn kaj posedi posedaĵojn. Dum juraj unuoj laŭ publika juro devas havi historian ligan kun la lando aŭ esti agnoskitaj kiel religio fare de membroŝtatoj de la Konsilio de Eŭropo, ĉi tiu postulo ne validas por nekomercaj unuoj. La registara instanco dediĉita al engaĝiĝo kun religiaj komunumoj, la Ŝtata Agentejo por Religiaj Aferoj, estis kritikita de la civila socio pro ŝajne fokuso sur la monitorado kaj kontrolo de religiaj malplimulto.¹³ La Interreligia Konsilio de la Agentejo inkluzivas 12 religiajn organizojn sed neniujn humanismajn aŭ aliajn nereligiajn mondkonceptajn organizojn.

Finance, la Konkordato kaj aliaj leĝoj donas al la GKO kompenson pro materialaj kaj moralaj damaĝoj kaŭzita dum la sovetia epoko kaj sendevigas la Eklezion de pluraj impostoj aplikeblaj al aliaj religiaj grupoj, inkluzive de domimposto sur tero uzata por nekomercaj celoj kaj impostoj sur la importado aŭ vendo de religiaj varoj.¹⁴ En 2018, ekzistanta impostsendevigo por la konstruado, restarigo aŭ bontenado de preĝejoj kaj katedraloj fare de la GKO Patriarkeco estis deklarita kontraŭkonstitucia. Tamen, nova provizaĵo enkondukita en 2020, mencianta "katedralojn" kaj "preĝejajn konstruaĵojn", retenas kristanan terminologion kaj restas religie neŭtrala. Kiel en antaŭaj jaroj, la GKO Patriarkeco ricevis 25 milionojn da ĝeloj (ĉirkaŭ 9.3 milionoj da usonaj dolaroj) en 2024 de la nacia registaro kiel simblan kompenson, same kiel pliajn 39.364.180 ĝelojn (ĉirkaŭ 14.5 milionoj da usonaj dolaroj) por diversaj institucioj sub la aŭtoritato de la GKO kaj grandan kvanton da nemoveblaĵoj. Tipe, la Eklezio ricevas pliajn 5-7 milionojn da ĝeloj (ĉ. 1,9-2,6 milionoj da usonaj dolaroj) de lokaj registaroj. Ekde 2014, kvar aliaj religiaj organizaĵoj (islama, juda, katolika kaj armena apostola) ankaŭ ricevis ŝtatan financadon kiel simblan kompenson, entute 6,5 milionojn da ĝeloj (ĉ. 2,4 milionoj da usonaj dolaroj) en 2024.¹⁵ Krome, la GOK estas la sola religia organizaĵo, kiu rajtas ricevi ŝtatan posedaĵon senpage aŭ rekte aĉeti ĝin, kaj ĝi ricevas proprion super ŝtataj arbaroj proksime al preĝejoj kaj monaĥejoj de la GOK.¹⁶

Kartvelio ne inkluzivas religian alligitecon en identigiloj,¹⁷ kaj kontribuoj al religiaj grupoj estas libervolaj kaj ne ŝtate administrataj.

Edukado kaj infanrajtoj

La Leĝo de Kartvelio pri Ĝenerala Edukado¹⁸ subtenas la principon de religia neŭtraleco en publikaj lernejoj, forigante devigajn religiajn kursojn, malpermesante religian endoktrinigon kaj konvertigon, forigante religiajn objektojn el lernejoj, kaj permesante religiajn ritojn nur post lernejoj horoj.¹⁹ Tamen, laŭ diversaj lokaj kaj internaciaj raportoj, la leĝo estas ofte malobservata aŭ evitata.²⁰ En 2022, la Komitato pri Homaj Rajtoj de UN esprimis zorgojn pri "akuzoj de stigmatizado, premo konvertiĝi kaj ĉikanado kontraŭ membroj de religiaj malplimultoj" en publikaj lernejoj.²¹

Laŭ raportoj de la civila socio, la nacia instruplano kaj lernolibroj ofte reflektas plimultan kaj ekskludeman vizion de la kartvela socio. Ekzemple, lernejoj lernolibroj laŭdire ne reprezentas la etnan, kulturen kaj religian diversecon de Kartvelio kaj negative stereotipigas kredojn kaj etnecojn perceptitajn kiel ne-kartvelajn.²² La "Dokumento pri Naciaj Celoj de Ĝenerala Edukado" de 2024 forigis liberalajn valorojn kaj terminojn kiel "diskriminacio", kiuj ĉeestis en la versio de 2004. Ankaŭ en 2024, procezo de aprobo de lernolibroj, kiu implikis homaj-rajtajn fakulojn reviziantajn enhavon por ne-diskriminacio, estis haltigita de la Ministerio pri Edukado.²³

Ĉirkaŭ 11% de lernantoj frekventis privatajn lernejojn en 2025.²⁴

Malglate kvarono de ĉiuj privatlernejoj estas ortodoksaj lernejoj, kiuj estas sub kontrolo de la GOC-Patriarkeco.

En 2025, la registaro asignis 43 milionojn da GEL (ĉ. 15.5 milionoj da usonaj dolaroj) por financi ĉi tiujn edukajn instituciojn, kiuj kutime estas senpagaj aŭ postulas nominalajn kotizojn.²⁵ Aliaj privataj lernejoj ne ricevas ŝtatan financadon.

En la lastaj jaroj, serioza zorgo estis levita pri la mistraktado kaj misuzo de infanoj en la Infana Loĝlernejo Ninotsminda St Nino, orfejo administrata de la Kartvela Ortodoksa Eklezio. Pluraj infanoj prezentis akuzojn pri fizika kaj psikologia misuzo, inkluzive de insultoj, manĝaĵ- kaj dormmanko dum pluraj tagoj, enfermo kaj korpa punado. Eĉ post kiam la Publika Defendanto (mediatoro) esprimis zorgojn pri la lernejo en raporto de 2015, kaj plurfoje poste, la orfejo daŭre funkciis laŭleĝe kaj la aŭtoritatoj ne esploris. Post vizito en 2016, al la Publika Defendanto estis rifuzita ŝia rajto aliri la institucion, kaj la episkopo respondeca pri la institucio deklaris, ke homoj, kiuj aprobas samseksajn geedziĝojn, "ne estu permesitaj en orfejojn aŭ ajnan familion ĝenerale."²⁶ Nur kiam juraj kaj administrativaj aŭtoritatoj komencis interveni en 2021, la Publika Defendanto fine povis fari viziton.²⁷

La UN-Komitato pri la Rajtoj de la Infano eldonis decidon en 2024, ke la kartvelaj aŭtoritatoj ne efike esploris kaj traktis la infanmistrakton, kaj kazo estas pendanta antaŭ la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj.

Rajtoj.²⁸ La Komitato ankaŭ pli ĝenerale maltrankviliĝas pri la "signifa nombro da infanoj loĝantaj en nelicencitaj loĝinstitucioj, inkluzive de religiaj, kaj la manko de monitorado de la kondiĉoj en tiaj institucioj."²⁹

Kvankam Kartvelio fiksas la minimuman laŭleĝan aĝon por geedziĝo je 18 jaroj sen esceptoj en 2017, infanaj kaj devigitaj geedziĝoj daŭras - precipe en kamparaj regionoj. Knabinoj, aparte, povas esti submetitaj al neformalaj aŭ "kulturaj" geedziĝoj, kiuj celas eviti la malpermeson.³⁰ Laŭ unu studo, la indicoj de infanaj geedziĝoj estas inter la plej altaj en Orienta Eŭropo, kun 13.9% de virinoj en aĝo de 20-24 jaroj edziniĝintaj antaŭ 18 jaroj.³¹

La UN-Komitato pri la Elimino de Diskriminacio kontraŭ Virinoj ankaŭ esprimis zorgon pri la fakto, ke ne ĉiuj infanaj geedziĝoj estas konsiderataj devigitaj geedziĝoj laŭ kartvela juro.³²

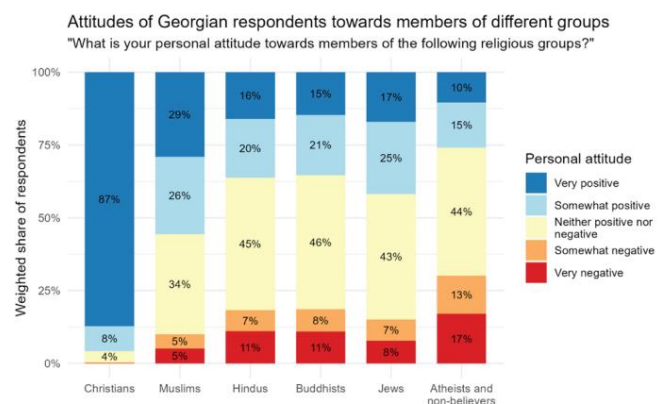
Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj

La Kartvela Ortodoksa Eklezio restas unu el la plej fidindaj institucioj en la lando. Dum longa tempo, esti ortodoksa kredanto estis konsiderata esenca parto de esti "vera" kartvelo (apud esti etne kartvela kaj paroli la lingvon). Tamen, enketo en 2020 trovis, ke tia etno-religia difino de identeco jam ne estas superreganta. Nur 50% de respondintoj konsentis, ke kartvelaj civitanoj devus esti ortodoksaj kristanoj, dum nur 29% konsentis, ke ili devus esti etnaj kartveloj.³³

Tamen, la sama enketo trovis, ke 79% de la respondintoj ankoraŭ rigardas la GKO kiel la fundamenton de kartvela identeco, kaj 80% vidas ĝin kiel antaŭeniganta la konservadon de moralaj valoroj.

Socia antaŭjuĝo kontraŭ la nereligiojuloj

Laŭ la plej novaj datumoj de la Internacia Socia Enketa Programo, kiun Humanists International analizis en la suba figuro, negativaj sintenoj rilate al la nereligiojuloj en Kartvelio estas pli altaj ol rilate al iu ajn religia grupo. 30% de la respondintoj havas "tre" aŭ "iom" negativan sintenon rilate al ateistoj kaj nekredantoj, kompare kun 15% por judoj kaj 10% por islamanoj.³⁴ Nur 10% de la respondintoj havas tre pozitivan sintenon rilate al ateistoj.

Senreligieco ofte estas portretita kiel malmorala kaj kontraŭ-Ĝenerala Komunumo de Ĉinio, kaj ankaŭ negative asociita kun la Okcidento kaj liberalaj valoroj. Ĉirkaŭ la parlamentaj elektoj de 2024, la registaro gvidata de "General Dream" amasiĝis kontraŭ homaj rajtoj, civila socio kaj la Okcidento en la nomo de protektado de la Ĝenerala Komunumo de Ĉinio, tradicioj kaj "familiaj valoroj".

Homaj-rajtaj defendantoj, kritikaj amaskomunikiloj, la civila socio kaj opoziciaj politikistoj estis kalumniitaj kiel "blasfemuloj", "malamikoj de la Eklezio" kaj "batalantaj kontraŭ kristanaj valoroj". Ekzemple, la prezidanto de la kartvela parlamento Shalva Papuashvili deklaris, ke la elekto estas "elekto inter malbono kaj bono, malpieco kaj spiriteco".³⁵ Samtempe, ortodoksaj pastraroj disvastigis similajn kontraŭ-okcidentajn, kontraŭ-homaj-rajtajn mesaĝojn pri la opozicio kaj la civila socio. Ili ankaŭ ligis la regantan partion Kartvela Revo al la protekto de la Eklezio kaj konservado de kristanaj valoroj kaj tradicioj. Centra temo de tiu mesaĝo de la pastraro estis ĝia opozicio al "okcidentaj"

"GLAT-propagando."³⁶

GLAT+ rajtoj

Kartvelio spertis kaskadon de leĝdonaj ŝanĝoj en la lastaj jaroj, kiuj subfosas la rajtojn de GLAT-personoj, kune kun la kresko de politika homofobio kaj altaj niveloj de socia diskriminacio kaj malamikeco. La Ĝeneralgubernatora Partio Kartvelio, la reganta partio "Kartvela Revo", kaj diversaj ekstremdekstraj movadoj estas la ŝlosilaj aktoroj, kiuj pelas ĉi tiun regreson.

Aparte, la Leĝo de 2024 pri la Protekto de Familiaj Valoroj kaj Protekto de Neplenaĝuloj trudas diskriminaciajn restriktajn al GLAT-personoj kaj minacas iliajn homajn rajtojn. Ĝi enkondukas malpermeson de samseksamaj geedzejoj aŭ registritaj kuniĝoj, daŭrigante la amendojn al la Konstitucio de 2018, kiuj eksplicite difinas geedzecon kiel "kuniĝon inter viro kaj virino".³⁷ Komunumanoj estas malpermesitaj adopti aŭ varti infanojn.

Ĝi ankaŭ inkluzivas larĝajn malpermesojn pri "antaŭenigo" de GLAT-aj temoj ĉe publikaj kunvenoj kaj edukaj institucioj, en literaturo, filmo kaj amaskomunikiloj, kaj eĉ en rekta komunikado kun infanoj.³⁸ Krome, la leĝo malpermesas laŭleĝan seksrekonon kaj krimigas seksasertantan sanservon por transgenuloj. Ĉi tio kontraŭas lastatempan juĝon de la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj, kiu deklaris, ke Kartvelio establu mekanismojn por laŭleĝa seksrekono de transgenuloj.³⁹ Ekzistas ankaŭ neklaraj provizaĵoj, kiuj celas senigi transgenulojn dungitojn de iuj ajn kontraŭdiskriminaciaj protektoj rilate al seksrekono en ilia dungado, inkluzive de tiuj truditaj per privataj interkonsentoj. La leĝo ankaŭ helpas instigi kontraŭ-GLAT-ajn rakontojn per daŭrigado de malutilaj stereotipoj per aludo al minaco prezentita al infanoj fare de GLAT-aj homoj kaj per kunfandado de konsenta samseksema rilato kun incesto.⁴⁰

La tagon post la akcepto de la leĝo, famula transgenra virino Kesaria Abramidze estis trovita brutale murdita en sia hejmo.⁴¹

Antaŭe, la adopto de la Leĝo pri la Forigo de Ĉiuj Formoj de Diskriminacio⁴² en 2014 signalis gravan progreson en la batalo kontraŭ diskriminacio, ĉar ĝi eksplicite inkluzivis seksan orientiĝon kaj genran identecon kiel protektitajn

Tamen, la manko de politika volo prioritigi GLAT+ egalecon rezultigis, ke la leĝo neniam estis plene efektivigita aŭ konstante devigita. Mencioj pri sekso kaj GLAT+ aferoj jam komencis malaperi el politikaj dokumentoj antaŭ la leĝo de 2024, kaj la vorto "sekso" estis forigita el ĉiu ekzistanta leĝaro en 2025.⁴³ Seksa identeco ankaŭ estis forigita kiel protektita bazo el la kontraŭdiskriminacia leĝo de 2014, lasante nur seksan orientiĝon.⁴⁴ Leĝdonaj ŝanĝoj, kiuj influas

la civila socio, inkluzive de la Leĝo pri Travidebleco de Fremda Influo⁴⁵ kaj la Leĝo pri Registrado de Fremdaj Agentoj⁴⁶ diskutita sube, ankaŭ signifne malfortigis GLAT+-ojn komunuma organizado.⁴⁷

En la maloftaj okazoj, kiam GLAT-grupoj provis okazigi pacajn publikajn kunvenojn, ili estis renkontitaj per perforto kaj ĉikanado fare de kontraŭprotestantoj.

Raportoj sugestas, ke ĉi tiuj kontraŭprotestantoj ofte apartenas al radikalaj ortodoksaj kristanaj grupoj kaj estis incititaj de deklaroj de GOC-pastraro.⁴⁸ La 8an de julio 2023,

Miloj da ekstremdekstraj manifestaciantoj, inkluzive de pastroj, sturmis la lokon de la Tbilisa Fiereco-Festivalo. Tio sekvis publikajn minacojn kontraŭ la evento kaj alvokojn de la GOK-Patriarkato malpermesi la tiel nomatan "GLAT-propagandon".⁴⁹

Post kiam la GOC kaj registaraj gvidantoj postulis nuligon de la Tbilisa Fiereco-marŝo en julio 2021, radikalaj konservativaj grupoj atakis la oficejojn de Tbilisa Fiereco.

kaj la Movado de Honto. Ili ankaŭ perforte atakis ĵurnalistojn, aktivulojn kaj defendantojn de homaj rajtoj.⁵⁰ La vickomando en la GOK, Metropolito fakte Shio Mujiri, nomis la Tbilisan Fierecon "parto de granda kampanjo, kiu celas distancigi la nacion de Dio, niaj tradicioj, eklezio kaj degradi ĝin."⁵¹ La Eŭropa Komisiono kontraŭ Rasismo kaj Maltoleremo de la Konsilio de Eŭropo esprimis zorgojn pri komentoj de la GOC-pastraro ĉirkaŭ la Tbilisa Fiereco de 2021, kredante, ke ili povus esti vidataj "kiel incito al perforto kontraŭ partoprenantoj de la Fierecaj eventoj."⁵² En 2012 kaj 2013, ĉe pacaj kunvenoj dum la Internacia Tago Kontraŭ Homofobio, Transfobio kaj Bifobio (IDAHOTB), GLAT-homoj estis perforte atakitaj de religiaj kontraŭmanifestaciantoj, inkluzive de pluraj ortodoksaj pastroj. Ĝis hodiaŭ, ne okazis efika enketo pri la eventoj de 2012, 2013, 2021,

kaj 2023, kaj la krimintoj de la perforto ne estis tenataj respondecaj. Amnestio Internacia asertis, ke la manko de justeco plifortigas "danĝeran tendencon de senpuneco en la nomo de religio."⁵³

Ĉi tiuj okazaĵoj estas emblemaj de pli vasta politika kaj socia malamikeco kontraŭ la GLAT+ komunumo.

Ultranaciismaj kaj ekstremdekstraj grupoj ĉikanas kaj atakas GLAT-homojn, dum politikaj kaj religiaj gvidantoj disvastigas kontraŭ-GLAT-mesaĝojn, kontribuante al pliiĝo de politika homofobio.⁵⁴ Ekzemple, gvidanto de la partio Kartvela Revo, Bidzina Ivanishvili, enkadrigis "GLAT-propagandon" kiel minacon al la supervivo de la nacio en 2024: "kontraŭkristanaj fortoj provas forigi la identecon de nacio, ŝtatoj kaj popoloj. Ilia celo estas transformi personon en estaĵon sen digno kaj moraleco, kiu ne havos ian ajn nacian, religian aŭ personan identecon; oni eĉ ne devus scii certe ĉu oni estas viro aŭ virino."

Kiel unu el la plej fidindaj institucioj en Kartvelio, la La sinteno de la Respubliko Ĉinio pri GLAT-aferoj signife formas publika opinio kaj instigas ultradekstrajn movadojn, kiuj, en kunlaboro kun oficialuloj de la GOK, enkadrigi GLAT+ egalecon kiel minaco al kartvela identeco, kulturo kaj naciaj valoroj. Ĉi tiuj sintenoj speguliĝas en la pli vasta socio: UN-a raporto de 2020 studo de la Programo pri Disvolviĝo trovis, ke pli ol duono de virinoj kaj 8 el 10 viroj neniam havus samseksemulon amiko, kaj eĉ pli hontus se ili havus gejan infano kaj kredas, ke gejoj ne rajtas labori kun infanoj.⁵⁵ En studo de 2018, pli ol 80% de GLAT+ personoj raportis, ke ili spertis ian formon de misuzo de familianoj.⁵⁶

Malamparolo kaj rasismokrimoj estas ĝeneraligitaj sed vaste subraportitaj, ambaŭ ĉar rasismokrimoj estas nedece kvalifikita kaj ĉar viktimoj ne volas plusendi okazaĵojn al la polico pro stigmato kaj timo pri iliaj respondo. Ekzistas ĝenerala sento de senpuneco por malamo parolado en Kartvelio, kaj la leĝdona kadro malsukcesas eksplicite malpermesi malamon bazitan sur seksa orientiĝo aŭ seksa identeco.⁵⁷

Virinaj rajtoj kaj seksa egaleco

Sociaj sintenoj rilate al virinaj rajtoj kaj sekso egaleco malkaŝas persistajn patriarkajn mondkonceptojn. A tutlanda studo farita de la Kaŭkaza Esplorado Rimedia Centro trovis, ke plej multaj respondintoj kredis ke virinoj akceptu pli malaltan salajron kaj dediĉu pli pli da tempo al siaj familioj ol viroj. Krome, la plimulto de respondintoj kredis, ke viroj devus havi la finan decidon en familiaj decidoj kaj ke infanprizorgado estas nur la respondeco de la patrino respondeco. Dum malmultaj respondintoj kredis, ke ekzistas estas akcepteblaj cirkonstancoj por bati edzinon/edzon, ĉiun kvaran persono konsideris, ke perforto inter edzo kaj edzino estas privata afero.⁵⁸

Ĉi tiuj sociaj sintenoj speguliĝas en la realaĵoj de seksa

kaj seksbazita perforto kaj la manko de adekvata ŝtata respondoj. Feminicidioj daŭre estas problemoj en Kartvelio kun dekoj da kazoj raportitaj ĉiujare. Laŭ laŭ la oficejo de la prokuroro, 186 virinoj estis mortigitaj inter 2016 kaj 2022.⁵⁹ Kartvela kriminala juro pri seksa perforto ne konformas al internaciaj homaj rajtoj juro, inkluzive de la Konvencio de Istanbul de la Konsilio de Eŭropo. Aparte, la provizaĵoj pri seksperforto kaj rilataj deliktoj ne baziĝas sur la foresto de libera kaj libervola konsento sed prefere postulas pruvon de fizika perforto, minacoj, aŭ la senhelpa stato de viktimo.⁶⁰ Leĝaro pri hejma perforto ankaŭ ne kovras perforton fare de ne-kunvivantaj intimaj partneroj.

Kiel parto de pli vasta puŝo direkte al kontraŭegalecaj politikoj, seksrilata terminologio kaj principoj de seksa egaleco estis forigitaj de pli ol dekduo da leĝoj en aprilo 2025.⁶¹ La kunordiga mekanismo pri egalecaj aferoj antaŭvidita en la Leĝo de 2014 pri la Elimino de Ĉiuj Formoj de

Diskriminacio neniam estis establita.⁶² Ekzistanta mekanismoj, kiel ekzemple la Konsilio pri Sekso de la parlamento Egaleco kaj la registara Komisiono pri Sekso

Egaleco kaj Hejma Perforto, estis aboliciitaj aŭ suspenditaj en 2024.⁶³

En Kartvelio, gravedulinaj alfrontas plurajn barojn por aliri sekurajn kaj laŭleĝajn abortojn, inkluzive de devigaj ultrasonoj, longaj atendperiodoj kaj malinstigaj konsiloj. En 2023, Kartvelio plue limigis la aliron per ministeria dekreto celita malinstigi abortojn, inkluzive de postulo inkluzivi psikologon kaj socialhelpanton dum deviga konsilado.⁶⁴ El la 49 eŭropaj landoj kaj teritorioj taksitaj en la Eŭropa Atlaso de Abortaj Politikoj de 2025, Kartvelio rangas 41-a kun poentaro de 40.6%, kio estas konsiderinda malkresko kompare kun ĝia 58% Atlas-poentaro en 2021.⁶⁵

Traktado de religiaj malplimulto

Islamanoj en certaj regionoj alfrontas altajn gradojn de malamikeco, diskriminacio kaj perforto. En la municipo Adigeni, islamaj adorantoj, kiuj kunvenis por preĝo, estis plurfoje atakitaj kaj ĉikanitaj en 2023-2024 fare de grandaj grupoj de lokaj loĝantoj gvidataj de loka GOC-pastraro. Neniuj enketoj estis iniciatitaj de la lokaj aŭtoritatoj kaj ŝtataj oficistoj premadis la lokan islaman komunumon por ĉesigi religiajn agadojn - pri kio la loka muftio konsentis la 10an de aprilo 2024.⁶⁶ Dume, la islama komunumo en Batumo ne povis konstrui novan moskeon, devigante ilin preĝi ekstere. La diskriminacia rifuzo doni permesilon fare de la Urbodomo de Batumo estis defiita de la islama komunumo en 2017. Ĝi estis renversita de la urba tribunalo en 2019 kaj la apelacia kortumo en 2021. Tamen, decido de la Supera Kortumo en 2023 resendis la kazon al la apelacia kortumo por rekonsidero, kie la kazo ankoraŭ restas nesolvita.⁶⁷

Laŭ raportoj, ekzistas ŝablono kie ŝtataj aŭtoritatoj limigas la kapablon de religiaj minoritataj komunumoj konstrui novajn preĝejojn per rifuzado eldoni konstrupermesilojn. Supozeble, lokaj aŭtoritatoj ofte konsideras la opinion de la ŝtata klerikaro, kiu malkonsentas kun la konstruado. Aliffoje, ŝtataj aŭtoritatoj starigis eksterleĝajn postulojn por konstruado, kiuj malhelpas kandidatojn akiri permesilojn.⁶⁸

Liko en 2021 rivelis, ke la Ŝtata Sekureca Servo kontraŭleĝe subaŭskultis kaj observis reprezentantojn de religiaj organizoj. Tamen, neniuj akuzoj estis prezentitaj al la Prokuroro kaj la enketo pri la afero estis konsiderata neefika.⁶⁹

Libereco de esprimo kaj defendo de humanismaj rajtoj

Defendi humanismajn valorojn, inkluzive de homaj rajtoj kaj demokratio, fariĝis pli kaj pli malfacile en Kartvelio. Aro da leĝdonaj ŝanĝoj limigas esprimliberecon, minacas financadon de la civila socio, defias amaskomunikilan sendependecon kaj krimigas pacan proteston.

Dume, amasaj protestoj post la elekto de 2024 estis renkontitaj per polica perforto, torturo kaj malliberigo.

Libereco de asocio kaj civitana spaco

Kontraŭ fono de intensaj publikaj protestoj, la La reganta partio Kartvela Revo trapaŭsis nombro da leĝoj en 2024 kaj 2025 kiuj severe limigas la rajton je asociilibereco kaj subfosi civilajn socio. La unua rimarkinda leĝo estis la Leĝo pri Travidebleco en Fremda Influo, realigita en majo 2024, kiu devigas neprofitcelajn organizaĵojn kaj amaskomunikilajn ellasejojn, kiuj ricevas pli ol 20% de sia financado el eksterlando, registriĝi kiel "organizaĵoj servantaj la interesojn de eksterlanda potenco".⁷⁰ Tiuj organizaĵoj devas plenumi ampleksajn raportajn kaj kontrolajn postulojn kaj devas transdoni, laŭpete, ajnajn informojn, inkluzive de sentemaj personaj informoj.

Malsukceso plenumi la leĝon povas esti punita per administraj monpunoj ĝis 25 000 GEL (ĉirkaŭ 9 300 USD).⁷¹ La leĝo ankaŭ influas religiajn aŭ kredajn organizojn ne-membrojn de la GOK, ĉar multaj el ili estas registritaj kiel neprofitcelaj juraj unuoj, aŭ funkciigas filiigitajn bonfaradojn, lernejojn aŭ sociservajn organizojn, kiuj estas registritaj kiel neprofitcelaj unuoj.⁷² La Venecia Komisiono trovis, ke la leĝo malobservas internaciajn normojn pri homaj rajtoj kaj kreas timigan efikon por organizoj subfosante ilian "kredindecon pri financa stabileco".⁷³

kaj

En marto 2025, la Leĝo pri Registrado de Fremdaj Agentoj (FARA) estis adoptita, kiu trudas multe pli restriktajn devoj kaj individua krima respondeco por malobservoj. La FARA validas por individuoj kaj ambaŭ komercaj kaj nekomercaj organizaĵoj, kiuj okupiĝi pri larĝa gamo de vage difinitaj "politikaj" agadoj" dum agado sub la influo de "fremda" ĉeĥo," termino kiu inkluzivas eksterlandajn organizaĵojn, civitanoj kaj ŝtatoj.⁷⁴ Ĉiu, kiu falas en ĉi tiun larĝan difino devas registriĝi kiel "fremda agento", sendi detalaj raportoj pri siaj financoj kaj agadoj al la aŭtoritatoj, kunhavigu du kopiojn de iu ajn publika deklaro kun la aŭtoritatoj ene de 48 horoj, kaj etikedi ajnan disvastigita materialo kvazaŭ farita de "fremda agento".⁷⁵ Malobservo de la leĝo povas rezultigi monpunojn ĝis 10 000 GEL (ĉirkaŭ 3 700 USD) kaj malliberecaj punoj de ĝis kvin jaroj.⁷⁶

Civilsociaj grupoj ankaŭ lamentas la stigmatizan efikon ke esti etikedita kiel "fremda agento" per ĉi tiuj du leĝoj havas en la post-sovetia kunteksto. Ekzemple, ĉirkaŭ la tempo de la adopto de la Travidebleco de Eksterlandaj Aferoj Leĝo pri Influo, NROoj estis submetitaj al misinformado kaj ĉikankampanjo, inkluzive de politikistoj. Homaj-rajtaj defendantoj kaj aktivuloj ricevis centojn de minacoj, iliaj oficejoj kaj hejmoj estis vandaligitaj per ofendaj surskriboj, kaj afiŝoj en pluraj urboj nomitaj specifajn aktivulojn kaj ĵurnalistojn "perfiduloj" kaj "malamikoj".⁷⁷ De malfrua aprilo ĝis junio 2024, ĉi tio eskaladis en perforton, kun neidentigitaj atakantoj atakantaj dekojn da homoj, ofte kondukante al enhospitaligo.⁷⁸ Malgraŭ multaj atakoj okazintaj publike antaŭ atestantoj kaj CCTV, neniu suspektatoj estis identigitaj aŭ arestitaj.

La registaro ankaŭ enkondukis amendojn al la Leĝo pri Subvencioj⁷⁹ en aprilo 2025, kiu devigas organizojn akiri konsenton de la registaro por ricevi subvenciojn el eksterlando. Ĉi tio estis vastigita en junio 2025 por inkluzivi eĉ teknikajn helpojn kaj scio-interŝanĝon. Kiel parto de la aproba procezo, la registaro revizias la subvenciojn por kongrueco kun registaraj programoj kaj strategio. Baldaŭ post kiam la nova leĝo estis enkondukita, la Brita Ambassadejo publikigis deklaron dirante, ke ĝi haltigis ĉian subvencionadon.⁸⁰ Ricevo de subvencio sen aprobo povas rezultigi monpunon por la ricevanto de duobla valoro de la subvencio. La kapablo de civila socia organizo peti, ricevi kaj uzi financadon estas fundamenta parto de la rajto je libereco de asocio.

De kiam la registaro enkondukis ĉi tiujn leĝdonajn ŝanĝojn, ŝtataj aŭtoritatoj komencis procesigi elstarajn NRO-ojn, kiuj subtenis la protestojn de 2024.

Ekde majo 2025, la bankaj kontoj de dekduo da elstaraj NRO-oj estis frostigitaj kaj la hejmoj de dungitoj estis traserĉitaj kiel parto de enketo pri la supozebla faciligo de grupa perforto dum la kontraŭregistaraj protestoj.⁸¹ Almenaŭ ok gvidaj CSO-oj ricevis verdikton petantan grandajn kvantojn da dokumentoj en junio 2025, inkluzive de konfidencaj informoj pri pluvivantoj de homaj-rajtoj-malobservoj.⁸²

Ankaŭ notindas, ke oficistoj de Georgian Dream laŭdire diris, ke ili klopodos malpermesi la ĉefan opozician partion. Ili jam simpligis la procezon de malpermeso de politikaj partioj kaj, tial, faciligis la malpermeson de kandidatoj por balotoj. Krome, estis raportoj, ke ili komencis esplori la opozicion pro supozeblaj krimoj.⁸³

Gazetara libereco

Leĝdonaj ŝanĝoj pasigitaj en 2025 al elsendoleĝoj donas al la registaro redakcian kontrolon kaj la kapablon limigi financadon. Ŝanĝoj al la Leĝo pri Elsendo⁸⁴ eksplicite malpermesi la ricevon de eksterlanda financado kaj natura helpo fare de dissendantoj. Aliaj amaskomunikiloj estas trafataj de la konsenta postulo por eksterlanda financado de la antaŭe menciita Leĝo pri Subvencioj, same kiel de la ŝarĝaj kaj stigmatizaj registriĝaj kaj raportaj postuloj de FARA kaj la Leĝo pri Travidebleco de Eksterlanda Influo.⁸⁵ La ŝanĝita Leĝo pri Dissendado ankaŭ finis memreguladon kaj trudis novajn priraportadajn normojn, inkluzive de neklaraj nocioj pri "justeco kaj senpartieco", kiuj laŭdire permesas arbitran interpretadon kaj ebligas redakcian kontrolon fare de la registaro.⁸⁶ Malobservo povas eskaladi al la suspendo aŭ revoko de la elsenda licenco.

La Komunikada Komisiono, kiu devigas la leĝon, estis plurfoje akuzita pri selektema devigo kontraŭ registar-kritikaj ellasejoj kaj enmiksiĝo en iliajn operaciojn.⁸⁷ La parlamento ankaŭ adoptis leĝdonajn amendojn por malpermesi al ĵurnalistoj filmi en juĝejoj kaj limigi ilian kapablon ekzameni parlamentanojn en 2025 kaj 2023 respektive.⁸⁸

La reganta partio Kartvela Revo jam enmetis procesojn kontraŭ tri opoziciaj televidkanaloj laŭ la nova leĝo, kaj unu kanalo fermiĝis de tiam.⁸⁹ La kontraŭkorupta agentejo malfermis enketojn pri almenaŭ ses ellasejoj. Dume, la registara kontrolo super la Kartvela Publika Dissendantato pliiĝis tiomgrade - inkluzive per la maldungo de kritikaj ĵurnalistoj - ke, laŭ Raportistoj Sen Landlimoj (RSF), ĝi "fariĝis porparolanto de la reganta partio."⁹⁰

La nombro da rektaj atakoj kontraŭ la gazetaro ankaŭ signife pliiĝis. Inter oktobro 2024 kaj oktobro 2025, RSF dokumentis 600 atakojn, inkluzive de 127 perfortaj atakoj, fare de la aŭtoritatoj.⁹¹ Alia kartvela NRO nombris 108 malobservojn de gazetaraj rajtoj inter novembro 2024 kaj februaro 2025.⁹² La perforto kontraŭ amaskomunikilaj reprezentantoj estas ankaŭ instigita de flamiĝemaj deklaroj de politikistoj de "Georgia Dream" kaj senpuneco pro atakoj faritaj kontraŭ ĵurnalistoj.⁹³ Ofte uzante lastatempe plifortigitajn kaj plivastigitajn deliktojn krimigantajn vastan gamon da protest-rilataj kondutoj, la polico ĉiam pli traktas ĵurnalistojn kiel protestantojn kaj procesigas ilin por malhelpi raportadon. Plej elstare, la kartvela ĵurnalistino Mzia Amaghlobeli, fondinto de du sendependaj amaskomunikiloj, estis ĵus kondamnita al du jaroj da malliberejo pro la krimo "ataki policiston" - puno, kiun homaj-rajtaj grupoj konsideras politike motivita akuzo.⁹⁴

Libereco de esprimo

Aro da lastatemaj leĝdonaj amendoj faciligis kondamni homojn - ofte pro kritika parolado de registaraj politikistoj. Kvankam Kartvelio aboliciis kriman kalumnion en 2004, ŝanĝoj rilataj al civila respondeco pro kalumnio eroziis protektojn por la amaskomunikiloj kaj individuoj alfrontantaj procesojn.⁹⁵ Specife, la lastatemaj leĝdonaj amendoj forigis protektojn favore al libera parolo, forigis la postulon pri damaĝo kaj la escepton pri publika intereso, renversis la pruvodevon pri ĉu deklaro enhavas malverajn faktojn, kaj forigis protektojn por ĵurnalistaj fontoj.⁹⁶

En februaro 2025, nova delikto "insultado de publikaj funkciuloj, ŝtato kaj oficistoj" estis enkondukita. La dispozicio mencias "vortan misuzon, sakradon, persistajn insultojn kaj/aŭ aliajn ofendajn agojn" sen plia difino. La Oficejo por Demokratiaj Institucioj kaj Homaj Rajtoj (ODIHR) de la OSKE kritikis la dispozicion pro esti troe larĝa, subjektiva kaj arbitra interpretado.⁹⁷ Deliktoj povas esti punindaj per monpuno ĝis 5 000 GEL (ĉirkaŭ 1 800 USD) aŭ 60-taga malliberejo. Notindas, ke ĉi tiu delikto ankaŭ punas insultojn direktitajn al la gvidantaro de juraj unuoj laŭ publika juro, kiu inkluzivas religiajn organizojn kaj la GOK.

La ŝarĝaj kaj stigmatizaj registriĝaj kaj raportaj postuloj de FARA kaj la Leĝo pri Travidebleco de Fremda Influo havas timigan efikon sur la civila socio. Krome, la jam menciita Leĝo pri la Protekto de Familiaj Valoroj kaj Protekto de Neplenaĝuloj⁹⁸ forte limigas esprimliberecon per efike malpermeso de ajna publika parolado, kiu povus esti konsiderata "antaŭenigi" GLAT-ajn temojn.

Dume, amendoj de 2024 al la Leĝo pri Publika Servo⁹⁹ faciligas maldungi ŝtatoficistojn pro kritikado de la registaro, kaj grandskalaj maldungoj jam okazis.¹⁰⁰

Provoj enkonduki leĝon pri "blasfemo"

En la lastaj jaroj, okazis pluraj malsukcesaj provoj enkonduki leĝon pri "blasfemo" en Kartvelio, inkluzive de 2013, 2015, 2018 kaj 2024. En 2015, leĝoskizo, prezentita de la GOC, celis puni "insultajn religiajn sentojn" kun la intenco protekti la GOC kaj ĝian pastraron kontraŭ kritiko. La skizo proponis enkonduki monpunojn ĝis 600 GEL (ĉ. 220 USD) pro ripetaj deliktoj.¹⁰¹ En 2018, parlamentano Emzar Kvitsiani prezentis leĝprojekton, kiu farus "publikajn manifestigojn de malamo" kontraŭ religiaj simboloj, organizoj, pastraro kaj kredantoj - same kiel la publikigon de materialoj kun "la celo ofendi religiajn sentojn" - krimo kun malliberejo de ĝis unu jaro.¹⁰² En januaro 2024, la prezidanto de la Jura Komitato de "Georgia Dream", Henri Okhanashvili, anoncis sian intencon enkonduki leĝaron krimigantan la profanadon de religiaj konstruaĵoj kaj objektoj, kio levis zorgojn de la civila socio pri la eble neklara kaj subjektiva naturo de iu ajn delikto.¹⁰³

Kunvenlibereco kaj subpremoj de protestoj

La subpremoj kontraŭ publikaj manifestacioj en la lastaj jaroj, precipe dum la post-elektaj protestoj de 2024, estis markitaj per perforto kaj arestoj. La polico regule uzis troan forton - inkluzive de arbitre pafado de homamaskontrolaj armiloj, grupaj batadoj kaj la supozebla uzo de torturo - kontraŭ protestantoj kaj ĵurnalistoj.¹⁰⁴ Precipe en la kunteksto de la protesto de 2024, neformalaj grupoj aligitaj kun la registaro de la Kartvela Revo ("Tituŝkas") regule timigis kaj atakis ĵurnalistojn, aktivulojn kaj protestantojn - ofte kunordige kun la polico kaj sen alfronti jurajn konsekvencojn. Anstataŭe, la polico arestis centojn da plejparte pacaj protestantoj pro falsaj akuzoj kaj tribunaloj trudis monpunojn kaj malliberecajn punojn post suprajaj procesoj. Ĝis februaro 2025, pli ol 60 protestantoj alfrontis krimajn akuzojn.¹⁰⁵

En februaro 2025, la parlamento adoptis serion da amendoj por apliki pli severajn punojn por serio da protest-rilataj deliktoj, samtempe kreante plurajn novajn deliktojn. Krom pligrandigi monpunojn kaj kvaroblighi la maksimuman arestperiodon por administraj deliktoj de 15 ĝis 60 tagoj, malliberecaj punoj estis enkondukitaj por multaj deliktoj. Portado de vizaĝmasko, intenca blokado de vojo aŭ posedo de artfajraĵoj dum protesto rezultigos 15-tagan administran areston por la unua delikto kaj malliberecan tempon de ĝis du jaroj por ripetaj deliktoj. 106 OSKE-ODIHR levis gravajn zorgojn pri la konformeco de la amendoj al internacia homaj-rajtoj-juro kaj karakterizis la punojn kiel "misproportiajn" kaj kreantajn "timigantan efikon".¹⁰⁷

Referencoj

1 Marina Nord et al., *Demokratia Raporto 2025: 25 Jaroj da Aŭtokratiigo - Ĉu Demokratio Superata?* (Universitato de Gotenburgo: V-Dem Instituto, sendepende) alirita la 8an de decembro 2025, https://v-dem.net/documents/54/v-dem_dr_2025_lowres_v1.pdf; Ĉapitro "Kartvelio" en *Monda Raporto 2025* (Human Rights Watch, 2025), <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/georgia>; Asocio de Kartvelaj Junaj Advokatoj, *Leĝoj kontraŭ* Parolado: Analizo de Leĝdonaj Limigoj al Libereco de Esprimo kaj Amaskomunikila Agado en Kartvelio (Tbiliso, 2025) <https://gyla.ge/en/post/Kanoni-sitkvis-tsinaagmdeg-sais-kvleva-gamokhatvistavisupleba>

2 Marina Nord kaj aliaj, *Raporto pri Demokratio 2025: 25 Jaroj da Aŭtokratiigo - Ĉu Demokratio Superata?* (Universitato de Gotenburgo: V-Dem Instituto, sendepende de Usono), alirita la 8an de decembro 2025, https://v-dem.net/documents/54/v-dem_dr_2025_malalta_rezulto_v1.pdf

3 Kartvelio kontraŭ Rusio (II), N-ro 38263/08 (EKD [GC] 21-a de januaro 2021), <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-207757>

4 Dato Parulava, "Kartvelio Bremsas sian EU-Aliĝproponon," *Politico* Europe, 28a de novembro 2024, <https://www.politico.eu/article/georgia-pause-eu-accession-bid-until-2028-irakli-kobakhidze/>; Dato Parulava, "La EU-aliiĝo de Kartvelio haltigis ĉar la lando 'malantaŭeniris'," *Politico* Europe, 30a de oktobro 2024, <https://www.politico.eu/article/georgia-eu-accession-pause-reform-election-2024/>

5 Nacia Statistika Oficejo de Kartvelio, "Rezultoj de la Ĝenerala Censo de 2014 - Loĝantaro laŭ Regionoj kaj Religio," (Geostat, 2024), <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/739/demografia-kaj-socia-karakterizaĵoj>

6 Konstitucio de Kartvelio, n-ro 2071 de la 23-a de marto 1995), <https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=36>

7 Venecia Komisiono, *Skizo de Opinio pri la Skizo de Reviziita Konstitucio de Kartvelio kiel Adoptita en la Dua Legado la 23an de junio 2017*, CDL-PI(2017)006-e (Konsilio de Eŭropo, 2017), paragrafo 39, [https://venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2017\)006-e](https://venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2017)006-e)

8, 68 Ekaterine Chitanava kaj Mariam Gvartadze, "Limigoj al Religia libereco aŭ kredo en Kartvelio: Leĝaro kaj ŝtata politiko," *Religio kaj Homaj Rajtoj* 15, n-roj 1-2 (2020): 158-59, <https://doi.org/10.1163/18710328-BJA10006>

9 Konstitucio de Kartvelio, N-ro 2071 de la 23-a de marto 1995), <https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=36>; Ŝtato Kartvelio kaj la Apostola Aŭtocefala Ortodoksa Eklezio de Kartvelio, *Konstitucia Interkonsento inter la Ŝtato Kartvelio kaj la Apostola Aŭtocefala Ortodoksa Eklezio de Kartvelio*, 14a de oktobro 2002, <https://matsne.gov.ge/en/document/view/41626> (angla), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/41626> (kartvela), (alirita la 30-an de januaro 2026)

10 Konstitucia Interkonsento inter la Ŝtato Kartvelio kaj la Kartvela Apostola Aŭtocefala Ortodoksa Eklezio ("Konkordato") (2002), <https://forbcaucus.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/08/konkordato.pdf>

11, 12 Ĉapitro "Kartvelio" en *Raporto pri Internacia Religia Libereco de 2023* (Usona Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/reports/2023-raporto-pri-internacia-religia-libereco/kartvelio/>

13 Koalicio por Homaj Rajtoj kaj Religiaj Organizaĵoj, *Kondiĉo pri la Rajtoj de Etnaj kaj Religiaj Minoritatoj en Kartvelio*, Komuna submetitaĵo de Koncernatoj al la UPR de Kartvelio (2020), paragrafo 59, https://upr-info.org/sites/default/files/documents/2020-11/joint_submission_-_ethnic_kaj_religiaj_malplimultoj_rajtas_kondiĉo_en_kartvelio.pdf; Chitanava kaj Mariam Ekaterine Gvartadze, "Limigoj al Religia Libereco aŭ Kredo en Kartvelio: Leĝaro kaj Ŝtata Politiko," *Religio & Homaj Rajtoj* 15, n-roj 1-2 (2020), <https://doi.org/10.1163/18710328-BJA10006>; Ekaterine Skhiladze, *La Ŝtato de Rajto je Egaleco en Kartvelio 2024* (Koalicio por Egaleco, 2025) <https://equality.ge/en/9459>

14 Instituto pri Toleremo kaj Diverseco, *Religia Libereco kaj Kredo en Kartvelio: Raporto de 2024*, https://tdi.ge/sites/default/files/tdis_forb_raporto_2024_eng.pdf; Ĉapitro pri "Kartvelio" en *Raporto de 2023 pri Internacia Religia Libereco* (Usona Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/raportoj/raporto-de-2023-pri-internacia-religia-libereco/kartvelio/>

15, 23, 66, 69, 72 Instituto por Toleremo kaj Diverseco, *Religia Libereco kaj Kredo en Kartvelio: Raporto de 2024*, https://tdi.ge/sites/default/files/tdis_forb_raporto_2024_eng.pdf

16 Ekaterine Chitanava kaj Mariam Gvartadze, "Limigoj al Libereco de Religio aŭ Kredo en Kartvelio: Leĝaro kaj Ŝtata Politiko," *Religio kaj Homaj Rajtoj* 15, n-roj 1-2 (2020) <https://doi.org/10.1163/18710328-BJA10006>; Instituto pri Toleremo kaj Diverseco, *Religia Libereco kaj Kredo en Kartvelio: Raporto de 2024*, https://tdi.ge/sites/default/files/tdis_forb_raporto_2024_eng.pdf; Ĉapitro pri "Kartvelio" en *Raporto de 2023 pri Internacia Religia Libereco* (Usona Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/reports/2023-report-on-international-religious-freedom/georgia/>; Koalicio pri Homaj Rajtoj kaj Religiaj Organizaĵoj, *Kondiĉo pri la Rajtoj de Etnaj kaj Religiaj Malplimultoj en Kartvelio*, Komuna submetitaĵo de Koncernatoj al la UPR de Kartvelio (2020), paragrafo 59, https://upr-info.org/sites/default/dosieroj/dokumentoj/2020-11/komuna_submetiĝo_-_etna_kaj_religia_minoritataj_rajtoj_kondiĉo_en_kartvelio.pdf

17 Eŭropa Konsilio, *Dokumento: GEO-BO-01001* <https://www.consilium.europa.eu/prado/en/GEO-BO-01001/index.html>

18 Parlamento de Kartvelio, Leĝo de Kartvelio pri Ĝenerala Edukado, N-ro 1330, 8a de aprilo 2005, <https://matsne.gov.ge/en/document/view/29248> (angla), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29248> (kartvela), (alirita la 30an de januaro 2026)

19 Pinar Köksal et al., "Religia Reviviĝo kaj Malprivatigo en Post-Sovetia Kartvelio: Rekulturigo de Ortodoksa Kristanismo kaj Malkulturigo de Islamo," Politiko kaj Religio 12, n-ro 02 (2019): 15, <https://doi.org/10.1017/S1755048318000585>

20 Köksal et al., "Religia Reviviĝo kaj Malprivatigo en Post-Sovetia Kartvelio," 15; "La Malobservo de la Principo de Religia Neŭtraleco en la Publika Lernejo Tsalka Postulas, ke la Ŝtato Prenu Pozitivajn Mezurojn," Centro por Socia Justeco, 29-a de februaro 2024, <https://socialjustice.org/eo/products/tsalkis-sajaro-skolashi-religiuri-neutralitatis-printsipis-darghveis-fakti-sakhelmtsifosgan-pozitiuri-zomebis-mighebas-sachiroebs>; Ketevan Gurchiani, "Kartvelio Inter-inter: Religio en Publikaj Lernejoj", Nationalities Papers 45, nr. 6 (2017): 1100-1117, <https://doi.org/10.1080/00905992.2017.1305346>; Instituto kaj Forumo pri Toleremo kaj Diverseco 18, Kartvelio UPR-Submetiĝo (2020), paragrafo 46, https://upr-info.org/retejoj/defaultaj/dosieroj/dokumentoj/2021-08/js13_upr37_geo_e_main.pdf

21 HRCtee, Konkludaj Observaĵoj pri la Kvina Perioda Raporto de Kartvelio, CCPR/C/GEO/CO/5 (Homaj Rajtoj-Komitato, 2022), para. 41, <https://undocs.org/CCPR/C/GEO/CO/5>

22 Instituto kaj Forumo pri Toleremo kaj Diverseco 18, Kartvelio, UPR-Submeto, paragrafo 47, https://upr-info.org/sites/default/files/documents/2021-08/js13_upr37_geo_e_main.pdf

24 "88.8% de studentoj estas enskribitaj en publikaj lernejoj," Georgian Business Consulting, 2-a de decembro 2025, <https://www.gbc.ge/en/news/Economics-news/888-of-students-are-enrolled-in-public-schools>

25 "GD Pumpas GEL 43 Milionojn en Ortodoksajn Patriarkecajn Lernejojn," Civil Georgia, 21-a de marto 2025, <https://civil.ge/archives/671007>

26, 33, 51 Archil Gegeshidze kaj Mikheil Mirziashvili, La Ortodoksa Eklezio en la Ŝanĝiĝanta Socio de Kartvelio (Carnegie Endowment for International Peace, 2021), <https://carnegieendowment.org/research/2021/07/the-orthodox-church-in-georgias-changing-society?lang=en>

27, 53 Amnestio Internacia, Kartvelio: Aŭtoritatoj Devas Certigi Rapidan kaj Efikan Enketon pri Akuzo de Misuzo de Infanoj en Ortodoksa Eklezia Loĝlernejo, Publika deklaro EUR 56/4348/2021 (2021) <https://www.amnesty.org/en/documents/eur56/4348/2021/en/>

28 "Kartvelio Malsukcesis Protekti Infanojn Kontraŭ Perforto kaj Misuzo en Orfejo Administrata de Preĝejo, Trovas UN-Komitato," OHCHR, 27 junio 2024, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/06/georgia-failed-protect-children-against-violence-and-abuse-church-run>; NM kaj Aliaj kontraŭ Kartvelio (Komunikita), N-ro 16764/23 (ECtHR 20 februaro 2024), <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-231655>

29 CRC, Finaj Observoj pri la Kombinitaj Kvina kaj Sesa Periodaj Raportoj de Kartvelio, CRC/C/GEO/CO/5-6 (Komitato pri la Rajtoj de la Infano, 2024), paragrafo 27(b), <https://undocs.org/CRC/C/GEO/CO/5-6>

30, 32 CEDAW, Finaj Observoj pri la Sesa Perioda Raporto de Kartvelio, CEDAW/C/GEO/CO/6 (Komitato pri la Eliminado de Diskriminacio kontraŭ Virinoj, 2023), <https://undocs.org/CEDAW/C/GEO/CO/6>

31 La Reto de Aktivuloj por Homaj Rajtoj kaj Kontraŭperforto de Kartvelio, La Konformeco de Kartvelio al la Internacia Pakto pri Civilaj kaj Politikaj Rajtoj: Perforto Kontraŭ Virinoj, 135-a Sesio de la Komitato pri Homaj Rajtoj (2022), https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCCPR%2FCSS%2FGE0%2F48777&Lang=en

34 ISSP-Esplorgrupo, "Internacia Socia Enketa Programo: Religio IV – ISSP 2018," versio 2.1.0, kun Johanna Muckenhuber et al., GESIS-Datmarkivo, 2020, <https://doi.org/10.4232/1.13629>

35 Elene Dobordjiginidze, "Parolanto alvokas balotantojn subteni GD," Unua Kanalo, 26a de oktobro 2024, <https://1tv.ge/lang/en/news/speaker-calls-on-voters-to-support-gd/>

36 Instituto pri Toleremo kaj Diverseco, Post-elekta medio: Religia libereco aŭ kredo, egaleco kaj sekulareco (Tbiliso, 2024), https://tdi.ge/sites/default/files/post-election_environment_forb_equality_and_sekulareco_26_okt_26_nov_2024_4.pdf; Instituto pri Toleremo kaj Diverseco, Religia Libereco kaj Kredo en Kartvelio: Raporto de 2024, https://tdi.ge/sites/default/files/tdis_forb_report_2024_eng.pdf

37 Ekaterine Skhiladze, Ekstermado de GLAT-aj Temoj el Ŝtata Politiko: Defioj al Egaleco en Kartvelio (Grupo por Subteno de Virinaj Iniciatoj, <https://wisg.org/en/publication/320/2025>), [Eradication-of-LGBTQI-Problemoj-el-Ŝtata-Politiko - Defioj-al-Egaleco-en-Kartvelio](https://wisg.org/en/publication/320/2025)

38, 43, 62 Ekaterine Skhiladze, La Ŝtato de Rajto je Egaleco en Kartvelio 2024 (Koalicio por Egaleco, 2025), <https://equality.ge/en/9459>

39 AD kaj Aliaj kontraŭ Kartvelio, 57864/17, 79087/17, 55353/19 (EKD 1-a de decembro 2022), <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-221237>

40, 44, 47, 49, 50 ILGA World et al., Stato de Homaj Rajtoj de GLAT-Personoj en Kartvelio (2021 ĝis 2025), <https://equality.ge/en/9588>

41

Mariam Guliasvili, Raporto pri GLAT-raĵtoj-malobservoj en Kartvelio 2024, (Egaleca Movado, 2025) <https://equality.ge/en/9481>

42 Parlamento de Kartvelio, Leĝo de Kartvelio pri la Eliminado de Ĉiuj Formoj de Diskriminacio, N-ro 2391-II, 2-a de majo 2014, <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2339687> (angla), <https://matsne.gov.ge/ka/dokumentoj/2339687> (kartvela), (alirita la 30-an de januaro 2026)

45 Parlamento de Kartvelio, Leĝo de Kartvelio pri Travidebleco de Eksterlanda Influo, n-ro 4194-XIV -X, 28 majo 2024, <https://matsne.gov.ge/en/dokumentoj/6171895> (angla), <https://matsne.gov.ge/ka/dokumentoj/6171895> (kartvela), (alirita la 30-an de januaro 2026)

46 Parlamento de Kartvelio, Leĝo de Kartvelio pri Registrado de Fremdaj Agentoj, N-ro 399-II -XI, 1a de aprilo 2025, <https://matsne.gov.ge/en/dokumentoj/6461578> (angla), <https://matsne.gov.ge/ka/dokumentoj/6461578> (kartvela), (alirita la 30-an de januaro 2026)

48, 52 Eŭropa Komisiono kontraŭ Rasismo kaj Maltoleremo, ECRI-Raporto pri Kartvelio, sesa monitoradciklo (Konsilio de Eŭropo, 2023), <https://rm.coe.int/sesa-raporto-pri-georgio/1680ab9e64>

54 Sendependa Spertulo pri protekto kontraŭ perforto kaj diskriminacio bazitaj sur seksa orientiĝo kaj genra identeco, Vizito al Kartvelio, A/HRC/41/45/Add.1 (Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN, 2019), <https://undocs.org/A/HRC/41/45/Add> Mariam Guliashvili, Raporto pri GLAT-raĵtoj-malobservoj en Kartvelio 2024, (Egaleca Movado, 2025), <https://equality.ge/en/9481>

55 Deboleena Rakshit kaj Ruti Levitov, Viroj, Virinoj kaj Seksaj Rilatoj en Kartvelio: Publikaj Perceptoj kaj Sintenoj, kun Iago Katchkashvili (UN-Disvolva Programo, 2020), <https://www.undp.org/georgia/publicakoj/viroj-virinoj-kaj-seksrilatoj-kartvelio-publikaj-perceptoj-kaj-sintenoj>

56, 57 Sendependa Spertulo pri protekto kontraŭ perforto kaj diskriminacio bazitaj sur seksa orientiĝo kaj socia sekso, Vizito al Kartvelio, A/HRC/41/45/Add.1 (Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN, 2019) <https://undocs.org/A/HRC/41/45/Add>

58 Kaŭkaza Esplorrimeda Centro, Studo pri Seksa Egaleco en Kartvelio, (CRR, 2024) <https://crrc.ge/en/report-gender-equality-attitudes-study-in-georgia/>

59 Informcentro pri Virinoj kaj 28 aliaj civilaj sociaj organizaĵoj, Komuna Ombra Raporto pri la Konvencio pri la Elimino de Ĉiuj Formoj de Diskriminacio kontraŭ Virinoj (Kartvelio, 2023), 11, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCEDAW%2FCSS%2FGEO%2F51129&Lang=en

60, 61, 63 Equality Now kaj Sapari, Kartvelio: Traktante Perforton kaj Diskriminacion kontraŭ Virinoj kaj Knabinoj, Submetiĝo al la UPR de Kartvelio <https://equalitynow.org/wp-content/uploads/2025/07/UPR-Georgia-Submission-by-Equality-Now-and-Sapari.pdf>

64 Anna Wallays kaj aliaj, Repensante la abortopolitikon en Kartvelio: De restrikta mezuroj ĝis evidentecbazitaj aliroj, Pozicia dokumento (Universitato de Gento, 2024), <https://www.ugent.be/anser/en/resources/anser-position-paper-rethinking-abortion-policy-in-georgia.pdf>

65 Eŭropa Parlamenta Forumo por Seksaj kaj Reproduktaĵaj Rajtoj kaj Internacia Federacio pri Planado de Familia Edukado, La Eŭropa Atlaso de Abortaj Politiko (2021), <https://www.epfweb.org/node/857>; Eŭropa Parlamenta Forumo por Seksaj kaj Reproduktaĵaj Rajtoj, Eŭropa Atlaso de Abortaj Politiko 2025. <https://www.epfweb.org/node/1156>

67 Instituto pri Toleremo kaj Diverseco, Religia Libereco kaj Kredo en Kartvelio: Raporto de 2023 (2024), https://tdi.ge/sites/default/files/forb_in_georgia_2023_tdi.pdf

70 Amnestio Internacia, La Stato de la Homaj Rajtoj en la Mondo, POL 10/8515/2025 (2025), <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/8515/2025/en/>; Ĉapitro "Kartvelio": Okazaĵoj de 2024," en Monda Raporto 2025 (Human Rights Watch, 2025), <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/georgia>; Asocio de Kartvelaj Junaj Advokatoj k.a., Kartvelio: Komuna Submetiĝo de Civilaj Sociaj Organizaĵoj al la 51-a Sesio de la Laborgrupo pri UPR (2025), <https://www.rights.ge/en/new/250>

<https://www.rights.ge/en/new/250>

71 Ĉapitro "Kartvelio": Okazaĵoj de 2024," en Monda Raporto 2025 (Human Rights Watch, 2025), <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/georgia>

73 Venecia Komisiono, Urĝa Opinio pri la Leĝo de Kartvelio pri Travidebleco de Fremda Influo, CDL-AD(2024)020-e (Konsilio de Eŭropo, 2024), paragrafoj 96-97, [https://www.venice.coe.int/webforms/dokumentoj/?pdf=CDL-AD\(2024\)020-e](https://www.venice.coe.int/webforms/dokumentoj/?pdf=CDL-AD(2024)020-e)

74, 75, 85, 86, 87, 88, 96 Asocio de Junaj Advokatoj de Kartvelio, Leĝoj kontraŭ Parolado: Analizo de Leĝdonaj Limigoj al Libereco de Esprimo kaj Amaskomunikila Agado en Kartvelio (Tbiliso, 2025), <https://gyla.ge/en/post/kanoni-sitkvis-tsinaagmdeg-sais-kvleva-gamokhatvistavisupleba>

76, 78, 82 Human Rights Watch, Submetiĝo al la Universala Perioda Revizio de Kartvelio, 51-a Sesio (Human Rights Watch, 2025) <https://www.hrw.org/news/2025/07/23/submission-to-the-universal-periodic-review-of-georgia>

77 Ekaterine Skhiladze, La Stato de Rajto je Egaleco en Kartvelio 2024 (Koalicio por Egaleco, 2025), <https://equality.ge/en/9459>; Human Rights Watch, Submetiĝo al la Universala Perioda Revizio de Kartvelio, 51-a Sesio (Human Rights Watch, 2025), <https://www.hrw.org/novajoj/2025/07/23/submetiĝo-al-la-universala-perioda-revizio-de-kartvelio>

79 Parlamento de Kartvelio, Leĝo de Kartvelio pri Subvencioj, N-ro 331, 28-a de junio 1996, <https://matsne.gov.ge/en/document/view/31510> (angla), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31510> (kartvela), (alirita la 30-an de januaro 2026)

80 Brita Ambasadego Tbiliso, "Britio provis, bonfide, serĉi aprobon por pluraj subvencioj al la kartvela civila socio por balotanta edukado kaj civitana balotmonitorado, kiujn la Centra Balota Komisiono konfirmis kiel valorajn agadojn..." Facebook, 11-a de junio 2025, <https://www.facebook.com/ukingeorgia/posts/pfbid0U6nQEYWEZiHtaGRLFndfWZdYsvx73HKUMeoQwsEZm5vcpwNTZkDRJNFqFhqwHsv7l>

81 Mikheil Gvadzabia, "Georgian Authorities Freeze Accounts of Seven NGOs", OC Media, 27 aŭgusto 2025, <https://oc-media.org/georgian-authorities-freeze-accounts-of-seven-ngos/>

83, 89, 106 "La Leĝdonaj Ŝanĝoj Kiuj Formis la Aŭtoritaman Dekliniĝon de Kartvelio," OC Media, 30a de oktobro 2025, <https://oc-media.org/klarigilo-la-16-leĝdonaj-ŝanĝoj-kiuj-formis-Georgion-aŭtoritasma-glitado/>

84 Parlamento de Kartvelio, Leĝo de Kartvelio pri Dissendado, N-ro 780, 23-a de decembro 2004, <https://matsne.gov.ge/en/document/view/32866> (angla), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32866> (kartvela), (alirita la 30-an de januaro 2026)

90, 91 "Senprecedenca Subpremo en Kartvelio: 600 Atakoj kontraŭ la Gazetaro en Unu Jaro," Raportistoj Sen Landlimoj, 24a de novembro 2025, <https://rsf.org/en/unprecedented-crackdown-georgia-600-attacks-against-press-one-year>

92, 105 Asocio de Junaj Advokatoj de Kartvelio k.a., Kartvelio: Komuna Submetiĝo de Civilaj Sociaj Organizaĵoj al la 51-a Sesio de la Laborgrupo pri UPR (2025), <https://www.rights.ge/en/new/250>

93, 104 Asocio de Junaj Advokatoj de Kartvelio k.a., Krizo pri Homaj Rajtoj en Kartvelio Post la Parlamentaj Elektaj de 2024 (2025), <https://rights.ge/eo/nova/247>

94 "Kartvelio: RSF kondamnas la kondamnon de Mzia Amaghlobeli al du jaroj da malliberejo post partia proceso difektita de neregulaĵoj."
Raportistoj Sen Landlimoj, 6-a de aŭgusto 2025, <https://rsf.org/en/georgia-rsf-condemns-sentencing-mzia-amaghlobeli-two-years-prison-following-biased-trial-marred>

95 Human Rights Watch, Submetiĝo al la Universala Perioda Revizio de Kartvelio, 51-a Sesio (Human Rights Watch, 2025), <https://www.hrw.org/news/2025/07/23/submission-to-the-universal-periodic-review-of-georgia>; Asocio de Kartvelaj Junaj Advokatoj, Leĝoj kontraŭ Parolado: Analizo de Leĝdonaj Limigoj al Libereco de Esprimo kaj Amaskomunikila Agado en Kartvelio (Tbiliso, 2025), <https://gyla.ge/en/post/Kanoni-sitkvis-tsinaagmdeg-sais-kvleva-gamokhatvistavisupleba>

97, 107 OSCE-ODIHR, Kartvelio: Urĝa Opinio pri la Amendoj al la Leĝo pri Kunveno kaj Manifestacioj, la Kodo de Administra Deliktoj kaj la Krima Kodo de Kartvelio (kiel adoptita la 6an de februaro 2025), opinio FOPA-GEO/536/2025 [TN] (OSKE-Oficejo por Demokratiaj Institutioj kaj Homaj Rajtoj, 2025), <https://odihhr.osce.org/malbonaigura/587466>

98 Parlamento de Kartvelio, Leĝo de Kartvelio pri la Protekto de Familiaj Valoroj kaj Neplenaĵuloj, N-ro 4437-XVI -X , 17-a de septembro 2024, <https://matsne.gov.ge/en/document/view/6283110> (angla versio), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6283110> (kartvela), (alirita la 30-an de januaro 2026)

99 Parlamento de Kartvelio, Leĝo de Kartvelio pri Publika Servo, N-ro 4346-La 1a de oktobro 2015, <https://matsne.gov.ge/en/document/view/3031098> (angla), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3031098> (kartvela), (alirita la 30an de januaro 2026)

100 Ekaterine Skhiladze, La Stato de Rajto je Egaleco en Kartvelio 2024 (Koalicio por Egaleco, 2025), <https://equality.ge/en/9459>; Kartvela Asocio de Junaj Advokatoj k.a., Krizo pri Homaj Rajtoj en Kartvelio Post la Parlamentaj Elektaj de 2024 (2025), <https://rights.ge/en/nova/247>

101 Amnestio Internacia, Kartvelio: Leĝprojekto pri "Insultado de Religiaj Sentoj" Subfosos Esprimliberecon, Publika deklaro EUR 56/3387/2016 (2016), <https://www.amnesty.org/en/dokumentoj/eur56/3387/2016/eo/>

102 "Leĝdonanto Proponas Kriman Respondecon pro 'Ostulo de Religiaj Sentoj'," Civil Georgia, 26-a de aprilo 2018, <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=31046>; "La Parlamento de Kartvelio diskutas leĝprojekton pri 'Insultado de Religiaj Sentoj,'" JAMnews, 24a de aprilo 2018, <https://jam-news.net/georgian-parliament-to-discuss-bill-on-insulting-religious-feelings/>

103 "Kartvela Revo Planas Plifortigi Punojn pro Profanigo de Sanktejoj," JAMnews, 11a de januaro 2024, <https://jam-news.net/georgia-to-toughen-punishment-for-desecration-of-shrines/>; "Social Justice Centro Respondas al la Iniciato Krimigi Insulton de Religiaj Konstruaĵoj kaj Objektoj," Social Justice Center, 12a de januaro 2024, <https://socialjustice.org.ge/en/products/sotsialuri-samartianobis-tsentr-religiuri-nagebobebisa-da-nivtebis-sheuratskhqofis-kriminalizebis-iniciatoj-ehmianebe>

Kenjo

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana rajtoj	Socio/Komunika	Esprimo
-----------------------	-----------------------	----------------	---------

La Respubliko Kenjo situas ĉe la ekvatoro kaj ĉe la orienta marbordo de Afriko, kun la Granda Rifto traieranta la landon. Post la ribelo de Mau Mau en la 1950-aj jaroj, Kenjo sendependiĝis de Britio en 1963.1 La loĝantaro de proksimume 58 milionoj2 estas plejparte kristana (85,5%), kun granda islama malplimulto (10,9%).

Aliaj religiaj malplimultoj konsistigas la reston de la loĝantaro.

Laŭ la Nacia Censo de 2019 publikigita de la Kenja Nacia Agentejo pri Statistikoj

(KNBS), 755 000 homoj identigitaj kiel ateistoj aŭ ne havantaj religio.3 La lando estas etne diversa, sed problemoj ligitaj al etneco historie estis fonto de politika konflikto.

Kenjo estas membro de la Orientafrika Komunumo (EAC) kaj hejmo al pli ol 629 000 rifuĝintoj, la plimulto el kiuj venas el najbara Somalio kaj Sud-Koreio Sudano.4

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
	Religia aŭ ideologia instruado estas deviga en ĉiuj aŭ plej multaj ŝtatfinancitaj lernejoj sen sekulara aŭ humanisma alternativo.	La domina influo de religio en la publika vivo subfosas la rajton je egaleco kaj/aŭ nediskriminacio	"Blasfemo" estas malpermesita aŭ kritiko de religio (inkluzive de faktaj "blasfemaj" leĝoj) estas limigita kaj puninda per mallibereca puno
Preferata traktado estas donita al religio aŭ religio ĝenerale		Estas signifa socia marĝenigo de la nereligia aŭ stigmato asociita kun esprimado de ateismo, humanismo aŭ sekularismo	Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco aŭ homaj rajtoj estas iom limigita
Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminaciaj impostaj sendevigoj		Religiaj tribunaloj aŭ kortumoj decidas rekte pri iuj familiaj aŭ "moralaj" aferoj; ĝi estas laŭleĝe laŭvola sistemo, sed la ebleco de socia devigo estas tre klara.	Kelkaj zorgoj pri politika aŭ amaskomunikila liberecoj, ne specifaj por la nereligia
Oficiala simbola respekto al religio			

Konstitucio kaj registaro

En 2010, Kenjo adoptis novan Konstitucion5 kiu deklaras, ke ne ekzistas ŝtata religio kaj la ŝtato estu religie neŭtrala. La Konstitucio protektas la rajtojn al esprimlibereco, amaskomunikila libereco, asociiĝa kaj kunvena libereco, kaj konscienca libereco, religio, penso, kredo kaj opinio. Ŝlosilaj provizaĵoj de la Konstitucio inkluzivas:

La Rajto je Religia Libereco (Artikolo 32): En Artikolo 32, estas deklarite, ke ĉiu persono havas la rajton je libereco de konscienco, religio, penso, kredo kaj opinio.

Tio inkluzivas la rajton manifesti ajnan religion aŭ kredon per kultado, praktiko, instruado aŭ observado, ĉu individue ĉu komunume kun aliaj.

Ne-diskriminacio (Artikolo 27): La Konstitucio malpermesas diskriminacion bazitan sur religio en Artikolo 27, certigante ke al individuoj ne oni ne povas nei aliron al institucioj, dungado aŭ instalaĵoj pro siaj kredoj.

Neniu ŝtata religio (Artikolo 8): Ne ekzistas ŝtata religio en Kenjo kiel skizite en Artikolo 8, kiu plue subtenas la plurisman naturon de la socio.

Kvankam la Konstitucio de Kenjo deklaras, ke ne ekzistas ŝtata religio, ĝia Preambulo rilatas al la "supereco de la Ĉiopova Dio". Ĝi ankaŭ establas la Kortumojn de Kadhi kun jurisdikcio pri limigitaj aferoj de islama persona juro, kaj postulas, ke la oficistoj de la Kortumo de Kadhi estu personoj, kiuj konfesas la islaman kredon.

Prezidanto William Ruto, kiu ĵuris kiel la nova prezidanto de Kenjo en 2022, estas vaste konsiderata la unua evangelia kristana prezidanto de la lando. Ekde lia nomumo en 2022, kreskas zorgo, ke la sekulara naturo de la kenja ŝtato estas en danĝero.⁶

Dum sia balotkampanjo en 2022, prezidanto Ruto subskribis Memorandon de Interkonsento (MoU) kun evangeliaj eklezioj, konsentante "protekti la eklezion".

La memorando de kompreno inkluzivis registaran financadon por pastroj, asignon de tero al preĝejoj, la nomumon de pastroj al registaraj roloj, kaj la ĉesigon de moratorio pri la registrado de novaj preĝejoj - kiu antaŭe estis enkondukita por limigi kreskantan radikaligon kaj komercigon.⁷

Laŭdire, prezidanto Ruto kaj la prezidentedzino havas kapelon en unu el siaj antaŭurbaj hejmoj. La prezidentedzino, Rachel Ruto, publike deklaris, ke ŝi kunlaboros kun religiaj grupoj por protekti "familiajn valorojn" kaj gvidi naciajn preĝojn kontraŭ samseksemo. Ŝi ankaŭ kreis "Oficejon pri Kredo kaj Diplomatio" por disvastigi "preĝan kulturon" tra la tuta lando.⁸

Registrado de religiaj grupoj

La Leĝo pri Socioj de Kenjo (1968)⁹ postulas, ke religiaj grupoj, institucioj aŭ preĝejoj, kaj kredbazitaj neregistaraj organizaĵoj (NRO-oj), kiuj estas konstituitaj kiel "socioj", petu registriĝon aŭ escepton ĉe la Registristo de Socioj - departemento sub la Oficejo de la Ĝenerala Prokuroro. Neregistritaj socioj estas konsiderataj kontraŭleĝaj kaj ne rajtas funkcii.

Tamen, en praktiko ĉi tio ofte estas malkonsekvence devigita. Indiĝenaj kaj tradiciaj religiaj grupoj ne devas registriĝi.

Gvidantoj de novaj religiaj grupoj devas posedi diplomon aŭ gradon de agnoskita religia institucio kaj ankaŭ ĵuritan afidavitojn, kiu montras ĉu ili estas registritaj membroj aŭ oficistoj de aliaj religiaj socioj. La devo estis kritikita de la Hindua Konsilio de Kenjo surbaze de tio, ke la hindua kredo ne agnoskas aŭ postulas ian ajn specifan religian atestilon por hinduaj pastroj.¹⁰

Registritaj religiaj institucioj kaj preĝejoj ne devas pagi imposton sur dekonaĵoj, oferoj kaj donacoj, ĉar ili ne estas konsiderataj enspezo laŭ la Enspezimposta Leĝo de 1974.¹¹ Neregistaraj organizaĵoj ankaŭ devas registriĝi ĉe la Kunordiga Estraro de NRO-oj.¹²

Registrado de nereligiaj grupoj

En 2016, la membro-organizo de Humanists International - la Societo de Ateistoj en Kenjo (AIK) - fariĝis la unua nereligia societo registrita sub la Socioj-Leĝo post kiam ĝi estis komence malakceptita.¹³ Tamen, nur du monatojn poste, la registrado de la grupo estis suspendita post plendoj de religiaj grupoj.¹⁴ La fondinto kaj prezidanto de la organizaĵo, Harrison Mumia, defiis la suspendon ĉe la Alta Kortumo, sukcesante en la restarigo de la statuso de la socio en 2018.¹⁵ Laŭ la decido de la juĝisto, nereligiaj kredoj estas ofertis egalan protekton laŭleĝe:

"Laŭ mia opinio, estas afero de konscienco por iu ajn persono decidi ĉu kredi je io ajn aŭ esti religia, ĉar se tio ne estus la kazo, tio rezultigus en la devigon de homoj kredi je aŭ praktiki tion, kio efektive kontraŭas ilian konsciencon. La rajto de ateisto (sic) devus do esti protektita laŭ Artikolo 32 [...] estus kontraŭkonstitucie trudi kredon al iu ajn persono, se tiu persono ne aprobas, ĉar tio egalas al teokratia tiraneco, kiun nia konstitucio [ne] subtenas, kiel klarigas Artikolo 8, kiu provizas, ke "ne estos ŝtata religio" kaj Artikolo 32 (4), kiu deklaras, ke "Persono ne estu devigita agi, aŭ partopreni en iu ajn ago, kiu estas kontraŭa al sia kredo (sic) aŭ religio."¹⁶

En 2022, la antaŭa parlamentano (MP) episkopo Stephen Ndichu, konata kristana fundamentisto, petis la Altan Kortumon en alia provo revoki la registriĝon de la organizo.¹⁷ La episkopo asertis, ke la registriĝo kaj daŭra funkciado de la organizo malobservis la kenjan konstitucion, kiu agnoskas "la superecon de la Ĉiopova Dio de la tuta Kreo". La peticio estis malakceptita de la Alta Kortumo en 2024. La juĝisto opiniis, ke havi ne-teismajn aŭ ateismajn vidpunktojn estas protektita laŭ Artikoloj 8 kaj 32(4) de la Konstitucio, kaj ke la peticio tial estis senbaza.¹⁸

La peticio defianta la registradon de AIK venis post ilia publika kritiko pri religia agado en la registaro. En junio 2022, AIK esprimis zorgon pri la partopreno de la ĉefjuĝisto en la Nacia Preĝmatenmanĝo kaj, baldaŭ post la inaŭguro de prezidanto William Ruto en septembro 2022, AIK publikigis deklaron kondamnante la gastigadon de religiaj gvidantoj fare de la prezidenta edzino Rachel Ruto ĉe la Ŝtata Domo - la oficiala rezidejo de la prezidanto.¹⁹

Masakro de la Arbaro de Shakahola

En 2023, 429 kadavroj estis malkovritaj en amastomboj en la arbaro Shakahola, Malindi. La mortoj estis malkovritaj kiel parto de religia sekto gvidata de la mem-proklamita pastro Paul Mackenzie, kiu instigis siajn sekvantojn prepariĝi por la fino de la mondo malsatigante sin kaj siajn infanojn. La plej multaj el la kadavroj montris signojn de kaj malsato kaj atako. En 2024, Mackenzie kaj 29 el liaj kunuloj estis akuzitaj pri la murdo de 191 infanoj.

Mackenzie ankaŭ alfrontas plurajn akuzojn pri mortigo kaj akuzojn pri infanmistrakto kaj terorismo.²⁰ Dum la verkado de ĉi tiu artikolo, naŭ pliaj korpoj estis malkovritaj en freŝaj tomboj, kio vekas timojn, ke la sekto eble ankoraŭ estas aktiva.²¹

Responde al tio, kio estis priskribita kiel "unu el la plej malbonaj kazoj de amasmortoj rilataj al sektoj",²² la prezidanto kaj altrangaj gvidantoj pardonpetis al kenjanoj pro la malrapida respondo kaj promesis reguligi religiajn sektojn.²³ Tamen, la malkovro de du kadavroj en la korto de alia religia sekto en la distrikto Migori, en majo 2025, denove levis la demandojn pri la reguligo.

de religiaj grupoj.²⁴ En 2024, Leĝprojekto pri Religiaj Organizoj celanta pli grandan reguligon de religiaj institucioj estis prezentita al la Senato kaj malfermita al publika konsulto fine de 2025.²⁵

Homaj-rajtaj misuzoj en la nomo de kontraŭterorismo

Responde al serio da teroristaj atakoj en la lando dum la lastaj du jardekoj, Kenjo efektivigis grandskalajn kontraŭterorismajn operaciojn. La Komitato de Unuiĝintaj Nacioj kontraŭ Torturo kaj homrajtaj grupoj konstante esprimis zorgojn pri akuzoj de homaj-rajtaj misuzoj faritaj de ŝtataj oficistoj en la

en la kunteksto de kontraŭterorismaj operacioj. Ĉi tiuj inkluzivas akuzojn pri eksterjuĝaj mortigoj, torturo, seksbazita perforto, devigita malapero, arbitra aresto kaj aresto, ĉantaĝo kaj deviga transloĝigo.²⁶ Ĉi tiuj homaj-rajtoj-misuzoj laŭdire misproportie influas islamanojn, precipe la somala komunumo.²⁷ Unuiĝintaj Nacioj (UN) plurfoje alvokis Kenjon certigi, ke mezuroj prenitaj por kontraŭbatali terorismon estu proporciaj, strikte necesaj kaj konformaj al la UN-Konvencio kontraŭ Torturo. Ili ankaŭ petis

ke Kenjo reviziu sian difinon de terorismo en la Leĝo pri Preventado de Terorismo (2012) por certigi, ke ĝi konformas al internaciaj normoj.²⁸

Edukado kaj infanrajtoj

En kaj publikaj kaj privataj lernejoj en Kenjo, nereligiaj studentoj - aŭ studentoj de aliaj kredoj - devas entrepreni

deviga religia edukado kiel parto de la instruplano. Religia edukado tipe reflektas la lokan kredon de la komunumo aŭ la organizo kiu sponsoras la lernejon, kaj plej ofte estas aŭ kristana, islama aŭ hindua.²⁹

La Societo de Ateistoj en Kenjo (AIK) daŭre postulas la forigon de religia edukado en lernejoj kaj, en 2023, rekomendis al registara speciala grupo pri edukreformoj, ke religia edukado estu anstataŭigita per kursoj pri filozofio kaj etiko.³⁰

Kazo de olimpika mezlernejo

En kazo konsiderata kiel testo de religia libereco en la lando, knabino estis sendita hejmen de Olympic High School, Najrobo, pro ŝiaj rastafari-bukloj. Ŝia patro iris al la tribunalo la 14-an de januaro 2019, jurpersekutante la lernejon pro sendado de sia filino hejmen pro rifuzo tondi ŝiajn rastafari-buklojn. Lia advokato, Wambua Shadrack, diris, ke la ago egalas al diskriminacio surbaze de rastafariaj kredoj. Juĝisto Chacha Mwita decidis, ke rastafarianismo estas religio, kies praktikoj, inkluzive de la kultivado de rastafari-bukloj, ne devus esti diskriminaciitaj en publikaj institucioj.

"La fakto, ke ŝi konservas rastaojn, ne devus esti la bazo por forpeli ŝin de la lernejo," diris la juĝisto, ripetante, ke "lernejaj reguloj neniam devus esti aplikataj tiel, ke ili malrespektas la konstituciajn rajtojn de la lernantoj".³¹

Infangeedziĝo

Malgraŭ la forta jura kadro de Kenjo por trakti infangeedziĝon, la problemoj daŭre influas knabinojn el marĝenigitaj komunumoj, kie efika devigo estis malfacila.³² En la distrikto Turkana, ekzemple, UN raportas, ke unu el kvar knabinoj estas edziniĝinta antaŭ ol ili estas 18-jaraj.³³ La efiko de sekeco kaj manĝaĵmalabundo ankaŭ pliiĝis la ekonomian premon sur familioj - multaj el kiuj laŭdire "edzinigas knabinojn por certigi dotojn por helpi subteni la reston de la familio".³⁴

Familio, komunumo kaj socio

Dum la Universala Perioda Revizio (UPR) de Kenjo en 2025, la Komitato pri Homaj Rajtoj de UN esprimis zorgojn, ke daŭre ne ekzistas ampleksa kaj efika kontraŭdiskriminacia kadro konforma al ĝiaj devoj laŭ la Internacia Pakto pri Civilaj kaj Politikaj Rajtoj. Ĉi tiuj zorgoj etendiĝas al diskriminacio ligita al sekso, seksa orientiĝo kaj socia sekso, religio aŭ kredo, handicap, albinismo, sociekonomika statuso, HIV-statuso, kaj etna aŭ politika aparteno, inter aliaj.

Similaj zorgoj pri la foresto de efika kontraŭdiskriminacia leĝo estis levitaj en la UPR-cikloj de Kenjo en 2020 kaj 2015.³⁵

Religiaj tribunaloj

Laŭ Artikolo 45(4)(b) de la Kenja Konstitucio, la parlamento devas realigi leĝaron agnoskantan sistemon de persona kaj familia juro sekvata de personoj konfesantaj specifan religion. La Konstitucio permesas la uzon de la tribunaloj de Kadhi - tribunaloj kiuj aplikas la ŝario-juron - kie ĉiuj koncernaj partioj priskribas sin kiel islamanojn kaj konsentas submetiĝi al la

jurisdikcio de la tribunalo. Ĉi tiuj tribunaloj rajtas fari decidojn pri aferoj rilataj al persona statuso, geedzeco, eksgeedziĝo kaj heredo. Tamen, ne ekzistas klara mekanismo por certigi, ke vundeblaj individuoj el islamaj komunumoj - kiuj eble ne identigas sin kiel islamanoj - ne estas socie devigitaj submetiĝi al ĉi tiuj tribunaloj.

La sekulara Alta Kortumo de la lando havas jurisdikcion pri civilaj aŭ krimaj procedoj, inkluzive de tiuj en la tribunaloj de Kadhi, kaj akceptas apelaciojn de iu ajn verdikto de Kadhi.

En 2023, la Apelacia Kortumo decidis favore al la rajtoj de la infano super la ŝaria juro en hereda disputo.

Oni argumentis, ke laŭ la principoj de la ŝaria juro, infano naskita ekster geedzeco rajtas heredi nur de la patrino. Tamen, la tribunalo decidis, ke la infano rajtas heredi la havaĵojn de sia forpasinta patro.³⁶ La Supera Kortumo konfirmis la decidon en 2025, deklarante, ke,

“Laŭ nia opinio, nei al infanoj naskitaj ekster geedzeco de la samaj gepatroj la samajn avantaĝojn donitajn al infanoj naskitaj ene de geedzeco, surbaze de la supozeblaj “pekoj” de iliaj gepatroj, estas nejusta kaj nepravigebla”³⁷

Virinaj rajtoj

Seksa malegaleco daŭras en la kenja socio kaj diskriminaciaj stereotipoj pri la roloj de virinoj kaj viroj estas oftaj.³⁸ Perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj estas ofta kaj, laŭ raporto de Human Rights Watch el 2024, proksimume 13 virinoj kaj knabinoj estas murditaj, kaj 130 kazoj de seksa perforto estas raportitaj ĉiusemajne.³⁹ La Leĝo pri Protekto Kontraŭ Hejma Perforto de 2015⁴⁰ estas malbone devigita kaj edzeca seksperforto ankoraŭ ne estas krimigita.⁴¹ En 2024, du altprofilaj mortigoj ekfunkciis marŝojn tra la lando postulante pli fortan agon de la registaro kontraŭ seksbazita perforto.⁴²

Seksa kaj reprodukta sano

Virinoj en Kenjo alfrontas barojn por aliri seksan kaj reproduktan sanservon. Laŭ kelkaj junularaj rajtoj-grupoj en Kenjo, la Nacia Politiko pri Reprodukta Sano 2022-2023,⁴³ trudas gepatran konsenton por junaj virinoj kaj knabinoj sub 21 jaroj por aliri reproduktan sanservon kaj informojn, rezulte ke la plimulto estas efike ekskludita de ricevado de ĉi tiuj servoj.⁴⁴

Laŭ la Kenja Obstetrika kaj Ginekologia Societo, oni taksas, ke 2 600 virinoj mortas pro nesekuraj abortoj ĉiujare.⁴⁵ Kvankam la Konstitucio de Kenjo de 2010 agnoskas la rajton je aborto en kazoj kie la vivo aŭ sano de la patrino estas en danĝero, la Krimkodo⁴⁶ ankoraŭ daŭre krimigas aborton en ĉiuj cirkonstancoj.

Ĉi tiu neklara kaj restriktita jura kadro instigas multajn virinojn serĉi nesekurajn kaj kontraŭleĝajn abortojn. En la lastaj jaroj, du verdiktoj de la Alta Kortumo konfirmis, ke aborto efektive estas rajto laŭ la Konstitucio.⁴⁷

Ina Genitala Mutilado (FGM)

Kvankam la Leĝo pri Malpermeso de Ina Genitala Mutilado⁴⁸ ekvalidis en 2011, ĝia efektiveco estis malfacila. Kelkaj etnaj grupoj daŭrigas la praktikon kaj oni taksas, ke 15% de virinoj kaj knabinoj en la lando estis submetitaj al ina genitala mutilado.⁴⁹ La UN-Komitato Kontraŭ Torturo alvokis la kenjan registaron preni pli fortajn mezurojn por ekstermi la praktikon, inkluzive de pliigita konsciigo inter religiaj kaj tradiciaj gvidantoj.⁵⁰

Akuzoj pri sorĉado

Eskaladanta ŝablono de mortigoj kaj atakoj kontraŭ maljunuloj, precipe virinoj, estis dokumentita en la lastaj jaroj. Akuzoj pri sorĉado estas ofte uzataj kiel preteksto por la atakoj, ofte por postuli teron de viktimoj. Koloniaj maljustecoj en la formo de terkonfiskoj neniam estis korektitaj de postaj registaroj, kio instigis daŭrantajn terdisputojn pliseverigitajn de kreskanta senlaboreco kaj ekonomiaj krizoj. Laŭ la homrajta grupo Haki Yetu, pli ol 250 murdoj estis faritaj inter 2020-2022 tra la marbordaj distriktoj de Kenjo. Similaj nombroj estis raportitaj en partoj de okcidenta Kenjo.⁵¹

Leĝo pri sorĉado el la kolonia epoko – la Leĝo pri Sorĉado de 1925⁵²

– restas valida kaj ebligas al krimintoj laŭleĝe defendi siajn agojn. Krome, patriarkaj sintenoj ke knabinoj kaj virinoj nek heredu nek posedu teron aŭ alia posedaĵo persistas. Manko de kompreno pri aĝrilataj kondiĉoj - kiel ekzemple demenco - ankaŭ kontribuas

al la fenomeno. Konsiderante la ĝeneraligitan kredon je sorĉado en multaj komunumoj, krimintoj malofte estas procesigita kiam sorĉado estas donita kiel kialo por murdo.⁵³

GLAT+ rajtoj

Laŭ Freedom House, ekzistas signifaj implicaj baroj, kiujn alfrontas nekristanaj kaj GLAT+-individuoj, kiuj deziras partopreni en nacia politiko.⁵⁴

Laŭ Artikoloj 162, 163 kaj 165 de la Krimkodo de la brita kolonia epoko, "karna konatiĝo... kontraŭ la ordo de naturo" estas krimigita kun maksimuma puno de 14 jaroj da malliberigo. Kvinjara malliberigo estas la maksimuma puno por "agoj de kruda maldececo" inter viroj. Kvankam ĉi tiuj leĝoj malofte estas aplikataj, la GLAT+ komunumo alfrontas daŭran diskriminacion, misuzon kaj perfortajn atakojn. Okazis pluraj altprofilaj murdokazoj de GLAT+ individuoj en la lastaj jaroj.⁵⁵

En 2023, la Supera Kortumo decidis, ke GLAT-grupoj rajtas registriĝi kiel NRO-oj. La decido estis renkontita per protestoj kaj minacoj al la GLAT-komunumo.⁵⁶ Parlamentano de la Unuiĝinta Demokrata Alianco-Partio, Mohammed Ali, citis la Koranon kaj biblian pasaĵon asertante, ke ili postulas la mortopunon pro samseksemaj agoj.⁵⁷

Antaŭ la decido, opozicia parlamentano Peter Kaluma prezentis Leĝprojekton pri Familia Protekto, kiu celis malpermesi samseksajn rilatojn kaj ajnan specon de GLAT+-agadon aŭ lobiadon. Tio inkluzivis la produktadon, merkataĵon, reklamadon, eldonadon, presadon, elsendadon kaj distribuadon de ajna enhavo - inkluzive de arta naturo - kiu "antaŭenigis" aŭ "kuraĝigis" samseksemon.⁵⁸

La leĝprojekto specife celas "antaŭenigi geedziĝon inter viro kaj virino kaj malpermesi samseksemon, same seksaj kuniĝoj kaj rilatoj." Ĝi ankaŭ deklaras, ke "Ne grupo, societo, asocio, klubo aŭ organizo portanta la nomo "samseksemulo", "lesbanino", "gejo", "ambaŭseksulo", "transgenrulo", "kviro", "pridubanta", ĉu plene aŭ mallongigita, estos registrita en Kenjo."⁵⁹ Tiutempe de verkado, la Leĝo pri Familia Protekto restas leĝdona propono atendas ekzamenon kaj ankoraŭ ne estas aprobita en leĝon.

Raportoj indikas, ke ekde 2023 okazis pliigo de kontraŭ-GLAT+ misinformado, kondukante al memcenzuro ene de la GLAT+ komunumo.⁶⁰ Ankaŭ okazis raportita pliigo de konvertaj terapiaj praktikoj uzataj de kaj kristanaj kaj islamaj religiaj gvidantoj kaj ene de religiaj kuntekstoj.⁶¹ La UN-a Homrajta Komitato esprimis zorgon pri okazaĵoj de infanoj forpelitaj el lernejo surbaze de fakta aŭ suspektita seksa orientiĝo kaj/aŭ socia sekso.⁶² Laŭ CIVICUS, generacia disiĝo aperis pri ĉi tiuj temoj:

"Profunde enradikiĝintaj kulturaj kaj religiaj kredoj daŭre dominas naciajn debatojn, kun konservativaj voĉoj forte rezistantaj ŝanĝon. Klara generacia disiĝo aperis: dum pli junaj kenjanoj ĝenerale subtenas progreson, tradiciaj grupoj ene de politikaj kaj religiaj institucioj tipe laboras por konservi la status quo."⁶³

La sperto de la nereligioj

Laŭ la Societo de Ateistoj en Kenjo (AIK), la unua defio, kiun alfrontas la nereligioj en Kenjo, estas rajti ekzisti malkaŝe en tre religia socio. Multaj el iliaj membroj luktas por konservi rilatojn kaj timas postefikojn ĉe la laborejo. Ili spertas retan ĉikanadon kaj citas kazojn de kompanioj maldungantaj dungitojn pro esti ateistoj.⁶⁴

"Oni ne povas malkaŝi sian identecon kiel ateisto sen esti konsiderata diabloadoranto, do por multaj homoj [AIK] kunvenoj estas la sola loko kie ili povas esti malfermitaj." (vidu la sekcion Atestoj)⁶⁵

Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj

Esprimlibereco, amaskomunikila libereco, kaj kunvenlibereco kaj asocilibereco estas sanktigataj en la kenja konstitucio. Tamen, la respekto por ĉi tiuj rajtoj estas varia kaj ofte limigita sub la preteksto de traktado de sensekureco. Specife en la kazo de esprimlibereco, aro da leĝoj kun krimaj sankcioj...

estas uzataj por silentigi ĵurnalistojn, limigi retan esprimon kaj restrikti kritikon de la registaro.⁶⁶ La Leĝo pri Komputila Misuzo kaj Ciberkrimoj de 2018⁶⁷ estis uzata por celi blogantojn, kaj interretaj fermoj kaj limigoj sur ciferecaj platformoj fariĝis kreskanta zorgo.⁶⁸

Amaskomunikila libereco

Kenjo fanfaronas pri unu el la plej viglaj amaskomunikilaj pejzaĝoj en Afriko, kaj ĵurnalistoj aktive laboris por malkaŝi registaran korupton kaj miskonduton. Tamen, pluraj leĝoj limigas gazetaran liberecon. Amendoj al la Kenja Leĝo pri Informo kaj Komunikado en 2013 enkondukis fortajn kontrolojn pri radio- kaj televidaj elsendoj.⁶⁹ Ekzistas alta senpuneco pro ĉikanado de ĵurnalistoj fare de registaro kaj sekurecaj taĉmentoj, kaj tiaj okazaĵoj malofte estas esplorataj de la polico. Kelkaj ĵurnalistoj laŭdire memcenzuras pro la kombinaĵo de restriktaj gazetaraj leĝoj kaj la ebleco de timigado kaj perforto. Ĉi tio estas precipe la kazo por virinaj ĵurnalistoj.⁷⁰

Amaskomunikila kovrado de publikaj protestoj eksponas ĵurnalistojn al riskoj de reprezalioj. Dekoj da amaskomunikilaj dungitoj estis vunditaj dum raportado pri protestoj kontraŭ financa leĝprojekto en 2024 kaj pluraj ĵurnalistoj estis atakitaj aŭ arestitaj. Amaskomunikiloj, inkluzive de KTN News, diris, ke la aŭtoritatoj minacis fermi la stacion responde al ilia raportado pri la protestoj.⁷¹ Human Rights Watch trovis, ke amaskomunikilaj organizoj ĉesis sian rektan priraportadon de la protestoj post kiam iliaj redaktistoj ricevis minacojn de la aŭtoritatoj.⁷²

Leĝoj pri "Blasfemo"

Kenjo krimigas "blasfemon" laŭ Ĉapitro 14 de la Krimkodo. Specife, Artikolo 134 fokusiĝas al "Insulto al religio" kaj rilatas al detruado, damaĝado aŭ malpurigado loko de diservo aŭ sankta objekto kun intenco/scio, ke ĝi insultus religion. Artikolo 138, titolita "Skribi aŭ eldiri vortojn kun intenco vundi religiajn sentojn" krimigas vortojn, sonojn, gestojn aŭ objektojn faritajn kun konscia intenco vundi la religiajn sentojn de alia persono. Artikolo 134 povas rezultigi monpunon

aŭ ĝis dujara malliberigo dum Artikolo 138 portas malliberecan punon ĝis unu jaro.⁷³

Libereco de Kunveno

La konstitucio de Kenjo protektas la rajton je kunvenlibereco, tamen la Leĝo pri Publika Ordo⁷⁴ postulas, ke organizantoj de publikaj kunvenoj kaj manifestacioj anticipe informu la policon - postulo, kiu ofte laŭdire estas uzata en praktiko por bloki aŭ disigi pacajn kunvenojn.

Freedom House raportas, ke kvankam sekurecaj taĉmentoj montris iom da modereco dum la balotperiodo de 2022, dum opozici-gvidataj manifestacioj en 2023, ĉirkaŭ 30 homoj estis mortigitaj kaj pli ol 300 arestitaj. UN ankaŭ esprimis zorgojn pri la patrolado de manifestacioj, inkluzive de akuzoj pri forkaptoj, devigitaj malaperoj, arbitra aresto kaj troa perforto.⁷⁵

En 2024, Amnestio Internacia raportis, ke miloj da homoj partoprenis en manifestacioj kontraŭstarantaj proponitan finanĉan leĝprojekton kaj korupton. Policiaj respondoj al la protestoj kaŭzis gravajn akuzojn pri misuzoj, inkluzive de troa perforto, mortoj kaj vundoj, arbitra aresto kaj devigitaj malaperoj. La registaro laŭdire aprobis armean subtenon por policoperacioj dum la tumultoj, kvankam la Konstitucio limigas tian deplojon al krizoj kaj postulas parlamentan aprobon.⁷⁶

Freedom House raportis, ke dekoj da homoj estis mortigitaj kaj centoj pli estis vunditaj dum la tuta daŭro de la protestoj, kiuj daŭris pli ol sep semajnojn. Krome, pli ol 80 manifestaciantoj kaj registaraj kritikistoj laŭdire estis forkaptitaj kaj detenitaj sen konvena proceso.⁷⁷

En 2024, la Nacia Asembleo de Kenjo pripensis la Asemblean kaj Manifestacian Leĝon,⁷⁸ proponon por reguligi manifestaciojn. La leĝprojekto postulas, ke protestaranĝantoj donu antaŭavizon de almenaŭ tri tagoj (kaj ne pli ol dek kvar tagoj), inkluzive de la loko, itinero kaj tempo. Ĝi rajtigas "reguligantan oficiston" haltigi aŭ malhelpi protestojn surbaze de "rompo de la paco aŭ publika ordo". Ĝi ankaŭ ligas partoprenon en manifestacioj konsiderataj kontraŭleĝaj al krima respondeco laŭ la Krimkodo, kun punoj inkluzive de ĝis unu jaro da malliberigo.

Libereco de Asocio

Kenjo havas grandan kaj aktivan sektoron de la civila socio. Tamen, NRO-oj periode alfrontis reguligan premon kaj celadon, inkluzive de minacoj de malregistriĝo pro supozebla nekonformeco al postuloj pri finanĉa raportado kaj administrado. La reguliga instanco de NRO-oj de Kenjo antaŭe agis por malregistri centojn da organizoj pro supozeblaj finanĉaj aŭ raportaj malobservoj - paŝoj kiuj estis kontestitaj en tribunalo kaj kritikitaj de civilaj sociaj grupoj kaj observantoj kiel politike motivitaj klopodoj limigi la agadon de NRO-oj.⁷⁹

Dum la protestoj de 2024 pri proponita finanĉa leĝprojekto, Prezidanto Ruto publike asertis, ke la usona Ford Fonduso financis la manifestaciojn kaj ligis

la organizo al la maltrankvilo. La Ford Foundation neis finanĉadon aŭ sponsoradon de la protestoj kaj reasertis ke ĝia subvenciado estas strikte nepartia kaj bone dokumentita. Komentistoj priskribis la akuzon

kiel provo misfamigi protestaranĝantojn kaj civilajn sociajn grupojn.⁸⁰

Atestaĵoj

"Mi ne scias, kion mia familio pli malfacile akceptas," mia ateismo aŭ mia orientiĝo. Mi malkaŝis mian identecon kiel ateisto kiam mi estis 17-jara kaj kiam mi poste diris al ili, ke mi estas gejo, Ili konkludis, ke mi estas gejo ĉar mi ne kredas je Dio.

Estis vere malfacile esti samseksema ateisto ĉar mi estas memcerta persono, kiu ne forkuras de debato. Mi perdis multajn amikojn kaj estis blokita kaj forigita en Facebook. Mi estis perfortita de familio (parenco plendis al mia patro kaj postulis, ke mi estu riproĉita (por mia orientiĝo). Mi estis narkotita kaj seksperfortita ĉar Mi malkaŝis mian mesaĝon al iu, kiun mi pensis esti mia amiko, sed mi sentis kvazaŭ neniu kredus min, do mi neniam parolis pri post kiam ĝi okazis, mi simple neniam parolis al mia atakanto denove. Mi estis ignorita de familianoj, kiujn mi uzis esti vere proksima al ĉar ili scias, ke mi estas samseksema ateisto.

... Mi ankoraŭ estas devigita iri al preĝejo kiam mia patrino volas al mi, kio estas tre malkomforta ĉar ŝi vere kredas, ke se ŝi devigos min iri al preĝejo, mi reiros al esti "rekta kristano".

... Mia sekseco kaj religiaj vidpunktoj ne estas la problemo, estas la religia maltoleremo kaj homofobio, kiuj havas la problemo. Ŝanĝi ilian percepton pri mi ne estas facile ĉar ili estis cerbolavitaj, do mi ĉesis provi.

... La afero pri homofobio kaj religiemaj homoj estas ke ili malamas tion, kio igas ilin senti sin malkomforte kaj viktimiti ĉiun, kiu estas malsama. Sed mi neniam ĉesos esprimi miajn opiniojn ĉar mi estas persono kun rajtoj kaj mi esperas esti pli respektata iam."

— Doroteo

Referencoj

1 "Kenja Landoprofilo", BBC, alirita aŭgusto 2025 <https://www.bbc.com/news/world-africa-13681341>

2 "Kenja Loĝantaro", Worldometer, alirita oktobron 2025 <https://www.worldometers.info/monda-loĝantaro/kenia-loĝantaro/>

3 Censo pri Loĝantaro kaj Loĝado en Kenjo de 2019, Volumo IV: Distribuo de la Loĝantaro laŭ

Socioekonomiaj Karakterizaĵoj, alirita aŭgusto 2025 <https://www.knbs.or.ke/wp-content/uploads/2023/09/2019-Kenya-population-and-Housing-Census-Volume-4-Distribution-of-Population-by-Socio-Economic-Characteristics.pdf>

4 "Rifuĝintoj kaj azilpetantoj en Kenjo", Operacio Datuma Portalo, UNHCR, alirita aŭgusto 2025 <https://data.unhcr.org/en/country/ken>

5 La Konstitucio de Kenjo https://www.parliament.go.ke/sites/default/dosieroj/2017-05/La_Konstitucio_de_Kenjo_2010.pdf

6 Mutua Mutuku, "La eklezio estas por la predikejo; Kenjo estas sekulara ŝtato", Daily Nation, 29-a de septembro 2022 <https://nation.africa/kenya/blogs-opinion/blogoj/pregejo-estas-por-la-katedro-kenio-estas-sekulara-ŝtato-3967358>; Githieya Kimari, "Kenjo estas sekulara ŝtato; ni devas apartigi religion, ŝtatajn aferojn", The Standard, 25a de oktobro 2022 <https://www.standardmedia.co.ke/article/2001458948/kenyas-a-secular-state-we-must-separate-religio-ŝtataj-aferoj>

7 Silas Apollo, "Ĉu evangeliuloj konkuras la ŝtaton?", Daily Nation, 24-a de septembro 2022 <https://nation.africa/kenya/news-are-evangelicals-capturing-state-3960040>;

Caroline Kimeu, "Nia plej granda defio estas simple ekzisti: ateista socio batalas por jura rekono en Dio-tima Kenjo", The Guardian, 28 julio 2023 <https://www.theguardian.com/global-development/2023/jul/28/nia-plej-granda-defio-estas-simple-ekzisti-ateisma-socio-batalas-por-jura-rekono-en-diotima-kenjo>

8 "Kenja prezidentedzino deklaras preĝojn kontraŭ samseksemo", Voĉo de Niĝerio, 6a de marto 2023 <https://von.gov.ng/kenyan-first-lady-declares-prayers-against-homosexuality/>;

Juma Majanga, "Kenya's LGBTQ Ruling Stirs Debate", Voĉo de Ameriko, 12 marto 2023 <https://www.voaafrica.com/a/kenya-lgbtq-ruling-stirs-debato/6998166.html>

9 Societa Leĝo, ĈAPITRO 108, Konsenta la 6an de februaro 1968, laste ŝanĝita la 3an de julio 2017 <https://new.kenyalaw.org/akn/ke/act/1968/4/eng@2022-12-31>

10, 12, 29, 30, 36, 61, 57 Ĉapitro "Kenjo" en Raporto de 2023 pri Internacia Religia Libereco (Usona Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/raportoj/raporto-2023-pri-internacia-religia-libereco/kenjo/> ; Arnold Neliba, "KENYO: Registaro Eldonas Novajn Striktajn Direktivojn pri Malfermo de Nova Preĝejo", CISA News Africa, 15 julio 2022, <https://cisanewsafrika.com/2022/07/kenya-registaro-eldonas-novajn-striktajn-direktivojn-pri-malfermo-de-nova-pregejo/>

11 Kenja Enspeza Aŭtoritato, Leĝo pri Enspeza Imposto, Ĉapitro 470, Konsenta la 21an de decembro 1973 <https://policyvault.africa/policy/income-tax-lego-1974/>

13 "Ateistoj en Kenjo devas esti oficiale agnoskitaj", Humanists International, 29-a de februaro 2016 <https://humanists.international/2016/02/ateistoj-en-kenjo-devas-esti-oficiale-agnoskitaj/>

14 Ramadhan Rajab, "Religiaj gvidantoj postulas malregistriĝon de la socio de ateistoj" The Star, 20-a de januaro 2019 <https://www.the-star.co.ke/novajoj/afriko/2016-04-29-religiaj-gvidantoj-postulas-malregistradon-de-ateistoj-socio>

15 Respubliko Kenjo en la Alta Kortumo de Kenjo en Najrobo, Divizio pri Konstituciaj kaj Homaj Rajtoj, Peticio N-ro 308 de 2016 <https://kenyalaw.org/kazjuro/kazoj/vido/147307>

16 Ndicho kontraŭ Registristo de Societoj kaj 3 aliaj, Divizio pri Konstituciaj kaj Homaj Rajtoj, Peticio E447 de 2022, Juĝo, 5a de decembro 2024 <https://new.kenyalaw.org/akn/ke/judgment/kehc/2024/15298/eng%402024-12-05>

17 "Forĵetu peticion por revoki la registriĝon de la Societo de Ateistoj en Kenjo", Humanists International, 29-a de septembro 2022 <https://humanists.internacia/2022/09/faligu-peticion-por-revoki-registriĝon-de-ateistoj-en-kenjo/>;

Caroline Kimeu, "Nia plej granda defio estas simple ekzisti: ateista socio batalas por jura rekono en Dio-tima Kenjo", The Guardian, 28 julio 2023 <https://www.theguardian.com/global-development/2023/jul/28/nia-plej-granda-defio-estas-simple-ekzisti-ateisma-socio-batalas-por-jura-rekono-en-diotima-kenjo>

18 "Kenjo: kortuma decido akcelo por sekularismo en la lando", Humanists International, 6a de decembro 2024 <https://humanists.international/2024/12/kenja-kortuma-decido-akcelo-por-sekularismo-en-la-lando/>

19 "Parolado de Ĉefjuĝisto Martha Koome ĉe la 19-a Nacia Preĝmatenmanĝo", Oficejo de la Ĉefjuĝisto kaj prezidanto de la Supera Kortumo de Kenjo, 6-a de junio 2022 <https://ocj.judiciary.go.ke/cj-martha-koomes-speech-at-the-19th-national-prayer-breakfast/>; Caroline Kimeu, "Nia plej granda defio estas simple ekzisti: ateisma socio batalas por jura rekono en Diotima Kenjo", The Guardian, 28-a de julio 2023 <https://www.theguardian.com/tutmonda-disvolviĝo/2023/jul/28/nia-plej-granda-defio-estas-simple-ekzisti-ateisma-socio-batalas-por-jura-rekono-en-dio-tima-kenjo>

20 David McKenzie kaj Bethlehem Feleke, "Kiel kredo fariĝis mortiga por kenjaj sektaj sekvantoj, kiuj elektis malsaton kiel vojon al savo", CNN, 19a de junio 2023 <https://edition.cnn.com/2023/06/19/africa/kenya-starvation-cult-explained-intl-cmd/index.html>;

Irungu Houghton, "Malkaŝante la kompleksecon de la Masakro de Ŝakahola", Amnestio Kenjo, 2a de aprilo 2024 <https://www.amnestykenya.org/malimplikante-la-kompleksecon-de-la-masakro-ŝakahola/> ;

Robert Kiptoo kaj Newton Ndebu, "Kenja malsatkultestro deklaras sin nekulp", BBC, 12-a de aŭgusto 2024 <https://www.bbc.com/news/articles/cy84xxd5n08o> ; "Kenja masakro de preĝejaj sektaj, kiu mortigis centojn, plagas pluvivantojn", Voĉo de Ameriko, 22-a de septembro 2024 <https://www.voanews.com/a/kenja-pregeja-sekta-masakro-kiu-mortigis-centojn-fanatikojn-pluvivantoj/7791589.html>

21 Anita Nkonge, "Novaj kadavroj trovitaj apud la loko de la entombigoj de la malsatkulto en Kenjo", BBC, 22-a de aŭgusto 2025 <https://www.bbc.com/news/articles/cdrkpk0346o>

22 Robert Kiptoo kaj Newton Ndebu, "Kenja malsatkultestro deklaras sin nekulp", BBC, 12-a de aŭgusto 2024 <https://www.bbc.com/news/articles/cy84xxd5n08o>

23 David McKenzie kaj Bethlehem Feleke, "Kiel kredo fariĝis mortiga por kenjaj kult-anoj kiuj elektis malsaton kiel vojon al savo", CNN, 19-a de junio 2023 <https://edition.cnn.com/2023/06/19/africa/kenya-starvation-cult-explained-intl-cmd/index.html>

24 Dominic Kirui, "Morto ĉe la kruco: Sekretaj entombigoj, 'sektecaj' praktikoj ĉe kenja preĝejo", Aljazeera, 30 majo 2025 <https://www.aljazeera.com/trajtoj/2025/5/30/morto-ĉe-la-kruco-sekretaj-entombigoj-sekto-similaj-praktikoj-ĉe-kenja-preĝejo>

25 "Registaro petas publikajn opiniojn pri leĝprojekto por reguligi religiajn organizojn kaj trakti ekstremismon", Kiambu TV, 23 septembro 2025 <https://kiambu.tv/government-seeks-public-views-on-bill-to-regulate-religious-organizations-and-address-extremism/2025/>

26, 32, 41, 50, 62, 66 Konsilio pri Homaj Rajtoj Kompilaĵo de informoj preparitaj de la Oficejo de la Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj, A/HRC/WG.6/49/KEN/2, 13 februaro 2025, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-naŭa sesio, 28 aprilo–9 majo 2025 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/49/KEN/2>

27 Rights & Security International, Adresante Homrajtajn Zorgojn el la Kontraŭterorismaĵoj Leĝoj kaj Politikoj de Kenjo, (Rights & Security International, 2022) alirita Aŭgusto 2025 https://www.rightsandsecurity.org/wp-content/uploads/2025/07/Kenya_Country_Profile_Report.pdf;

Resumo de la submetiĝoj de koncernatoj pri Kenjo, A/HRC/WG.6/49/KEN/3, 4-a de februaro 2025, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-naŭa sesio, 28-a de aprilo–9-a de majo 2025 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/49/KEN/3>

28 Konsilio pri Homaj Rajtoj Kompilaĵo de informoj preparita de la Oficejo de la Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj, A/HRC/WG.6/49/KEN/2, 13-a de februaro 2025, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-naŭa sesio, 28-a de aprilo–9-a de majo 2025 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/49/KEN/2>

31 Mary Wangari, "Livty: Kenjanoj dividitaj pri grava rastafaria juĝo", Nairobi News, 13-a de septembro 2019, <https://nairobi.news.nation.afriko/livty-kenjanoj-dividitaj-pri-orientilo-rastafaria-juĝo/>

33 Catherine Heathwood, "Adoleska aktorino traktas infangeedziĝon en rolo spegulanta la realan vivon", BBC, 26-a de januaro 2025 <https://www.bbc.com/novajoj/artikoloj/cz6pg84evpgo>

34 "Infana geedziĝo pliiĝas en la Korno de Afriko dum la sekeco intensiĝas", Unicef, 28-a de junio 2022 <https://www.unicef.org/press-releases/infan-geedziĝ-pliiĝo-korno-afriko-arido-krizo-intensiĝas>

35 Resumo de la submetiĝoj de koncernatoj pri Kenjo, A/HRC/WG.6/49/KEN/3, 4-a de februaro 2025, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-naŭa sesio, 28-a de aprilo–9-a de majo 2025 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/49/KEN/3>

37 Jeremiah Wakaya, "Kenjo: La Supera Kortumo Konfirmas Heredrajtojn por Infanoj Naskiĝintaj Ekster Geedzeco al Islamaj Patroj", AllAfrica, 30a de junio 2025 <https://allafrica.com/stories/202507010031.html>;

"Islamaj klerikoj kulpigas la verdikton de la Supera Kortumo pri heredrajtoj", KBC, 2-a de julio 2025 <https://www.kbc.co.ke/muslim-clerics-fault-supreme-court-verdict-on-inheritance-rights/>

38, 44, 68 Resumo de la submetiĝoj de koncernatoj pri Kenjo, A/HRC/WG.6/49/KEN/3, 4-a de februaro 2025, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-naŭa sesio, 28-a de aprilo–9-a de majo 2025 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/49/KEN/3>

39 Ĉapitro pri "Kenjo" en Monda Raporto 2025, (Human Rights Watch, 2025) <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/kenya>

40 Leĝo pri Protekto Kontraŭ Hejma Perforto, Ĉapitro 151, Publikigita en Kenja Gazeto Volumo CXVII—N-ro 55 la 29an de majo 2015 <https://new.kenyalaw.org/akn/ke/act/2015/2/eng@2022-12-31>

42 Ĉapitro pri "Kenjo" en Raporto de Amnestio Internacia 2024-25, (Amnestio Internacia, 2025) <https://www.amnesty.org/en/location/africa/east-africa-the-horn-and-great-lakes/kenya/report-kenya/> ;

"Polico uzas larmigan gason kontraŭ kenjaj protestantoj, kiuj kolektiĝis kontraŭ feminicido", Aljazeera, 10a de decembro 2024 <https://www.aljazeera.com/news/2024/12/10/police-fire-tear-gas-at-kenya-protest-against-gender-bazita-perforto>

43 Ministerio pri Sano, La Nacia Politiko pri Reprodukta Sano 2022-2032, alirita aŭgusto 2025 http://guidelines.health.go.ke:8000/media/La_Nacia_Politiko_Pri_Reprodukta_Sano_2022_-_2032.pdf

45 "SRHR kaj Nesekura Aborto", Kenja Obstetrika kaj Ginekologia Societo, alirita aŭgusto 2025 <https://kogs.or.ke/srhr-and-unsafe-abortion/>

46, 73 Krimkodo, ĈAPO 63. Konsentata la 26an de majo 1930, laste ŝanĝita la 11an de decembro 2023 <https://new.kenyalaw.org/akn/ke/act/1930/10/eng@2023-12-11>

47 "Aborto en Kenjo", Centro por Reproduktaĵoj, alirita aŭgusto 2025 <https://reproductiverights.org/kenya-abortion/>

48 Leĝo pri Malpermeso de Ina Genitala Mutilado, N-ro 32 de 2011 https://www.kenyalaw.org/kl/fileadmin/pdfdownloads/Agoj/Leĝo_pri_Malpermeso_de_Inaj_Genitalaj_Mutiloj_N-ro_32_de_2011.pdf

49 Ĉapitro pri "Kenjo" en Monda Raporto 2025, (Human Rights Watch, 2025) <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/kenya>;

Noé Hochet-Bodin, "Kenjo: Alternativaj ritoj de trapaso ludas ŝlosilan rolon en la batalo kontraŭ ina genitala mutilado", Le Monde, 1a de julio 2024 https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2024/01/09/kenya-alternative-rites-of-passage-play-key-role-in-the-fight-against-female-genital-mutilation_6416796_124.html

51 Frank Burkybile, "La Armitigado de Sorĉaj Leĝoj en Kenjo", Think Global Health, 3a de decembro 2024, <https://www.thinkglobalhealth.org/artikolo/armiligado-sorĉaj-leĝoj-kenjo>

52 Leĝo pri Sorĉado, Ĉapitro 67 (Leĝo N-ro 23 de 1925), 20-a de novembro 1925, <https://new.kenyalaw.org/akn/ke/act/1925/23/eng@1925-11-20>

53 Frank Burkybile, "La Armitigado de Sorĉaj Leĝoj en Kenjo", Think Global Health, 3a de decembro 2024 <https://www.thinkglobalhealth.org/article/weaponization-witchcraft-laws-kenya>;

Njeri Mwangi en Kilif i distrikto & Tamasin Ford en Londono, "Akuzo de sorĉado poste murdata por tero", BBC, 8 julio 2024 <https://www.bbc.com/novajoj/artikoloj/c4ng3z3j421o>

54, 55, 60, 77 Ĉapitro pri "Kenjo" en Libereco en la Mondo 2025, (Freedom House, 2025) <https://freedomhouse.org/country/kenya/freedom-mondo/2025>

56 Patrick Gathara, "Kiel GLAT-kortuma decido sendis Kenjon en moralan panikon", Aljazeera, 15-a de marto 2023 <https://www.aljazeera.com/opinioj/2023/3/15/kiel-glat-kortuma-decido-sendis-kenjon-en-moralan-panikon>

58 Resumo de la submetiĝoj de koncarnatoj pri Kenjo, A/HRC/WG.6/49/KEN/3, 4-a de februaro 2025, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-naŭa sesio, 28-a de aprilo–9-a de majo 2025 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/49/KEN/3> ;

Catherine Byaruhanga, "GLAT-rajtoj en Afriko: Ĉu Kenjo estos la plej nova, kiu aprobas kontraŭgejan leĝon?", BBC, 18 julio 2023 <https://www.bbc.com/news/world-Afriko-66079603> ;

Diego Menjibar Reynés, "Ekziloj el la severaj kontraŭsamseksemaj leĝoj de Ugando nun timas, ke leĝaro pri 'morala paniko' povus sekvi ilin", The Guardian, 7 julio 2025 <https://www.theguardian.com/global-development/2025/jul/07/rifuĝintoj-fuĝis-de-ugando-kontraŭ-gejaj-leĝoj-najrobo-kenjo>

59 La Leĝo pri Familia Protekto, 2023 <https://database.ilga.org/api/elŝutilo/elŝutu/1/KE%20-%20LEG%20-%20Family%20Protekto%20Fakturo%20%282023%29%20-%20Aŭ-MALŜALTI%28en%29.pdf>

63 Arsenekah Ezekiel, "La Leĝo pri Familia Protekto minacas pligrandigi perforton kontraŭ GLAT+homoj", CIVICUS LENS, 26-a de februaro 2025 <https://lens.civicus.org/interview/the-family-protection-bill-threatens-to-escalate-violence-against-glbtiq-people/>

64 Caroline Kimeu, "'Nia plej granda defio estas simple ekzisti': ateista socio luktas por jura rekono en Dio-tima Kenjo", The Guardian, 28-a de julio 2023 <https://www.theguardian.com/global-development/2023/28/jul/nia-plej-granda-defio-estas-simple-ekzisti-ateisma-socio-batalas-por-jura-rekono-en-diotima-kenjo>;

Ĉapitro "Kenjo" en Raporto pri Internacia Religia Libereco de 2023 (Usono Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/reports/2023-report-on-international-religious-freedom/kenya/>

65 Caroline Kimeu, "'Nia plej granda defio estas simple ekzisti': ateista socio luktas por jura rekono en Dio-tima Kenjo", The Guardian, 28-a de julio 2023 <https://www.theguardian.com/global-development/2023/28/jul/nia-plej-granda-defio-estas-simple-ekzisti-ateisma-socio-batalas-por-jura-rekono-en-dio-tima-kenjo>

67 Leĝo pri Komputila Misuzo kaj Ciberkrimoj, Ĉapitro 79C, Publikigita en Kenja Gazeto Volumo CXX—N-ro 58 la 18an de majo 2018 <https://new.kenyalaw.org/akn/ke/act/2018/5/eng@2022-12-31>

69 Kenja Leĝo pri Informo kaj Komunikado, ĈAPITRO 411A, Publikigita en Kenja Gazeto Volumo C—N-ro 66 la 9an de novembro 1998 <https://new.kenyalaw.org/akn/ke/act/1998/2/eng@2022-12-31>

70 "Kenjo", Raportistoj Sen Landlimoj, alirita aŭgusto 2025 <https://rsf.org/eo/lando/kenjo>;

Ĉapitro pri "Kenjo" en Libereco en la Mondo 2025, (Freedom House, 2025) <https://freedomhouse.org/country/kenya/freedom-world/2025> ;

Resumo de la submetiĝoj de koncarnatoj pri Kenjo, A/HRC/WG.6/49/KEN/3, 4-a de februaro 2025, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-naŭa sesio, 28-a de aprilo–9-a de majo 2025 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/49/KEN/3>

71 Ĉapitro pri "Kenjo" en Libereco en la Mondo 2025, (Freedom House, 2025) <https://freedomhouse.org/country/kenya/freedom-world/2025>;

Ĉapitro "Kenjo" en Monda Raporto 2025, (Human Rights Watch, 2025) <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/kenya>

72 Lucy Mumbi, "Mi havis la povon fermi amaskomunikilojn dum kontraŭregistaraj protestoj – diras Ruto", The Eastleigh Voice, 28 julio 2024 <https://eastleighvoice.co.ke/zubeida%20kananu/62701/mi-havis-povon-fermi-amaskomunikilojn-dum-kontraŭ-registaraj-protestoj—diras-ruto>

74 Leĝo pri publika ordo, Konsenta la 13an de junio 1950, laste ŝanĝita 22 Decembro 2014 <https://new.kenyalaw.org/akn/ke/act/1950/26/eng@2022-12-31>

75 Ĉapitro pri "Kenjo" en Libereco en la Mondo 2025, (Freedom House, 2025) <https://freedomhouse.org/country/kenya/freedom-world/2025>;

Konsilio pri Homaj Rajtoj Kompilaĵo de informoj preparita de la Oficejo de la Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj, A/HRC/WG.6/49/KEN/2, 13-a de februaro 2025, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-naŭa sesio, 28-a de aprilo–9-a de majo 2025 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/49/KEN/2>

76 Ĉapitro pri "Kenjo" en Raporto de Amnestio Internacia 2024-25, (Amnestio Internacia, 2025) <https://www.amnesty.org/en/location/africa/east-africa-the-horn-and-great-lakes/kenya/report-kenya/>

78 La Asemblea kaj Manifestacia Leĝo, Kenja Gazeta Aldono N-ro 94, 26a de aprilo 2024 https://kenyalaw.org/kl/fileadmin/pdfdownloads/leĝproponoj/2024/LaAsembleokajManifestaciaLeĝpropono_2024.pdf

79 "NRO-oj en Kenjo protestas kontraŭ minaco de malregistriĝo de 959 organizoj", The New Humanitarian, 13-a de januaro 2016 <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2015/10/30/ngos-kenya-protest-threatened-deregistration-959-organisations>

80 Urooba Jamal, "Kial Ruto de Kenjo akuzas la Ford-Fonduson pri instigado de protestoj?", Aljazeera, 18 julio 2024 <https://www.aljazeera.com/novajoj/2024/7/18/kial-kenya-ruto-akuzas-la-ford-fondaĵon-pri-instigado-de-impotaj-protestoj>

Libano

Konstitucio/Registaro

Edukado/Infana Socio/Komunika Esprimo

Libano situas ĉe la orienta bordo de Mediteraneo kaj limas al Israelo sude kaj Sirio norde kaj oriente. Ĝia situo metis ĝin en la centron de konfliktoj en la Proksima Oriento.¹

La lando havas loĝantaron de 5.8 milionoj da homoj.² Ĝi gastigas la plej grandan nombron da rifuĝintoj pokape kaj po kvadrata kilometro en la mondo - inkluzive de 1.5 milionoj da sirianoj³ kaj almenaŭ 500 000 palestinanoj.⁴

La historio de la lando estis markita de sektaj streĉiĝoj inter ĝiaj multnombraj kaj diversaj etnaj kaj religiaj grupoj, kiuj atingis kulminon en la libana civita milito (1975-1990).

Dum la lasta jardeko, Libano alfrontis serion da kripligaj krizoj. En 2015 rubkrizo rezultigis 20 000 tunojn da putriĝanta solida rubo amasigitaj sur la stratoj de Bejruto dum ok monatoj. La ekonomia kolapso de 2019 enigis 80% de la loĝantaro en malriĉecon, ĉar

la libana pundo perdis 98% de sia valoro.⁵ En 2020, la eksplodo en la haveno de Bejruto - kiu estas konsiderata la tria plej granda eksplodo en modernaj tempoj - kaŭzis la morton de 220 individuoj, delokigis 300 000 homojn, kaj kaŭzis damaĝojn valorajn je 4,6 miliardoj da usonaj dolaroj.⁶ En 2023, konflikto inter Israelo kaj Hizbulaho erupciis ĉe la suda limo de Libano. Ĝi akre eskaladis en 2024, ekigante la internan delokiĝon de preskaŭ 900 000 homoj.⁷

La laŭtaksa religia disdivido de la libana loĝantaro, ekskludante la rifuĝintojn, estas 32,2% ŝijaistoj, 31,2% sunaistoj, 30,5% kristanoj, 5,5% druzoj, kaj 0,6% alavitoj kaj ismailitoj kune. Judoj, bahaanoj, budhanoj kaj hinduoj ankaŭ ĉeestas en malgrandaj nombroj.⁸ Ne ekzistas fidindaj taksoj pri la nombro de ateistoj aŭ nereligiaj homoj.

Libano estas membro de la Ligo de Arabaj Ŝtatoj (LAS), same kiel de la Organizo por Islama Kunlaboro (OIC).

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
<p>La nereligioj estas malpermesitaj de iuj registaraj oficoj (inkluzive de postenoj rezervitaj por apartaj religioj aŭ sektoj)</p> <p>Ŝtata leĝaro estas parte derivita de religia juro aŭ de religiaj aŭtoritatoj</p>	<p>Religia aŭ ideologia instruado estas deviga en ĉiuj aŭ plej multaj ŝtatfinancitaj lernejoj sen sekulara aŭ humanisma alternativo.</p>	<p>Sistema religia privilegio rezultigas signifan socian diskriminacion</p> <p>La domina influo de religio en la publika vivo subfosas la rajton je egaleco kaj/aŭ nediskriminacio</p> <p>Prohiba interreligia socia kontrolo (inkluzive de interreligiaj geedziĝaj malpermesoj)</p>	<p>"Blasfemo" estas malpermesita aŭ kritiko de religio (inkluzive de faktaj "blasfemaj" leĝoj) estas limigita kaj puninda per mallibereca puno</p>

<p>Ekzistas sistema religia privilegio</p> <p>Preferata traktado estas donita al religio aŭ religio ĝenerale</p> <p>Laŭleĝaj aŭ konstituciaj provizaĵoj ekskludas nereligiajn vidpunktojn de kredlibereco</p> <p>Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminaciaj impostaj sendevigoj</p>		<p>Estas signifa socia marĝenigo de la nereligia aŭ stigmato asociita kun esprimado de ateismo, humanismo aŭ sekularismo</p> <p>Kelkaj religiaj tribunaloj juĝas en civilaj aŭ familiaj aferoj sur truda aŭ diskriminacia bazo</p> <p>Religiaj grupoj kontrolas iujn publikajn aŭ sociajn servojn</p>	<p>Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco aŭ homaj rajtoj estas iom limigita</p>
			<p>Kelkaj zorgoj pri politikaj aŭ amaskomunikilaj liberecoj, ne specifaj por la nereligioj</p>

Konstitucio kaj registaro

En 2013, Robert Fisk, la korespondanto pri la malfrua Proksima Oriento de The Independent, skribis la jenon por priskribi Libano:

“Ĝi eble havas belajn montojn, bonan manĝaĵon, kaj eksterordinare bone edukita loĝantaro, sed ĝi estas sektema. Ĝi estas iom kiel posedi kompletan Rolls Royce-on kun freŝaj ledaj sidlokoj, plata televidilo kaj kokteltrinkejo – sed kun kvadrataj radoj. Ĝi ne laboro.”⁹

La Konstitucio de Libano¹⁰ – kune kun aliaj leĝoj kaj politikoj – garantias la rajton je konsciendlibereco, religio aŭ kredo. Tamen, la tuta sistemo de registaro baziĝas sur sektaj kvotoj, kiuj, en praktiko, instigas religian diskriminacion kaj estas esence diskriminacia kontraŭ ambaŭ la nereligiaj kaj kontraŭ individuoj de nerekonitaj religiaj grupoj. Sekta divido estas kodigita en la Konstitucio kaj malinstigas individuojn forlasi sian familion asignita religio. Plej multaj nereligiaj homoj estas atendata konformiĝi al religia identeco. Religia alligiteco fariĝis fakta postulo por politika partopreno kaj ofte estas la sola vojo al aliri bazajn servojn.

Libano oficiale agnoskas 18 religiajn grupojn, inkluzive de ismailanoj, alavitoj, druzoj kaj judoj. La registaro ne oficiale agnoskas religiajn grupojn

kaj ekzemple bahaanoj, budhanoj, hinduoj, kaj neregistritaj protestantaj grupoj. Membroj de ĉi tiuj grupoj ne povas okupi certajn registarajn postenojn, plenumi laŭleĝe agnoskitajn geedziĝajn aŭ divorcajn procedojn, kaj ne havas rajton decidi pri heredaj aferoj. Tamen, ili rajtas posedi posedaĵon, kunveni por diservo kaj libere plenumi siajn religiajn ritojn.

Ŝtata rekono povas doni al religia komunumo ceremonioj laŭleĝa pozicio kaj povas alporti privilegiojn tiajn kiel impost-esceptita statuso. Ĝi ankaŭ povas permesi certajn personajn statusajn aferojn - kiel ekzemple geedzeco, eksgeedziĝo, gepatrorajto, kaj heredo - traktenda laŭ tiu komunumo religiaj reguloj.¹¹

Individuo rajtas ŝanĝi religion se la ŝanĝo estas aprobita de la religia grupo, kiun la persono deziras aliĝu. La registaro permesas la publikigon de religiaj materialoj de ĉiu religia grupo en diversaj lingvoj kaj ne ekzistas laŭleĝaj malpermesoj al predikado.

Libana juro metas la konfirmon de ĉefaj sunaistoj, ŝijaistoj, kaj druzaj religiaj nomumoj sub la Konsilio de Ministroj, kaj la ŝtato provizas kompenson por tiuj pozicioj. Kristanaj ekleziaj gvidantoj, tamen, ne estas ŝtate konfirmitaj kaj ne estas pagataj de la registaro.¹² Ĉiuj registaraj kaj parlamentaj seĝoj estas ekskluzive dividita laŭ tiu religia kaj sekta sistemo, kaj civitanoj, kiuj ne apartenas al religia grupo, estas efike ekskludita de politika reprezentado, aŭ efektive de tenado de iu ajn alta publika ofico.

Ekde sia komenco en 1920, Libano estis tuŝita de sektaj konfliktoj kaj malfido, kaj la demografia grandeco de ĉiu sekto determinas ilian parton de potenco.¹³ Konsiderante la politikan sentemon de sektaj demografioj, nur unu oficiala censo iam ajn okazis de la libana ŝtato, kiu okazis en 1932, kaj kiu celis informi sektajn kvotojn. Interkonsento pri sektaj kvotoj estis interkonsentita en la Nacia Pakto de 1943, kaj ĉi tio estis reviziita en la Taef-Interkonsento de 1989/14, kiu finis la 15-jaran civitan militon.

Tial, Libano sekvas sektaĵan regadmodelon, en kiu ĉiu sekta grupo havas antaŭdifinitan kvoton en parlamento, registaro kaj publika administrado. Ekzemple, la prezidanto devas esti kristana maronito, la ĉefministro devas esti islama sunaisto, kaj la parolanto de la parlamento devas esti islama ŝijaisto. Duono de la registaraj kaj parlamentaj seĝoj estas asignitaj al islamaj sektoj kaj la alia duono al kristanaj sektoj.

Kromaj sektaj kvotoj estas sekvataj por dividi tiujn sidlokojn inter la 18 oficiale agnoskitaj sektoj, ĉiu kategoriigita sub la islama aŭ kristana standardo.

Ĉi tiu rigida sekta modelo en Libano malfaciligas por la libana ŝtato adaptiĝi al demografiaj ŝanĝoj. Laŭ Ali Ĥalife en "Nacio sen civitanoj", tiaj sektaj formuloj efike fariĝas kaŭzo por novaj streĉiĝoj, samtempe nekapablaj solvi tiujn streĉiĝojn, por kiuj ili estis kreitaj.¹⁵ Krome, ĉi tiu modelo tute ignoras nereligiajn individuojn kaj neas al ili la rajton je politika reprezentado aŭ la rajton plenumi ajnan publikan oficon.

Sektismo kaj Klientismo

Ne nur nereligiaj komunumoj kaj aliaj religiaj malplimultoj estas ekskluditaj de politiko, sed multaj argumentas, ke la sektaj politikaj elitoj estas pli motivitaj servi siajn proprajn interesojn ol la interesojn de la komunumoj, kiujn ili pretendas reprezenti. La politikaj elitoj en Libano plejparte konsistas el iamaj militestroj de la Libana Enlanda Milito (1975-1990), kiuj akceptis packondiĉojn kontraŭ promeso pri parto de ŝtataj rimedoj.¹⁶ Post la Taef-Interkonsento, kiu finis la militon, ĉi tiuj elitoj negocis kiel dividi la militakiron de la ŝtato.¹⁷ Ĉi tiuj iamaj milicestroj ne nur dungis siajn lojalulojn en la publika sektoro je diversaj punktoj en la lastaj tri jardekoj, sed ili ankaŭ kreis apartajn lupagserĉajn mekanismojn por ili.¹⁸ Tiel, iuj argumentas, ke politiko en Libano fariĝis simila al ludo de kaptado de ŝtataj rimedoj, inkluzive de mono kaj laborpostenoj, kaj poste divido de tiuj rimedoj sur lojaleca sekta bazo.¹⁹

Studoj montras kiel la politikaj elitoj de Libano kreis kompleksajn retojn, en kiuj ili ofertas servojn al siaj subtenantoj, inkluzive de aliro al sanservo, edukado kaj dungado.²⁰ Pro la manko de adekvataj alternativoj provizitaj de la ŝtato, granda parto de la loĝantaro dependas de sektismaj klientistaj retoj por

povi plenumi ĉi tiujn bazajn bezonojn. Ekzemple, ne estas nekutime, ke hospitaloj rifuzas kuracadon de pacientoj ĉar ili ne povas pagi sanservon. Tio signifas, ke dependeco de klientaraj retoj povas laŭvorte esti afero de vivo aŭ morto.²¹ Politikaj elitoj efike provizas formon de selektema socia bonfarto, kiu garantias lojalecon de siaj subtenantoj.

Studo farita de universitata akademiulo Daniel Corstange, kiu ekzamenis la efikon de klientismo sur la konduton de balotantoj en la parlamenta elekto de Libano en 2009, trovis, ke maltrankvilige granda proporcio de balotantoj estis influita de sektaj klientistaj konsideroj dum decidado kiel voĉdoni. Post konsidero de socia dezirindeca biaso, kiu igas balotantojn subraporti subaĉetojn, la studo konkludis, ke ĉirkaŭ duono de la voĉdonkonduto de la loĝantaro estas influita de klientismo.²²

La sektaj politikaj elitoj estas proksime aliancitaj kun siaj respektivaj religiaj institucioj. Rezulte, la klerikala klaso estas en forta pozicio por influi publikan politikon kaj bloki sekularan leĝaron.

Kiel Sekteca Potencdivido estas uzata por Ŝirmi Korupto kaj Profundigo de Divizioj

Libanaj politikistoj kelkfoje alvokis sektisman identecon por deturni akuzojn pri korupto per reformulado de kritiko. Ĉar publikaj oficistoj estas nomumitaj surbaze de rigidaj sektismaj kvotoj, akuzoj pri miskonduto ofte estas prezentitaj kiel identec-movitaj atakoj kontraŭ la sekta grupo, kiun la oficisto reprezentas. Rezulte, koruptaj oficistoj malofte estas respondecaj.

Tre limigita progreso okazis en la atingo de justeco en du el la plej elstaraj kazoj, kiuj kaŭzis grandan damaĝon en Libano dum la lastaj jaroj - la ekonomia kolapso kaj la eksplodo en la havena Bejruto. Tamen, ekzistas indikoj, ke sektaj dividoj kaj la memprofito de politikaj elitoj kontribuis al la krizoj.²³

Sektaj politikaj streĉiĝoj ĉirkaŭ altprofilaj enketoj en Libano kelkfoje disverŝiĝis en la stratojn kaj rezultigis perforton. La 14an de oktobro 2021, protesto de subtenantoj de Hizbulaho kaj la Amal-Movado, postulante la forigon de juĝisto Tarek Bitar - la ĉefa enketisto pri la Eksplodo en la Haveno de Bejruto - eskaladis en armitajn koliziojn en Bejruto. La perforto lasis almenaŭ sep homojn mortintaj kaj dekojn vunditaj, revivigante ĝeneraligitajn timojn pri reveno al perforto el la epoko de la civila milito.²⁴

Sekta regado estas konsiderata grava faktoro, kiu kontribuis al ŝtata misfunkciado kaj registara paralizo.²⁵ Politikaj vakuoj je la nivelo de la prezidanteco kaj la ekzekutivo estis ripetiĝantaj eventoj en Libano ekde 2005. En la lastaj du jardekoj, estis prezidenta vakuo dum periodo de kvin jaroj kaj du monatoj, kaj registara senmoviĝeco dum periodo de naŭ jaroj kaj kvar monatoj.

En 2019, la Kristana Libera Patriota Movado protestis kontraŭ la nomumo de ŝtatoficistoj pro sektaj kialoj - asertante, ke la akcepto ne reflektis

Kristana-islama ekvilibro. Ĉar la sukcesaj kandidatoj estis ĉefe islamaj, la disputo plue intensigis publikajn sentojn de divido ene de la lando.²⁶ Ekzistantaj sektaj politikaj strukturoj plue plifortigas socian fragmentigon kaj cementas dividojn anstataŭ transporti malkonsentojn.

Ĉi tiuj dividoj sentiĝis je praktika nivelo en 2023 kiam la provizora registaro, estrita de la islama ĉefministro Najib Mikati, abrupte decidis suspendi la transiron al somera tempo dum unu monato. Oni komprenas, ke la decido estis motivita de deziro pacigi la islaman komunumon, kiu baldaŭ komencos la ramadanajn fastajn tradiciojn. La movo permesus al la islama komunumo rompi sian faston je la 6a vespere anstataŭ la 7a. Tamen, la decido estis nepopulara ĉe kristanoj kaj aliaj ne-islamaj grupoj, kiuj ne akceptis la ŝanĝon. Poste, dum iom pli ol semajno,

la lando estis dividita inter tiel nomata 'islama tempo' kaj 'kristana tempo'. Diversaj amaskomunikiloj, entreprenoj, flughavenoj kaj edukaj institucioj sekvis malsamajn horzonojn.²⁷

Edukado kaj infanrajtoj

Religia edukado ne estas deviga en publika lernejoj, sed ĝi estas permesita. Tamen, praktike, multaj lernejoj funkciigas devigajn religiajn edukajn klasojn, sen sekulara aŭ civitana alternativo. Agnoskitaj religiaj grupoj rajtas funkciigi siajn proprajn privatajn lernejojn kondiĉe ke ili plenumas konstituciajn devojn certigi, ke ili ne incitu sektan misharmonion aŭ minacu nacian sekurecon.²⁸ En publikaj lernejoj, religiaj aŭtoritatoj el la loka komunumo povas eniri lernejojn por organizi kaj instrui religian edukadon sen la superrigardo de la Edukministerio. Kritikistoj konsideras ĉi tiun praktikon malutila, ĉar ĝi povas krei dividon kaj konkurencon inter la interesoj de malsamaj religiaj grupoj.²⁹

La religia institucio elektita por liveri kursojn dependas de la religia alligiteco de privataj lernejoj, aŭ la demografiaj realaĵoj de kie la publikaj lernejoj situas. En regionoj, kiuj estas demografie miksitaj, estas ofta praktiko dividi studentojn laŭ iliaj religiaj identecoj en malsamajn subklasojn por

la daŭro de la religia edukada klaso. Ali Khalife argumentas, ke religiaj aŭtoritatoj povas prediki kaj mobilizi en lernejoj, kio havas la potencialon kreskigi maltoleremon inter studentoj kaj subfosu klopodojn kultivi

civitaneco kaj demokratiaj valoroj.³⁰

Historio Edukado

La aparteno de junuloj al sia religia komunumo estas plue enradikiĝinta pro la maniero kiel historio estas instruata en libanaj lernejoj. Oficialaj lernejaj historiolibroj ne kovru la periodon post la sendependeco de la nacio en 1943 kiel parton de la instruplano. Tio estas ĉar politikaj elitoj neniam konsentis pri komuna historia rakonto de la civila milito.³¹ La historia instruplano delonge estis

pridisputata, kun akademiuloj - ofte dividita laŭ sektaj linioj - antaŭenigante konkurantajn rakontojn pri Libano historio.³² Kiel tia, la fakta praktiko estas tiel malsama versioj de historio estas instruataj en malsamaj lernejoj. Ĉi tio efike kondukis al generacioj de studentoj lernantaj malsamaj historiaj 'faktoj'. Libana filmisto, Hady Zaccak dokumentis ĉi tiun fenomenon per intervjuado kaj filmante lernantojn en kvin malsamaj lernejoj en Libano, kiuj estis elektitaj por reprezenti malsamajn sektaj alligitecoj. La filmo montris, ke la studentoj perceptoj pri historio, same kiel iliaj vidpunktoj pri malsamaj historiaj figuroj, estis radikale malsamaj.³³

Familio, komunumo kaj socio

Personaj Statusaj Leĝoj

La Konstitucio donas al sektoj povojn establi siajn propraj leĝoj pri persona statuso kaj juraj instancoj, en kiuj la ŝtato ne povas interveni.³⁴ Libano havas dek paralelajn sektaj kaj religiaj juraj sistemoj, kiuj regas personajn statusaj aferoj. Ĉi tiuj tribunaloj funkcias sendepende, kun malmulta interveno aŭ superrigardo de la Supera Tribunalo. Rimarkinde, virinoj ne rajtas servi en ambaŭ Kristanaj aŭ islamaj religiaj tribunaloj kaj verdiktoj estas ofte malkonsekvencaj, malmoderna kaj damaĝa al procesantoj - precipe virinoj kaj infanoj.³⁵

La plimulto de sektaj personaj statusleĝoj faras estas tre malfacile, kaj en iuj kazoj neeble, por viroj kaj virinoj el malsamaj religiaj fonoj por akiri edziĝintaj. Tamen, civilaj geedziĝaj ceremonioj okazigitaj eksterlande estas agnoskitaj, sendepende de religia alligiteco. En tiaj kazoj, aferoj pri heredo estas ankoraŭ diktitaj de religiaj tribunaloj (ekzemple en la kazo de kristano viro edziĝanta al islama virino, heredo ne farus estu permesita inter partneroj).³⁶

Provoj leĝigi civilan geedziĝon en Libano

En 2012, libana paro - Khoulood Sukkarieh kaj Nidal Darwich - uzis novigan juran aliron al certigi rekonon de sia civila geedziĝa ceremonio. Ili citis dekreton de 1936, kiu deklaras, ke individuoj, kiuj ne apartenas al iu ajn sekto rajtas je registrita kuniĝo. La paro antaŭe forigis referencon al sia sektoj (sunaistoj kaj ŝijaistoj) el la civila registro.³⁷ Ilia filo, naskita en 2013, fariĝis la unua infano en la lando registrita sen difinita sekto. Tri jarojn poste, post mortminacoj, al la paro estis donita azilo en Svedio.³⁸

En 2013, la sunaa granda muftio de Libano, ŝejko Mohamedo Rashid Kabbani, eldonis fatvon kontraŭstarantan civilan geedziĝon kaj postulis, ke ĉiu, kiu aprobus ĝin, estu punita.

"Ĉiu islamano kun jura aŭ plenuma aŭtoritato en Libano, kiu subtenas la leĝigon de civila geedzeco estas apostato kaj ekster la religio de Islamo [...] Inter ni kaŝiĝas predantoj, kiuj provas semi la bakteriojn de civila geedzeco en Libano, sed ili devus scii, ke la religiaj kleruloj ne faros tion hezitu plenumi sian devon."³⁹

La Supera Ŝijaisma Konsilio simile esprimis opozicion al la leĝigo de civila geedzeco. Historie, la Maronita Patriarkeco prenis similan pozicion, instigante al "solidareco" kun la islama komunumo de Libano malakceptante civilan geedziĝon.⁴⁰

Laŭ Wadih Asmar, prezidanto de la Libana Centro por Homaj Rajtoj, opozicio de religiaj aŭtoritatoj al civilaj geedziĝoj en Libano estas pelita de ilia timo pri perdante potencon super siaj komunumoj. Li ankaŭ argumentas ke religiaj aŭtoritatoj havas financon instigon por kontraŭu civilajn geedziĝojn, ĉar religiaj ceremonioj generas signifa enspezo - taksita je pli ol 10 milionoj da usonaj dolaroj dolaroj ĉiujare.⁴¹

Identigiloj

Antaŭ 1990, libanaj identigiloj montris la identigon de individuo religia aparteno. Tamen, post la fino de la civila milito – dum kiu libanaj civitanoj estis celitaj kaj murditaj pro la religia aparteno de ilia identigilo kartoj – religio jam ne videblas sur nove eldonitaj kartoj. Tamen, elektronikaj datumoj kaptantaj religian alligitecon restas enigita en la strekkodo de identigiloj.⁴² An la religia aparteno de individuo ankaŭ aperas sur la civila registro ikhraj qaid. La ikhraj qaid kaptas personan statusajn informoj kaj uzeblas anstataŭ identigilo por registara dungado kaj universitata enskribo. Forigante referencon al religia aparteno de ikhraj qaid postulas nur leteron al la Ministerio de la Interno. Antaŭ februaro 2019, ĉirkaŭ 10 000 homoj en Libano forigis sian religian alligitecon.⁴³

Diskriminacio kontraŭ virinoj

Revizio de persona statusleĝoj fare de Homaj Rajtoj Watch en 2015 trovis "klaran ŝablonon de virinoj el ĉiuj sektoj estas traktataj pli malbone ol viroj kiam temas pri alirante eksgeedziĝon kaj primaran prizorgon por siaj infanoj". La esploro trovis, ke virinoj alfrontis signifajn juraj obstakloj kaj diskriminacio rezulte de tribunalo proceduroj.⁴⁴

Kvankam la parlamento aprobis novajn leĝojn en 2014 por protekti virinoj pro hejma perforto, multaj restas vundeblaj. Geedzeca seksperforto ankoraŭ ne estas krimigita kaj religiaj sekto-specifaj tribunaloj daŭre havas jurisdikcion - kio ofte diskriminacias kontraŭ virinoj en geedzecaj aferoj.⁴⁵

Dekreto n-ro 15 de Libano pri Libana Nacieco (1925)⁴⁶ limigas la transdonon de civitaneco ĉefe al patroj, malhelpante libanajn virinojn edziniĝintajn al eksterlandanoj de transdonado de civitaneco al siaj infanoj. Homaj rajtoj-organizoj notas, ke ĉi tiu diskriminacio povas lasi koncernitajn infanojn kaj familiojn en longedaŭra jura situacio sensekureco kaj, en iuj kazoj, riskas sennaciecon.⁴⁷

GLAT+ rajtoj

Kvankam samseksaj konsentaj rilatoj ne estas eksplicite menciitaj en la libana juro, Artikolo 534 de la Krimkodo⁴⁸ malpermesas "seksan rilaton kontraŭan al la ordo de naturo" kaj portas punon de ĝis unu jaro. Artikolo 534 estis uzata por aresti, procesigi kaj ĉikani la GLAT+ komunumon, efike krimigante...

konsentaj samseksaj rilatoj en praktiko.

En la lastaj jaroj, okazis kazoj, en kiuj libanaj tribunaloj kontraŭstaris la aplikon de Artikolo 534. En 2017, juĝisto Rabih Maalouf rifuzis apliki Artikolon 534 en kazo kontraŭ naŭ individuoj arestitaj de polico en 2015. Juĝisto Maalouf citis Artikolon 183.

de la Krimkodo, kiu deklaras, ke "ago entreprenita en ekzercado de rajto sen misuzo ne estu konsiderata kiel delikto."⁴⁹ En 2018, la Apelacia Kortumo konfirmis la malkondamno de la akuzitoj kaj decidis, ke konsenta samseksa agado ne estas kontraŭleĝa.⁵⁰ Malgraŭ ĉi tiuj verdiktoj, Artikolo 534 restas valida kaj Libano ne adoptis efikajn jurajn protektojn por la GLAT+ komunumo.

Samseksaj geedzeco kaj registritaj kuniĝoj en Libano ne estas laŭleĝe agnoskitaj kaj ne ekzistas nacia malpermeso pri konvertaj terapiopraktikoj. Estis kelkaj kazoj, en kiuj individuoj povis ŝanĝi sian laŭleĝan sekson per kortumaj decidoj, tamen, tiuj estas tipe laŭkaze kaj la rezultoj varias.⁵¹

En 2018, la Libanaj Ĝeneralaj Sekurecaj Fortoj faris sekureca atako kaj provis fermi la ĉiujaran konferencon NEDWA (Retigado, Interŝanĝo, Evoluoj, Bonfarto, Atingo) - regionan konferencon pri sekso kaj sekseco organizita de la Araba Fonduso por Liberecoj kaj Egaleco (AFE) kaj okazinta en Bejruto ekde 2013. Human Rights Watch raportis, ke la pravigo por provi fermi la konferencon estis neklara, sed baldaŭ sekvis publikaj deklaroj de la Asocio de Islamaj Scienculoj, kiuj postulis la areston de la organizantoj kaj la nuligon de la konferenco pro "incito al malmoraleco".⁵² La sekvan jaron, la AFE aranĝis, ke la konferenco okazu ekster Libano kiel rezulto de la atako de 2018 kaj la

plimalboniĝanta situacio por la GLAT+ komunumo.⁵³

Bejruto estas relative tolerema pri GLAT-rajtoj kompare kun aliaj urboj en Libano. Post la kemia eksplodo en Bejruto en 2020, multaj libanaj GLAT-komunumanoj, kiuj konstruis vivojn tie, raportis, ke ili perdis multon el tio, kion ili iam konsideris siaj "sekuraj spacoj".⁵⁴

Ankaŭ okazis pliiĝo de malamparolo kaj atakoj kontraŭ membroj de la GLAT+ komunumo, fare de kaj islamaj kaj kristanaj radikalaj grupoj.⁵⁵ Ekzemple, la lastaj kelkaj jaroj vidis la aperon de danĝera grupo nomata Junood Al Rab (Soldatoj de Dio) en malfavorataj kristanaj kvartaloj en la Granda Bejruta Areo. La grupo estas ekstremdekstra kristana ultranacisma grupo, kiu faris plurajn perfortajn atakojn, inkluzive de atakoj kontraŭ GLAT+ homoj en Bejruto.⁵⁶

La grupo aktive kampanjis kontraŭ kaj atakis GLAT+-amikajn spacojn kaj simbolojn. En junio 2022, ili detruis aŝtubulon kun la GLAT+ ĉielarka flago starigita de Beirut Pride, kaj en aŭgusto 2023, ili atakis GLAT+-amikan drinkejon en Bejruto, dereligante transvestistan spektaklon kaj kaptante homojn interne dum ili kriis homofobajn insultojn. Ili akuzas la GLAT+-komunumon pri antaŭenigado de "satanismo" kaj avertas, ke "familioj devas esti singardaj kun siaj infanoj; ili [GLAT+-homoj] kidnapi ilin".

La membroj de la grupo ankaŭ sekvas apartan aspekton, kiu reflektas ilian ultraviran mondkoncepton: muskoloj, tatuitaj, barbaj, kaj ofte vestitaj nigre.⁵⁷

Marĝenigo de Nereligiaj Individuoj

Ĉar politika reprezentado, kaj eĉ dungado en la publika sektoro, estas plejparte diktitaj de religiaj kvotoj, nereligiaj individuoj estas tial ekskluditaj de politika reprezentado kaj publika dungado. En enketo de 2021 farita de Freethought Lebanon de 644 ateistoj loĝantaj en la lando, pli ol 97% de respondintoj indikis, ke "la libana politika sistemo ne respektas kaj ne estas inkluziva al ateistoj."⁵⁸

Krome, ateistoj estas plejparte diskriminaciataj en la socia sfero. 73% sentis, ke ili estis traktataj maljuste de la libanaj leĝoj pri persona statuso, kaj pli ol 80% sentis, ke libanaj edukaj institucioj instigas aŭ incitas malamon kontraŭ ateistoj. 71% sentis, ke ilia ateismo, aŭ ĝia esprimo, povus kaŭzi al ili jurajn problemojn en Libano, kaj 90% praktikis memcenzuron pri siaj opinioj pri ateismo por eviti sociajn aŭ jurajn konsekvencojn. Ateistoj ofte estas portretitaj kiel "malmoralaj", "mallojalaj", "nefidindaj", "materialismaj", "satanaj", kaj kiel "fremdaj agentoj". Multaj dungantoj maldungis ateistajn laboristojn, rigardante ilin kiel "morale koruptajn" kaj kiel prezentantajn reputacian riskon por la dunganto. Krome, multaj ateistoj estas fizike kaj emocie misuzataj de familianoj, inkluzive de devigitaj eldomigoj, perforto kaj mortminacoj. Ateistoj ankaŭ estas kalumniataj en la amaskomunikiloj.⁵⁹

Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj

La Konstitucio garantias liberecon de esprimo, kunvenlibereco kaj asocio, kaj Libano havas longan tradicion de gazetara libereco. Tamen, la amaskomunikiloj ofte memcenzuras, ĉar ili forte dependas de la patroneco de politikaj partioj kaj riĉaj individuoj.⁶⁰

Ekzistas signifaj limigoj al libereco de esprimo, ĉar ĝi intersekcas kun libereco de religio aŭ kredo: laŭleĝe, la registaro rajtas cenzuri religiajn publikaĵojn, se ĝi opinias, ke tia materialo incitas sektan misharmonion aŭ minacas nacian sekurecon. Krimaj kalumniaj klaŭzoj, kiuj antaŭvidas malliberecajn punojn kaj monpunojn, ankaŭ limigas la liberan esprimon.⁶¹ Krome, kritiko de la armeo, la prezidanto aŭ religiaj aŭtoritatoj estas strikte limigita perleĝe.⁶²

Filmoj kaj aliaj formoj de arto estas regule cenzuritaj se ili enhavas ajnan materialon konsideratan disputiga. Por ekzemple, filmo faranta preterpasan referencon al Libano murdita prezidento, aŭ peco da grafitio karikaturanta la Reĝo de Sauda Arabio.⁶³

"Blasfemo"

La libana Krimkodo enhavas tri artikolojn, kiuj efike krimigas "blasfemon". Artikolo 473 de la Libana krimkodo krimigas "blasfemi Dion" publike". Ĉi tiu delikto portas malliberecan punon, kiu povas etendiĝas de unu monato ĝis unu jaro. Artikolo 474 portas maksimuma puno de tri jaroj (kun minimumo de ses monatoj) pro malestimo de religio kaj "kalumniado de religiaj ritoj" aŭ publika insultado de religio aŭ religiaj ritoj. Artikolo 475 krimigas la "misprezenton de religiaj ritoj aŭ ceremonioj", krom la profanado de religiaj kaj sanktaj objektoj.

Krome, Artikolo 317 krimigas "skribaĵojn kaj paroladojn" celita provoki sektan aŭ rasan konflikton aŭ [al] kuraĝigi konflikton inter malsamaj religiaj sektoj." La la maksimuma mallibereca puno estas tri jaroj kaj povas inkluzivi bone. Laŭ Human Rights Watch Lebanon, ĉi tiuj provizaĵoj ofte estas aplikataj laŭ manieroj kiuj limigas liberan parolo kaj esprimo.⁶⁴

Elstarigitaj Kazoj

Tujkomediistoj en Libano, kiel ekzemple Nour Hajjar kaj Shaden Faqih, alfrontis grandegan premon, inkluzive de mortminacoj kaj procesoj, ĉar ili supozeble faris ŝercoj kiuj estis konsiderataj insultaj al religio.⁶⁵ Shaden Faqih, malkaŝe lesba virino, de tiam elektis forlasi Libanon kaj vivi eksterlande.⁶⁶ Fine de 2025, komikisto Mario Moubarak alfrontis bombardon da insultoj en sociaj retoj post kiam ŝerco pri Jesuo el lia prezento cirkulis interrete. Li ankaŭ ricevis multajn mortminacojn post sia telefonnumero estis dividita interrete. Moubarak estis publike kondamnita de la Libana Katolika Amaskomunikila Centro kaj privata plendo estis prezentita laŭ Artikoloj 473 kaj 474 de la Krimkodo. Li poste estis detenita en Bejruto flughaveno kaj liberigita post kiam lia pasporto kaj telefono estis konfiskita.⁶⁷

Uzanto de Facebook, Said Abdallah, estis pridemandita de La Ciberkrima Buroo de Libano en 2021 kaj nelonge malliberigita post kiam plendoj estis faritaj pri liaj aŝiĝoj en sociaj retoj. Enketistoj supozeble blindigis lin, submetis lin al insultoj kaj timigado, kaj devigis lin malŝlosi sian telefonon kaj forigi aŝiĝojn. Li estis liberigita ok tagojn poste post kiam la prokuroro plusendis la kazon al la krima prokuroro. Ĝi sekvis pli fruan epizodon en 2020, kiam li pasigis 46 tagojn en aresto pro Facebook aŝiĝoj kritikantaj la Prezidanton kaj enhavo asertita kiel esti ofenda al kristanismo.⁶⁸

En julio 2019, la libana muzika festivalo Biblos estis devigita nuligi planitan prezentadon de la bando Mašrou' Leila "por malhelpi sangoverŝadon kaj konservi sekurecon kaj stabilecon" post kontraŭreago de kristanaj fundamentismaj grupoj. Raportoj varias pri la preciza kaŭzo de la malkontento. Kelkaj raportoj deklaras, ke la objetoj rilatis al du kantoj aparte, kiujn ili asertis esti "blasfemaj", dum aliaj indikas, ke ili rilatis al kvarjara afiŝo en Facebook pri polemika bildo, kiu transmetis la vizaĝon de la popdivo Madono sur bildon de la Virgulino Maria, kiu laŭ ili insultis kristanajn kredojn.⁶⁹

Atestaĵoj

"Mi estas agnostika ateisto kaj mi ja fiere deklaris min tia en Libano. Kiel atendite, mi estis ciberĉikanita pro tio, sed tio ne malhelpis min esprimi mian opinion pri religio kaj ĝia efiko sur la socio kaj precipe pri seksaj aferoj."

Mi plejparte pasigas tempon kun aliaj ateistoj nun, sed antaŭ tio mi perdis amikojn pro miaj opinioj. Mi emas teni miajn religiajn opiniojn por mi mem ĉe la laborejo, ĉar tio povus influi... mia rilato kun kolegoj kaj ĝi ne valoras ĝin."

— Xena

Referencoj

¹ "Libano", Britannica, alirita septembron 2025 <https://www.britannica.com/place/Lebanon#ref23385>;

"Libano Landoprofilo, BBC, alirita septembron 2025 <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14647308>

² Loĝantaro de Libano, Worldometer, alirita septembron 2025 <https://www.worldometers.info/monda-loĝantaro/libano-loĝantaro/>

³ "UNHCR Libano ekrigardo", UNHCR, alirita septembron 2025 <https://www.unhcr.org/lb/about-us/unhcr-lebanon-g-lance/#:~:text=Libano%20restas%20lando%20gastiganta,11%2C238%20rifuĝintoj%20de%20aliaj%20naciecoj>

⁴ "Kie ni laboras", UNWRA, alirita septembron 2025 <https://www.unwra.org/kie-ni-laboras/libano>

⁵ Nada Maucourrant Atallah, "Libana pundo perdas 13% de sia valoro en malpli ol semajno", The National News, 25-a de januaro 2023 <https://www.thenationalnews.com/mena/lebanon/2023/01/25/libana-funto-perdas-11-el-sia-valoru-en-malpli-ol-semajno/>

⁶ Mohamad Ali Cheaito, kaj Samar Al-Hajj, "Mallonga Raporto pri la Eksplozo en la Haveno de Bejruto", Mediteranea Revuo pri Urĝa Medicino kaj Akuta Prizorgo, 1(4) 2020 <https://scholarship.org/uc/item/6zn9z1j9>

⁷ "Libano", Oficejo de Unuiĝintaj Nacioj por la Kunordigo de Humanitara Helpo Aferoj (OCHA), alirita septembron 2025 <https://www.unocha.org/Libano>

^{8, 11, 12, 28} Ĉapitro "Libano", Raporto de 2023 pri Internacia Religia Libereco, (Usona Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/raportoj/raporto-de-2023-pri-internacia-religia-libereco/libano/>

⁹ "Robert Fisk: Libano estas kiel Rolls Royce kun kvadrataj radoj... ĝi havas multon laŭdindan sed ĝi ne funkcias tiel bone", The Independent, 24-a de marto 2013 <https://www.independent.co.uk/voices/comment/robert-fisk-lebanon-is-like-a-rolls-royce-with-square-wheels-it-has-a-lot-that-s-worthy-of-praise-but-it-doesn-t-run-so-well-8547463.html>

¹⁰ La Libana Konstitucio, Promulgita la 23-an de majo 1926 https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_libana_konstitucio_araba_versio.pdf [Araba] <https://lp.gov.lb/backoffice/uploads/files/Lebanese%20%20Konstitucio-%20En.pdf> [angla]

¹³ Kamal Salibi, Domo de Multaj Domegoj, (IB Tauris & Co. Ltd. 1988); Nasri Sayegh, Libano en 100 Jaroj, La Venko de Sektismo. 2018, .. Titolo tradukita de Mazen Abou Hamdan. Publikigita fare de Riad El-Rayyes Books. Bejruto.

¹⁴ La Interkonsento de Taif 1989 https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_taif_agreement_arabic_version_.pdf [Araba] https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_taif_interkonsento_angla_versio_.pdf [angla]

¹⁵ Ali Khalife, Nation Without Citizens, .. Titolo tradukita el la araba de Mazen Abou Hamdan (Dar Al Farabi Bejruto, 2009); Ihmad Salamey kaj Rhys Payne, "Parlamenta Konsociaciismo en Libano: Egala Civitaneco kontraŭ Citita Konfesiismo", The Journal of Legislative Studies, Vol. 14, No. 4 (2008), pp. 451-473 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13572330802442857>

^{16, 20} Carmen Geha, De Ribelo al Community-Driven Resistance: Bejruta Jaro de Infero (Istituto Af fari Internazionali, 2021) <https://www.cespi.it/sites/default/files/osservatori/allegati/iaip2130.pdf>

^{17, 18} Jad Ghosn "La Nerakonta Historio" .. Publikigita de Jad Ghosn YouTube Channel, 2022, alirita septembron 2025 <https://www.youtube.com/watch?v=RjS6b0467Xk&t=14s>

¹⁹ Ihmad Salamey kaj Rhys Payne, "Parlamenta Konsociaciismo en Libano: Egala Civitaneco kontraŭ Citita Konfesiismo", The Journal of Legislative Studies, Vol. 14, No. 4 (2008), pp. 451-473 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13572330802442857>

²¹ Melani Cammett, Kompata komunumismo: Bonfarto kaj sektismo en Libano, (Cornell University Press, 2014) <https://www.cornellpress.cornell.edu/book/9780801478932/kompatema-komunumismo/#libroTabs=1>

²² Daniel Corstange, "Klientismo en Konkurencaj kaj Nekonkurencaj Elektro", Comparative Political Studies, Vol. 5, Numero 1, (2018): 76-104 <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010414017695332>

23 "Libano: 5 jaroj sen justeco por viktimoj de havenaj eksplodoj, necesas ampleksa kaj senobstrukca enketo", Amnesty Internacia, 4-a de aŭgusto 2025 <https://www.amnesty.org/en/latest/novajoj/2025/08/libano-5-jaroj-sen-justeco-por-viktimoj-de-havenaj-eksplodoj-ampleksa-kaj-senobstrukca-enketo-necesas/>; Samar Abou Ttaif kaj Simona Mihai-Yiannaki, "Esplorante la efikon de "Retoj de politika patrono pri financa stabileco: la ekonomia krizo de Libano en 2019", Ekonomioj, Vol. 12, Numero 7, pp. 1-21 (2024) <https://doi.org/10.3390/economies12070183>; Ĉapitro "Libano", Libereco en la Mondo 2024, (Freedom House, 2024) <https://freedomhouse.org/country/libanon/freedom-world/2024>

24 Maha El Dahan, Tom Perry kaj Laila Bassam, "Mortiga pafado skuas Bejruton dum streĉiĝoj pri enketo pri eksplodo erupcias", Reuters, 14a de oktobro 2021 www.reuters.com/world/deadly-shooting-rocks-beirut-streĉiĝoj-pri-eksplodo-enketo-erupcio-2021-10-14/

25 La Monda Banka Grupo: Regiono de Mezoriento kaj Nord-Afriko, Libano: Antaŭenigante Malriĉcan Redukton kaj Kunhavan Prosperon (La Monda Banka Grupo, 2015), <https://documents1.worldbank.org/curated/eo/698161468179049613/pdf/97498-CAS-P151430-SecM2015-0202-IFC-SecM2015-0073-MIGA-SecM2015-0047-Box391476B-OU-99.pdf>

³⁰ Araba BBC, 26

Julio 2019, <https://www.bbc.com/arabic/trending-49169106> (Neoficiala traduko: "Ĉu islamanoj estas malpermesitaj esti dungitaj en la publika sektoro pro demografiaj zorgoj")

27 Timour Azhari kaj Maya Gebeily, "Libano vekigis en du horzonoj pro kverelo pri somera tempo" Reuters, 26-a de marto 2023 <https://www.reuters.com/world/middle-east/libanon-has-two-times-day-amid-daylight-savings-dispute-2023-03-26/>

29, 30, 31 Ali Khalife, A Nation Without Citizens .. Titolo tradukite el la araba fare de Mazen Abou Hamdan (Dar Al Farabi Bejruto, 2009)

32 Kamal Salibi, Domo de Multaj Domegoj, (IB Tauris & Co. Ltd. 1988)

33 Hady Zaccak, A History Lesson (Darson fel tabreekh / (. Libano: NewsTime Productions / Al Jazeera Documentary Channel, 2009, 51 minutoj. <https://www.hadyzaccak.com/ahistorylesson.html>

34 Ali Khalife, Nation Without Citizens . Titolo tradukita el la araba de Mazen Abou Hamdan (Dar Al Farabi Bejruto, 2009); Maya Mansour kaj Carlos Daoud, Libano: La Sendependeco kaj Senpartieco de la Juĝistaro, (Eŭro-Mediterranea Reto pri Homaj Rajtoj, 2009) <https://euromedrights.org/wp-content/uploads/2018/03/LEBANON-The-Independence-and-Impartiality-of-the-Judiciary-EN.pdf>

35 Maya Mansour kaj Carlos Daoud, Libano: La Sendependeco kaj Senpartieco de la Juĝistaro, (Eŭro-Mediterranea Reto pri Homaj Rajtoj, <https://euromedrights.org/wp-content/uploads/2018/03/LIBANO-La-Sendependeco-kaj-Senpartieco-de-la-Juĝistaro-EN.pdf>

36 Marie-Rose Zalzal, "Miksita geedzeco en la libana juro", Al-Raida Journal, Volumo 40 Numero 111-112 (2005).35-43 <https://alraidajournal.edu.lb/issues/2005/the-status-of-women-in-lebanese-legislation-aŭtuno-vintro-2005-20.php>

37 Dalal Mawad, "Lebanon civil marriage raises hope for change", Al Jazeera, 2 majo 2013 <https://www.aljazeera.com/features/2013/5/2/libano-civila-geedziĝo-levas-esperon-por-ŝanĝo>

38 Florence Massena, "Sekulara geedzeco de libana paro ekigis 'mortofatvojn'. Sed nun, Svedio volas deporti ilin.", The New Arab, 5-a de februaro 2020 <https://english.alaraby.co.uk/english/news/2020/2/5/svedio-deportas-libanan-paron-malgraŭ-morto-fatvoj-reen-hejmen-1>

39 "Mufti Qabbani Issues Fatwa against Civil Marriage", Naharnet, 28 januaro 2013 <https://www.naharnet.com/stories/en/70066>

40, 62 Marc Bou Fadel, Khaled Merheb, Mazen Abou Hamdan & Sami Abdallah, Diskriminacio Kontraŭ Ateistoj en Libano, (Freethought Lebanon, 2021) www.freethoughtlebanon.net/atheists-in-lebanon-legal-report/

41, 43 Sunniva Rose, "Libana protesto por rekono de civilaj geedziĝoj", La Nacia, 23-a de februaro 2019 <https://www.thenationalnews.com/world/mena/libana-protesto-por-rekono-de-civilaj-geedziĝoj-1.829311>

42 Michael Johnson, "Ĉiuj Honorindaj Viroj: La Sociaj Originoj de Milito en Libano" (Centro por Libanaj Studoj, Universitato de Oksfordo, IB Tauris Oksfordo kaj Londono, 2001)

44, 45 Human Rights Watch, Neegala kaj Neprotektita: Rajtoj de Virinoj laŭ Libanaj Leĝoj pri Persona Statuso, (Human Rights Watch, 2015) <https://www.hrw.org/report/2015/01/19/unequal-and-unprotected/women-rights-under-lebanese-personal-status-laws>

46 Dekreto N-ro 15 pri Libana Nacieco inkluzive de amendoj, laste ŝanĝita la 11-an de januaro 1960 <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1925/en/115994>

47 "Libano: Diskriminacia Nacieco-Leĝo", Human Rights Watch, 3a de oktobro 2018 <https://www.hrw.org/news/2018/10/03/libanon-diskriminatory-nationality-law>

48 Ministerio pri Justico, Libana Krimkodo de 1943 <https://www.justice.gov.lb/publika/alSutoj/%D9%82%D8%A7%D9%86%D9%88%D9%86%20%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%82%D9%88%D8%A8%D8%A7%D8%AA%20%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%A7%D9%84%D9%8A.pdf> [araba]

49 Graeme Reid, "Libano Alproksimiĝas al Malkriminaligo de Samseksuma Konduto", Human Rights Watch, 2-a de februaro 2017 <https://www.hrw.org/news/2017/02/02/libanon-edges-closer-decriminalizing-sam-sex-conduct#:~:text=In%20his%20ruling%2C%20judge%20Maalouf, finita%2C%20tie%20estas%20neniu%20krimo>

50 "Grava kortuma venko en Libano: konsenta samseksa intimeco ne krimo", Human Dignity Trust, 20 julio 2018 <https://www.humandignitytrust.org/novajoj/grava-kortuma-venko-en-libano-konsenta-samseksa-intimeco-ne-krimo/>

51 "GLAT-Rajtoj en Libano", Equaldex, alirita septembron 2025 <https://www.equaldex.com/region/libanon>

52 "Libano: Sekurecaj taĉmentoj provas fermi GLAT-konferencon", Human Rights Watch, 16a de aprilo 2018 <https://www.hrw.org/news/2018/10/04/libanaj-sekurecaj-fortoj-provas-fermi-GLAT-konferencon>

53 "Libano: Enirmalpermeso sekvas Konferencon pri Sekso kaj Sekseco", Human Rights Watch, 27-a de aŭgusto 2019 <https://www.hrw.org/news/2019/08/27/malpermeso-de-eniro-en-libano-sekvas-konferencon-pri-sekso-sekseco>

54 Charlene Gubash, "Por la geja komunumo de Bejruto, kemia eksplodo frakasis sekuran spacon", NBC News, 5-a de septembro 2020 <https://www.nbcnews.com/feature/nbc-out/beirut-s-gey-community-chemical-blast-shattered-safe-space-n1239076>

55 Bassem Mroue kaj Kareem Chehayeb, "Ĉielarkoj, transvestitaj spektakloj, filmoj: la gvidantoj de Libano persekutas perceptitajn simbolojn de la GLAT+ komunumo", Associated Press, 1-a de septembro 2023 <https://apnews.com/artikolo/libano-gltb-bejruto-homaj-rajtoj-38399886d44895c85eb70bbfd8e711ac>

56 Mohamad El Kari, "La leviĝo de Soldatoj de Dio: Ĉu Bejruto revenas al la "tempo de la milicoj?", Internacia Centro por la Studado de Radikaliĝo, 2-a de julio 2024 <https://icrs.info/2024/07/02/the-rise-of-soldiers-of-god-is-bejruto-reen-al-la-tempo-de-la-milicoj/>

57 Caroline Hayek, "Kiu estas la 'Soldatoj de Dio' de Achrafieh?", L'Orient Today, 1-a de julio 2022 <https://today.lorientlejour.com/article/1304447/who-are-ashrafiehs-soldiers-of-god.html>;

"Libano: Atako kontraŭ GLAT-trinkejo estas alia malbonaŭgura signo de plimalboniĝanta rajtoj-situacio", Amnestio Internacia, 24-a de aŭgusto 2023 [https://www.amnesty.org/ea/latest/news/2023/08/libano-atako-kontrau-glat-trinkejo-alia-malbonaŭgura-signo-de-plimalboniĝanta-situacio-de-rajtoj/](https://www.amnesty.org/ea/latest/news/2023/08/libano-atako-kontrau-glat-trinkejo-alia-malbonaugura-signo-de-plimalboniganta-situacio-de-rajtoj/) ;

Erzsébet Fanni Tóth, Kamila Midor & Enikő Darabos, "Psikoterapio akcelas estontan riskeksploradon: la rolo de radikalaj virecoj en socia polusiĝo el traŭmato-informita perspektivo", European Journal of Futures, (2025) Vol. 13. 3. <https://eujournalfuturesresearch.springeropen.com/artikoloj/10.1186/s40309-025-00247-7>

58, 59 Sami Abdallah, Patrick Abi Salloum, Michel Semaan, Mazen Abou Hamdan & Mohammed Jaber, Enketo: Diskriminacio Kontraŭ Ateistoj en Libano, (Freethought Lebanon, 2021) <https://www.freethoughtlebanon.net/ateistoj-en-libano-enketo/>

60 Ĉapitro "Libano", Libereco en la Mondo 2025, (Freedom House, 2025) <https://freedomhouse.org/country/libanon/freedom-world/2025>;
"Libano", Raportistoj Sen Landlimoj, alirita la 11an de decembro 2025 <https://rsf.org/en/country/libanon>

61, 64 "Ekzistas Prezo Pagenda: La Krimigo de Paca Parolado en Libano", Human Rights Watch, 15a de novembro 2019 <https://www.hrw.org/raporto/2019/11/15/tia-prezo-pagata/krimigo-paca-parolado-Libano>

63 "Libano: Nova Koalicio por Defendi Liberan Parolon", Human Rights Watch, 13 julio 2020 <https://www.hrw.org/news/2020/07/13/libanon-new-coalition-defend-free-speech>

65 "Libano: Komikulo arestita pro kritikaj ŝercoj", Amnestio Internacia, 31-a de aŭgusto 2023 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/08/libano-komikulo-arestita-pro-kritikaj-sercoj/>

66 "Komikistino Shaden Fakhri forlasas Libanon post polemiko pri unu el ŝiaj spektakloj", L'Orient Today, 18 julio 2024 <https://today.lorientlejour.com/artikolo/1420712/komikisto-shaden-fakhri-folioj-libano-post-religia-konflikto-pri-unu-el-siaj-skizoj.html>

67 "Komikisto Mario Moubarak detenita de GS ĉe la flughaveno", L'Orient Today, 5-a de decembro 2025 <https://today.lorientlejour.com/article/1487462/komikisto-mario-moubarak-arestita-de-gs-ĉe-la-flughaveno.html>

68 Sami Abdallah, Mazen Abou Hamden et al. Ateistoj en Libano: Homo Raporto pri Rajtaj Malobservoj, (Libera Penso Libano, 2021) https://www.freethoughtlebanon.net/wp-content/uploads/2021/04/ateistoj_en_libano_plena_raporto.pdf

69 "Libano nuligas koncerton de samseksema muzikgrupo Mashrou' Leila post religiaj minacoj", The New Arab, 30 julio 2019 <https://www.newarab.com/novajoj/libano-nuligas-koncerton-de-mashrou-leila-malhelpi-sangoverŝadon>

Malajzio

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana Socio/Komunika	Esprimo
-----------------------	-------------------------------	---------

Malajzio estas federacia, multteritoria konstitucia monarkio, dividita trans du teramasojn apartigitajn de la Sudĉina Maro: Duoninsula Malajzio kaj Orienta Malajzio.

La lando akiris kompletan sendependecon de brita regado en 1963 kaj nun estas konsiderata unu el la plej viglaj ekonomioj de Sudorienta Azio. Ĝi estas mult-etna federacio de 13 ŝtatoj kaj tri federaciaj teritorioj.¹

La censo de Malajzio de 2020 montras, ke Islamo estas la domina religio, kun 63.5% de la loĝantaro identiĝanta kiel islamano. La plej grandaj minoritataj religioj estas Budhismo (18.7%), Kristanismo (9.1%), kaj Hinduismo (6.1%). Pli malgranda procento raportis nenium religian alligitecon (1.8%) aŭ estis de aliaj kredoj (0.9%).

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
<p>La nereligioj estas malpermesitaj de iuj registaraj oficoj (inkluzive de postenoj rezervitaj por apartaj religioj aŭ sektoj)</p> <p>Ŝtata leĝaro estas parte derivita de religia juro aŭ de religiaj aŭtoritatoj</p>	<p>Religia aŭ ideologia instruado estas deviga en ĉiuj aŭ plej multaj ŝtatfinancitaj lernejoj sen sekulara aŭ humanisma alternativo.</p>	<p>Registaraj gravuloj aŭ ŝtataj agentejoj malkaŝe marĝenigas, ĉikanas aŭ incitas malamon aŭ perforton kontraŭ la nereligiaj</p> <p>La nereligioj estas socie persekutataj aŭ ekzistas malpermesaj sociaj tabuoj kontraŭ ateismo, humanismo aŭ sekularismo</p> <p>Sistema religia privilegio rezultigas signifan socian diskriminacion</p> <p>Registaraj aŭtoritatoj antaŭenigas socie konservativan, religie aŭ ideologie inspiritan tagordon, sen konsidero al la rajtoj de tiuj kun progresema vidpunktoj</p> <p>Religia kontrolo super familia juro aŭ leĝaro pri moralaj aferoj</p> <p>Malfaciligas registri aŭ funkciigi eksplicite humanisman, ateisman, sekularisman aŭ alian nereligian NRO-n aŭ alian homaj-rajtoj-organizon</p>	<p>"Apostazio" aŭ konvertiĝo de specifa religio estas malpermesita kaj puninda per morto</p> <p>Estas kontraŭleĝe rekomendi sekularismon aŭ apartigon inter eklezio kaj ŝtato, aŭ tia lobiado estas subpremita.</p> <p>Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco aŭ homaj rajtoj estas grave limigita</p> <p>"Blasfemo" estas malpermesita aŭ kritiko de religio (inkluzive de faktaj "blasfemaj" leĝoj) estas limigita kaj puninda per mallibereca puno</p>

<p>Ekzistas sistema religia privilegio</p> <p>Preferata traktado estas donita al religio aŭ religio ĝenerale</p> <p>Ekzistas establita eklezio aŭ ŝtata religio</p> <p>Laŭleĝa aŭ konstitucia provizaĵoj ekskludas nereligiajn vidpunktojn de religia libereco aŭ kredo</p> <p>Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminacia imposto esceptoj</p>	<p>Ekzistas ŝtata financado de almenaŭ kelkaj religiaj lernejoj</p> <p>Religiaj lernejoj havas povon diskriminacii en akceptoj aŭ dungado</p> <p>Kelkaj zorgoj pri la rajto de infanoj al specife religia aŭ kreda libereco</p>	<p>Estas signifa socia marĝenigo de la nereligia aŭ stigmato asociita kun esprimado de ateismo, humanismo aŭ sekularismo</p> <p>Kelkaj religiaj tribunaloj decidas pri civilaj aŭ familiaj kazoj aferojn laŭ truda aŭ diskriminacia bazo</p> <p>Diskriminacia elstareco estas donita al religiaj korpoj, tradicioj aŭ gvidantoj</p> <p>Religiaj grupoj kontrolas iujn publikajn aŭ sociajn servoj</p>	
<p>Oficiala simbola respekto al religio</p> <p>Nenormala diskriminacio fare de lokaj aŭ provincaj aŭtoritatoj, aŭ transmaraj teritorioj</p>			<p>Zorgoj, ke laikaj aŭ religiaj aŭtoritatoj interrompas specife religiajn liberojn</p>

Konstitucio kaj registaro

Malajzio estas federacia konstitucia monarkio kun ceremonia ŝtatestro, kiu tenas la titolon Yang di-Pertuan Agong ("plej grava reganto") kaj kiu estas elektita por kvinjara oficperiodo el inter naŭ heredaj ŝtatestroj.

La monarko nomumas ĉefministron el inter la membroj de la Ĉambro de Repraŭntantoj, kutime la gvidanton de la partio gajnanta la plej multajn sidlokojn en ĝenerala elekto.³

Malajzio estas nuntempe regata de koalicia registaro konsistanta el Pakatan Harapan (PH), Barisan Nasional (BN), Gabungan Parti Sarawak (GPS), Gabungan Rakyat Sabah (GRS), kaj pluraj pli malgrandaj partioj. Post la ĝenerala elekto de Malajzio en 2022 kaj la kreskanta influo de la islamisto Malajzia Islama Partio (PAS), okazis pliigita efektiveco de ŝario-bazitaj leĝoj kaj edukaj politikoj. PAS premis la nunan registaron por adopti pli striktajn, religiajn politikojn, kaj la partio emas rigardi ne-islamajn kiel minacon al la domina rolo de Sunaismo en la socio.⁴

En 2023, la Prezidanto de PAS diris al raportistoj, ke la Ĉin-Malajzia plimulto de la Demokrata Agada Partio (DAP) celas diluigi la malaj-islamanojn rason per antaŭenigado de sekularisma tagordo. Li asertis, ke ĝia influo ruinigus la pacon kaj stabilecon de la lando, aldonante, ke la bonfarto de ne-islamanoj estus minacata se ili "transpaŝus la limon".⁵ Tamen, dum PAS prepariĝas por la sekva Ĝenerala...

Elektito, planita por frua 2028, ĝi celas moligi sian bildon.

La partio reduktis la videblecon de religiaj aferoj akceluloj kaj ĉampionado de moderaj profesiuloj kiuj asertas, ke ili povas konduki Malajzion al ekonomia prospero kaj plibonigi la vivokvaliton de malajzianoj.

La Konstitucio de Malajzio⁶ unue estis establita en 1957 kaj estis ŝanĝita multajn fojojn, plej laste en 2025. Artikolo 3 de la Konstitucio deklaras, ke Islamo estas la religio de la lando sed ke aliaj religioj povas ankaŭ esti praktikata en paco kaj harmonio.

La Ŝtataj kaj Federaciaj Teritorioj havas la povon limigi la tipon de Islamo, kiu povas esti praktikata en la lando, kiel skizite en Artikolo 11.4:

"Ŝtata juro kaj rilate al la Federaciaj Teritorioj de Kuala-Lumpuro, Labuan kaj Putrajaya, federacia leĝo majo kontroli aŭ limigi la disvastigon de iu ajn religia doktrino aŭ kredo inter personoj konfesantaj la religio de Islamo."

La Konstitucio ankaŭ difinas ĉiujn etnajn malajojn kiel islamanojn. en Artikolo 160, signifante ke, laŭleĝe, etnaj malajoj ne estas liberaj elekti sian propran religion.

Konstitucia ŝanĝo en 1988 limigis la rolon de civilaj tribunaloj en aferoj traktataj kiel falantaj ene de Ŝario jurisdikcio. Rezulte, en disputoj implikantaj ambaŭ jurajn sistemojn, ŝariaj tribunaloj povas decidi pri aferoj, kiujn ili rigardas kiel ene de ilia aŭtoritato – inkluzive de disputoj en kiuj estas implikitaj ne-islamanoj.⁷

Ne-islamanoj estas laŭleĝe malpermesitaj provi konverti islamanojn, kaj devigo kaj punoj varias laŭ ŝtato. Punoj varias de malliberigo ĝis korpa puno. Kontraste, islama konvertigo ne estas submetita al la samaj limigoj.⁸

La konstitucio de Malajzio asignas al la reĝo la rolon de plej alta islama aŭtoritato en la Federaciaj Teritorioj kaj en kvar el la 13 ŝtatoj de la lando, kiuj ne havas heredajn regantojn (sultanojn). En la ceteraj naŭ ŝtatoj, la sultanoj servas kiel la "Estroj de Islamo", kaj la reĝo estas elektita por kvinjara oficperiodo el inter la sultanoj.

Islama administrado estas ĉefe pritraktata je ŝtata nivelo per religiaj departementoj, konsilioj kaj muftioj, kun la Ĉefo de Islamo ekzercanta aŭtoritaton super islamaj institucioj, inkluzive de ŝariaj tribunaloj.⁹

Registrado de religiaj grupoj

Religiaj grupoj ĝenerale ne devas registriĝi ĉe la registaro, sed registriĝo estas tipe necesa por akiri formalan juran statuson (ekzemple, kiel neprofitcela aŭ bonfara organizaĵo). Multaj grupoj elektas formaligi sian juran statuson pro praktikaj kialoj - kiel ekzemple malfermi bankkontojn - kaj por impostrilataj avantaĝoj.

Formala statuso estas tipe farata ĉe la Registristo de Socioj kaj iuj religiaj grupoj, inkluzive de ne-sunaaj islamaj grupoj, raportis malfacilaĵojn en akirado de registra aprobo. Agnoskitaj organizoj povas aliri impostajn sendevigojn aŭ avantaĝojn kaj islamanoj povas peti rabaton por zakat (islama dekonaĵo).¹⁰

Ŝtata senpuneco

La Komisiono pri Homaj Rajtoj de Malajzio (SUHAKAM) estis centra en publika debato pri respondeco en kazoj de devigitaj malaperoj, inkluzive de tiuj de la aktivulo Amri Che Mat kaj pastro Raymond Koh. En oktobro 2024, registara raporto asertis, ke la malaperoj ne estis rajtigitaj de la ŝtato kaj atribuis respondecon al "friponaj" oficiroj. Familianoj kaj civilaj sociaj aktoroj daŭre premis por travideblaj enketoj kaj respondeco.¹¹

Edukado kaj infanrajtoj

La publiklerneja instruplano de Malajzio inkluzivas devigan religian edukadon - aŭ kiel islaman edukadon (por islamaj studentoj) aŭ kiel moralajn kaj etikajn studojn (por ne-islamaj studentoj). Religia edukado por ne-islamanoj estas pli ofte farata ekster la publiklerneja instruplano per privata lernado aŭ komunum-bazita edukado.¹²

Privataj islamaj lernejoj, kiel ekzemple Sekolah Agama Rakyat kaj tahfiz-lernejoj, povas ricevi selektemajn registarajn subvenciojn - tipe kondiĉajn al registrado, registara superrigardo kaj plenumo de aprobitaj instruplanoj.

En oktobro 2019, raportoj pri kristana preĝo legita ĉe studenta premioceremonio altiris fortajn objetojn de pluraj islamaj grupoj kaj instigis polican enketon. La enketo implikis demandadon kaj polican prenadon de deklaroj de la dungitaro de la lernejo. La okazaĵo kontrastas kun la ofta uzo de islamaj preĝoj en malajziaj lernejoj, precipe en formalaj kuntekstoj kiel ekzemple kunvenoj.¹³

Islamaj Studoj en Publikaj Lernejoj

Por diplomigi de mezlernejo, islamaj studentoj devas entrepreni devigajn islamajn fakojn.

En aŭgusto 2018, okazis publika protestego post kiam oni eksciis, ke iuj edukaj materialoj uzataj en publikaj lernejoj por akiri la Sijil Pelajaran Malaysia (Malajzia Atestilo pri Edukado) - ekvalenta al O' Levels aŭ GED - inkluzivis perfortajn temojn. Ŝajnas, ke likita ŝtatnivela ekzamenpapero pri islamaj studoj inkluzivis demandon pri la permesitaj manieroj "bati malobeeman edzinon".¹⁴ Baldaŭ poste, alia bildo el lernolibro pri islamaj studoj estis likita. La lernolibro legis, ke morto estas akceptebla puno por murdat-oj (eks-islamanoj).¹⁵

Tahfiz-lernejoj

Malajzio havas proksimume 1 200 tahfiz- instituciojn. Temas pri religiaj lernejoj, kiuj tipe prioritigas la parkerigadon de la Korano kaj ne devas sekvi la norman nacian instruplanon. En la lastaj jaroj, la registaro fokusigis al plibonigo de la kontrolado kaj normigo de reguligo tra la sektoro.¹⁶

En aprilo 2017, 11-jaraĝa lernanto mortis post suferado de misuzo en tahfiz-lernejo en la ŝtato Johor. La knabo, kune kun aliaj lernantoj, estis vipita sur la kruroj per akvoĥoso fare de helpgardisto.¹⁷

En 2024, la konglomeraĵo Global Ikhwan Services and Business Holdings (GISBH), ligita al malpermesita religia sekto, vidis aŭtoritatojn savi centojn da infanoj el ĝiaj socialaj hejmoj, kie ili supozeble estis sekse misuzitaj kaj neglektitaj. Infanoj laŭdire estis eksponitaj al religia ekstremismo kaj filmetoj enhavantaj batalemajn temojn. La kazo malkaŝis signifajn malfortojn en infanprotekto kaj kontrolado de religiaj institucioj.¹⁸

Tiaj kazoj, same kiel la problemoj de lernejoj konstruaĵoj trovitaj nesekuraj,¹⁹ antaŭe devigis la registaron deklari, ke ĉiuj tahfiz- lernejoj devas esti reguligitaj aŭ fermitaj. Tamen, neregistritaj institucioj daŭre ekzistas tra Malajzio.²⁰

Infangeedziĝo

La problemoj de infangeedziĝo restas problemoj en Malajzio, plejparte pro la manko de norma laŭleĝa minimuma aĝo por geedziĝo. Kun gepatra konsento, ŝariaj tribunaloj rajtas doni permeson al knabinoj edziniĝi sub la laŭleĝa aĝo de 16 jaroj kaj al knaboj sub la laŭleĝa aĝo de 18 jaroj.²¹

En junio 2018, la geedziĝo de 41-jaraĝa malajzia viro kun 11-jaraĝa infano estis publikigita en sociaj retoj fare de lia dua edzino. La vicĉefministro kaj ministro pri virinoj kaj familia disvolviĝo, Datuk Seri Dr. Wan Azizah Wan Ismail, deklaris, ke la 11-jaraĝa knabino "konsentis" pri la geedziĝo.²²

Post registara enketo, la viro estis monpunita je sume 1 800 MYR (434 USD) fare de la Gua Musang Syariah tribunalo pro solenigo de la geedzeco kaj pro poligamio sen akiro de la permeso de la tribunalo. Ĉiu akuzo konsistis el monpuno de 900 MYR (217 USD). La viro, tamen, restas edziĝinta al la infano.²³

Tiutempe, la vicĉefministro asertis, ke la Federacia Registaro ne havis la povon nuligi infangeedziĝon, ĉar ĝi falis sub islamajn ŝariajn leĝojn.²⁴ Post publika protestego, la federacia registaro decidis preni mezurojn por pliiĝi la minimuman aĝon de geedziĝo al 18 jaroj por kaj islamanoj kaj ne-islamanoj. Tamen, la Muftio de Sabah, Datuk Bungsu Aziz Jaafar, parolis kontraŭ ĝi, kaj sugestis malaltigi la minimuman aĝon de geedziĝo al 14 jaroj kaj sugesti, ke infanoj estas "nun pli maturaj", ekbruligante publikan koleron.²⁵

Unupartia konvertiĝo de infanoj al Islamo

Laŭ federacia juro estas kontraŭleĝe por unu gepatro konverti la religion de infano sen la konsento de la alia gepatro. Tamen, laŭ iuj ŝtataj leĝoj ĝi estas laŭleĝa. Plej multaj tribunaloj decidas kontraŭ la praktiko en la plimulto de kazoj, tamen ekzistas esceptoj.

En 2018, la Federacia Kortumo de Malajzio decidis, ke konverti la tri infanojn de la hindua patrino, Indira Gandhi, al Islamo sen ŝia konsento estis kontraŭleĝa. La decido deklaris, ke ambaŭ gepatroj devas konsenti pri la religia konvertiĝo de siaj infanoj.²⁶ En marto 2023, peticio estis prezentita al la Alta Kortumo de Kuala-Lumpuro fare de Indira Gandhi kaj 13 aliaj, celante nuligi ĉiujn ŝtatajn leĝojn, kiuj permesis la unupartian religian konvertiĝon de infano. La akuzantoj argumentis, ke la leĝoj estas kontraŭkonstituciaj kaj kontraŭdiras la decidon de la Federacia Kortumo de 2018. Sep ŝtatoj kaj tri Federaciaj Teritorioj estis identigitaj en la peticio kiel permesantaj unupartian religian konvertiĝon de infanoj sen la konsento de la alia gepatro.²⁷

En oktobro 2023, la Alta Kortumo donis permeson al la Islamaj Religiaj Konsilioj de la Federacia Teritorio (MAIWP) kaj Johor (MAIJ) interveni en la kazo. La kortumo tamen malakceptis similan peton de Badan Peguam Syarie Wilayah Persekutuan (BPSWP), laŭleĝa advokata korpo por ŝariaj advokatoj en la Federaciaj Teritorioj de Malajzio. Unu el la originalaj akuzitoj, la ŝtato Pahang, estis forigita de la proceso post kiam ĝi ŝanĝis siajn ŝtatajn leĝojn por postuli la konsenton de ambaŭ gepatroj, movo vidata kiel pozitiva evoluo de la akuzantoj.²⁸ En oktobro 2025, la kortumo malakceptis la provojn de la MAIWP malhelpi la proceson kaj la kazo estas planita por esti aŭdita en februaro 2026.²⁹

La jura pejzaĝo plue formiĝis pro la kazo de Loh Siew Hong, budhisma-hindua patrino de tri infanoj, kies edzo konvertis sin kaj siajn infanojn al Islamo sen ŝia konsento. En januaro 2024, la Apelacia Kortumo decidis favore al ŝi. Sekvis decido de la Federacia Kortumo en majo 2024 kaj fina revizio en aprilo 2025, kiu decide kontraŭis la unupartian konvertiĝon.³⁰ La kazo plifortigis la precedencon starigitan en la kortuma decido de Indira Gandhi en 2018. Oni atendas, ke ĉi tiuj decidoj signife plifortigos la argumentojn de la 14 akuzantoj en ilia daŭranta defio ĉe la Alta Kortumo.³¹

Familio, komunumo kaj socio

Ŝaria juro

Islamanoj submetiĝas al la ŝaria juro, kies interpreto povas varii laŭ la ŝtato. Tio signifas, ke islamanoj kaj ne-islamanoj estas traktataj malsame en "moralaj" kaj familijuraj kazoj. Ne-islamanoj ankaŭ povas esti rekte trafataj de ŝariaj tribunaloj en certaj cirkonstancoj - ekzemple kiam unu geedzo en ne-islama geedzeco konvertiĝis al Islamo.³² La rilato inter ŝario kaj civila juro restas problema en la jura sistemo de Malajzio.

En 2023, la parlamento de Malajzio aprobis ampleksajn jurajn reformojn por forigi la devigan mortopunon je la federacia nivelo, kvankam tio ne nepre validas por ŝtataj ŝariaj leĝoj.³³ En februaro 2024, la Federacia Kortumo de Malajzio nuligis 16 ŝariajn leĝojn de la ŝtato Kelantan, deklarante ilin kontraŭkonstituciaj.³⁴

La federacia strukturo de Malajzio limigas ŝtatajn povojn rilate al gravaj krimaj punoj, kaj ŝtataj ŝariaj tribunaloj estas limigitaj rilate al la severeco de la punoj, kiujn ili povas trudi. La limigo estas rezulto de la Ŝariaj Tribunaloj (Kriminala Jurisdikcio) Leĝo de 1965 (Leĝo 355).³⁵ Ĉi tiu federacia leĝo difinas la maksimumajn punojn, kiujn ŝariaj tribunaloj rajtas trudi, kaj ili nuntempe estas limigitaj al:

- Mallibereca puno ĝis tri jaroj;
- Monpuno ĝis 5 000 MYR; kaj
- Maksimume ses bastonbatoj.

Ĉiu puno preskribita de ŝtata ŝaria leĝigo, kiu superas ĉi tiujn limojn, inkluzive de la mortopuno, estas ultra vires (preter sia jura povo) kaj tial neaplikebla.

La ŝtato Terengganu poste revizias siajn proprajn ŝariajn leĝojn³⁶ dum la ŝtato Kelantan planas revizii kaj reenkonduki nuligitajn provizaĵojn.³⁷

Devigita religia identeco

Islamanoj estas malpermesitaj posedi aŭ cirkuli publikaĵojn kaj aliajn materialojn, kiujn aŭtoritatoj konsideras malkongruaj kun sunaaj instruoj de la ŝafista skolo de Islamo. Tiuj, kiuj faras tion, povas esti kondamnitaj pro "devia" religia agado kaj alfronti ŝtatnivelaĵajn ŝariajn punojn.

La punoj varias laŭ la ŝtato, kaj povas

inkluzivas malliberigon (ĝis tri jaroj), vipadon, kaj monpunon de 5 000 MYR (1 100 USD).³⁸

En Malajzio, individuoj devas porti nacian identigilon nomatan MyKad. La religio de la persono estas registrita elektronike kaj, por islamanoj, ilia religio estas montrata sur la antaŭa flanko de la karto. La aŭtoritatoj uzas MyKad por determini kiam ŝaria jurisdikcio validas.³⁹

Geedziĝoj inter islamanoj kaj ne-islamanoj ne estas oficiale agnoskitaj kaj infanoj naskitaj el tiaj kuniĝoj estas konsiderataj nelegitimaj. Por edziĝi al islamano, ne-islamano devas konvertiĝi al Islamo por ke la ŝaria kortumo oficiale agnosku la geedziĝon.⁴⁰

Laŭ malajziaj homaj-rajtoj-organizoj, la oficiala rakonto pri nacia unueco kondukis al la subpremado de religia kaj etna diverseco en la lando. Oni asertas, ke la indiĝena loĝantaro de Malajzio perdas sian kulturen identecon kaj rajton praktiki sian propran religion kaj kutimojn.⁴¹

En 2023, la sultano de la ŝtato Selangor deklaris, ke nenio malhelpas islamanojn viziti ne-islamajn preĝejojn pro sociaj kialoj, kondiĉe ke ili ne partoprenas ritojn. Li ankaŭ anoncis, ke estas kontraŭleĝe por islamanoj lerni pri aliaj religioj, por malhelpi konvertiĝon.⁴²

"Apostazio"

Ne-islamanoj ne estas laŭleĝe limigitaj ŝanĝi religian alligitecon kaj povas peti rekonon kiel nereligiaj ŝanĝante sian statuson al "tidak ada agama" (neniu religio) ĉe la Nacia Registra Departemento (NRD). Islamanoj, kiuj serĉas laŭleĝan rekonon por forlasi Islamon, tamen devas akiri aprobon por ŝaria kortuma procezo, kaj tiaj aproboj malofte estas donitaj en praktiko.

Ĉar islama juro estas administrata je ŝtata nivelo, "apostazio"-rilataj deliktoj kaj punoj malsamas tra Malajzio.

Kelkaj ŝtatoj antaŭvidas monpunojn aŭ malliberigon (inkluzive de Perak, Melaka, Sabah, kaj Pahang), Pahang ankaŭ permesas vipadon (ĝis ses battoj), kaj Kelantan kaj Terengganu listigas maksimuman punon de morto - kvankam tiu puno neniam estis trudita.⁴³

En 2000, Lina Joy, naskita kiel Azlina Jailani, klopodis por ke ŝia konvertiĝo de Islamo al Kristanismo estu laŭleĝe agnoskita. Ŝia kazo estis malakceptita kaj fariĝis grava polemiko. Ŝi apelaciis al la Federacia Kortumo, kiu en 2007 konfirmis la decidon, ke ŝi devas akiri aprobon de la ŝaria kortumo por rezigni pri Islamo, efike rifuzante ŝian peton. La kazo ekfunkciigis nacian debaton pri religia libereco kaj la jurisdikcio de la ŝario kontraŭ civilaj kortumoj. La konvertiĝo de Lina Joy ne estis agnoskita kaj ŝi laŭdire forlasis Malajzian pro sekurecaj zorgoj.⁴⁴

En 2023, membroj de la komunumo Bateq Mayah Orang Asli en Pahang prezentis juran defion celante renversi sian registritan statuson kiel islamanoj. Ili argumentis, ke ili estis devigitaj konvertiĝi al Islamo kaj petis la tribunalon decidi, ke ili rajtas praktiki siajn proprajn indiĝenajn spiritajn kaj kulturajn tradiciojn. Ili asertis, ke ili spertis timigadon kaj avertojn kaj ke, se ili rifuzus konvertiĝi, tio povus esti rezultiginta la perdon de iliaj posedaĵoj kaj vivrimedoj.⁴⁵

En 2025, 47-jaraĝa malajzia viro provis reveni al kristanismo post konvertiĝo al Islamo 14 jarojn antaŭe. Lia kazo estis malakceptita kaj la tribunalo deklaris, ke li povus denove kandidatiĝi antaŭ la ŝaria tribunalo, efike metante lin en riskon de krima procesigo. La kazoj emfazas la sistemajn defiojn, kiujn alfrontas tiuj, kiuj serĉas konvertiĝi de Islamo.⁴⁶

Registara minaco "ĉasi" ateistojn

En aŭgusto 2017, membroj de ateista renkontiĝa grupo aligita al la Facebook-paĝo de Atheist Republic pozis por foto ĉe socia evento en Kuala-Lumpuro. La ĉeestantoj ridetis kaj faris "paco-" signojn al la fotilo. La foto estis vaste cirkulita interrete, kaŭzante mortminacojn kaj registar-gvidatan sorĉistinĉasadon kontraŭ membroj de la grupo.

Laŭdire la registaro planis lanĉi "detalan enketon" pri ĉu iuj islamanoj aliĝis al la grupo. Vicministro en la departemento de la ĉefministro, D-ro Asyraf Wajdi Dusuki, petis, ke la Malajzia Komisiono pri Komunikado kaj Multimedia (SKMM) intervenu, ĉar la grupo implikis "la kredon de islamanoj en la lando". Li diris al raportistoj, ke "se estos pruvite, ke ekzistas islamanoj implikitaj en ateismaj agadoj, kiuj povus influi ilian kredon, la ŝtataj islamaj religiaj departementoj, aŭ Jawi, povus agi. Mi petis, ke Jawi esploru ĉi tiun gravan akuzon."⁴⁷

Ministro en la departemento de la ĉefministro, Datuk Seri Shahidan Kassim, diris, ke la publiko devus helpi la aŭtoritatojn trovi grupojn, kiel la Kuala-Lumpura filio de Atheist Republic, por ke oni povu agi.⁴⁸

"La (Federacia Konstitucio) ne mencias ateistojn."

Ĝi kontraŭas la Konstitucion kaj homajn rajtojn... Mi sugestas, ke ni ĉasu ilin vehemente kaj ni petu helpon por identigi ĉi tiujn grupojn."

- Datuk Seri Shahidan Kassim

La Ĝenerala Inspektoro de Polico, Khalid Abu Bakar, ankaŭ avertis islamanojn aŭ malajojn kontraŭ partoprenado en tiaj eventoj.

Li deklaris, ke ne estas ilia "rajto ĉeesti" ateismajn eventojn, ĉar ili kontraŭas la malajzian konstitucion.

La Ĝenerala Inspektoro daŭrigis dirante, ke "la polico ekzamenos la ekzistantajn leĝojn por ebligi taŭgajn agojn se la ateista grupo kaŭzus maltrankvilon al islamanoj."⁴⁹

Asertu, ke ateismo estas "kontraŭkonstitucia"

Post la vortaj atakoj kontraŭ la kunveno de Ateisma Respubliko, la libereco teni aŭ esprimi ateismajn vidpunktojn estis celita de registaraj ministroj. Oni asertis, ke ateismo estas "kontraŭkonstitucia" kaj puninda laŭ la ŝario kaj ribelemaj leĝoj. Tamen, tio estas pure politika interpreto, ĉar laŭleĝe ne ekzistas paragrafo malpermesanta ateismon en la Konstitucio.⁵⁰

GLAT+ rajtoj

En Malajzio, seksa kontakto inter du samseksamaj homoj estas kontraŭleĝa. GLAT-rajtoj estas plejparte neagnoskitaj en la lando kaj ekzistas ampleksa diskriminacio kontraŭ GLAT-uloj, inkluzive de ŝtata financado de tiel nomataj "konvertaj terapioj".⁵¹

Sekcioj 377A kaj B de la Krimkodo,⁵² brita kolonia leĝo, krimigas konsentan "karnan konon kontraŭ la ordo de naturo", kiu estas puninda per ĝis 20 jaroj da malliberejo kaj deviga vipado. Sekcio 377D krimigas ofendojn al dececo. Ŝaria leĝo kaj je ŝtata kaj federacia nivelo krimigas kaj samseksan agadon kaj seksan nekonformecon.⁵³ Laŭ la ŝtate administrata ŝaria leĝo, Liwat (seksaj rilatoj inter viroj), musahaqah (seksaj rilatoj inter virinoj), kaj "vira persono ŝajniganta esti virino" kaj "ina persono ŝajniganta esti viro" ankaŭ estas krimigitaj. Ses ŝtatoj en Malajzio trudas maksimuman punon de monpuno de 5 000 MYR, tri jaroj da malliberejo kaj ses batoj pro musahaqah.

Sub la administrado de ĉefministro Anwar Ibrahim, okazis rimarkebla intensiĝo de kontraŭ-GLAT+ retoriko kaj agoj. La aŭtoritatoj plivastigis la cenzurajn povojn kaj GLAT+ individuoj estis specife celitaj per diskriminacia retoriko kaj subpremoj. Laŭ raportoj, la niveloj de diskriminacio, malamikeco kaj perforto kontraŭ seksaj malplimultoj pliiĝas.⁵⁴

Multaj libroj, filmoj kaj varoj konsiderataj antaŭenigi GLAT-vivstilon estis malpermesitaj.⁵⁵ En 2023, la registaro malpermesis la vendon de horloĝoj kaj akcesoraĵoj fare de la svisa horloĝproduktanto Swatch, kiuj havis GLAT-temon. La malpermeso estis trudita laŭ Sekcio 7 de la Leĝo pri Presiloj kaj Eldonaĵoj de la lando,⁵⁶ rilate al aĵoj konsiderataj eble "malutilaj al publika ordo, moraleco aŭ sekureco".⁵⁷ En la sama jaro, la Ministerio pri Komunikado kaj Cifereco mallongigis la Festivalon Good Vibes post kiso sursceneje inter viraj bandanoj de The 1975, kiuj protestis kontraŭ la kontraŭ-GLAT-leĝoj de Malajzio.⁵⁸

Islamaj membroj de la GLAT+ komunumo estas aparte celitaj. Laŭ la Usona Komisiono pri Internacia Religia Libereco (USCIRF), en 2025 polico kaj oficiroj de la Federacia Departemento por Islama Disvolviĝo (JAKIM) trudeniris Halovenan feston en Kuala-Lumpuro por la loka GLAT+ komunumo. Ili arestis nur tiujn, kies identigiloj identigis ilin.

kiel islamano. Tendaroj de "konverta terapio" (), kiujn organizas JAKIM, specife celas kaj devigas islamajn membrojn de la GLAT+ komunumo sperti "rehabilitadon".⁵⁹

Virinaj rajtoj

Korpa puno de islamaj virinoj

La Kriminala Procedura Kodo malpermesas vipadon de virinoj, tamen la ŝaria leĝo permesas ĝin. Rezulte, islamaj virinoj estas misproportcie vundeblaj al vipado, korpa punado kaj torturo.

La 28an de septembro 2018, 30-jaraĝa sola patrino, kiu deklaris sin kulpa pri ofertado de seksaj servoj al viro, ricevis ses bastonbatojn kaj estis malliberigita dum ses monatoj fare de la Ŝaria Alta Kortumo en Terengganu. La procesigon faris ŝaria prokuroro, dum la virino havis neniun juran reprezentanton.⁶⁰

En aprilo 2018, du virinoj en Terengganu estis arestitaj pro supozebla provo partopreni en seksaj agoj en aŭto.

La virinoj poste estis kondukitaj al la Alta Kortumo de Ŝario, kie ili estis monpunitaj kaj vipitaj ses fojojn ĉiu. La vipado okazis antaŭ ĝis 100 homoj.⁶¹

Socia kontrolo

Islamaj virinoj estas aparte submetataj al diskriminacio kaj socia kontrolo en Malajzio. Religiaj aŭtoritatoj, kune kun la polico, estas konataj pro farado de traserĉoj kontraŭ hoteloj kaj arestoj pro (proksimeco) inter negeedziĝintaj islamanoj.⁶² Kvankam specifaj punoj pro malobservo varias de ŝtato al ŝtato, ĝi estas tipe puninda per ia kombinaĵo de malliberigo ĝis du jaroj, monpuno de MYR 3,000 (USD 940), aŭ pluraj bastonbatoj.

En 2023, la tujkomiĝistino Siti Nuramira Abdullah estis monpunita je 8 000 MYR (ĉirkaŭ 1 800 USD) laŭ sekcio 298 de la Krimkodo de Malajzio. La puno sekvis komedian prezentadon en 2022, en kiu ŝi forigis sian kaptukon sursceneje. Ŝi deklaris sin kulpa pri akuzoj prezentitaj kiel "insulto al Islamo" kaj "vundo de la religiaj sentoj de aliaj", kio permesis al ŝi eviti malliberecan punon. Ŝia edzo ankaŭ estis monpunita je 16 000 MYR (3 500 USD), anstataŭ ok-monata mallibereca puno, pro afiŝado de filmeto de ŝia prezentado interrete. La epizodo estis emblema pri kiel virinoj ofte estas submetataj al publika kaj interreta hontigo kiam ili ne konformas al religiaj konceptoj pri "modesteco".⁶³

En januaro 2023, virino, kiu estis implikita en trafikakcidento en la ŝtato Selangor, provis registri polican raporton. Ĉar ŝi tiutempe portis ŝortojn, oni rifuzis al ŝi eniri la policejon ĝis ŝi ŝanĝis vestaĵojn.⁶⁴ En 2024, virinaj atletinoj estis malpermesitaj reprezenti la ŝtaton en plonĝkonkursoj en Terengganu pro vestaĵoj konsiderataj maltaŭgaj de religiaj aŭtoritatoj.⁶⁵

Ina Genitala Mutilado

Ina Genitala Mutilado (FGM) estas vaste praktikata en Malajzio. Laŭ studo de 2012 farita de D-ro Maznah Dahlui, asociita profesoro ĉe la Fakto de Socia kaj Preventiva Medicino de la Universitato de Malajo, tiom multe kiom 93% de la enketitaj virinoj spertis la proceduron. En 2009, la Nacia Fatva Konsilio eldonis fatvon, kiu devigas FGM. Responde, kelkaj kuracistoj komencis proponi plenumi la proceduron por ke ĝi estu efektiva en sekura medio, sed multaj kuracistoj kaj aktivuloj batalas por ŝanĝo en la leĝo kaj la Unuiĝintaj Nacioj (UN) postulis, ke la fatvo estu forigita kaj ke ĉiuj formoj de FGM estu malpermesitaj.⁶⁶

En 2018, JAKIM publikigis gvidliniojn por la medicinigo de la praktiko, celante normigi kaj reguligi ĝin ene de medicinaj kontekstoj. Ĉi tiu movo estis kritikita de internaciaj organizaĵoj, kiuj argumentas, ke medicinigo ne forigas la homaj-raĵajn zorgojn asociitajn kun inaj virinoj kun mutilado.⁶⁷

En junio 2024, la raporto de la komitato pri Malajzio de la Konvencio de Unuiĝintaj Nacioj pri la Elimino de Ĉiuj Formoj de Diskriminacio kontraŭ Virinoj (CEDAW) emfazis, ke "ina genitala mutilado ne povas esti pravigita pro religiaj kialoj kaj konsistigas malutilan praktikon por kontroli la korpojn kaj seksecon de virinoj kaj knabinoj, kiu malobservas la Konvencion, sendepende de ĉu ĉi tiuj praktikoj estas farataj ene aŭ ekster medicina institucio."⁶⁸

Levigante la rajtojn de virinoj kiel politikan aferon

En 2019, Maria Chin Abdullah, parlamentano (MP), estis akuzita pri kortuma malestimo pro publika kritiko de la malfavora traktado de virinoj fare de la ŝariaj tribunaloj. En 2022, la Alta Kortumo de la Ŝario kondamnis ŝin al sep tagoj da malliberejo. Ŝi prezentis peticion apelacianta la decidon kaj 70 politikistoj kaj parlamentanoj subskribis komunan deklaron esprimante sian zorgon pri la akuzo.

Ili asertis, ke la juĝistaro ne rajtas esti imuna kontraŭ kritiko aŭ respondeco. En junio 2025, la Federacia Kortumo malakceptis la apelacion de sinjorino Chin, efike finante ŝian kapablon defii la juĝon de la Alta Kortumo pri Ŝario.⁶⁹

En 2014, fatvo estis eldonita kontraŭ Fratinoj en Islamo, civila socia grupo laboranta por antaŭenigi la rajtojn de islamaj virinoj. La fatvo deklaris, ke la organizo kaj "ĉiuj individuoj, organizoj kaj institucioj tenantaj sin al liberalismo kaj religia plurismo" estas deviantaj de islamaj instruoj. En 2019, la Alta Kortumo malakceptis defion de la organizo kaj ĝi estis konfirmita en 2023.⁷⁰ Tamen, en grava decido en junio 2025, la Federacia Kortumo decidis, ke la fatvo ne povus esti aplikita al Fratinoj en Islamo, ĉar ĝi estas registrita kiel kompanio kaj ne kiel persono konfesanta la religion de Islamo.⁷¹

Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj

La Konstitucio provizas protektojn por libereco de esprimo, kunvenado kaj asocio laŭ Artikolo 10. Tamen, ĉi tiuj protektoj ne estas absolutaj, kaj estas submetitaj al ampleksaj esceptoj listigitaj en pluraj artikoloj.

Esprimlibereco estas konstitucie garantiita sed praktike severe limigita. Ekzemple, Artikolo 10 inkluzivas dispozicion, kiu permesas al la Parlamento aprobi leĝojn, kiuj limigas ĉi tiujn liberecojn pro publika ordo, moraleco kaj sekureco. La liberecoj estas plue limigitaj de pluraj aliaj artikoloj, plej precipe Artikolo 153, kiu donas al la Reĝo de Malajzio povojn "protekti la specialan pozicion de la malajoj". Diskuto pri ĉi tiuj artikoloj, eĉ fare de parlamentanoj, estas kontraŭleĝa.

Penetra Ŝario kaj "blasfemo"

Deliktoj rilataj al religio estas skizitaj en la Krimkodo de Malajzio. Kondamnoj povas rezultigi malliberecajn punojn ĝis du jaroj aŭ monpunon. Prizonaj punoj povas esti pliigitaj ĝis 20 jaroj se estas fizika damaĝo aŭ difekto al posedaĵo.⁷² La deliktoj troviĝas sub Artikolo 295 "vundado aŭ malpurigado de kultejo", Artikolo 296 "ĝenado de religia kunveno", Artikolo 298 "eldirado de vortoj kun konscia intenco vundi la religiajn sentojn de iu ajn persono", kaj Artikolo 298A "kaŭzado... disharmonion, disunuecon, aŭ sentojn de malamikeco, malamo aŭ malbonvolo, aŭ antaŭjuĝado... la konservadon de harmonio aŭ unueco, pro religio." Speciala trupo 3R (raso, religio kaj reĝeco) estis formita de la Reĝa Malajzia Polico (RMP) en 2023, kiu celas esplori plendojn pri insultoj al raso, religio kaj reĝeco. La Ĝenerala Inspektoro de Polico deklaris, ke la speciala trupo entreprenos "striktan agon" kontraŭ tiuj, kiuj ĝenas "harmonion kaj publikan ordon".⁷³

En 2024, la filmo Mentega Terbang, kiu traktas religion kaj funebrojn, estis malpermesita laŭ la Filmcenzura Leĝo⁷⁴ post kondamno kaj minacoj de religiaj konservativuloj.⁷⁵ Kaj la reĝisoro kaj la produktanto de la filmo estis poste akuzitaj pri "vundado de religiaj sentoj". La filmistoj petis juran revizion kontraŭ la registara malpermeso de la filmo kaj apelaciis siajn akuzojn. Tamen, la jura revizio kaj apelacio estis malakceptitaj kaj la krima proceso daŭras dum la verkado de ĉi tiu artikolo.⁷⁶

La ŝtatoj Kedah kaj Selangor konservas malpermesojn al ne-islamanoj uzi la vorton "Alaho" laŭ dekretoj de siaj sultanoj, kiuj tenas religian aŭtoritaton. Kaj la sultanoj de Kedah kaj Selangor eldonis dekretojn en 2021, deklarante "Alaho" kiel ekskluzivan por islamanoj en la ŝtato kaj malpermesante al ne-islamanoj uzi la vorton. La dekretoj sekvis decidon de la Alta Kortumo de Kuala-Lumpuro, kiu regis, ke federacia regularo de 1986, kiu malpermesis la uzon de la vorto "Alaho" fare de ne-islamanoj, estis kontraŭkonstitucia.⁷⁷

Amaskomunikilaj liberecoj

Ŝtataj dissidentoj kaj eldonistoj reflektas la registaron vidpunktoj. Plej multaj privataj eldonistoj kaj dissidentoj estas kontrolitaj de politikaj partioj aŭ komercaj grupoj aliancitaj kun la registaro, kaj ili ĝenerale cenzuras programojn laŭ registaraj gvidlinioj. Libro kaj filmoj estas rekte cenzuritaj aŭ malpermesitaj pro blasfemoj,

perforto, kaj politika kaj religia materialo, same kiel por-GLAT+ enhavo.⁷⁸

Kvankam okazis kelkaj paŝoj direkte al reformo, subpremaj leĝoj ankoraŭ validas; precipe la Leĝo pri Komunikado kaj Multmedia 1998,79 la Leĝo pri Ribelemo 1948,80 kaj la Leĝo pri Presado kaj Eldonaĵoj 1984. Malgraŭ promesoj de la registaro dum la

ĝenerala balotkampanjo de 2022, ke ĝi revizios leĝojn limigantajn esprimliberecon, ĉi tiuj mezuroj restas validaj kaj daŭre estas uzataj por limigi kritikan paroladon, kun publikaj figuroj, artistoj kaj ordinaraj interretaj uzantoj uzantoj alfrontantaj enketojn aŭ akuzojn. Krome, amendoj haste aprobitaj fine de 2024 al la Leĝo pri Komunikado kaj Amaskomunikiloj plue pliiĝis limigojn, plifortigante la uzon de ĉi tiuj leĝoj por subpremi malkonsentajn voĉojn.⁸¹

Libereco de Kunveno

La Leĝo pri Paca Kunveno de 2012,⁸² estas uzata de polico por trudi limigojn al protestoj kaj esplori tiujn, kiuj partoprenas en supozeble kontraŭleĝaj protestoj. Dum la lastaj jaroj estis raportoj pri aktivuloj, kiuj estis submetitaj al polica ĉikanado kaj krimaj akuzoj.

Ekzistas granda sektoro de NRO-oj en la lando, inkluzive de organizoj kiuj kampanjas por politikaj reformoj. Kelkaj NROoj estis rifuzitaj registriĝi aŭ vidis sian registriĝon revokita pro politikaj kialoj.⁸³

Sevan Doraisamy, Administra Direktoro de la homrajta organizaĵo Suara Rakyat Malaysia (SUARAM), estis submetita al daŭra jura ĉikanado - kun pli ol 20 policajn enketojn dum liaj 25 jaroj da homaj-rajtoj-laboro. Ĉi tiuj enketoj rilatis al organizado de publikaj homaj-rajtoj-forumoj kaj malkaŝado de supozeblaj policaj misuzoj.⁸⁴

Elstarigitaj Kazoj

En oktobro 2019, verkistino kaj aktivulino Maryam Lee raportis, ke ŝi estis alvokita por pridemandado de la Selangor Islama Religia Departemento (JAIS) laŭ Sekcio 58 (1) de la Ŝaria Krima Proceduro Leĝo (Selangor) 2003. Kvankam JAIS ne donis kialon por la ordono, Lee kredas, ke ĝi rilatas al ŝia libro, kiu estis eldonita de Gerakbudaya Enterprise kaj lanĉita la 13-an de marto 2019.⁸⁵

La libro argumentas, ke malajaj islamaj virinoj devus havi la rajton decidi, ĉu ili volas porti tudungon.

La diskuto ĉe la lanĉo de la libro kaŭzis kontraŭreagon. en sociaj retoj de individuoj kiuj ne ĉeestis

la kunsido, inkluzive de la Ministro por la Ministerio por Religiaj Aferoj. Laŭ amaskomunikilaj raportoj, ĉi tio kontraŭreago instigis JAIS lanĉi enketon.⁸⁵

En marto 2019, Alister Cogia (22-jaraĝa) estis kondamnita al preskaŭ 11 jaroj da malliberigo pro "blasfemo" pri sociaj retoj, per lia konto en Facebook "Ayea Yea". Tri aliaj estis tenataj sen kaŭcio atendante proceson pro la samaj akuzoj pri "insultado de Islamo kaj la Profeto" laŭ la Krimkodo kaj Komunikadoj Ago. Mohamad Yazid Kong Abdullah (52), posedanto de la "Yazid Kong" Facebook-konto, deklaris sin kulpa post kiam li estis akuzita en la Krimea Sesia Kortumo. Chow Mun Fai (43), funkciigante Twitter-konton @ALVINCHOW333, alfrontis ok akuzojn. Danny Antoni (28), pledis ne kulpa pri du akuzoj rilate al sia persona Facebook-konto. Poste, en julio 2020, Danny Antoni estis kondamnita al 26 monatoj da malliberejo pro Facebook-afiŝoj supozeble insultante la profeton Mohamedo kaj Islamon. En deklaro pri la aro da kazoj, Ĝenerala Inspektoro de Polico Fuzi Harun konsilis al la publiko ne misuzi sociajn retojn per alŝutado aŭ kunhavigo de ia ajn formo de provoko tuŝanta religiajn aŭ rasajn sentemojn.⁸⁶

Referencoj

- ¹ "Malajzio", Britannica, alirita junio 2025 <https://www.britannica.com/place/Malaysia>; "Malajzia Landoprofilo", BBC, laste ĝisdatigita majo 2023 <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-15356257>
- ^{2, 7, 8, 9, 10, 12, 27, 38, 39, 40, 42, 43, 55, 63, 72} Ĉapitro pri "Malajzio" en la Raporto pri Internacia Religia Libereco de 2023 (Usona Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/reports/2023-report-on-international-religious-freedom/malaysia/>
- ³ "Malajzio", Britannica, alirita junio 2025 <https://www.britannica.com/loko/Malajzio>
- ^{4, 11} USCIRF, Jara Raporto de la Usona Komisiono pri Internacia Religia Libereco de 2025 <https://www.uscifr.gov/sites/default/dossier/2025-03/2025%20USCIRF%20Annual%20Report.pdf>
- ⁵ Chan Wai Kit. "La prezidanto de PAS nomas DAP ĝenaĵo, avertas ne-islamanojn ne transiri la limon." Malay Mail, 31-a de majo 2023 <https://www.malaymail.com/novajoj/malajo/2023/05/31/pas-prezidanto-nomas-dap-ĝeno-avertas-ne-islamanoj-ne-transpaŝi-la-limon/71888>
- ⁶ Konstitucio de Malajzio, Konstitua Projekto https://www.constituteproject.org/constitution/Malaysia_2007 (angla / malajja)

13 Balvin Kaur, "Policianoj registras 6 deklarojn pri la fiasko de preĝo en kristanaj lernejoj", New Straits Times, 7a de oktobro 2019 <https://www.nst.com.my/news/nation/2019/10/527739/cops-record-6-statements-christian-school-prayer-fiasco>; "Kristana Preĝkverelo en Penang-lernejo Finita." The Malaysian Insight, 17a de oktobro 2019 <https://www.themalaysianinsight.com/index.php/s/191025>

14 Annabelle Lee, "Klarigi edzino-batantan demandon en Islama Studa ekzameno, Siti Kasim diras Maszlee", Malaysiakini, 22 septembro 2018 <https://www.malaysiakini.com/news/444228>

15 "Siti Kasim nun kritikas 'morton al apostatoj' en libro pri islamaj studoj", Malaysiakini, 22a de aprilo 2018 <https://www.malaysiakini.com/news/444282>

16, 59 USCIRF, Jara Raporto de la Usona Komisiono pri Internacia Religia Libereco de 2023 <https://www.uscirf.gov/sites/default/files/2023-05/Malajzio.pdf>

17 Rozanna Latif, "Malajzia knabo 11-jaraĝa mortas post batado en religia lernejo", Independent, 26-a de aprilo 2017 <https://www.independent.co.uk/novajoj/mondo/azio/malasio-religia-islama-lernejknabo-11-batitaj-mortas-kruroj-ampunitaj-a7703096.html>

18 "Ene de la 'domoj de hororo' de Malajzio: Malhela sekreto de infanmistrakto, akuzoj pri sektaj, kaj skandalo de 75 milionoj da dolaroj", The Economic Times, 23a de oktobro 2024 <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/tutmondaj-tendencoj/ene-de-malajzio-domoj-de-hororo-malhela-sekreto-pri-akuzoj-pri-infanmistrakto-sekto-kaj-skandalo-de-75-minutoj/artikoloj-spektaklo/114510323.cms?de=mdr>

19 "Fajrobrigado: Duono de tahfiz-lernejoj trovitaj nesekuraj", Malaysiakini, 16a de oktobro 2017 <https://www.malaysiakini.com/news/398471>

20 "Lecionoj el la incendio de Tahfiz, sen kompromiso pri sekureco", New Straits Times, 29-a de septembro 2023 <https://www.nst.com.my/news/nacio/2023/09/960899/lecionoj-tahfiz-fajro-sen-kompromisa-sekureco>

21, 54 Kompilaĵo de informoj preparita de la Oficejo de la Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj, Konsilio pri Homaj Rajtoj, Laborgrupo pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-kvina sesio, 22-a de januaro–2-a de februaro 2024, A/HRC/WG.6/45/MYS/2 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/45/MYS/2>

22 "Infana novedzino en dua kazo 'konsentis' pri geedzeco: D-ro Wan Azizah.", TODAY, 20-a de septembro 2018. <https://www.todayonline.com/world/child-bride-second-case-consented-marriage-dr-wan-azizah>

23 "Viro monpunita je RM1,800 pro edziĝo al 11-jaraĝa knabino sen la konsento de la ŝaria tribunalo.", The Star, 9 julio 2018 <https://www.thestar.com.my/novajoj/nacio/2018/07/09/viro-monpunita-rm1800-pro-edziĝo-al-11-jaraĝa-knabino-sen-konsento-de-la-ŝaria-tribunalo>

24 Zahiid, Syed Jaymal. "DPM: Laŭ islama juro, la geedzeco de infana novedzino en Kelantan ankoraŭ validas" Malay Mail, 10 julio 2018 <https://www.malaymail.com/novajoj/malajo/2018/07/10/dpm-sub-islama-juro-geedziĝo-de-infana-novedzino-en-kelantan-ankoraŭ-valida/1650740>

25 "La propono de Sabah Mufti redukti geedziĝaĝon kaŭzas kontraŭreagon" Malajzia Poŝto, 25-a de septembro 2018 <https://www.malaymail.com/news/malajzio/2018/09/25/sabah-muftio-propono-malpliigi-geedziĝan-aĝon-kaŭzas-reagon/1676259>

26 Ida Lim, "Simpligita: La pionira juĝo de la Federacia Kortumo pri Indira Gandhi." Malay Mail, 1-a de februaro 2018 <https://www.malaymail.com/novajoj/malajo/2018/02/01/simpligis-la-federaciajn-tribunalojn-pionigan-juĝon-pri-Indira-Gandhi/1567409>

28 "Alta Kortumo permesas al MAIWP kaj MAIJ interveni en proceso de Indira Gandhi pri unupartia konvertiĝo de infanoj al Islamo", Malay Mail, 23a de oktobro, <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2023/10/23/high-court-allows-maiwp-maij-to-intervene-in-suit-by-indira-gandhi-on-unupartia-konverto-de-infanoj-al-islamo/97924>

29 The Edge Malaysia "Jura defio kontraŭ unupartiaj konvertitaj leĝoj estos aŭdita venontan februaron", The Edge Malaysia, 16a de oktobro 2025 <https://theedgemaalaysia.com/node/774393>

30 Kenneth Tee, "La infanoj de Loh Siew Hong restas hinduoj dum la Federacia Kortumo haltigas la lastan provon de la registaro de Perlis validigi konvertiĝon." Malay Mail, 8a de aprilo 2025 <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2025/04/08/la-infanoj-de-loh-siew-hong-restas-hinduoj-dum-federacia-kortumo-fermas-la-lastan-provon-de-la-registaro-de-perlis-validigi-konvertiĝon/172323>

31 "Sekreta konvertado de neplenaĝuloj: rompo de etikaj kaj juraj limoj.", Fratinoj en Islamo, 12a de junio 2024 <https://sistersinislam.org/covert-conversion-of-minors-breach-of-ethical-and-legal-boundaries/>

32, 78, 83 Ĉapitro pri "Malajzio" en Freedom in the World 2024 (Freedom House, 2024) <https://freedomhouse.org/country/malaysia/freedom-mondo/2024>

33 Rozanna Latiff, "Malajzio forigas devigan mortpunon, naturvivajn prizontempojn", Reuters, 3 aprilo 2023 <https://www.reuters.com/world/azio-pacifika/malajzia-parlamento-aprobas-leĝon-forigantan-devigan-mortpunon-2023-04-03/>

34 Rozanna Latiff kaj Danial Azhar, "La Plej Alta Kortumo de Malajzio Forigas Kelkajn Islamajn Leĝojn en Orientilo-Kazo", Reuters, 9-a de februaro 2024, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/malaysias-top-court-declares-16-islamaj-leĝoj-kelantan-ŝtato-kontraŭkonstituciaj-2024-02-09/>

35 Malajzio. Leĝo pri Ŝariaj Kortumoj (Kriminala Jurisdikcio) de 1965 (Leĝo 355): Enkorpigante Ĉiujn Amendojn Ĝis la 1a de januaro 2006. Alirita la 18an de januaro 2026. <https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr%3A00000000-573e-dcae-0000-0000567519e5/Akto355.pdf>

36 Martin Carvalho, "Terengganu revizios siajn ŝariajn leĝojn", The Star, 13-a de februaro 2024 <https://www.thestar.com.my/news/nation/2024/02/13/terengganu-aro-revizii-giajn-syariah-leĝojn>

37 "La registaro de Kelantan reenkondukos 16 nuligitajn provizaĵojn de la Ŝaria Leĝo pri Krimaj Deliktoj, diras la ekskomitato", MalayMail, 8-a de majo 2024 <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2024/05/08/kelantan-govt-to-reintroduce-16-annulled-provisions-of-syariah-criminal-offences-enactment-says-exco/133281>

41 Resumo de la submetiĝoj de koncernatoj pri Malajzio, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-kvina sesio, 22-a de januaro–2-a de februaro 2024, A/HRC/WG.6/45/MYS/3 <https://dokumentoj.un.org/en/A/HRC/WG.6/45/MYS/3>

44 Ian MacKinnon, "Malajzio malakceptas konvertiton peti esti agnoskita kiel kristano", The Guardian, 30 majo 2007 <https://www.theguardian.com/mondo/2007/majo/30/ianmackinnon>

45 "137 membroj de la tribo Bateq Mayah iras al tribunalo pro devigita konvertiĝo", The Malaysian Insight, 27-a de marto 2023 <https://www.themalaysianinsight.com/s/434958> ;

V Anbalagan, "Orang Asli povas defii forigon de proceso pri 'kontraŭleĝa konvertiĝo al Islamo'", FMT, 9a de oktobro 2024 <https://www.freemalaysiatoday.com/kategorio/nacio/2024/10/09/orang-asli-kan-defio-forstreki-el-kontraŭleĝa-konverto-al-islamo-proceso>;

Jason Santos, "Kristanoj de Sabah volas justecon pro 'devigita islamigo' antaŭ 38 jaroj", The Malaysian Insight, 27 julio 2019 <https://www.themalaysianinsight.com/s/171370> ;

"Jakim nekonscia pri 'Projek Cinta', diras ministro", FMT, 14 junio 2023 <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2023/06/14/jakim-nekonscia-pri-projekto-cinta-diras-ministro>

46 "Federacia Kortumo malakceptas apelacion de viro celanta forlasi Islamon post konvertiĝo por geedzeco" Malay Mail, 2a de oktobro 2025 <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2025/10/02/federal-court-rejects-appeal-by-man-seeking-to-leave-islam-after-converting-for-marriage/193160>

47 "Vicministro: Enketo survoje pri islamanoj aliĝantaj al ateista klubo", Malay Mail, 6-a de aŭgusto 2017. <https://www.malaymail.com/news/malajzio/2017/08/06/vicministro-enketo-sur-voje-pri-islamanoj-aliĝantaj-al-ateista-klubo/1437125>

48 Kumar, Kamles, "Ateistoj en Malajzio Devus Esti Ĉasataj, Diras Ministro." Malay Mail, 8-a de aŭgusto 2017 <https://www.malaymail.com/novajoj/malajzio/2017/08/08/ateistoj-en-malajzio-devus-esti-ĉasitaj-ministro-diras/1438403>

49 Hutt, David. "Gardu vin kontraŭ la milito kontraŭ la ateistoj de ASEAN." The Diplomat, 19a de aŭgusto 2017 <https://thediplomat.com/2017/08/beware-the-war-against-aseans-atheists/>; "IGP: Islamanoj ĉeestantaj ateismajn eventojn povus alfronti akuzojn pri ŝariado.", The Star, 17a de aŭgusto 2017. <https://www.thestar.com.my/news/nation/2017/08/17/muslims-atending-ateist-events-ever-front-shariah-accuses-igp/>

50 Kamles Kumar, "Putrajaya: Religia libereco ne egalas liberecon de religio." Malay Mail, 23-a de novembro 2017. <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2017/11/23/putrajaya-libereco-de-religio-ne-egalas-al-libereco-de-religio/1516855>

51 Human Rights Watch; Resumo de la submetiĝoj de koncernatoj pri Malajzio, Konsilio pri Homaj Rajtoj Laborgrupo pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-kvina sesio, 22-a de januaro-2-a de februaro 2024, A/HRC/WG.6/45/MYS/3 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/45/MYS/3>

52 Malajzio. Krimkodo (Leĝo n-ro 574 de 1997), 7-a de aŭgusto 1997. Refworld (Naciaj Leĝdonaj Organoj / Naciaj Aŭtoritatoj). (Angle). <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1997/en/40022>

53, 75 Ĉapitro pri "Malajzio" en Monda Raporto 2024 (Human Rights Watch, 2024) alirita junio 2025 <https://www.hrw.org/world-report/2024/lando-ĉapitroj/Malajzio>

56 Akta 301, Akta mesin cetak dan penerbitan 1984, Kali terakhir dipinda 15 julio 2012

https://www.moha.gov.my/images/maklumat_bahagian/PQ/AKTA301_AMCP.pdf;

Leĝo 301 Presiloj kaj Publikajoj-Leĝo de 1984, plej lasta amendo 15 julio 2012

https://www.moha.gov.my/images/maklumat_bahagian/PQ/Act301.pdf

57 "Malajzio malpermesas 'GLAT'-horloĝojn de Swatch; posedantoj kaj vendistoj riskas ĝis 3 jarojn da malliberejo", The Straits Times, ĝisdatigita la 10-an de aŭgusto 2023 <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/malaysia-bans-swatch-lgbtq-watches-owners-sellers-face-up-to-3-years-in-jail>

58 "La prezentado de la popbando The 1975s haltis en Malajzio post sursceneja kiso", Aljazeera, 22a de julio 2023 <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/22/pop-band-the-1975s-set-stopped-in-malaysia-after-onstage-kiss>

60 "Unuopa patrino kondamnita al malliberejo kaj vipado pro prostituado." Malaysiakini, 27-a de septembro 2018 <https://www.malaysiakini.com/news/444898>

61 "Virinoj vipbatitaj en Malajzio pro provado havi lesban sekson." The Guardian, 3-a de septembro 2018. <https://www.theguardian.com/world/2018/sep/03/virinoj-vironbatitaj-en-malajzio-pro-provo-havi-lesban-sekson>

62 Ida Lim, "Geedza paro jurpersekutas JAWI post traŭmata atako kontraŭ Khalwat (VIDEO)." Malay Mail, 17-a de februaro 2017 <https://www.malaymail.com/novajoj/malajzio/2017/02/17/geedza-paro-procesas-jawi-post-traumata-khalwat-raid/1317013>

64 "Virino en ŝortoj malpermesita eniro al policejo." Free Malaysia Today, 31-a de januaro 2023 <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nacio/2023/01/31/virino-en-ŝortoj-malpermesita-eniro-al-policejo>

65 "La limigoj de Terengganu povas subpremi virinan talenton, diras sportministro", FMT, 28-a de aŭgusto 2024 <https://www.freemalaysiatoday.com/kategorio/nacio/2024/08/28/ministerio-esprimas-zorgon-pri-terengganu-restriktaj-virinaj-atletoj> ;

"Jes: Malpermeso de islamaj plonĝistoj en Terengganu pro vestaĵo 'maltrankviliga'", New Straits Times, 28-a de aŭgusto 2024 <https://www.nst.com.my/sports/aliaj/2024/08/1097672/yeoh-terengganu-ban-islamaj-plonĝistoj-pri-vesto-koncerne> ;

"Putrajaya prenas sub siajn flugilojn la inajn plonĝmedalistojn de Terengganu post tumulto kaŭzita de la ŝtata registaro gvidata de PAS", MalayMail, 28-a de aŭgusto 2024 <https://www.malaymail.com/news/sports/2024/08/28/putrajaya-takes-terengganu-female-diving-medallists-under-its-wings-after-furore-raised-by-pas-led-state-govt/148435>

66 Manar Al Adam, "La defendantoj kontraŭ MGF de Malajzio: Lasu niajn korpojn trankvilaj", Aljazeera, 7 februaro 2020 <https://www.aljazeera.com/novajoj/2020/2/7/malasioj-kontraŭ-fgm-aktivuloj-lasu-niajn-korpojn-alone> ; Kompilaĵo de informoj preparita de la Oficejo de la Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj, Konsilio pri Homaj Rajtoj, Laborgrupo pri la Universala Perioda Revizio, Kvardek-kvina sesio, 22-a de januaro-2-a de februaro 2024, A/HRC/WG.6/45/MYS/2 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/45/MYS/2>

67 Azrul Mohd Khalib, "Ina Cirkumcido Estas Malĝusta", Code Blue, 15-a de februaro 2019 https://codeblue.galencentre.org/2019/02/female-circumcision-is-wrong-azrul-mohd-khalib/?utm_source;

"Malajzio", Asia Network to End FGM (Azia Reto por Fini FGM), alirita junio 2025 https://endfgmcasia.org/fgm-c-in-asia/malaysia.html?utm_source

68 UN-Komitato pri la Elimino de Diskriminacio kontraŭ Virinoj (CEDAW). "Finaj observoj pri la sesa perioda raporto de Malajzio (CEDAW/C/MYS/CO/6)." 6-a de junio 2024. <https://docs.un.org/en/CEDAW/C/MYS/CO/6>

69 Ĉapitro "Malajzio" en Raporto pri Internacia Religia Libereco de 2023 (Usona Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/reports/2023-raporto-pri-internacia-religia-libereco/malajzio/>;
"Maria Chin Kazo: Syariah Tribunal Agas Konforme Kun la Jura Kadro de Malajzio - Mohd Na'im", Bernama, 26 junio 2025 <https://bernama.com/eo/novajoj.php?id=2438710>

70 Ĉapitro pri "Malajzio" en Raporto pri Internacia Religia Libereco de 2023 (Usona Ŝtata Departemento, 2024) 2023 <https://www.state.gov/raportoj/2023-raporto-pri-internacia-religia-libereco/malajo/>; Ida Lim, "'Devia' aŭ ne? Fratinoj en Islamo atendas verdikton de la Federacia Kortumo hodiaŭ pri la fatvo de Selangor." Malay Mail, 19a de junio 2025 <https://www.malaymail.com/novajoj/malajo/2025/06/19/deviant-or-not-sisters-in-islam-awaits-federacion-kortuman-verdikton-hodiaŭ-pri-selangor-fatwa/180799>

71 Hidir Reduan, "SIS ne estas ligita per fatvo, decidis la Federacia Kortumo en grava juĝo." New Straits Times, 19a de junio 2025 <https://www.nst.com.my/news/crime-courts/2025/06/1232871/updated-sis-not-bound-fatwa-federal-court-rules-landmark-jugment>

73 "Problemoj de la '3R' povas interrompi harmonion se ne pritraktitaj ĝuste, diras IGP", FMT, 18 majo 2023 <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nacio/2023/05/18/3r-problemoj-povas-interrupt-harmonion-se-ne-traktataj-konven-diras-igp>

74 Malajzio. Leĝo pri Filmcenzuro de 2002 (Leĝo 620). (Angla / Malaja) <https://right2know.my/wp-content/uploads/2016/03/620-akta-penapisan-filem-2002.pdf>

76 Ĉapitro "Malajzio", Raporto de Amnestio Internacia 2024/25 (Amnestio Internacia, 2025) <https://www.amnesty.org/en/location/asia-and-the-pacific/south-east-asia-and-the-pacific/malaysia/report-malaysia/>; "La Apelacia Kortumo malakceptas la juran defion de la filmistoj de 'Mentega Terbang'." Malaysiakini, 1a de julio 2025 <https://www.malaysiakini.com/news/747712>; "La Alta Kortumo malakceptas juran revizian oferton pri la malpermeso de 'Mentega Terbang', konfirmas registaran decidon pri rastrumo kaj diskonigo." Malay Mail, 6a de januaro 2025 <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2025/01/06/supera-kortumo-malakceptas-jur-revizian-oferton-super-mentega-terbang-malpermeso-konfirmas-registaran-decidon-pri-rastrumo-kaj-publikigo/162224>

77 Iman Muttaqin Yusof kaj Ili Shazwani, "Malajzia registaro retiras apelacion kontraŭ regado permesante al ne-islamanoj uzi vorton 'Alaho'", Benar News, 15 majo 2023 <https://www.benarnews.org/english/news/malaysian/malaysia-govt-drops-appeal-against-word-allah-05152023123652.html>; Ĉapitro "Malajzio" en Raporto de 2023 pri Internacia Religia Libereco (Usona Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/reports/2023-report-on-international-religious-freedom/malaysia/>

79 Malajzio. Leĝo pri Komunikado kaj Multmedia 1998 (Leĝo 588). Repesaĵo (inkluzivante amendojn ĝis la 1-a de januaro 2006) https://importlicensing.wto.org/sites/default/files/members/91/Act%20N-ro%20588%20-%20Komunikadoj%20Multmediaj%201998_01.01.2006.pdf [angla]
https://www.komunikasi.gov.my/pdf/Akta_588.pdf [Malaja]

80 Malajzio. Leĝo pri Ribelemo de 1948 (Leĝo 15). Repesaĵo (inkluzivante amendojn ĝis la 1a de januaro 2006). (angla / malaja) https://www.icnl.org/wp-content/uploads/Malaysia_SeditionMalay.pdf [Angla]
<https://mediamalaysia.net/wp-content/uploads/2010/05/Akta-15-Akta-Hasutan-1948.pdf> [Malaja]

81 Ĉapitro "Malajzio", raporto de Amnestio Internacia 2024/25 (Amnestio Internacia, 2025) <https://www.amnesty.org/en/location/asia-and-the-pacific/south-east-asia-and-the-pacific/malaysia/report-malaysia/>

82 Malajzio. Leĝo pri Paca Kunveno de 2012 (Leĝo 736) (Dato de Reĝa Konsento: 30-a de januaro 2012; Publikigo en la Gazeto: 9-a de februaro 2012). https://www.rightofassembly.info/assets/downloads/2012_Peaceful_Assembly_Act_de_Malajzio.pdf [angla] https://www.icnl.org/wp-content/uploads/Malajzio_Leĝo-736-pri-Paca-Kunveno.pdf [Malaja]

84 Internacia Federacio por Homaj Rajtoj (FIDH). "Malajzio: Jura ĉikano kontraŭ SUARAM-membroj (Sevan Doraisamy)." <https://www.fidh.org/en/issues/homrights-defenders/malaysia-judicial-harassment-against-suaram-members-sevan-doraisamy>

85 "Malajzio: Zorgoj pri Verkisto Alvokita por Pridemandado" PEN International, 1a de novembro 2019 <https://www.pen-international.org/novajoj/pr8p5hn5p6959bw2w8jksgh7abmodv>

86 "Viro malliberigita je 10 jaroj pro insultado de Islamo kaj Profeto" Free Malaysia Today, 9-a de marto 2019 <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nacio/2019/03/09/1-malliberigita-alia-deklaras-kulpa-kaj-2-akuzitaj-pri-insultado-de-islamo-kaj-profeto>

Malto

Konstitucio/Registaro	Edukado/Infana rajtoj	Socio/Komunika	Esprimo
-----------------------	-----------------------	----------------	---------

Malto estas malgranda, dense loĝata nacio en Mediteraneo, sude de Sicilio kaj norde de Libio. Ĝi sendependiĝis de Britio en 1964 kaj fariĝis parlamenta respubliko en 1974.

Oni taksas, ke 544 000 homoj loĝas sur la tri insuloj, kiuj konsistigas la insularon.¹ Malgraŭ la kreskanta etna diverseco sur la insuloj,² la censo de 2021 montris

ke 83% de la loĝantaro identigas sin kiel katolikaj. La dua plej ofta religia alligiteco, respondeca por ĉirkaŭ 5% de la loĝantaro, estis "nenia".³ Kompare kun antaŭaj censodatumoj, ŝajnas, ke la katolika loĝantaro malpliigis (vidu 'Familio, Komunumo kaj Socio', sube).

Malto aliĝis al Eŭropa Unio en 2004.

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanaj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
<p>Ekzistas sistema religia privilegio</p> <p>Preferata traktado estas donita al religio aŭ religio ĝenerale</p> <p>Ekzistas establita eklezio aŭ ŝtata religio</p> <p>Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminaciaj impostaj sendevigoj</p>	<p>Ekzistas ŝtata financado de almenaŭ kelkaj religiaj lernejoj</p> <p>Religiaj lernejoj havas povon diskriminacii en akceptoj aŭ dungado</p>	<p>Estas signifa socia marĝenigo de la nereligia aŭ stigmato asociita kun esprimado de ateismo, humanismo aŭ sekularismo</p> <p>Diskriminacia elstareco estas donita al religiaj korpoj, tradicioj aŭ gvidantoj</p>	<p>Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj</p>
<p>Oficiala simbola respekto al religio</p>			<p>Kelkaj zorgoj pri politikaj aŭ amaskomunikilaj liberecoj, ne specifaj por la nereligioj</p>

Konstitucio kaj registaro

Laŭ la Konstitucio,⁴ la Romkatolikismo estas la ŝtata religio:

Artikolo 2:

- (1) La religio de Malto estas la romkatolika Apostola Religio.
- (2) La aŭtoritatoj de la Romkatolika Apostola Eklezio La eklezio havas la devon kaj la rajton instrui, kion principoj estas ĝustaj kaj kiuj estas malĝustaj.

Tamen, libereco de konscienco, religio kaj esprimo estas protektataj laŭ Artikolo 32:

...ĉiu persono en Malto rajtas je la fundamentaj rajtoj kaj liberecoj de la individuo, tio estas, la dekstro, kia ajn estas lia raso, devenloko, politika opinioj, haŭtkoloro, kredo, sekso, seksa orientiĝo aŭ seksidenteco, sed kondiĉe de respekto por la rajtoj

kaj liberecoj de aliaj kaj por la publika intereso, al ĉiu kaj ĉiuj el la jenaj [...]

(b) libereco de konscienco, de esprimo kaj de paca kunveno kaj asocio

Krome, Artikolo 40 deklaras,

(1) Ĉiuj personoj en Malto havu plenan liberecon de konscienco kaj ĝui la liberan ekzercadon de sia respektiva maniero de religia kultado.

En 2020, la ĉefministro Robert Abela diris:

"Malto estas sekulara ŝtato, sed la konstitucio ankaŭ donas fortan, fundamentan liberecon, kiun ĉiu rajtas je sia elektita religio".⁵

Li ne klarigis kiel la ŝtato povas esti sekulara konsiderante Artikolon 2 de la Konstitucio. Sekularismo malofte estas traktata en publika diskuto.

Religia Privilegio

Prefero al la Romkatolika Eklezio estas endemia kaj enradikiĝinta en la malta kulturo. Kelkaj Konkordatoj kun la Vatikano restas validaj,⁶ kiuj kune establas kadro por rilatoj inter Eklezio kaj Ŝtato, inkluzive de koncerne la uzon de religiaj konstruaĵoj, katolikaj religiaj edukado en lernejoj, kaj geedziĝoj faritaj de la Romkatolika Eklezio.

Rezulte de Konkordato de 1995, nur la romkatolikaj geedziĝoj estas konsiderataj havi la saman juran pezon kiel civila geedzeco laŭ la Geedzeca Leĝo.⁷ Ĉiuj aliaj nekatolikaj geedziĝoj, inkluzive de humanismaj geedziĝoj, devas estu farata en la ĉeesto de registristo por esti laŭleĝe rekonita.

Romkatolikaj membroj (ne plu difinitaj) de la medicina profesio estas laŭleĝe devigata obei la dogmoj de la Romkatolika Apostola Religio.⁸ Ĉe la dum la verkado, neniuj ekzemploj de la frazo estis uzitaj estis trovitaj. Tamen, la ekzisto de ĉi tio klaŭzo havas la potencialon havi negativajn sekvojn pri la provizado de prizorgo devus helpita morti aŭ anstataŭaĵo estu leĝigita, aŭ abortrajtoj plilongigitaj, kiel ili reprezentas konflikton kun katolikaj dogmoj.

Ekde 1974 sekulara aserto anstataŭ ĵuro, en tribunaloj kaj aliloke, estis laŭleĝe havebla.⁹ Tamen, la defaŭlta konvencio estas, ke ĵuroj estu faritaj sur krucifikso, inkluzive de elektitaj parlamentanoj.

Oficiala simbola respekto al la Romkatolikismo estas penetranta tra la publika sektoro, kaj ŝajnas formi parton de publika politiko. Ekzemple, antaŭ ĉiu parlamenta kunsido, oni recitas preĝon.¹⁰ La moto de la nacia polico estas "Domine Direge Nos" (Sinjoro, gvidu nin).¹¹

Ĉiuj publikaj konstruaĵoj inkluzive de hospitaloj kaj klasĉambroj montri krucifiksojn. Registaraj ministroj antaŭe intervenis por certigi, ke religia ikonografio estu montrata en publikaj konstruaĵoj. Ekzemple, en 2019, tiam Sanministro Chris Fearn ordonis la retiron de cirkulero postulanta la forigon de religiaj objektoj kaj bildoj (sed ne krucifiksoj) de Mater Dei, la ĉefa Ŝtata hospitalo.¹² Politiko pri la retenado de krucifiksoj kaj religiaj simboloj en Mater Dei estis ripetitaj en 2025.¹³ Krome, en 2020, la ĉefministro intervenis restarigi grandan krucon sur montetopinto, kiu estis forigita post devigo de Planada Aŭtoritato ordono.¹⁴ Signifaj kvantoj de ŝtata financado ankaŭ estas asignita al projektoj pri restarigo de preĝejoj.¹⁵

En 2021, la registaro kunsponsoris rezolucion skizon doni al Vatikano pli aktivan rolon en UN-sano diskutoj, inkluzive de reproduktaj kaj seksaj rajtoj.¹⁶

Ekzistas nur maloftaj ekzemploj de ĉefaj politikistoj parolante kontraŭ la romkatolikaj instruoj kaj tradicio. Ili inkluzivas la jenajn:

– En decembro 2024, laborista politikisto Daniel Micallef ripetis sian subtenon por Helpe al Mortado, kiun li antaŭe donis kiam li estis la Vicgvidanto de la Laborista Partio;¹⁷

– En decembro 2024, la ministro pri sano de la Laborista Partio, Joe Etienne Abela ripetis sian subtenon por "kuracisto-asistata" "mortado" en ekstremaj cirkonstancoj;¹⁸

– En januaro 2022, kiam ŝi fariĝis Eŭropa Parlamento Prezidanto en 2022, Eŭropa Parlamentano Roberta Metsola (membro de la Naciisma Partio - Partit Nazzjonalista) voĉdonis kontraŭ aborton en la nacia parlamento, deklarante ŝian voĉdonon estis la (por-aborta) pozicio de la Eŭropa Parlamento;¹⁹ kaj

– Inter 2020 kaj 2024, dum li estis parlamentano por la Laborista Partio, Cyrus Engerer alvokis inkluzivi aborton en la Eŭropa Ĉarto de fundamentaj rajtoj,²⁰ kaj havas esprimis subtenon por por-abortaj aktivuloj en Malto.²¹

Egaleco

En 2016, leĝo²² estis proponita por anstataŭigi la Nacian Komisionon por la Antaŭenigo de Egaleco per pli potenca Komisiono pri Homaj Rajtoj kaj Egaleco, kun povojn agi pri plendoj pri diskriminacio bazita sur protektitaj karakterizaĵoj kiel sekso, nacieco, aĝo, seksa orientiĝo, sanstato kaj socia origino.

La leĝprojekto vekis zorgojn pri la implicoj por dungado en ekleziaj lernejoj; konscienca objeto; religiaj manifestiĝoj; kaj la pruvodevo.²³ La procezo haltis.

En 2019, du reviziitaj, sed rilataj, leĝprojektoj estis prezentitaj al la parlamento, sed ne estis konata progreso ekde tiam, malgraŭ la anonco de la ĉefministro en 2023, ke la temo revenis al la tagordo,²⁴ kaj malgraŭ la engaĝiĝo de Malto al UN krei nacian institucion pri homaj rajtoj antaŭ 2025 laŭ la Parizaj Principoj de UN.²⁵

Religiaj malplimultoj

Religiaj malplimultoj ne devas registriĝi ĉe, nek esti rajtigita de la Ŝtato. Religia aŭ alia alligiteco estas ne inkluzivita en identecaj dokumentoj

Edukado kaj Infanaj Rajtoj

Ŝtat-Subvenciitaj Religiaj Lernejoj

Ĉirkaŭ 30% de bazlernejaj kaj mezlernejaj lernantoj lernas en privataj lernejoj,²⁶ kiujn ĉefe administras la Romkatolika Eklezio kaj grandparte finansas la Ŝtato (vidu 'Religia Privilegio' supre). Nereligiaj edukistoj estas dungitaj en Romkatolikaj Ekleziaj Lernejoj, kaj eniro al la lernejoj ne estas tute limigita al romkatolikaj lernantoj, kvankam malgranda proporcio de lernejoj akceptas nur baptitajn kristanajn lernantojn. Dokumentoj pri lerneja akcepto montras, ke estas nur du kazoj, kie privataj lernejoj akceptas nur katolikajn lernantojn.²⁷

Religia edukado

Artikolo 2 (3) de la Konstitucio preskribas instruadon de la Romkatolika kredo kiel deviga en ĉiuj ŝtataj lernejoj:

"Religia instruado de la Romkatolika Apostola Kredo estu provizita en ĉiuj ŝtataj lernejoj kiel parto de deviga edukado."

Tamen, ĉi tion limigas Artikolo 40, kiu provizas esceptojn por tiuj, kies gepatro/kuratoro decidas alie. Artikolo 40 (2) deklaras, ke:

"Neniu persono devos ricevi instruadon en religio aŭ por montri scion aŭ lertecon en religio se, koncerne personon kiu ne atingis la aĝon de dek ses jaroj, objektas kontraŭ tia postulo la persono kiu konsentas

leĝo havas aŭtoritaton super li kaj, en iu ajn alia kazo, se la persono tiel postulata kontraŭas tion [...]"

En Religia Edukado en Multkultura Eŭropo, Maria Darmanin rimarkas:

"Kvankam ne devigataj esti konfesiaj laŭ la Edukleĝo, ŝtataj lernejoj en Malto funkcias kiel faktaj katolikaj lernejoj rilate al sia lerneja etoso kaj formala RE [religia edukado] instruplano."

Laŭ anekdotaj pruvoj provizitaj de Humanists Malta, tio plejparte restas la kazo 11 jarojn poste.

Etika Edukado

En 2014, ŝtataj lernejoj, bazlernejoj kaj mezlernejoj komencis enkonduki etikajn kursojn kiel alternativon por lernantoj, kies gepatroj/gardantoj elektas, ke ili ne partoprenu religian edukadon. Humanists Malta estis konsultita pri la instruplano por la nova fako.²⁸

En 2024, oni raportis, ke la nombro de kandidatoj partoprenantaj la etikajn ekzamenojn fine de mezlernejo (nivelo 'O') pliiĝis de 38 en 2018 ĝis 738 en 2024. Kaj, post... la enkonduko de la Nacia Edukstrategio 2024-2030, etikkursoj estos haveblaj al 13-jaraj lernantoj kiel laŭvola fako, kune kun, anstataŭ nepre kiel alternativo al, religia edukado.²⁹

Seksa Edukado

Kvankam ekzistas pli kaj pli efikaj programoj en iuj lernejoj, inkluzive de kelkaj romkatolikaj lernejoj (kiuj, laŭ Vatikana Konkordato, ne estas devigataj provizi ian ajn seksedukadon),³⁰ seksedukado povas esti malkonsekvenca.³¹ Ĉi tio povas esti almenaŭ parte rezulto de la malsukceso de registaraj gvidlinioj pri seksedukado kaj rilatoj,³² laste eldonitaj en 2013, starigi devigan instruplanon, tiel lasante la instruadon de la temo malferma al interpreto. Rezulte, maltaŭgaj materialoj laŭdire ankoraŭ estas uzataj, inkluzive, kvankam nun malofte, la misfamigita kontraŭaborta filmeto de 1984 "La

Silenta Krio".³³ Krome, estis kazoj, en kiuj kontraŭabortaj grupoj ricevis platformon por kontribui al seksedukadaj klasoj fare de lernejoj oficistoj, sen ke porabortaj aktivuloj ricevu la saman ŝancon.³⁴

Laŭ diversaj enketoj,³⁵ multaj junuloj restas subinformataj pri sekura sekso, seksaj rilatoj kaj seksa orientiĝo. Ili ofte estas eksponitaj al la romkatolika doktrino, kiu emfazas abstinadon. Gepatroj ankaŭ protestis kontraŭ iu ajn seksa edukado sen eksplicita gepatra konsento.³⁶

Studo pri Sana Konduto ĉe Lernejo-aĝaj Infanoj el 2022 trovis, ke neprotektita seksumado inter maltaj knabinoj estis pli alta ol la EU-averaĝo. 40% de knabinoj kaj 28% de knaboj en Malto laŭdire uzis nek kondomojn nek la kontraŭkoncipan pilolon dum sia lasta seksumado, kvankam la uzo de kondomoj kaj la pilolo pliiĝis.³⁷

Verŝajne rezulte, Malto havas pli altajn indicojn de dekaĝulaj gravedecoj ol la EU-averaĝo,³⁸ kaj altajn indicojn de sekse transdoneblaj infektoj (vidu ankaŭ 'Seksa kaj Reprodukta Sano', sube).³⁹

En decembro 2024, la registaro lanĉis konsultan dokumenton pri ĝisdatigita Nacia Seksa Politiko Sanstrategio 2025-30 kiu notis ke:

"Infanoj kaj junuloj, kiuj ne ricevas altkvalitan, aĝ- kaj evolu-taŭgan edukadon pri sekseco kaj rilatoj, povas esti vundeblaj al malutilaj seksaj kondutoj[...]"

La registaro alvokis ampleksan, sciencbazitan seksedukadon certigante koherecon en ĉiuj lernejoj (ŝtataj, ekleziaj kaj sendependaj).⁴⁰ La alvokoj ricevis subtenon de kelkaj gepatroj kaj studentoj.⁴¹

Familio, komunumo kaj socio

La loko de religio en socio

En la enketo pri la Stato de la Nacio de 2021, 93.5% diris, ke ili kredas je Dio; 3% ne; 3.5% ne sciis.⁴²

Krome, Eŭrobarometra enketo de 2021 trovis, ke religio tute ne gravas por 9% de maltanoj; ne gravas por 20%; gravas por 58%; kaj havas maksimuman gravecon por 22%.⁴³

Ŝajnas, ke ĉi tion subtenas la censo-datumoj de 2019, kiuj indikas, ke inter 1967 kaj 2017, la semajna partopreno en la meso malpliiĝis de 81% al iom pli ol 36%; la sola aĝogrupa, kiu ne vidis malpliiĝon de partopreno, estis inter tiuj en aĝo de 65 jaroj aŭ pli.⁴⁴ Enketo de EY Generate Youth en 2022 trovis, ke iom malpli ol duono de maltanoj en aĝo de 16-24 jaroj kredas je Dio - eĉ malpli en organizita religio.⁴⁵

Romkatolikaj geedziĝoj ankaŭ malpliiĝas ekde 2015, kaj civilaj kuniĝoj en 2023 superas religiajn: 1 274 kontraŭ 965, respektive.⁴⁶

Sociaj sintenoj al la nereligiuolo

Humanistoj de Malta ne konscias pri iuj signifaj sociaj agoj kontraŭ la nereligiuolo, krom kritiko de individuoj en sociaj kaj naciaj amaskomunikiloj.⁴⁷ Tamen, nereligiaj maltanoj el religiaj familioj povas alfronti malakcepton, opozicion aŭ maltoleremon (vidu 'Atestojn' sube).

Anekdotaj pruvoj de membroj de Humanists Malta sugestas, ke kiam oni ĵuras en tribunalo, la supozo estas, ke oni estas romkatolika, kaj devas aktive rifuzi la religian ĵuron anstataŭ esti ofertita elekto fare de komizoj de la tribunalo en la unua kazo.

Nereligiaj partoprenantoj en kortumaj procedoj probable sindetenos de ĉi tiu opcio ĉiukaze, timante negativan antaŭjuĝon (vidu 'Atestaĵojn', sube).

GLAT+ Rajtoj

Malto historie estis vidata kiel gvidanta la vojon rilate al Glat+ juraj rajtoj tutmonde.⁴⁸ Diskriminacio bazita sur seksa orientiĝo, kaj seksa identeco kaj esprimo estas malpermesita ekde 2004.⁴⁹ Samseksaj civilaj kuniĝoj estis leĝigitaj en 2014,⁵⁰ kaj samseksaj geedzeco en 2017.⁵¹

La Leĝo pri Genra Identeco, Genra Esprimo kaj Seksaj Karakterizaĵoj de 2015⁵² permesas al transgenuloj ŝanĝi sian laŭleĝan sekson sen medicinaj intervenoj, kaj malpermesas kirurgiojn ĉe interseksaj beboj. En 2016, Malto estis la unua EU-ŝtato kiu malpermesis la tiel nomatan "konvertan terapion"⁵³

kaj en 2023, fariĝis kontraŭleĝe por iu ajn antaŭenigi la praktikon.⁵⁴

Gejoj, lesbaninoj, ambaŭseksemaj kaj transgenuloj rajtas malkaŝe servi en la militistaro.⁵⁵

Tamen, antaŭjuĝo ankoraŭ ekzistas. En 2024, la Direktoraro pri Homaj Rajtoj de la registaro de Malto diris, pri Glat+ egaleco:⁵⁶

"Ni agnoskas, ke defioj restas. Ni devas daŭre trakti sociajn sintenojn, kiuj ankoraŭ prezentas barojn al plena egaleco [...]"

"En decembro 2023, la Eŭropa Komisiono publikigis la Specialan Eŭrobarometran Raporton pri Diskriminacio [...] Perceptoj pri Glat-diskriminacio en Malto restas signifaj, elstarigante daŭrajn defiojn malgraŭ progresemaj juraj kadroj. La enketo rivelis, ke granda parto de respondintoj [...] perceptas diskriminacion kiel ĝeneraligitan. 20% de respondintoj ankoraŭ kredas, ke Glat-individuoj ne devus havi la samajn rajtojn kiel aliseksmaj kaj cisgenraj personoj [...] dum 69% de respondintoj sentas sin komfortaj kun lesbanino, gejo aŭ ambaŭseksema kolego, nur 42% sentus sin komfortaj kun transgenra persono en la plej alta elektita politika posteno."

Ekzemploj de tia antaŭjuĝo inkluzivas zorgojn levitajn en 2023 de la parlamentano de la Naciisma Partio Julie Zahra rilate al

prezentado de konata arta grupo celanta instrui junulojn pri seksa flueco.⁵⁷ En la sama jaro, dum Europride, grupo de gejoj homoj alfrontis vortan ĉikanadon kaj atakon⁵⁸ kaj en 2025, viro ĉeestanta karnavalajn festadojn asertis, ke polico malhelpis lin kisi alian viron.⁵⁹

Virinaj Rajtoj

La Eŭropa Instituto por Seksa Egaleco vicigis Malton 13-an (el 27 membroŝtatoj) en EU en 2024.⁶⁰ Ekde 2010, la poentaro de Malto pliiĝis je 13.4 poentoj, unu el la plej altaj pliiĝoj en EU.⁶¹ Tamen, daŭra nivelo de patriarkaj kaj mizoginaj sintenoj al virinoj daŭras, en tradicie religia socio. Enketo de Eŭrobarometro de decembro 2024 pri seksaj stereotipoj trovis, ke plimulto en Malto opinias, ke feminismo troigis, kaj virinoj devus dediĉi sian tempon al familiaj respondecoj. 75% kredas, ke virinoj pli emas ol viroj fari decidojn bazitajn sur siaj emocioj.⁶²

Enketo de Eŭrobarometro pri perforto kontraŭ virinoj en novembro 2024⁶³ trovis, ke unu el kvin en Malto kredis, ke virino parte kulpas, se ŝi suferas seksan perforton dum ŝi ne estas sobra, kaj unu el tri kredas, ke virino fabrikas aŭ troigas akuzojn pri seksperforto.⁶⁴

Laborgrupo de UN en 2023 notis, ke:

"Ni konstante aŭdis de interparolantoj, ke Malto estas konservativa socio kun patriarka strukturo, kiu malhelpas virinojn kaj knabinojn trovi vere egalan lokon."⁶⁵

Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj

Libereco de Esprimo

Libereco de esprimo estas protektata de la Konstitucio (Artikolo 32) kaj ankaŭ per Artikolo 41:

(1) Krom kun sia propra konsento aŭ per gepatra rajto disciplino, neniu persono estu malhelpata en la ĝuo de sia esprimlibereco, inkluzive de libereco havi opiniojn sen interfero, libereco ricevi ideojn kaj informojn sen interfero, libereco komuniki ideojn kaj informojn sen interfero.

Amaskomunikilaj Liberecoj

La du ĉefaj politikaj partioj, kaj la Romkatolika Eklezio, havas altan nivelon de influo sur la amaskomunikilojn; en multaj kazoj, ili posedas almenaŭ parton de la proprieto en gravaj amaskomunikiloj. PBS (Public Broadcasting Services) - kiu funkciigas ĉefajn amaskomunikilajn elsendojn en la lando - estas ŝtata.⁶⁶ Ankaŭ estis akuzoj pri registara propagando kaj enmiksiĝo en ŝtat-kontrolitajn amaskomunikilojn.⁶⁷

En 2017, la altprofilo murdo de ĵurnalistino Daphne Caruana Galizia, enketema ĵurnalistino kiu estis viktimo de ripetaj kritikoj pro ŝiaj esploroj pri korupto ĉe la plej altaj niveloj de la registaro, montris la amplekson de malamikeco kontraŭ malsamopiniaj amaskomunikiloj el iuj partoj de la establo.⁶⁸ Tri viroj estis kondamnitaj pro la murdo de la ĵurnalistoj en 2021 kaj 2022.⁶⁹ La viro suspektata pri ordonado de la murdo, eminenta malta komercisto kun ligiloj al la registaro, estis akuzita sed poste liberigita per kaŭcio komence de 2025.⁷⁰ Lia proceso ankoraŭ ne finiĝas dum la verkado de ĉi tiu artikolo.

La prokrastoj en la juraj procedoj estis vaste kritikitaj, inkluzive de la Eŭropa Parlamento,⁷¹ kaj la publika protestego pri la traktado de la enketo pri la murdo fare de la aŭtoritatoj kaŭzis la ekŝiĝon de la tiama ĉefministro Joseph Muscat en januaro 2021.⁷²

En 2024, Malto estis rangigita 73-a, el 180, en la Monda Gazetaro. Indekso de Libereco,⁷³ kiu notis, ke:

“Ĵurnalistoj alfrontas tre polarigitan medion, kiu estas forte influita de politikaj partioj. En 2021, la konkludoj de publika enketo pri la murdo de la enketema ĵurnalistino Daphne Caruana Galizia listigis ĝisfundan liston de reformoj, kiujn la registaro hezitis efektiviĝi.”

En decembro 2024, aperis raportoj pri registaraj provoj misfamigi Jacob Borg, ĵurnaliston de Times of Malta, kiu esploris registarajn skandalojn, per taktikoj similaj al tiuj supozeble uzitaj kontraŭ Daphne Caruana Galizia antaŭ ŝia murdo en 2017.⁷⁴

En januaro 2025, diskutante reformon pri la kapablo de civitanoj peti magistratajn enketojn pri supozata korupto, la ĉefministro diris:

“Ekzistas blogo pri falsaj novaĵoj, Shift News, kiu specialiĝas pri raportado de malveraĵoj. 90% de tio, kion ili raportas, enhavas malveraĵojn.”⁷⁵

La redaktoro de The Shift jurpersekutas la ĉefministron pro kalumnio, post liaj komentoj asertante, ke la amaskomunikila organizaĵo fabrikis sian enketan raportadon.⁷⁶

Ankaŭ en januaro 2025, registaraj parlamentanoj voĉdonis kontraŭ amendoj al la nuna kontraŭ-SLAPP (Strategiaj Procesoj Kontraŭ Publika Partopreno) leĝaro, celanta malhelpi tribunalojn, kaj eblajn minacojn de proceso, esti uzataj por timigi homojn de ekzercado de sia esprimlibereco. Ĉi tiujn amendojn proponis parlamentanoj de la opozicia Naciisma Partio por certigi, ke kontraŭ-SLAPP-protektaj aplikigoj en Malto, anstataŭ nur transnacie.⁷⁷

Kvankam krimea kalumnio estis aboliciita en 2018 en la Leĝo pri Amaskomunikiloj kaj Kalumnio,⁷⁸ vidata kiel venko por ĵurnalismo kaj esprimlibereco, blanka libro, promesita de la

registaro en 2023, pri reformoj por plue plifortigi esprimlibereco kaj protekto por ĵurnalistoj, havas ne aperis. Lastatempaj raportoj sugestas, ke iuj en la reganta Laborista Partio postulas reenkonduki kriman kalumnion, malfaciligante por ĵurnalistoj raportoj pri la registaro korupto.⁷⁹

En novembro 2024, la Ministerio pri Edukado anoncis nova regularo deviganta ĉiujn edukistojn peti permeson antaŭ ol paroli al la amaskomunikiloj, asertante ke edukistoj deklaroj devus esti konformaj al ministeriaj politikoj.⁸⁰ En februaro 2025, instruistino estis pridemandita de sia lernejestro pri komentoj, kiujn ŝi faris pri la eduka sistemo sen antaŭa permeso.⁸¹

En februaro 2025, Malto ricevis sian plej malaltan poentaron iam ajn en la Perceptoj pri Koruptoj de Travideblo Internacia Indekso, rangigita 46 el 100 - la unuan fojon ĝi falis sub la 50-poenta linio ekde 2012.⁸²

Leĝo pri "Blasfemo"

Leĝo de 1933, kiu efektive ampleksis "blasfemon", estis aboliciita en 2016.⁸³ La Krimea Kodo portis maksimumo de ses monatoj da malliberigo pro la kalumniado de la katolika religio, kaj tri monatojn por iu ajn alia religio,⁸⁴ “per vortoj, gestoj, skribaĵoj ĉu presita aŭ ne, aŭ bildoj”, aŭ per ofendo per kalumnianta tiujn, kiuj konfesas la religion, ĝiajn ministrojn, aŭ objektoj de kultado.

Ĝi estis aktive alvokita, ekzemple kun almenaŭ 99 kondamnoj en 2012.⁸⁵ Pri la abolicio, Ĉefepiskopo de Malta Monsinjoro Charles Scicluna ĉirpetis:

“Malĝoja tago por Malto. Sinjoro pardonu ilin: ili ne faras tion.” scias, kion ili faras”.⁸⁶

Tamen, la registaro ŝajnis esti singarda pri kritiko de la Romkatolika Eklezio. Ekzemple, en 2020 la tiama Ministro pri Nacia Heredaĵo, Artoj kaj Loka registaro asertis, ke karnavala ĉaro rilatas al al klerikala seksmisuzo, estis “kalumnio... malamparolo”.⁸⁷ Por rajti partopreni en la karnavalo, la flosilposedantoj estis devigitaj restrukturi ĝin.

Dum iuj kontraŭis cenzuron,⁸⁸ aliaj konsentis, ke la dezajno de la flosilo estis almenaŭ malbongusta.⁸⁹

Libereco de Kunveno kaj Asocio

En la lastaj jaroj, Malto spertis rapidan kreskon de civilaj socia aktivismo fare de Neregistaraj Organizaĵoj (NGOoj) kiel Aditus, Graffiti kaj Republika. La registaro ne havas juran devon serĉi aŭ preni en konsideron, la vidpunktojn de NROoj dum la procezo de politika aŭ leĝdona kreado, sed ĉiu interesgrupo povas fari submetiĝoj al konsultaj dokumentoj kiam ili estas eldonita.

Atestaĵoj

"La vivo en Malto kiel humanisto ofte povas ŝajni kiel suprenira vojaĝo. Malgraŭ iom da progreso en la lastaj jaroj, la rapideco de ŝanĝo restas frustre malrapida, precipe kiam temas pri certigi justajn kaj egalajn rajtojn por ĉiuj, sendepende de ilia religio, kredoj aŭ sekso."

"Ekde frua aĝo, infanoj en Malto estas forte eksponitaj al religiaj instruoj, precipe en lernejoj, kie religio estas teksita en la ĉiutagan vivon. Kiel iu, kiu ĉeestis eklezian lernejon, mi spertis propraokule kiel tio povas formi - aŭ en mia kazo, defii - onian mondkoncepton. Estis per lukto kun ĉi tiu medio, ke mi komprenis kiom forte mi ne identiĝas kun la instruoj de la eklezio."

"Tamen, kune kun Humanists Malta ni tenas esperon. Ŝanĝo eble estas malrapida, sed ĝi okazas. Vivi aŭtentike kiel humanisto en Malto postulas rezistecon kaj volemon defii enradikiĝintajn ideojn. Ĝi ne estas facila, sed ĝi valoras la penon — por ni mem kaj por la estonteco de nia socio."

— Mirane Vella

(Pri kreskado humanisma/nereligia) "Ene de via pli vasta familio vi devas iri sur ovoŝeloj, estante tre singarda pri tio, kion vi diras. Kiel adoleskanto, kreski ĉio sentis iom kiel cerbolavado, sed samtempe mi ne sentis min aparte diskriminaciita dum mi kreskis. Mi pensas, ke se mi estus en multe pli religia parto de la socio, mi sentus tion pli."

— Andreo Attard Montalto

"Sendube la konservativismo ĉi tie estas eternigata per kristana dogmo. La eklezio kaj ĝiaj dogmaj vidpunktoj tro multe influas politikon."

"Plejparte ni relative kapablas esprimi nin libere, krom kelkaj ridindaj kortumaj kazoj (kiel ekzemple unu ĵurnalisto akuzita pro interretaj minacoj post klare satira komento; la radiostacio de alia estis monpunita kiam li priskribis dekstrulan personecon, antaŭe trovitan kulpa pri incitado de rasa malamo kaj antaŭenigado de rasa supereco, kiel 'ksenofobian kaj rasisman')."

— Maya Dimitrijević

Referencoj

^[1] "Loĝantaro de Malto", Worldometer, alirita marto 2025 <https://www.worldometers.info/world-population/malta-population/>

^[2] Regine Nguini, "Kie trovi afrikajn erojn en Malto kaj nombrojn pri lastatempa censo", African Media Association Malta, 15a de aprilo 2023 <https://www.africanmediamalta.com/post/where-to-find-african-items-en-malto-kaj-ciferoj-pri-lastatempa-censo>

^[3] Neville Borg, "90% kaŭkazaj, 83% romkatolikaj: publikigitaj statistikoj de la malta censo", Times of Malta, 16-a de februaro 2023 <https://timesofmalta.com/article/90-caucasian-83-roman-catholic-malta-censo-statistikoj-publikigitaj.1014045>

^[4] Konstitucio de Malto, Leĝaro de Malto, alirita marto 2025 <https://legislation.mt/eli/const/eng>

^[5] David Hudson, "Katolika referenco en konstitucio ne bezonas ŝanĝo sed ĉiuj religioj bonvenaj, diras Abela", Malta Today, https://www.maltatoday.com.mt/news/national/99799/watch_catholic_reference_in_constitution_does_not_need_to_change_but_all_religions_welcome_abela_says

^[6] "Aktualaj duflankaj interkonsentoj de la Sankta Seĝo", Pontificia Universitá Gregoriana, alirita marto 2025 https://www.iuscangreg.it/accordi_santa_sede.php?lang=IT#Malta

^[7] Ĉapitro 255, Geedzeca Leĝo, Leĝaro Malto, 12a de aŭgusto 1975; 1a de oktobro 1975 (vidu paĝon 8) <https://legislation.mt/eli/cap/255/eng>

^[8] Subleĝaro 464.17, Regularo pri Etiko de la Medicina Profesio, 18a de novembro 2008 <https://legislation.mt/eli/sl/464.17/eng/pdf> (vidu paĝon 8)

^[9] Ĉapitro 245, Leĝo pri Konfirmoj, Leĝaro de Malto, 28-a de junio 1974 [https://legislation.mt/eli/cap/245/eng/pdf#:~:text=\(1\)%20An%20aserto%20farita%20anstataŭ%20juro%20ĉu%20estus%20laŭre%20jurita](https://legislation.mt/eli/cap/245/eng/pdf#:~:text=(1)%20An%20aserto%20farita%20anstataŭ%20juro%20ĉu%20estus%20laŭre%20jurita)

^[10] "Parlamentara Praktiko", Parlamento de Malto, alirita marto 2025 <https://parlament.mt/menus/about-parliament/how-parliament-works/parliament-practice/>

^[11] Michael Falzon, "Domine Dirige Nos?", Malta Today, 7 marto 2017 https://www.maltatoday.com.mt/comment/blogs/75075/domine_dirige_nos

^[12] James Debono, "Totemoj de identeco: Kial la maltanoj amas siajn krucojn", Malta Today, 12a de aprilo 2019 https://www.maltatoday.com.mt/news/national/94248/totems_of_identity_why_the_maltese_love_their_krucoj

^[13] Emil Calleja Bayliss, "'L-Isptar Mater Dei Jiĉhad Kategorikament Li Ĝew Imredukta Xi Slaleb Jew Xi Simboli Reliĝuji Minn Xi Swali FI-Isptar." - L-Isptar Mater Dei", Kellymni, 16 januaro 2025 <https://www.gwida.mt/mt/l-hospital-mater-dei-ji-ad-kategorikament-li-ew-imne-ija-xi-slaleb-jew-xi-simboli-reli-ju-i-minn-xi-swali-hospital-fl-hospital-mater-slaleb>

^[14] "Ordono forigi krucifikson de Mellieha nuligita post plendoj de krucifiksantoj", Times of Malta, 19a de aŭgusto 2020 <https://timesofmalta.com/article/order-to-remove-mellieha-crucifix-reversed-following-complaints-by.812898>

15 "Registaro financo restarigon de la preĝejo Sankta Triunuo en Marsa", Times of Malta, 8a de marto 2022 <https://timesofmalta.com/article/government-to-fund-marsa-holy-trinity-church-restoration.939786>;
"Preĝejoj en La Valetto profitos de €700,000 el registaraj fondusoj por restaŭrado", Times of Malta, 10a de junio 2020 <https://timesofmalta.com/artikolo/preĝejoj-de-la-valetto-profitos-de-700000-en-registaro-financoj-por.797598>;

"Registaro financo restaŭradon de malnova paroka preĝejo de Birkirkara", Times of Malta, 8-a de majo 2020 <https://timesofmalta.com/article/government-to-fund-restoration-of-old-birkirkara-parish-church.790871>

16 Nicole Mailak, "Vatikanaj kritikistoj rifuzas la sanrolon de Unuiĝintaj Nacioj" kunsponsorita de Malto", Malta Today, 26-a de majo 2021 https://www.maltatoday.com.mt/news/national/109816/vatican_critics_balk_at_uniĝ_nacioj_sano_rola_kunsponsorita_de_malto

17 "Helpa Morto: Bezonoj kaj realaĵoj de homoj triumfos | Daniel Micallef", Malta Today, 9a de decembro 2024 https://www.maltatoday.com.mt/komento/blogoj/132674/bezonoj_kaj_realecoj_de_helpata_morto_homoj_triumfos__daniel_micallef

18 Claudia Calleja, "Rigardu: Kuracisto-asistata mortado devus komenci esti debatata 'en la nova jaro'", Times of Malta, 10a de decembro 2024 https://timesofmalta.com/article/watch-doctorsaided-dying-start-debated-in-new-year.1102241?fbclid=IwZxh0bgNhZW0CMTEAAR2qi83-rjZnsOOI0PN-fz6WGye80HTAj9xYMaofKdUzId6DyraSAG0M9Q_aem_dUaqH3u_Jv9AIrj7JAN3PA

19 Gregoire Lory, "Roberta Metsola pri aborto: 'Mia pozicio estas la pozicio de la Eŭropa Parlamento'", Euronews, 18-a de januaro 2022 <https://www.euronews.com/my-europe/2022/01/18/roberta-metsola-on-abortion-my-position-is-the-european-parliament-s-position>

20 Matthew Vella, "Laborista Eŭropa Parlamentano pledas por ke aborto fariĝu fundamenta rajto en EU-Ĉarto", Malta Today, 14-a de marto 2024 https://www.maltatoday.com.mt/news/ewropej/128109/labour_mep_makes_pledo_por_aborto_fariĝu_fundamenta_rajto_en_eŭropa_ĉarto

21 Giulia Magri, "Porabortaj aktivuloj postulas malkriminaligon de aborto", Times of Malta, 28-a de septembro 2024 <https://timesofmalta.com/artikolo/por-elekto-aktivuloj-postulas-malkrimigon-aborton.1098748>

22 Parlamento de Malto, Mocio n-ro 428, Leĝprojekto pri la Komisiono pri Homaj Rajtoj kaj Egaleco - Unua Legado, <https://parlament.mt/12th-leg/mocioj-12a/mocio-n-ro-428/>

23 La Eklezio en Malto, "La Leĝo pri Egaleco kaj Religia Libereco: Pozicia Papero", oktobro 2016 <https://www.independent.com.mt/file.aspx?f=135324>;
"Maljustaj, nenecesaj fakturoj", Life Network Malta, <https://lifenetwerk.eu/maljustaj-nenecesaj-fakturoj/>

24 Tim Diacono, "Rigardu: Nova Egaleca Leĝo Revenas al Nia Tagordo, Anoncas Robert Abela", Lovin Malta, 31-a de marto 2023 <https://lovinmalta.com/news/watch-new-equality-lege-is-back-on-our-agenda-robert-abela-anoncoj/>

25 "Raporto de la Laborgrupo pri la Universala Perioda Revizio", Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN, Kvindek-sesa sesio, 18 junio–12 julio 2024 <https://dokumentoj.un.org/access.nsf/get?OpenAgent&DS=A/HRC/56/17/Aldoni.1&Lang=E>

26 "Antaŭlerneja, Primara kaj Sekundara Formala Edukado: 2021-2022", Nacia Statistika Oficejo, 25a de oktobro 2023 <https://nso.gov.mt/edukado/antaŭ-primara-primara-kaj-sekundara-formala-edukado-2021-2022/>

27 (vidu paragrafon 7 en ĉiu dokumento):
Sekretariejo por Katolika Edukado, Oficejo de Akceptoj, Ĝenerala Regularo por Akcepto en Ekleziajn Lernejojn, Malto, Infanĝardeno 1 – 2025-2026 Kandidatoj naskitaj en 2022

<https://ms.knisja.mt/WEBSITE/2025/CHURCH%20SCHOOLS/REGULARO/Regularoj%20K1%20-%202025-2026.pdf>

Sekretariejo por Katolika Edukado, Oficejo de Akceptoj, Ĝenerala Regularo por Akcepto en Ekleziajn Lernejojn, Malto, Infanĝardeno 2 - 2025-2026 Kandidatoj naskitaj en 2021

<https://ms.knisja.mt/WEBSITE/2025/CHURCH%20SCHOOLS/REGULARO/Regularoj%20K2%20-%202025-2026.pdf>

Sekretariejo por Katolika Edukado, Oficejo de Akceptoj, Ĝenerala Regularo por Akcepto en Ekleziajn Lernejojn, Malto, Jaro 1 Bazlernejo 2025-2026 Kandidatoj naskitaj en 2020

<https://ms.knisja.mt/WEBSITE/2025/CHURCH%20SCHOOLS/REGULARO/Regularoj%20Y1%20-%202025-2026.pdf>

Sekretariejo por Katolika Edukado, Oficejo de Akceptoj, Ĝenerala Regularo por Akcepto en Ekleziajn Lernejojn, Malto, Formo 1 2025-2026 Kandidatoj naskitaj en 2014

<https://ms.knisja.mt/WEBSITE/2025/CHURCH%20SCHOOLS/REGULO/Regularoj%20F1%202025-2026.pdf>

28 "Etiko estos ofertita anstataŭ religio en registaraj lernejoj ekde septembro", Malta Independent, 24-a de januaro 2014 <https://www.independent.com.mt/articles/2014-01-24/news/ethics-to-be-offered-in-registaraj-lernejoj-instead-of-religion-as-from-september-3770875906/>

29 James Debono, "Etiko estos elekto por ĉiuj 13-jaruloj dum la nombro de kandidatoj por O-nivelo kreskas je 32%", Malta Today, 21a de novembro 2024 https://www.maltatoday.com.mt/news/national/132331/ethics_to_be_option_for_ĉiuj_13-jaruloj_kiel_kandidatoj_al_olevel_kreskas_je_32

30 Ana Tortell, "Ni Profunde Esploru la Seksan Edukadan de Malto kaj Ĝian Ĉiam Ĝisdatiĝantan Instruoplanon", Lovin Malta, 8a de Decembro 2018 <https://lovinmalta.com/vivstilo/sano/reprodukta-sano/malta-seksa-edukado-instruoplano/>

31 "Ĉu seksedukado efektive ekzistas en Malto?", The Third Eye, 7-a de septembro 2019 <https://thirdeyemalta.com/is-sex-education-even-a-thing-in-malta-betapsi/>

32 Stephen Camilleri, Gvidlinioj pri Sekseco kaj Rilatoj-Edukado en Maltaj Lernejoj, Ministerio pri Edukado kaj Dungado, Decembro 2013 <https://sustainabledevelopment.gov.mt/wp-content/uploads/2021/10/Gvidlinioj-pri-Sekseco-libreto.pdf>

33 "Pri tiu 'Silenta Krio'", Kuracistoj por Elekto, 23a de novembro 2021 <https://www.doctorsforchoice.mt/post/about-that-silent-scream>

34 "Estas ĝuste nur se aborto estas malĝusta", Times of Malta, 7-a de februaro 2017 <https://timesofmalta.com/article/its-only-right-if-abortions-wrong.638868>

35 "Betapsi-a Seksedukada Politika Dokumento", Betapsi, 22a de aprilo 2022 <https://betapsi.mt/2022/04/22/betapsi-seksa-edukado-politika-dokumento/>

36 Yannick Pace, "Edukministerio priploras 'malverajn kaj nerespondecajn' akuzojn pri seksa edukado en lernejoj", Malta Today, 11 majo 2019 https://www.maltatoday.com.mt/news/national/94915/education_ministerio_lamentas_pri_malveraj_kaj_nerespondecaj_akuzoj_pri_sekso_edukado_en_lernejoj#.YARbn8VKiWA;

"Vidu ĝin ĉi tie: La Edukministerio publikigas libron pri seksedukado, kiu kaŭzis polemikon", Malta Independent, 15-a de majo 2019

<https://www.independent.com.mt/articles/2019-05-15/local-news/Edukministerio-publikigas-seksaedukada-libro-kiu-levis-polemikon-6736208175>

37 James Debono, "Duono de sekse aktivaj knabinoj havas neprotektitan sekson – Studo pri Sano-Konduto", Malta Today, 17-a de septembro 2024 https://www.maltatoday.com.mt/news/national/131220/one_in_two_15yearold_knabinoj_havantaj_neprotektitan_sekson

38 Sam Vassallo, "38 knabinoj sub 18 jaroj fariĝis patrinoj en Malto en 2020", Lovin Malto, 23 aprilo 2021 <https://lovinmalta.com/news/38-girls-under-18-fariĝis-patrinoj-en-malto-en-2020/>

39 Registaro de Malto Ministerio pri Sano kaj Aktiva Maljuniĝo, Nacia Strategio pri Seksa Sano (vidu paĝojn 24 kaj 27), 2025-2030, alirita marton 2025 https://health.gov.mt/wp-content/uploads/2024/12/National_Seksa_Sano_Strategio_2025_2030.pdf;

Jurgen Balzan, "Malto kun unu el la plej altaj gonoreo-procentoj en Eŭropo" Newsbook, 8a de decembro 2023 <https://newsbook.com.mt/en/malto-kun-unu-el-la-plej-altaj-procentoj-de-gonoreo-en-eŭropo/>

40 Registaro de Malto Ministerio pri Sano kaj Aktiva Maljuniĝo, Nacia Strategio pri Seksa Sano (vidu paĝon 14), 2025-2030, alirita marto 2025 https://health.gov.mt/wp-content/uploads/2024/12/National_Sexual_Sanstrategio_2025_2030.pdf

41 Jelena Bezzina, Daniela Attard kaj Anya Soldatova, "Gepatroj por Elekto: kion ni kredas" Malto Hodiaŭ, 14 julio 2021 https://www.maltatoday.com.mt/komento/blogoj/110864/gepatroj_por_elekto_kio_ni_kredas_je;

"KSU lanĉas kampanjon pri seksa edukado por kontraŭbatali misinformadon", Times of Malta, 14-a de februaro 2022 <https://timesofmalta.com/article/ksu-launches-sexual-education-campaign-to-tackle-misinformation.934465>

42 Claire Farrugia kaj Giulia Magri, "Kion diras la fakuloj pri la rezultoj de la enketo 'Stato de la Nacio'", Times of Malta, 7a de junio 2021 <https://timesofmalta.com/article/what-the-experts-say-about-state-of-the-nation-survey-results.877127>

43 James Debono, "Religio et Patria: la maltano en la unuaj kvin 'plej religiaj' en Eŭropo", Malta Today, 25 novembro 2021 https://www.maltatoday.com.mt/news/national/113385/religio_et_patria_maltese_in_top_five_plej_religia_en_eŭropo

44 "Censo trovas pli kaj pli maljuniĝantan preĝejan loĝantaron; nur 36.1% de katolikoj ĉeestas Meson", Malta Independent, 31-a de januaro 2019 <https://www.independent.com.mt/articles/2019-01-31/local-news/Censo-trovas-ĉiam-maljuniĝantan-preĝejan-populacion-nur-36-1-de-Katolikoj-ĉeestas-Meson-6736202920#:~:text=En%20realeco%2C%20estis%20la%20katolika%20populacio%20en%20Malto>

45 Daniel Tihn, "Duono de junuloj kredas je Dio... sed ne je organizita religio", Times of Malta, 29a de novembro 2022

<https://timesofmalta.com/articles/view/half-youths-believe-god-organised-religion.997878>

46 Giulia Magri, "Malpli da paroj geedziĝantaj, kun preĝeaj geedziĝoj en plej akra malkresko", Times of Malta, 28-a de marto 2024 <https://timesofmalta.com/article/fewer-couples-getting-married-church-weddings-sharpest-decline.1089909#:~:text=Ciferoj%20eldonitaj%20en%20respondo%20al,registrita%20inter%202010%20kaj%202023>

47 David Marinelli, "La enigmo de sekulara kredo", Times of Malta, 6a de aprilo 2024 <https://timesofmalta.com/article/the-secular-belief-enigmo.1090424>

48 Ivan Martin, "Rigardu: Malto estas la 'ora normo' de GLAT-reformo, diras estro pri egaleco de UN", Times of Malta, 27-a de septembro 2017 <https://www.timesofmalta.com/article/malto-estas-la-ora-normo-de-glata-reformo-mal-egaleco-estro.659017>

49 "Egaleco kaj Ne-Diskriminacio", La Direktoraro pri Homaj Rajtoj, Registaro de Malto, alirita marto 2025 <https://humanrights.gov.mt/egaleco-kaj-ne-diskriminacio/>

50 Ĉapitro 530, Leĝo pri Registritaj Kuniĝoj, Malta Leĝaro <https://legislation.mt/eli/ĉap/530/eng>

51 "Geedzeco, Registrita Kuniĝo kaj Kunvivado – Laŭleĝaj Kuniĝoj en Malto", Familia Juro Malto, alirita aprilon 2025 <https://family-law.com.mt/rilatoj/geedzeco-registritaj-kuniĝoj-kaj-kunvivado>

52 Ĉapitro 540, Leĝo pri Genra Identeco, Genra Esprimo kaj Seksaj Karakterizaĵoj, Leĝaro Malto <https://legislation.mt/eli/cap/540/eng/pdf>

53 Daniel Tihn, "Leĝo malpermesanta samsekseman konvertan terapion estos plifortigita", Times of Malta, 12-a de januaro 2023 <https://timesofmalta.com/article/law-banning-gey-conversion-therapy-strengthened.1006708>

54 Ĉapitro 567, Leĝo pri Asero de Seksa Orientiĝo, Genra Identeco kaj Genra Esprimo, Leĝaro de Malto <https://legislation.mt/eli/ĉap/567/eng/pdf>

55 "AFM Neas diskriminacion surbaze de seksa orientiĝo", Malto Sendependa, 9-a de februaro 2010 <https://www.independent.com.mt/artikoloj/2010-02-09/lokaj-novajoj/AFM-Neas-diskriminacion-surbaze-de-seksa-orientiĝo-270106>

56 Direktoraro pri Homaj Rajtoj, Strategio kaj Agadplano pri GLAT+ Egaleco, Progresiva Raporto Januaro 2023-Julio 2024, alirita Marto 2025 <https://humanrights.gov.mt/wp-content/uploads/2024/09/LGBTIQ-Progress-Report-Jan-2023-Jul-2024.pdf>

57 Giulia Magri, "Žiguŝajzaj respondas al kritiko pri infana seksa flueco-spektaklo", Times of Malta, 5 marto 2023 <https://timesofmalta.com/artikolo/sen-cerbolavado-kontraŭ-kritiko-infana-seksa-flueco-spektaklo.1017498>

58 "Malto estas la unua en nia Ĉielarka Mapo, sed ne ĉio estas bela bildo", ILGA Eŭropo, 15a de novembro 2023 <https://www.ilga-europe.org/blog/europride-malto-ĉielarka-mapo-ne-bela-bildo/>

59 Matthew Bonanno, "La polico malhelpis nin kisi dum karnavalaj festadoj", diras gejo", Times of Malta, 6-a de marto 2025 <https://timesofmalta.com/article/polico-haltigis-ni-kisi-karnavalajn-festojn-diras-gejulo.1106134>

60, 61 Indekso de Seksa Egaleco 2024, Eŭropa Instituto por Seksa Egaleco, alirita marto 2025 <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024/country/MT>

62 James Debono, "Enketo trovas, ke virinoj ankoraŭ prioritigas familion super kariero", Malta Today, 5-a de januaro 2025 https://www.maltatoday.com.mt/news/national/133004/enketo_trovas_ke_virinoj_ankora_u_atendatas_prioriti_familion_super_kariero_?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR2tX7sPs0o1wj6etfjU31NNJ_tTmur7_vAkqKvsammcdE-xbAmKfY9CQCY_aem_e54ARqame0-Z1Md_bY8NXA

63 "Genraj stereotipoj – Perforto kontraŭ virinoj", Eŭropa Komisiono Novembro 2024 <https://europa.eu/eurobarometer/enketoj/detaloj/3252>

64 "Enketaj rezultoj malkaŝis 'enradikiĝintajn mizoginajn kredojn', diras virina grupo", Times of Malta, 5-a de decembro 2024 <https://timesofmalta.com/artikolo/enketaj-trovoj-malkaŝitaj-enradikiĝintaj-mizoginaj-kredoj-virinoj.1102017>

65 Fino de Misiodeklaro, UN-Laborgrupo pri Diskriminacio kontraŭ Virinoj kaj Knabinoj, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/dokumentoj/temoj/virinoj/grupo/EoM-Deklaro-Malto-7Julio2023.pdf>

66 "Lokaj Amaskomunikiloj por Demokratio — landa fokuso: Malto", Centro por Plurismo de Amaskomunikiloj kaj Libereco de Amaskomunikiloj, alirita marton 2025 <https://cmpf.eui.eu/local-media-for-democracy-country-focus-malta/> (vidu Redaktan Sendependecon)

67 Mark Said, "Ŝtate manipulita amaskomunikiloj", Malta Today, 26-a de januaro 2024 https://www.maltatoday.com.mt/comment/blogs/127180/ŝtatmanipulita_komunikilo; "Ĵurnalisto plendas pri interfero dum li forlasas TVM", Times of Malta, 1-a de aŭgusto 2021 <https://timesofmalta.com/article/journalist-complains-of-interference-as-he-quits-tvm.890662>

68 Harrison Smith, "Daphne Caruana Galizia, ĵurnalistino kiu atakis la potenculojn, mortas en aŭtobombo", The Washington Post, 17a de oktobro 2017 https://www.washingtonpost.com/local/obituaries/daphne-caruana-galizia-journalist-who-assailed-the-powerful-dies-in-car-bombing/2017/10/17/c247e4d4-b345-11e7-a908-a3470754bbb9_story.htm

69 "Du fratroj malliberigitaj post agnosko de la murdo de Daphne Caruana Galizia", The Guardian, 14a de oktobro 2022 <https://www.theguardian.com/mundo/2022/okt/14/la-fratoj-de-daphne-caruana-galizia-konfesas-murdon-unuatago-de-proceso>

70 "Milionulo akuzita pri la murdo de malta ĵurnalisto en 2017 liberigita per kaŭcio", The Guardian, 8-a de februaro 2025 <https://www.theguardian.com/world/2025/feb/08/millionaire-yorgen-fenech-freed-on-bail-accused-murder-daphne-caruana-galizia-maltese-journalist#:~:text=Caruana%20Galizia%20was%20killed%20per,atakoj%20kontra%20jurnalisto%20en>

71 "Malto: ses jarojn post la murdo de Daphne Caruana Galizia, problemoj daŭras", Eŭropa Parlamento, 19a de oktobro 2023 <https://www.europarl.europa.eu/news/eo/gazetara-ĉambro/20231013IPR07133/malto-ses-jarojn-post-la-murdo-de-dafne-caruana-galizia-problemoj-daŭras>

72 "Atenco kontraŭ Daphne Caruana Galizia: Eŭropaj parlamentanoj taksas la situacion en Malto", Eŭropa Parlamento, 17a de oktobro 2024 <https://www.europarl.europa.eu/news/eo/agenda/briefing/2024-10-21/6/daphne-caruana-galizia-assassination-meps-taksas-la-situacion-en-Malto>

73 "Malto", Raportistoj Sen Landlimoj, alirita marto 2025 <https://rsf.org/eo/lando/malto>

74 Kevin Cassar, "La planoj de Abela por la nova jaro", Times of Malta, 29a de decembro 2024 <https://timesofmalta.com/article/abela-plans-new-year.1102981>

75 Matthew Farrugia, "Abela ĵuras protekti ministrojn sub kritiko: 'Ili devas preterpasi mian kadavron'", Malta Today, 15-a de januaro 2025 https://www.maltatoday.com.mt/news/national/133165/watch_abela_vows_to_protekti_sub_fajro_ministroj_ili_devas_preteri_super_mian_mortintan_korpon

76 Aqra bil-Malti, "La redaktoro de The Shift jurpersekutas Robert Abela pro kalumnio", The Shift, 19-a de januaro 2025 <https://theshiftnews.com/2025/01/19/the-ŝanĝredaktisto-procesas-roberto-abela-pro-kalumnio>

77 Daniel Ellul, "Registaro malakceptas PN-amendojn al kontraŭ-"SLAPP-leĝo", Times of Malta, 29-a de januaro 2025 <https://timesofmalta.com/artikolo/registaro-pafadoj-pn-amendoj-kontraŭ-ŝlapa-leĝo.1104429>

78 Ĉapitro 579, Leĝo pri Amaskomunikiloj kaj Kalumnio, Leĝaro Malto <https://leĝaro.mt/eli/cap/579/eng/pdf>

79 Manuel Delia, "Timo antaŭen", Times of Malta, 29a de decembro 2024 <https://timesofmalta.com/article/dread-ahead.1102978;> "Ni esperu, ke ne estos retroiro de la horloĝo rilate al krima kalumnio", Malta Today, 18a de septembro 2024 https://www.maltatoday.com.mt/comment/ĉefartikolo/131254/esperu_ke_ne_estos_reeniroy_de_la_horloĝo_sur_krima_kalumnio_

80 "Ĉefartikolo: Penslibereco sub sieĝo", Times of Malta, 9 Novembro 2024 <https://timesofmalta.com/article/editorial-freedom-thought-siege.1100748>

81 Marc Galdes, "Lernejestro diras, ke li 'ne timigis instruiston' pro kritiko de la SEC-sistemo", Times of Malta, 26-a de februaro 2025 https://timesofmalta.com/article/teacher-told-off-headmaster-publicly-criticising-new-sec-system.1105766?fbclid=IwY2xjawIurcZleHRuA2FibQixMAABHRvGfMRBTDKMRP7ND24E90U04_KoTvoWLSUBoPMzBpRWkchNb4n-LfwKzA_aem_LUamNzhXrUnwauwXrE-kw

82 Matthew Bonanno, "Travidebleco Internacia kritikis la asertojn de la eksministro pri la 'malveraj' korupta indico", Times of Malta, 21-a de februaro 2025 <https://timesofmalta.com/article/transparency-international-slams-exminister-false-corruption.1105521>

83 Matthew Vella, "'Kalumnio de religio' estos forigita el la Krima Kodo", Malta Today, 8a de julio 2015 https://www.maltatoday.com.mt/news/nacia/54866/religia_kalumnio_malkriminigota

84 Kevin Aquilina, "Religio bezonas protekton", Times of Malta, 22a de julio 2015 <https://timesofmalta.com/article/Religion-needs-protection.577592>

85 "Malto: Leĝo pri "Blasfemo" Finiĝis: 2016!", Finu Blasfemo-Leĝojn, alirita marton 2025 <https://end-blasphemy-laws.org/countries/euro/malto/>; Miriam Dalli, "99 kondamnitaj pro publika blasfemo en 2012", Malta Today, 20a de aprilo 2013 https://www.maltatoday.com.mt/news/court_and_police/26215/99-kondamnita-pro-publika-blasfemo-en-2012-20130420

86 "Ĉefepiskopo Scicluna: 'Hubli Dion kaj homon' estas malĝoja tago por Malto", Malta Independent, 12a de julio 2016 <https://www.independent.com.mt/artikoloj/2016-07-12/lokaj-novajoj/Ĉefepiskopo-Scicluna-Malĝoja-tago-por-Malto-6736160915>

87 James Debono, "Cenzuro en Malto: de 'Li tkisser sewwi' al karnavala pastičo", Malto Hodiaŭ, 6an de februaro 2020 https://www.maltatoday.com.mt/news/national/100145/from_li_tkisser_sewwi_al_a_karnavala_pastico

88 Jessica Arena, "Satiro cenzurita? Kontestata flosado revivigas debato pri cenzuro", Times of Malta, 25-a de januaro 2020 <https://timesofmalta.com/article/satire-censored-a-controversial-float-revivigas-cenzur-debaton.765819#:~:text=A%20banned%20karnavalo%20flosajo%20ligado,pri%20cenzuro%20cirkaŭ polemikaj%20temoj>

89 Vanessa Conneely, "Malpermesita ĉefepiskopo-ĉaro estos parto de karnavalo, post ŝanĝoj", Times of Malta, 18-a de februaro 2020 <https://timesofmalta.com/article/banned-archbishop-float-will-form-part-of-carnival-after-changes.771755>

Mjanmao (Birmo)

Konstitucio/Registaro

Edukado/Infana Socio/Komunika Esprimo

La plej norda lando de Sudorienta Azio, Mjanmao, antaŭe estis konata kiel Birmo ĝis 1989.¹ Okupita de la britoj ekde la frua 19-a jarcento, ĝi sendependiĝis en 1948. De tiam la lando travivis multajn fazojn de konflikto kaj malstabileco kaj inter 1962 kaj 2011 estis strikte regata de milita junto, kiu subpremis la loĝantaron de la lando kaj faris gravajn homaj-raĵtoj-misuzojn.

Laŭgrada demokratiiga procezo kondukis la civilan Nacian Ligon por Demokratio kaj ĝian gvidantinon Aung San Suu Kyi al venko en la elektoj de 2015. Tamen, dum ĉi tiu periodo la militistaro retenis signifajn konstituciajn privilegiojn, inkluzive de la kontrolo de pluraj ministerioj kaj la rajto nomumi unu kvaronon de la membroj de iu ajn reprezenta asembleo. En 2021, responde al grandega balota venko de la Nacia Ligo por Demokratio, la militistaro sub Min Aung Hlaing prenis plenan kontrolon per alia puĉo.

Responde al la puĉo, milionoj da homoj tra Mjanmao aliĝis al pacaj protestoj kontraŭ la militistaro

Ĥunton kun amasaj manifestacioj kaj ĝeneralaj strikoj.

Tiujn oni renkontis per brutala forto fare de la sekurecaj taĉmentoj, kaj protestantoj estis arestitaj, torturitaj aŭ mortigitaj.² De tiam la lando troviĝas en stato de kreskanta civila konflikto, kun milionoj da homoj delokitaj kaj miloj da homoj...

mortigitaj.³ Baldaŭ post la puĉo, paralela civila registaro, la Nacia Unueca Registaro (NUG), estis formita. Ĝi establis militistan alon nomatan la Popola Defenda Forto (PDF), kiu kunlaboris kun loka milico kaj etnaj armitaj organizoj (EAO-oj). Post eskalado de la konflikto en 2023, rezistaj fortoj

nun kontrolas grandajn partojn de kamparaj regionoj sed ĝis nun ne sukcesis renversi la militistan reĝimon.⁴

La laŭtaksa loĝantaro de Mjanmao estas 54.8 milionoj.⁵ Laŭ la censo de 2014 (la plej nova internacie agnoskita censo) ĉirkaŭ 89.8% de la loĝantaro

estas budhana, 6,3% kristana, 2,3% islama, 0,5% hindua, 0,8% animista, 0,2% aliaj religioj, kaj 0,1% konfesas nenian religio.⁶ La censo ekskludis la rohingjan loĝantaron de sia kalkulado.⁷

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
Konstitucio kaj registaro			Esprimo de kerno Humanismaj principoj pri demokratio, libereco kaj homaj rajtoj estas brutale subpremitaj
		Sistema religia privilegio rezultigas signifan socian diskriminacion Prohiba interreligia socia kontrolo (inkluzive de interreligiaj geedziĝaj malpermesoj)	"Blasfemo" estas malpermesita aŭ kritiko de religio (inkluzive de faktaj "blasfemaj" leĝoj) estas limigita kaj puninda per mallibereca puno
Preferata traktado estas donita al religio aŭ religio ĝenerale Ekzistas sistema religia privilegio Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminaciaj impostaj sendevigoj	Religiaj lernejoj havas povon diskriminaci en akceptoj aŭ dungado	Diskriminacia elstareco estas donita al religiaj korpoj, tradicioj aŭ gvidantoj	

Oficiala simbola respekto al religio

Konstitucio kaj registaro

La Konstitucio de Mjanmao de 2008 donas limigitajn rajtojn al religia libereco aŭ kredo, kaj esprimliberecon.

Tamen, kelkaj artikoloj en la Konstitucio, same kiel aliaj leĝoj kaj politikoj, limigas tiujn rajtojn. Ekde la puĉo de 2021, la milita junto konstante ignoris la Konstitucion. La daŭranta krizostato estas vaste konsiderata kontraŭkonstitucia fare de juraj fakuloj kaj juĝistoj de la Konstitucia Tribunalo laŭdire estis devigitaj demisii - nur por esti anstataŭigitaj per juĝistoj nomumitaj de la milita junto.⁹

Kvankam la lando ne havas oficialan ŝtatan religion, Artikolo 361 de la Konstitucio notas, ke la registaro "agnoskas la specialan pozicion de Budhismo kiel la kredo konfesata de la granda plimulto de la civitanoj de la Unio." La Konstitucio ankaŭ "agnoskas Kristanismon, Islamon, Hinduismon kaj Animismon kiel la religiojn ekzistantajn en la Unio."

La Konstitucio malpermesas "la misuzon de religio por politikaj celoj" kaj membroj de iu ajn religia ordeno estas malpermesitaj kandidatiĝi por publika ofico aŭ voĉdoni.¹⁰ Tamen, la registaro favoris Teravado-budhismon per oficiala propagando kaj ŝtata subteno, inkluzive de donacoj al monaĥejoj kaj pagodoj, kuraĝigo de edukado en budhismaj monaĥejoj lernejoj, kaj subteno por budhismaj misiaj agadoj.

Religia rekono

Por akiri oficialan statuson, registriĝo estas necesa por religiaj organizoj. La statuso donas al religiaj organizoj la laŭleĝan rajtigon fari siajn agadojn, same kiel akiri tertitolojn kaj konstrupermesilojn por didomoj. Funkciante sen oficiala registriĝo, oni povas atingi punon de ĝis kvin jaroj aŭ pezan monpunon de 5 milionoj da kunoj (1 500 usonaj dolaroj), aŭ ambaŭ.¹¹

Budhanaj monaĥaj ordenoj de Teravado estas agnoskitaj de la registaro en Mjanmao. La Leĝo de 1990 Rilate al la Sangha Organizo¹² malpermesas ajnan organizon de budhanaj monaĥoj ekster tiuj ŝtate agnoskitaj ordenoj. Malobservoj povas rezultigi krimajn punojn kaj tujan publikan degradigon.¹³

La 47-membra registara Ŝtata Sangha Maha Nayaka Komitato (Ma Ha Na aŭ SSMNC) kontrolas budhanajn aferojn kaj religian interpretadon.¹⁴ Ekde la establado de la SSMNC en 1980, budhanaj monaĥoj estis procesitaj en Sanghaj tribunaloj pro herezo, malsamaj interpretoj de budhana doktrino (), kaj devioj de monaĥaj reguloj (). Ĉi tiuj religiaj tribunaloj, kiuj reguligas la konduton de monaĥaj ordenoj, estas subtenataj de ŝtata polico, kun malpermeso kiel la puno pro nekonformeco kaj ne ekzistanta vojo por apelacio.¹⁵

Unu tia ekzemplo estas la kazo de la Honorinda Nyar Na, kiu alfrontis signifan persekutadon pro heterodoksaj vidpunktoj, kiuj defis kernajn principojn de Teravada Budhismo, precipe konceptojn rilatajn al la postvivo, antaŭekzisto kaj renaskiĝo (). En 1983, la Honorinda Nyar Na adoptis ĉielbluajn robojn por marki sian foriron de Teravada Budhismo kaj por identiĝi kiel ne-Teravada Budhano. La SSMNC poste akuzis lin pri establado de nova Teravada sekto, kiun aŭtoritatoj traktis kiel nepermesblan laŭ la monaĥa reguliga kadro de Mjanmao. Li estis kondamnita al malliberejo plurfoje inter 1983 kaj 2016, servante entute 16 jarojn. Eĉ post lia liberigo, liaj instruoj, konataj kiel "Nuna Karma Budhismo" aŭ "Ĉielblua Budhismo", restas forte cenzuritaj en Mjanmao. En 2016, la Ministro pri Religiaj Aferoj kaj Kulturo publike malpermesis liajn doktrinojn, deklarante, ke ili radikale deturniĝis de Teravada Budhismo. Liaj sekvantoj ankaŭ alfrontis jurajn agojn pro provo reeldoni aŭ distribui lian interpreton de Budhismo.¹⁶

Religia diskriminacio kaj persekuto

La plej multaj altrangaj gvidaj postenoj en la lando estas tenataj de la budhana kaj etna Bamara plimulto. Tio inkluzivas la ĉefajn politikajn partiojn, la civilan registaron de antaŭ 2021, kaj la militistaron. Aŭtoritatoj diskriminaciis kontraŭ minoritataj religiaj grupoj kaj limigis iliajn politikajn kaj balotajn rajtojn, inkluzive de diskriminaciaj leĝoj pri civitaneco, loĝado kaj partia registrado.¹⁷

Aliro al servoj kaj pruvo de civitaneco kutime dependas de Naciaj Registraj Kartoj (NRC-oj), ankaŭ konataj kiel Civitanecaj Ekzamenaj Kartoj. Ĉi tiuj kartoj tipe registras kaj etnecon kaj religian alligitecon. Kvankam pasportoj mem ne montras religion, kandidatoj ofte estas ankoraŭ petitaj deklari sian religion sur certaj oficialaj formularoj.

Multaj etnaj kaj religiaj malplimultoj alfrontas persistajn barojn kiam ili provas akiri NRC-ojn. ¹⁸

Islamanoj, aparte, alfrontas sisteman diskriminacion kaj persekutadon. Aŭtoritatoj estis kunkulpaj en la starigo de "liberaj de islamanoj" vilaĝoj kaj laŭdire plifortigis malamparolojn. Ultranaciismaj budhanaj grupoj, inkluzive de la malpermesita sed tre influa Ma Ba Tha, instigis bojkoton de islamane administrataj entreprenoj kaj antaŭenigis kontraŭ-islaman propagandon.¹⁹

Rohingja genocido

La persekutado de islamanoj en Mjanmao estis plej severa en la kazo de la rohingja komunumo. La rohingjoj ne povis postuli civitanecan ekde la efektiveco de la civitaneca leĝo de 1982, kiu postulas, ke oniaj prapatroj loĝis en la lando antaŭ la komenco de brita kolonia regado en 1824. Rezulte, al rohingjoj oni rifuzis ricevi sekundaran kaj terciaran edukadon.

kaj dungado kiel ŝtatoŝtatoj. Rohingyaj paroj devis akiri registaran permeson por geedziĝi kaj alfrontis limigojn pri la nombro da infanoj, kiujn ili povus laŭleĝe havi. Aŭtoritatoj ankaŭ limigis ilian aliron al sanservo. Prezidenta dekreto de 2015 revokis la provizorajn identigilojn, kiuj permesis al rohingjoj voĉdoni, kio signifas, ke la plej multaj rohingjoj ne povis voĉdoni en la elektoj de 2020.²¹

En 2017, la militistaro komencis sian oficialan kampanjon kontraŭ la rohingjoj responde al serio da atakoj kontraŭ ĝiaj policejoj fare de la Arakan Rohingya Salvation Army en oktobro 2016.²² Tamen, la celado de rohingjaj civiluloj jam kaŭzis rifuĝintan krizon kaj proksimume 200 000 rohingjaj rifuĝintoj vivis en Bangladeŝo tiutempe. La militaj operacioj tra la norda parto de la ŝtato kondukis al raportoj pri mortigoj, torturo, seksperforto kaj bruligado de vilaĝoj, kaŭzante la fuĝon de pliaj 740 000 rohingjoj.²³ Responde al ĉi tiuj malobservoj, UN starigis Sendependan Internacian Fakt-Trovan Mision pri Mjanmao (IFFMM), kies rezultoj establis la amplekson kaj klarajn ŝablonojn de malobservoj fare de la mjanmaa militistaro.

La fina raporto de la Misio postulis enketon kaj procesigon de la ĉefaj militestroj de la lando, inkluzive de generalo Min Aung Hlaing, pro genocido, krimoj kontraŭ la homaro kaj militkrimoj.²⁴

La agoj de la militistaro daŭre ricevis subtenon de la demokratie elektita civila registaro, kun Aung San Suu Kyi defendanta ĝin ĉe la Internacia Kortumo (IK) en decembro 2019.²⁵ Malgraŭ ŝiaj klopodoj, la IK ordonis al Mjanmao malhelpi genocidajn agojn kontraŭ la rohingja popolo en 2020.²⁶ Kvankam la puĉo de 2021 kaj la posta eskaliĝo de la konflikto malsukcesigis internaciajn klopodojn dokumenti daŭrantan perforton kaj teni la respondeculojn respondecaj, la Internacia Kriminala Kortumo (IK) petis arestordonon por ĉefgeneralo Min Aung Hlaing pro la krimoj kontraŭ la homaro de deportado kaj persekutado de la rohingja popolo.²⁷

Kelkaj EAO-oj operaciantaj en la lando ankaŭ laŭdire celis etnajn kaj religiajn minoritatajn grupojn en areoj sub ilia kontrolo.²⁸

Edukado kaj infanrajtoj

Publikaj lernejoj en Mjanmao tipe komencas la tagon per budhana preĝo kaj iuj lernejoj aŭ instruistoj povas permesi al islamaj studentoj forlasi la klasĉambron dum la deklamado. Tamen, ŝajnas ke ne estas centre postulita escepto por ne-budhanaj studentoj.²⁹

La Ministerio pri Religiaj Aferoj kaj Kulturo por la Daŭrigo kaj Disvastigo de la (budhana instruo) kontrolas Sasana rilatojn inter la registaro kaj budhismaj monaĥoj kaj lernejoj. Dum religia edukado ne estas inkludita en publikaj lernejoj,

ekzistas 1 484 monaĥaj aŭ Dhamma lernejoj tra la lando. Ili servas ĉirkaŭ 4% de la tuta lernej-aĝa loĝantaro. La oficialaj registritaj lernejoj sekvas la oficialajn lernejajn instruplanojn sed ankaŭ instruas budhisman kulturo kaj vivmanieroj.³⁰

Ekde la militista puĉo de 2021, la edukado de Mjanmao sistemo estis detruita de la konflikto. Atakoj kontraŭ lernejoj lasis multajn infanojn mortaj aŭ vunditaj, ekbruligante kondamnon de aliaj landoj kaj la UN.³¹ La NUG kaj la EAO-oj kreis paralelan eduka sistemo en la regionoj sub ilia kontrolo, transprenante la administradon de miloj da lernejoj. Ili aliro al edukado estas malcentralizita kaj plurlingva, kontraste al la centralizita aliro de la ĥunto, kiu limigas la uzon de etnaj minoritataj lingvoj.³²

Familio, komunumo kaj socio

Familia juro

Etneco kaj religio estas proksime ligitaj en Mjanmao. La periodo inter la konstitucia referendumo en 2008 kaj la puĉo en 2021 vidis leĝdonajn klopodojn marĝenigi ne-budhanajn, malgraŭ la klimato de liberaligo. Nova leĝaro akiris prezidentan konsenton en decembro 2014. Aro da polemikaj "raso kaj leĝoj pri religia protekto metis gravajn limigojn pri familia vivo.³³

Virinaj rajtoj

Leĝoj en Mjanmao diskriminacias kontraŭ virinoj rilate al al geedzeco, eksgeedziĝo, heredrajtoj, gepatrorajto kaj kuratoreco kaj civitaneco. Seksa kaj seksbazita perforto estas uzataj kiel milittaktikoj kaj estis dungitaj senpune fare de la militistaro kiel parto de strategio por timigi, terorigi aŭ puni civilajn loĝantarojn. En En 2021, la Oficejo de la Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj (OHCHR) notis, ke la situacio de virinoj kaj knabinoj el minoritataj grupoj estis plue markita de profunde enradikiĝintaj patriarkaj sintenoj en tradicia kulturo kaj religiaj praktikoj.³⁴

Laŭ la Speciala Geedzeca Leĝo de Budhanaj Virinoj Juro, 35 budhanaj virinoj dezirantaj edziniĝi al ne-budhanaj viroj devas sendi kandidatiĝon. La leĝo postulas, ke ne-budhanaj edzoj observu certajn devojn kaj provizas punojn pro malsukceso fari tion.³⁶

La patriarka kaj restriktita naturo de nuntempa Teravada Budhismo antaŭenigita de la aŭtoritatoj en Mjanmao videblas en la traktado de budhismaj monaĥinoj. Ĝi estas ĝenerale kredita ene de la birma Teravado Budhana komunumo, ke la plena ordinado de monaĥinoj (ne plu povas okazi kaj prezenti monaĥinojn nun estas simple nomataj novicaj monaĥinoj ( ).³⁷ tilaŝino En 1998, la Honorinda Saccavadi, tre lerta tilaŝino (virina rezignantino) ekde la aĝo de 21 jaroj, estis

inspirita de vidado de plene ordinacitaj monaĥinoj en Srilanko dum ŝiaj studoj pri budhisma literaturo. Malgraŭ esti informita de birmaj monaĥoj en Srilanko, ke ordinado estas malpermesita por virinoj, kaj alfrontante ilian plendon al la SSMNC, Saccavadi bikhuni Gu asāri Therī estis ordinata en 2003. Ĉi tio markis la unuajn tiajn ordinadojn por birmaj virinoj en modernaj tempoj.³⁸ Post la reveno de Saccavadi al Mjanmao en 2005 pro la malsano de ŝia patro, la SSMNC komencis enketon pri ŝia statuso. Poste, Saccavadi estis konvinkita pri "ŝajnigado esti monaĥo" kaj, post la morto de ŝia patro, estis alvokita de la SSMNC. Ŝi estis finfine kondamnita al kvinjara malliberigo en la malliberejo Insein.³⁹

bikhuni

Loĝantara Kontrolo

Homaj rajtoj aktivuloj kritikis la Leĝon pri Sanservo pri Loĝantara Kontrolo de 2015⁴⁰ kiel restriktan mezuron, kiu povas misproportie influvi virinojn kaj religiajn kaj etnajn malplimultojn. La leĝo rajtigas aŭtoritatojn postuli trijaran interspacon inter naskoj en regionoj konsiderataj spertantaj rapidan loĝantarkreskon. La leĝaro laŭdire estis prezentita meze de premo de ultranacismaj budhanaj aktoroj en klimato de kontraŭ-islama sento.⁴¹

"Apostazio"

Laŭ la Leĝo pri Religiaj Konvertiĝoj de Mjanmao, ⁴² formala konvertiĝo postulas aprobon je la nivelo de urbeto, tamen la proceduro laŭdire estas malofta en praktiko ĉar multaj urbetoj ne havas Religian Estraron por Religiaj Konvertiĝoj. Kie estraroj ekzistas, kandidatoj devas esti plenkreskuloj kaj trapasi atendoperiodon kiu povas etendiĝi ĝis 180 tagoj. Atestilo estas donita nur se la kandidato ankoraŭ deziras konvertiĝi kiam la atendoperiodo finiĝas.⁴³

Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj

Liberecoj de asocio, kunvenado kaj esprimo pliiĝis dum la transiro de militista al civila regado. La registaro aprobis amaskomunikilan leĝon en 2013, kiu liberaligis cenzurleĝojn, malstreĉigis interretajn limigojn kaj donis rajtojn al ĵurnalistoj.⁴⁴ Tamen, jura vageco estis persista problemo por la efektiveco de tiaj leĝoj en praktiko. La Konstitucio de 2008 donas al civitanoj la rajton "esprimi kaj publikigi libere siajn konvinkojn kaj opiniojn" en Artikolo 354; tamen, ĝi ankaŭ submetas ĉi tiujn rajtojn al la plenumo de "komunuma paco kaj trankvilo" kaj "publika ordo kaj moraleco". Ĉi tiu jura vageco ebligas intervenon de registaraj aktoroj. La perspektivo de ampleksaj reformoj al la jura sistemo kolapsis ekde la puĉo de 2021 kaj la trudado de krizostato, kiu estis plurfoje plilongigita.

La milita ĥunto havas kompletan kontrolon de la amaskomunikiloj en la lando kaj ĉiuj privataj dissendantoj estis forigitaj de la elsendo post la puĉo. Aliro al la interreto estas severe limigita kaj monitorata, inkluzive de aliro al sociaj amaskomunikiloj kaj novaĵfontoj. Iuj novaĵoj ankoraŭ estas provizitaj de ellasejoj agantaj kaŝe aŭ de ekster la lando. Tamen, la milita registaro aktive blokis la uzon de VPN-oj, kiuj ofte estas uzataj por aliri eksteran enhavon.⁴⁵ Laŭ Raportistoj Sen Landlimoj:

"Kun signifaj riskoj de torturo, malliberigo aŭ murdo, ĵurnalismo estas ekstreme danĝera profesio en Mjanmao, kiu fariĝis unu el la plej grandaj malliberaj landlokoj de ĵurnalistoj en la mondo, dua nur post Ĉinio – kaj, relative al sia loĝantaro, sendube la lando, kiu plej multe malliberigas siajn ĵurnalistojn. La malmultaj raportoj aperantaj el la malliberejoj de Mjanmao rivelas ekstreme severajn kondiĉojn kaj sisteman uzon de torturo. En iuj kazoj, ĉi tiuj misuzoj kaŭzas la morton de ĵurnalistoj, aldonante al la longa listo de tiuj mortigitaj de la ĥunto. Mjanmaaj ĵurnalistoj ankaŭ estas celitaj de etnaj armitaj organizoj kaj kontraŭĥuntaj rezisttrupoj kiam ili raportas el siaj regionoj. Ĉi tiuj grupoj ofte premas ĵurnalistojn ne malkaŝi malobservojn aŭ negativajn agojn, frekventante al minacoj por subpremi malfavoran raportadon."⁴⁶

Libereco de Kunveno kaj Asocio

Post la puĉo, la militistaro malpermesis ĉiujn kunvenojn de pli ol kvin homoj, starigis striktan elirmalpermeson, kaj komencis uzi mortigan kaj arbitran forton kontraŭ pacaj protestantoj. Centoj da protestantoj mortis kaj miloj estis arestitaj. Rezulte, amasaj protestoj fariĝis multe malpli oftaj.⁴⁷

La rajto je asocilibereco ankaŭ estis grave limigita. Leĝo de 2022 antaŭvidas punon de ĝis kvin jaroj da malliberejo por organizoj, kiuj ne registriĝas ĉe la registaro. Tamen, multaj civilaj sociaj organizoj elektas ne fari tion, ĉar tio postulus, ke ili provizu substancajn informojn al la aŭtoritatoj, kio povus meti individuojn en riskon esti celitaj de la militistaro.⁴⁸ Multaj NROoj estis devigitaj fermiĝi ekde la puĉo, dum aliaj daŭre funkcias bazigante sin almenaŭ parte ekster la lando.⁴⁹ Membroj de ĉi tiuj organizoj inkluzivas kelkajn el la multaj rifuĝintoj, kiuj fuĝis el Mjanmao al Tajlando kaj Barato.⁵⁰

Leĝoj pri "blasfemo"

Mjanmao havas plurajn leĝojn pri "blasfemo", inkluzive de Sekcio 295 (A) de la Krimkodo,⁵¹ kiu malpermesas:

"Intencaj kaj malicaj agoj celantaj kolerigi religiajn sentojn de iu ajn klaso per insultado de ĝia religio aŭ religiaj kredoj."

Kondamnitaj povas alfronti ĝis du jarojn da malliberejo.
Krome, Sekcio 298 krimigas:

“Kiu ajn, kun la konscia intenco vundi la religiajn sentojn de iu ajn persono, eldiras iun ajn vorton aŭ faras iun ajn sonon en la aŭdo de tiu persono aŭ faras iun ajn geston en la vido de tiu persono aŭ metas iun ajn objekton en la vidon de tiu persono, estos punita per malliberigo de ambaŭ priskriboj por periodo kiu povas esti plilongigita al unu jaro, aŭ per monpuno aŭ per ambaŭ.”

La devigo de ĉi tiuj normoj estas tre malkonsekvenca.

Leĝoj pri "blasfemo" estas ĉefe uzataj por protekti aprobitajn formojn de budhismo kaj procesigi ne-budhanajn, sed estas ignorataj en kazoj de budhanaj gvidantoj, kiuj kalumnias aliajn religiojn.⁵² Pluraj politikistoj, aktivuloj kaj artistoj ricevis malliberajn punojn pro perceptitaj insultoj al religio.⁵³

En aprilo 2020, la strataj artistoj Zayar Hnaung, Ja Sai kaj Naw Htun Aung estis akuzitaj pri "blasfemo" laŭ paragrafo 295 (a) de la Krimkodo pro murpentraĵo pentrita por levi konscion pri la Covid-19-pandemio. La pentraĵo estis akuzita kiel blasfema ĉar la artistoj portretis la sinistran falangion portantan robon, kiu havis la saman koloron kiel la roboj, kiujn portas budhanaj monaĥoj en Mjanmao. Unu el la artistoj, Zayar Hnaung, mem budhano, pardonpetis en Facebook kaj deklaris, ke ili tute ne intencis insulti budhismon per la murpentraĵo. La murpentraĵo poste estis kovrita per pentrado.⁵⁴

En junio 2020, kuracisto estis kondamnita al 21 monatoj en malliberejo pro insultado de budhanaj monaĥoj. La tribunalo kondamnis Kyaw Win Thant pro malobservo de Sekcio 295 (a) de la Krimkodo. Laŭ raportoj, Thant kritikis budhanajn monaĥojn en Facebook reage al la opozicio de kelkaj monaĥoj al la propono de la registaro instrui seksan edukadon en lernejoj. Thant estis arestita en majo 2020 post kiam centoj da homoj kolektiĝis antaŭ monaĥejo, kie Thant ĉeestis, por pardonpeti al la monaĥoj. Filmaĵoj montris, ke la protestantoj ĉantis "arestu lin, aŭ mortigu nin".⁵⁵

En aŭgusto 2023, 13 birmaj ŝtatanoj kaj svisa civitano, inkluzive de 12-jaraĝa knabino, estis arestitaj kaj detenitaj pro siaj roloj en la kreado de la filmo "Don't Expect Anything!".
kiu estis disvastigita sur la YouTube-kanalo, Isi Darmo, en julio de tiu jaro. La filmo kritikis monaĥojn pro ne sekvante budhanajn preskribojn. La ĥunto asertis, ke la filmo enhavis "ofensivan kaj senrespektan lingvaĵon" kaj damaĝis la kulturon kaj budhanajn tradiciojn de Mjanmao. Monaĥoj kontraŭaj al la milita reĝimo defendis la filmon argumentante ke Budhismo instigas kritikan pensadon kaj malinstigas blindan fidon.⁵⁶

Atestaĵo

“Kiel individuo naskita en mikreligia domanaro, identiĝante kiel ateisto kaj aktive engaĝita en religia reformisma lobiado en Mjanmao, mi spertis la sistemajn obstaklojn, kiujn alfrontas nereligiaj personoj en la lando. La procezo de registrado de nereligia statuso sur oficialaj dokumentoj — precipe Nacia Identigilo...”

Kartoj — estas plena de institucia rezisto. Mi alfrontis signifajn komplikaĵojn en rutinaj civilaj aferoj.

Ĉi tiuj baroj malhelpas individuojn kiel mi malkaŝe identiĝi kiel nereligiaj, plifortigante klimaton de ekskludo kaj administra diskriminacio.

– Hein Htet Kyaw

Referencoj

1 La lando estis oficiale renomita Mjanmao fare de la milita reĝimo en 1989, kvankam tio restas polemika kun multaj etnaj malplimultoj kaj aktivistaj grupoj, kiuj uzas ĝian antaŭan nomon Birmo.

2 “Mjanmao: Jaro de Brutaleco Post la Puĉo”, Human Rights Watch, 28-a de januaro 2022 <https://www.hrw.org/news/2022/01/28/myanmar-year-brutality-coups-wake>

3 “Mjanmao: Kvar jarojn post la puĉo, la mondo devas postuli respondecon pri abomenaĵoj”, Amnestio Internacia, 31-a de januaro 2025 <https://www.amnesty.org/eo/plej-novaj/novajoj/2025/01/mjanmaro-kvar-jarojn-post-puĉo-la-mondo-devas-postuli-respondecon-pri-abomenajaj-krimoj/>

4 “Mjanmao”, Britannica, alirita junio 2025 <https://www.britannica.com/place/Myanmar>; “Mjanmaa Landoprofilo”, BBC, laste ĝisdatigita 26 Majo 2023 <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-12990563>

5 “Mjanmara Loĝantaro”, Worldometer, alirita la 17an de junio 2025 <https://www.worldometers.info/monda-loĝantaro/mjanmara-loĝantaro/>

6 La Censo pri Loĝantaro kaj Loĝado de Mjanmao de 2014, La Unia Raporto: Religio, Censa Raporto Volumo 2-C, alirita junio 2025 https://myanmar.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNION_2C_Religio_EN.pdf

7, 10, 11, 13, 14, 28, 29, 30, 36, 43 48, 52 Raporto de 2023 pri Internacia Religia Libereco: Mjanmao, Usona Ŝtata Departemento, alirita en junio <https://www.state.gov/reports/2025-2023-report-on-international-religious-freedom/burma/>

8 Konstitucio de la Respubliko de la Unio de Mjanmao 2008, alirita Julio 2025 <https://www.moi.gov.mm/sites/default/files/general-pdf/2020-06/Con%20%26%20Repub%20%28Myanm%20%26%20Eng%29%20Big-1.pdf> (Birma)

Konstitucio de la Respubliko de la Unio de Mjanmao 2008, alirita Julio 2025 <https://www.myanmar-law-library.org/law-library/laws-and-regulations/constitutions/2008-constitution.html> (angla)

9 "Mjanmao: Militista puĉo malobservas principojn de jurŝtato, internacia juro kaj la Konstitucion de Mjanmao", Internacia Komisiono de Juristoj, 8-a de februaro 2021 <https://www.icj.org/myanmar-military-coup-detat-violates-principles-of-rule-of-law-international-law-and-myanmars-constitution/> ;

Thibault Noel, Malkonstitucio de la Militista Puĉo en Mjanmao de 2021, (Internacia Instituto por Demokratio kaj Balota Asistado, <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/kontraukonstitucio-de-la-milita-puĉo-en-mjanmaro-2021.pdf>

12 Mjanmao (Ŝtata Konsilio por Restarigo de Juro kaj Ordo). Leĝo Rilata al la Sangha Organizo (Ŝtata LORC Leĝo N-ro 20/90, 31-a de oktobro 1990). (angla / birma). Alirita la 18-an de januaro 2026. https://www.icnl.org/wp-content/uploads/Myanmar_Law-Relating-to-the-Sangha-Organization.pdf
<https://www.moi.gov.mm/laws/6083>

15 Crosby, JA (Volumo 18, 2017). Herezo kaj Monaĥa Mispraktiko en la Budhanaj Kortumaj Kazoj (Vinichaya) de Moderna Birma (Mjanmao). Interfaka Revuo

16 Htet Naing Zaw "Ministerio pri Religiaj Aferoj Prenas Jurajn Agojn Kontraŭ Budhana Sekto", The Irrawaddy, 12a de decembro 2016 <https://www.irrawaddy.com/news/burma/religious-affairs-ministry-to-take-legal-action-against-budhism-sekto.html> ;
Hein Htet Kyaw, "Honorinda Nyar Na: La Monaĥo en Ĉielblua Robo kaj Lia Cenzurita Budhana Anarkiismo en Birma", libcom.org, 23a de oktobro 2024
<https://libcom.org/article/venerable-nyar-na-monk-sky-blue-robe-his-cenzurita-budhana-anarkiismo-birma>

17, 21, 23, 45, 47 49 Ĉapitro pri "Mjanmao" en Freedom in the World 2024 (Freedom House, 2024) alirita junio 2025 <https://freedomhouse.org/lando/mjanmaro/libereco-mondo/2024>

18 Aŭstralia Registara Ministerio pri Eksterlandaj Aferoj kaj Komercio, DFAT-Inforna Raporto pri la Lando en Mjanmao, (DFAT, 2025) <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/country-information-raport-mjanmaro.pdf>

19 Ĉapitro pri "Mjanmao" en Freedom in the World 2024 (Freedom House, 2024) alirita junio 2025 <https://freedomhouse.org/country/myanmar/libereco-mondo/2024> ;

Ioana Cismas, Marta Furlan, Piergiuseppe Parisi, Chris Rush, Ezequiel Heffes kaj Hasnaa El Jamali,
Konsideroj kaj Gvidlinioj por la Humanitara Engaĝiĝo kun Religiaj Gvidantoj (Universitato de

Jorko, 2023), alirita junio 2025 https://static1.squarespace.com/static/5e624fe7ac1bea36a064929c/t/63c532089f167c409eb8649e/1673867787947/Religiaj+Gvidantoj+%26+Humanitaraj+Normoj_Konsideroj+kaj+Gvido.pdf

20 <https://www.moi.gov.mm/laws/6083>; Birma Civitaneco-Leĝo 1982, alirita aŭguston 2025 https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=87413 (ANGLA)

22 "La rohingja krizo de Mjanmaro eniras danĝeran novan fazon", Internacia Kriza Grupo, 7a de decembro 2017 <https://www.crisisgroup.org/azio/sudorienta-azio/mjanmaro/292-mjanmara-rohingja-krizo-eniras-danĝeran-novan-fazon>

24 "Mjanmao: Faktserĉa Misio de UN publikigas sian plenan raporton pri amasaj malobservoj fare de militistoj en Raĥine, Kaĉin kaj Ŝan Ŝtatoj", Oficejo de la Alta Komisar de UN pri Homaj Rajtoj, 18-a de septembro 2018
<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2018/09/myanmar-un-fact-finding-mission-releases-its-full-account-massive-violations?LangID=E&NovaĴID=23575>

25 "Transskribaĵo: La plena parolado de Aung San Suu Kyi ĉe la Internacia Kortumo", Aljazeera, 19a de decembro 2019 <https://www.aljazeera.com/news/2019/12/12/transskribaĵo-aung-san-suu-kyis-parolado-ĉe-la-interna-civiko>

26 ICJ – Gambio kontraŭ Mjanmao, Sendependa Enketa Mekanismo por Mjanmao, Internacia Kortumo de Unuiĝintaj Nacioj, alirita junio 2025 <https://iimm.un.org/en/icj-gambia-v-myanmar#:~:text=In%20respondo%2C%20la%20Internacia%20Komuna%20eldonita,sindetenu%de%20farante%20ĉi%20tiujn%20agojn>.

27 Ĉapitro "Mjanmao", raporto de Amnestio Internacia 2024/25 (Amnestio Internacia, 2025) <https://www.amnesty.org/en/location/asia-and-the-pacific/south-east-asia-and-the-pacific/myanmar/report-myanmar/>

31 Kaamil Ahmed, "Mjanmara ĥunto 'bombas lernejojn', kun 170 lokoj trafitaj en la pasintaj tri jaroj - raporto", The Guardian, 20 julio 2024 <https://www.theguardian.com/global-development/article/2024/jul/20/myanmar-junta-bombing-schools-with-170-sites-hit-in-past-three-years-report>;
Grant Peck, "Aviadila atako en centra Mjanmao mortigas ĝis 22 homojn en bombita lernejo, laŭ raporto" Associated Press, 12 majo 2025
<https://apnews.com/article/myanmar-airstrike-school-saigaing-resistance-military-00bcff30abb05c1210514b6adc5c6a7f>

32 Eisuke Saito, Ja Htu Aung Zahkung, Han Ni Lwin, "La eduka krizo de Mjanmao profundiĝas sub milita regado", Orientazia Forumo, 313 Decembro 2024
<https://eastasiaforum.org/2024/12/13/mjanmaro-eduka-krizo-profundiĝas-sub-milita-regado/>

33 "Birma: Kvar 'Leĝoj pri Protekto de Raso kaj Religio' Adoptitaj", Biblioteko de la Kongreso, alirita junio 2025 <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2015-09-14/burma-four-race-and-religion-protection-laws-adopted/>

34 Konsilio pri Homaj Rajtoj, Laborgrupo pri la Universala Perioda Revizio, Tridek-sepa sesio, 18–29 januaro 2021, Kompilaĵo pri Mjanmao, A/HRC/WG.6/37/MMR/2
<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g20/306/09/pdf/g2030609.pdf?open=1>

35
<https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/103620/MMR103620%20Bur.pdf> ;

Speciala Geedzeca Leĝo por Budhanaj Virinoj (Leĝo Pyidaungsu Hluttaw N-ro 50/2015), alirita aŭguston 2025 https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=103620 (ANGLA)

37 Hein Htet Kyaw, "Politika budhismo, bikkhuni, kaj seksa raspartismo en Birma", The Freethinker, 17-a de januaro 2025 <https://freethinker.co.uk/2025/01/politika-budhismo-bikkhuni-kaj-seksa-raspartismo-en-Birma/>

38 "Decidita Fari Ĝin – la rakonto pri frua Teravada bikhuni", Sutta Central, Februaro 2021

<https://discourse.suttacentral.net/>

[decidita-fari-ĝin-la-rakonto-pri-frua-teravada-bikhuni/19035](https://discourse.suttacentral.net/decidita-fari-ĝin-la-rakonto-pri-frua-teravada-bikhuni/19035)

39 Christine Toomey, "La Rakonto de Unu Birma Monaĥino", Tricycle: La Budhana Revuo, 2016 [https://tricycle.org/magazine/story-one-burmese-](https://tricycle.org/magazine/story-one-burmese-monahino/)

[monahino/](https://tricycle.org/magazine/story-one-burmese-monahino/)

40 Leĝo pri Loĝantara Kontrolo (2015) <https://www.moh.gov.mm/?p=344>

41 "Kontroversa loĝantarkontrola leĝpropono fariĝas leĝo en Mjanmao", Deutsche Welle, 23 majo 2015 <https://www.dw.com/en/controversial-population-control-bill-becomes-law-in-myanmar/a-18472590>

42 Leĝo pri Religiaj Konvertiĝoj (Leĝo N-ro 48/2015), alirita aŭguston 2025 https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=112532 (angla)

https://www.burmalibrary.org/sites/burmalibrary.org/files/obl/docs21/2015-08-26-Law_Concerning_Religious_Conversion-48-bu.pdf

(Birma)

44 Artikolo 19, Leĝo pri Novajmedioj de Mjanmao de 2014, alirita junio 2025 <https://www.article19.org/data/files/medialibrary/37623/News-Media-Law-Mjanmao-EN.pdf>

46 "Mjanmao", Raportistoj Sen Landlimoj, alirita junio 2025 <https://rsf.org/eo/lando/mjanmaro>

50 "Tajlando", UNHCR, alirita aŭgusto 2025 <https://www.unhcr.org/kie-ni-laboras/landoj/tajlando/>

Tora Agarwala, "Miloj da rifuĝintoj fuĝas en la baratan ŝtaton Mizoram post kolizioj en Mjanmao", Reuters, 7 julio 2025 <https://www.reuters.com/mondo/azio-pacifiko/miloj-rifuĝintoj-fuĝas-en-hindion-mizoram-ŝtaton-post-kolizioj-mjanmaro-2025-07-07/>

51 Krimkodo de Mjanmao, alirita aŭgusto 2025 <https://freeexpressionmyanmar.org/wp-content/uploads/2017/06/penal-code.pdf>

53 "Mjanmao", Finu Blasfemajn Leĝojn, alirita junio 2025 <https://fino-de-blasfemo-leĝoj.org/lando/azio-centra-suda-kaj-sudorienta/mjanmaro/>

54 Mjanmao: 3 Akuzitaj pro Strata Arto rilate al COVID-19", Human Rights Watch, 8a de aprilo 2020 [https://www.hrw.org/news/2020/04/08/myanmar-3-charged-covid-19-strata-arto/](https://www.hrw.org/news/2020/04/08/myanmar-3-charged-covid-19-strata-arto;)

Zaw Zaw Htwe, "Artistoj liberigitaj post kiam kontraŭbudhanaj asertoj kontraŭ COVID-19-murpentraĵo en Mjanmao faligis", The Irrawaddy, 17 julio 2020 <https://www.irrawaddy.com/news/burma/artists-freed-anti-buddhist-claims-dropped-covid-19-mural-myanmar.html>

55 "Mjanmao malliberigas kuraciston pro insultado de monaĥoj, Bangkok Post, 4-a de junio 2020 <https://www.bangkokpost.com/world/1929436/myanmar-jails-doctor-for-insulting-monks>;

"Mjanmara kuracisto akuzita pro insultado de monaĥoj pri seksa edukado", Reuters, 21 majo 2020 <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-religion/myanmar-doctor-charged-for-insulting-monks-over-sex-edukado-idUSKBN22X1Y8/>

56 "Budhismaj monaĥoj kondamnas la ĥunton de Mjanmao pro arestoj pro 'blasfema' filmo", The Irrawaddy, 23-a de aŭgusto 2023 <https://www.irrawaddy.com/news/burma/buddhist-monks-condemn-mjanmar-junta-for-arrests-over-blasphemous-movie.html>

Sudano

Konstitucio/Registaro

Edukado/Infana Socio/Komunika

Esprimo

Sudano, iam la plej granda lando en Afriko, longe suferis pro severaj etnaj konfliktoj kaj estis turmentita de internaj konfliktoj. La lando sendependiĝis de la brita-egipta regado en 1956. Militoj inter la ĉefe kristana kaj animisma sudo kaj la ĉefe islama nordo fine kulminis per la sendependeco de Sud-Sudano en 2011.1

La longaj civitaj militoj de Sudano donis al la lando malbonan historion pri homaj rajtoj kaj kaŭzis grandan nombron da internaj delokiĝoj ene de la lando. La 2003-

La milito de 2020 en la regiono Darfuro vidis la ribelajn grupojn Sudan Liberation Movement (SLM) kaj Justice and Equality Movement (JEM) batali kontraŭ registaraj fortoj. Ĝin sekvis registara kampanjo de etna purigado kontraŭ la ne-arabaj komunumoj de Darfuro, rezultante en la mortoj de ĉirkaŭ 300 000 homoj.2

Dum la verkado de ĉi tio, la lando estas kaptita en alia interna milito inter rivalaj frakcioj, rezultante en detruigo

humanitara krizo, kaj severa politika kaj ekonomia malstabileco. Komence de januaro 2026, la Sudana portalo de la Alta Komisaro de Unuiĝintaj Nacioj por Rifuĝintoj (UNHCR) raportis 11.75 milionojn da homoj perforte delokitaj ekde kiam la konflikto komenciĝis en 2023 – inkluzive de pli ol sep milionoj da interne delokitaj. 3 agentejoj de Unuiĝintaj Nacioj (UN) takso estas, ke ĉirkaŭ 34 milionoj bezonas humanitaran helpon helpe dum pli ol 21 milionoj da homoj estas akute manĝaĵ-nesekura.4

La loĝantaro de Sudano estas ĉefe sunaisma. La Pew Research Center taksas, ke islamanoj respondecas por proksimume 90% de la loĝantaro kaj kristanoj faras ĉirkaŭ 5%. Sekvantoj de indiĝenaj religioj konsistigas por proksimume 3%, kun malgranda resto konsistanta el aliaj kredoj kaj religie nealigitaj individuoj.5 Ne ekzistas specifa indiko pri la nombro de nereligiaj homoj loĝas en la lando. Sudano estas membro de la Ligo de Arabaj Ŝtatoj (LAS), same kiel la Organizo de Islamaj Kunlaboro (OIC).

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
Ŝtata leĝaro estas plejparte derivita de religia juro aŭ de religiaj aŭtoritatoj	Religia aŭ ideologia instruado estas deviga en ĉiuj aŭ plej multaj ŝtatfinancitaj lernejoj kun neniu sekulara aŭ humanista alternativo	Registaraj gravuloj aŭ ŝtataj agentejoj malkaŝe marĝenigas, ĉikanas aŭ incitas malamon aŭ perforton kontraŭ la nereligiaj Estas kontraŭleĝe registri eksplicite humanisman, ateisman, sekularisman aŭ alian nereligian NRO-n aŭ alian homaj-rajtoj-organizon, aŭ tiaj grupoj estas persekutataj de aŭtoritatoj.	Esprimo de kerno Humanismaj principoj pri demokratio, libereco kaj homaj rajtoj estas brutale subpremitaj
		La nereligiaj estas persekutita socie aŭ estas malpermesaj sociaj tabuoj kontraŭ ateismo, humanismo aŭ sekularismo Ĉiea religia privilegio rezultas en signifa socia diskriminacio	'Blasfemo' estas malpermesita aŭ kritiko de religio (inkluzive de fakte leĝoj pri 'blasfemo') estas limigita kaj puninda kun mallibereca puno

Registaraj aŭtoritatoj
antaŭenigas socie konservativan,
religie aŭ ideologie inspiritan
tagordon, sen konsidero al
la rajtoj de tiuj kun
progresemaĵaj vidpunktoj.

Prohiba interreligia socia
kontrolo (inkluzive de
interreligiaj geedziĝaj
malpermesoj)

Religia kontrolo super familia
juro aŭ leĝaro pri moralaj aferoj

Konstitucio kaj registaro

Politika situacio

Prezidanto Omar al-Baŝir, kiu ekregis per militista puĉo en 1989, estis elpostenigita en 2019 post monatoj da civilaj protestoj kontraŭ lia regado.⁶ Li estis kondamnita pro koruptaj akuzoj fare de sudana tribunalo kaj estas serĉata de la Internacia Puna Kortumo (IPK) por esti procesita pro genocido, krimoj kontraŭ la homaro kaj militkrimoj pro la milita kampanjo de Sudano en Darfuro.

En septembro 2024, pro sia sanstato, al-Baŝir estis translokigita al medicina instalaĵo en norda Sudano post kiam li estis tenata en milita instalaĵo ekde la eksplodo de la milito en aprilo 2023.⁷

Post la renverso de la antaŭa prezidanto al-Baŝir, Sudano komencis politikan transiron celantan malmunti iujn el la senkompromisaj islamistaj politikoj per demokratia civila regado.⁸ Kiel parto de potencdivida interkonsento inter la reganta Transira Milita Konsilio (TMC) kaj la opozicia koalicio Fortoj por Libereco kaj Ŝanĝo (FFC), 11-membra suverena konsilio, konsistanta el ses civiluloj kaj kvin armeaj oficiroj, estis nomumita por regi la landon dum trijara transira periodo (ĝis 2022).⁹ Tamen, en oktobro 2021, la komandanto de la Sudanaj Armitaj Fortoj (SAF), leŭtenanto-ĝenerala Abdel Fattah al-Burhan, ekregis, dissolvante la transiran registaron kaj arestante civilajn gvidantojn.

La ago kaŭzis tutlandajn protestojn kaj internacian kondamnon.¹⁰ En aprilo 2023, batalado erupciis inter la SAF kaj la paramilitaraj Rapid Support Forces (RSF), fifamaj pro sia rolo en la etna purigado de ne-arabaj civiluloj en Darfuro. La batalado inter la du frakcioj rezultigis asmortigojn kaj raportojn pri etne-bazitaj abomenaĵoj.¹¹

En januaro 2026, Sudano restas implikita en interna milito, kun amasa delokiĝo daŭranta kaj malsatego raportita en pluraj lokoj. La SAF, sub generalo al-Burhan, reprenis ŝlosilajn poziciojn en Ĥartumo (inkluzive de la Prezidenta Palaco en marto 2025) kaj furioza batalado daŭras malgraŭ la rekomendo de pacnegocadoj en januaro 2026 kaj postulas tutlandan humanitaran armisticon.¹²

Progreso haltigita

Post la elpostenigo de al-Baŝir, Abdalla Hamdok ĵuris kiel ĉefministro en aŭgusto 2019 kaj fariĝis la estro de la provizora registaro. Dum ĉi tiu periodo, la provizoraj aŭtoritatoj komencis malmunti ŝlosilajn elementojn de la antaŭa islamista jura kadro. Amaso da juraj amendoj estis aprobitaj en julio 2020 por alporti la leĝoj de la lando konforme al provizora konstitucia leĝo de 2019 deklaro. Tiuj inkluzivis amendojn por forigi la krimo de "apostazio";¹³ fini la mortopunon kaj vipado por samseksaj rilatoj (sed konservante ebla puno de malliberecaj punoj intervalantaj de kvin jaroj ĝis vivo);¹⁴ permesi al infanoj vojaĝi kun siaj patrinoj sen permeso de viraj membroj de ilia familio; malpermesi inan genitalan mutiladon (FGM); nuligi kelkajn leĝojn limigantajn virinan veston; kaj permesi konsumo de alkoholo por ne-islamanoj.¹⁵

Ĉi tiuj reformoj baziĝis sur la provizora konstitucia deklaro subskribita de la TMC kaj la FFC (la "2019 Deklaro").¹⁶ La Deklaro de 2019 enhavas provizaĵojn protektante la rajton je religia aŭ kreda libereco (kadrigita en la teksto kiel funkcia "laŭ la postuloj de la leĝo kaj publika ordo"). Ĝi nuligas la Transira Konstitucio de 2005 kaj la konstituciojn de ĉiuj sudanaj provincoj.¹⁷ Tamen, leĝoj proklamitaj laŭ la Konstitucio de 2005 restos valida ĝis kiam ili estos abolicitaj aŭ novaj leĝoj estos aperataj pasis nuligante ilin.

La reforma tagordo montriĝis politike polariga. Dum multaj en Sudano festis la ŝanĝojn, lojaluloj de al-Baŝir kaj la islamaj partioj de Sudano, inkluzive de la Populara Kongresa Partio (PCP), kondamnis ilin. La fama Sudana kleriko Abdul Hai Youssef alvokis al "ĝihado" kontraŭ la registaro de ĉefministro Hamdok, deklarante ke "faligante ĉi tiun registaron, kiu leĝigis "apostazio" kaj aliaj malbonfaroj, estas devo por iu ajn Islamano."¹⁸ En marto 2020, malsukcesa atenco atenco estis efektive kontraŭ ĉefministro Hamdok, kiu estis vaste vidita kiel gvidanta la reformojn.¹⁹ En Septembron 2020, la provizora registaro subskribis deklaro adoptanta la principon de sekularismo, deklarante ke:

„[p]or Sudano fariĝu demokratia lando, kie la rajtoj de ĉiuj civitanoj estas sanktigitaj, la konstitucio devus esti bazita sur la principo de 'apartigado de religioj kaj ŝtato', sen kiu la rajto je memdetermino devas esti respektata.“²⁰

Progreso haltis post la puĉo de oktobro 2021 gvidata de generalo Abdel Fattah al-Burhan, kiu metis Sudanon sub militistan kontrolon kaj limigis civilan regadon.

Kvankam ĉefministro Hamdok estis reenpostenigita en novembro de la sama jaro, li demisiis en januaro 2022.²¹ Kadra Politika Interkonsento redaktita fine de 2022 ripetis promeson protekti religian kaj kredan liberecon, sed posta malstabileco - kaj poste milito -

lais multajn reformojn kaj engaĝiĝojn nerealignitaj.²²

En majo 2025, generalo Abdel Fattah al-Burhan nomumis Kamil Idris kiel ĉefministron, la unuan ekde la civita milito. komenciĝis. Ĉefministro Idris ricevis la taskon formi novan transiran registaron.²³ Internaciaj observantoj, inkluzive de la Ĝenerala Sekretario de UN, esprimis esperon, ke la nomumo de civila ĉefministro povus esti unua paŝo al paco.²⁴

En februaro 2025, la RSF kaj aliancitaj politikaj kaj armitaj grupoj subskribis ĉarton por la kreado de paralela registaro, kiu postulis laikan, malcentralizitan Sudanon kaj malpermeson de religiaj politikaj partioj. Fine de julio 2025, la paralela registaro estis anoncita, levante timojn pri plia divido ene de la lando.²⁵

Registrado de religiaj grupoj

Formala rekono de religiaj grupoj estas ĉefe kontrolata de la Ministerio pri Religiaj Aferoj (MRA). La MRA ankaŭ ludas pli vastan administran rolon en religiaj aferoj, inkluzive de kontrolado de islamaj institucioj kaj engaĝiĝo kun preĝejoj kaj aliaj komunumoj.²⁶

La kapablo de religia grupo funkciigi humanitarajn helpoprogramojn ofte dependas de registrado ĉe la Komisiono pri Humanitara Helpe (HAC). Registrado povas determini aliron al avantaĝoj kiel ekzemple impostaj sendevigoj kaj propio de tero.²⁷

Edukado kaj infanrajtoj

Ĉiuj lernejoj en Sudano devas provizi islaman edukajn klasojn al islamaj studentoj kiel parton de la nacia instruplano, kaj ĉeesto estas deviga por tiuj studentoj. Ne-islamaj studentoj estas formale esceptitaj de islamaj edukaj klasoj.²⁸ Tamen, en praktiko, efektivigo varias kaj estis raportoj, ke iuj kristanaj studentoj estis devigitaj

ĉeesti islamajn klasojn. Ĉar ĉiuj studentoj devas ricevi religian edukadon, studentoj de minoritataj religioj estas tipe edukitaj ekster la formala lerneja medio, kaj ne ekzistas sekularaj alternativoj, kiuj permesas al studentoj tute elekti ne partopreni religian instruadon. Kristana instruado en publikaj lernejoj devus esti havebla kiam estas almenaŭ 15 kristanaj studentoj en klaso,²⁹ kaj

la registaro planis pliigi la nombron de kristanaj instruistoj antaŭ ol la propono estis interrompita de la puĉo de 2021 kaj la posta konflikto.³⁰

En januaro 2020, la Ministerio pri Edukado ankaŭ anoncis, ke antaŭlernejaj lernantoj ne plu devos lerni la Koranon en la lernejo.³¹ La provizora registaro ankaŭ suspendis leĝon, kiu devigis kristanajn lernejojn okazigi lecionojn dimanĉe.³²

Konsiderante la nunan politikan malstabilecon en la lando, ne estas klare kiomgrade la litero de la leĝo estas aplikata en la praktiko.

Infana Geedzeco

La Leĝo pri Persona Statuso de Islamanoj de Sudano de 1991³³ permesas geedziĝon por knabinoj eĉ dekjaraj, kaj infana geedziĝo restas vaste disvastiĝinta.³⁴ Oni taksas, ke triono de la ina loĝantaro inter 20 kaj 24 jaroj estas edziniĝinta antaŭ la aĝo de 18 jaroj.³⁵ Raporto publikigita de UNICEF en 2017 trovis, ke multaj religiaj gvidantoj kredas, ke infana geedziĝo estas parto de islamaj principoj kaj tial rezistas ŝanĝon. Tamen, la raporto ankaŭ montras ekzemplojn de akceptemaj religiaj gvidantoj en la lando, inkluzive de religia akademiulo, kiu kalkulis, ke la profeto Mohamedo edziĝis kun sia edzino kiam ŝi estis 17 aŭ 18-jaraĝa, kaj ne naŭjaraĝa, kiel oni ofte asertas.³⁶

Familio, komunumo kaj socio

La Krima Kodo³⁷ deklaras, ke la leĝo baziĝas sur ŝariaj fontoj kaj inkluzivos **la principojn** hudud, qisa kaj diyah (rilate al puno, restituo kaj kompenso por specifaj gravaj krimoj). Multaj leĝoj

koncerne personajn kaj familiajn aferojn adoptitajn dum la administrado de al-Bashir restas plejparte validaj kaj daŭre baziĝas sur la ŝaria juro. La interpretado de la ŝaria juro baziĝas sur diversaj skoloj de jurisprudenco (madhahib). Panelo de islamaj akademiuloj kaj predikistoj (la Fiqh- Konsilio) respondecas pri klarigo kaj interpretado de la leĝoj kaj indikado de kiuj aliroj povas esti aplikitaj en praktiko. Ekde la elpostenigo de al-Bashir, la amplekso de la mandato de la Fiqh- Konsilio restis necerta.³⁸

Diskriminacio kontraŭ etnaj kaj religiaj malplimultoj

Sub la registaro de al-Baŝir, kristanoj en Sudano estis persekutitaj kaj preĝejoj estis perforte fermitaj aŭ detruitaj, ofte sub la preteksto, ke al ili mankis taŭgaj konstrupermesiloj.³⁹ En novembro 2025, du Kristanaj preĝejoj en la urbo Port Sudan estis grafitiita per islamaj frazoj skribitaj per ruĝa farbo. Ili estis inter la plej malnovaj preĝejoj en la lando kaj, malgraŭ esti situanta kontraŭ polico kaj la krimintoj kaptitaj per CCTV, la polico ne prenis ago.⁴⁰

En septembro 2019, la ĉefministro Hamdok deklaris, ke lia administrado traktos "religian diskriminacion", kaj la ministro pri religio invitis judojn kaj kristanojn, kiuj forlasis la landon, reveni. Tamen, religia diskriminacio restas ofta en Sudano, ĉar multaj leĝoj pri personaj kaj familiaj aferoj adoptitaj dum la regado de al-Bashir plejparte restas validaj. Tio povas rezultigi malsamajn jurajn rezultojn depende de la religio de la kriminto. Ekzemple, dum islamaj viroj rajtas edziĝi al kristanaj aŭ judaj virinoj, islamaj virinoj ĝenerale ne rajtas edziĝi al ne-islama viro. Diferencoj ankaŭ estis raportitaj pri kiel certaj deliktoj estas devigitaj - ekzemple, alkoholrilataj punoj ne ĉiam estis aplikitaj unuforme inter religiaj grupoj.

La Krima Kodo difinas, ke islamanoj, kiuj posedas aŭ konsumas alkoholon, estas submetataj al vipobatoj kiel puno, dum ne-islamanoj tipe ne estas. La leĝo ankaŭ provizas laŭvolan mekanismon por frua liberigo se malliberulo parkerigas la Koranon dum malliberigo.⁴¹

En decembro 2019, la provizora registaro deklaris Kristnaskon nacia festotago, kaj juraj procedoj estis komencitaj por redoni teron konfiskitan de la antaŭa reĝimo al kristanaj komunumoj.⁴²

Malgraŭ la interkonsentoj de 2020, kaj eĉ antaŭ ol la milito eksplodis en 2023, okazaĵoj de etna perforto tra la lando estis abundaj. Centoj da homoj mortis kaj centoj da miloj estis delokigitaj dum konfliktoj inter triboj en la regionoj de Blua Nilo, Kordofano kaj Darfuro. Registraraj respondoj foje plimalbonigis la humanitaran situacion, kun arbitraj arestoj kaj forkaptoj fare de sekurecaj taĉmentoj.⁴³

Laŭ Freedom House:

"Ekde la komenco de la milito de 2023, la RSF kaj aliancitaj milicoj faris brutalajn atakojn kontraŭ ne-arabaj loĝantaroj en Darfuro, precipe la Masalitoj, por provi forpeli tiujn grupojn el certaj areoj, kiel ekzemple la urbo El-Geneina. Raporto indikis, ke pli ol 10 000 homoj estis mortigitaj antaŭ la fino de 2023, dum centoj da miloj fuĝis el la regiono."

Seksa perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj en Darfuro estis penetranta. La RSF ankaŭ laŭdire bruligis kvartalojn, sanklinikojn kaj oficejojn pri humanitara helpo, malhelpante la pluvivantojn de la atakoj aliri helpon. Perforto kontraŭ civiluloj bazita sur ilia etna deveno intensiĝis en oktobro, kiam la RSF komencis akiri pli da teritorio en la regiono, kaj daŭris ĝis la fino de la jaro.⁴⁴

Ekde la komenco de la nuna interna milito, la Usona Komisiono pri Internacia Religia Libereco (USCIRF) dokumentis plimalboniĝon de la kondiĉoj por religiaj malplimulto, inkluzive de raportoj pri arbitra aresto kaj okazaĵoj implikantaj atakojn kontraŭ didomoj.⁴⁵ La efiko de la milito sur didomoj ne limiĝis al unu religia grupo. La Sendependa Internacia Fakt-Trovada Misio de UN por Sudano trovis, ke okazis

okazis serio da atakoj kontraŭ religiaj lokoj, inkluzive de bombado de preĝejoj kaj moskeoj. En septembro 2025, la Rapida Subtena Forto (RSF) efektivegis dronatakon kontraŭ la Moskeo Al-Safiya en norda Darfuro, mortigante almenaŭ 75 preĝantojn dum matenaj preĝoj.⁴⁶

Ekzistas malmultaj informoj haveblaj pri la spertoj de ateistoj en Sudano, tamen iuj raportoj priskribas severan socian stigmaton kaj minacojn de perforta atako.⁴⁷ Ĉi tio kongruas kun perforto, kiun spertas aliaj minoritataj kredgrupoj detaligitaj supre.

Virinaj Rajtoj

Virinoj estis fundamentaj por la protestoj, kiuj kontribuis al la elpostenigo en 2019 de la antaŭa prezidanto al-Bashir, kies reĝimo grave subpremis la rajtojn de virinoj.⁴⁸ La nuna konflikto tamen haltigis la progreson, kiu komencis videbli en lando, kie gvidantoj longe uzis religiajn leĝojn por kontroli virinojn.⁴⁹ En ekstreme patriarka socio, virinoj denove estas viktimoj de pliaj ondoj de perforto kaj brutaleco, inkluzive de ekstreme altaj niveloj de seksa perforto kaj ekspluatado.⁵⁰

Ina Genitala Mutilado (FGM)

Malgraŭ la laŭleĝa malpermeso de inaj genuaj mutiladoj (FGM) en Sudano en 2020, virinoj kaj knabinoj restas tre vundeblaj al la praktiko, kaj eĉ pli en la kunteksto de konflikto, delokiĝo kaj humanitara krizo.⁵¹

Laŭ la Internacia Fonduso de Unuiĝintaj Nacioj por Infanaj Krizhelpoj (UNICEF), preskaŭ 89% de virinoj en Sudano spertis inan genitalan mutiladon (FGM), kvankam subteno por la praktiko malrapide komencas malpliigi. Kialoj donitaj de virinoj por pravigi la daŭrigon de la praktiko estis "pureco (pureco), socia akcepto, pli bonaj geedziĝaj perspektivoj, ĉasteco kaj seksa altiro al viraj partneroj".⁵²

Religiaj gvidantoj montris varian respondon al iniciatoj celantaj abolicii la praktikon. Raporto el la publikaĵo de la Internacia Forumo pri Virinaj Studoj argumentas, ke akiri subtenon de religiaj gvidantoj pri ĉi tiu afero dependis de la konsisto de ilia potenco bazo kaj ilia inkludo aŭ ekskludo de la procezo.⁵³

GLAT+ Rajtoj

Samseksa seksa agado estas kontraŭleĝa en Sudano kaj nuntempe portas punon de kvinjara malliberigo, kiu povas etendiĝi al ĝismorta malliberigo en kazo de tria kondamno. La ebleco de mortopuno aŭ korpa puno estis forigita kiam la Krimkodo estis ŝanĝita en 2020.⁵⁴

GLAT-individuoj alfrontas gravajn minacojn de ĉikanado aŭ atako en tre konservativa kaj religia socio, kiu restas superforte kontraŭa al GLAT-rajtoj.⁵⁵

Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj

Amaskomunikilaj liberecoj

La amaskomunikilaj liberecoj estis forte limigitaj dum la regado de al-Bashir, karakterizita per instituciigita cenzuro, amasaj arestoj de ĵurnalistoj, kaj traserĉoj kontraŭ gazetoj kaj presiloj. Kvankam okazis plibonigoj sub la nova registaro de 2019, Raportistoj Sen Landlimoj raportis, ke kvankam la registaro sin dediĉis al esprimlibereco, cenzuro estis praktikata pli diskrete. La plej multaj politikaj gazetoj daŭre estas aligitaj kun subtenantoj de la antaŭa reĝimo.⁵⁶

Kelkaj leĝoj estis uzitaj por celi kaj silentigi kritikistojn kaj sendependajn amaskomunikilojn. La Leĝo pri Gazetaro kaj Publikaĵoj de 2009⁵⁷ kaj la Leĝo pri Nacia Sekureco de 2010⁵⁸ restas validaj, dum la drakona Leĝo pri Ciberkrimo de 2007⁵⁹ estis anstataŭigita per la vage formulita Leĝo pri Kontraŭbatalado de Ciberkrimoj (LCC) de 2018,⁶⁰ kiun rajtaj grupoj priskribas kiel malklaran kaj subpreman.⁶¹ En januaro 2026, la sudana aktivulo Ayman Hariri ricevis monpunon de du milionoj da sudanaj pundoj kaj estis kondamnita al ses monatoj en malliberejo laŭ la ciberkrima leĝo de Sudano. En sociaj retoj, li kritikis la uzon de la sekurecaj servoj de konstruaĵo, kiu antaŭe estis uzata por provizi krizhelpon kaj ŝirmejon al tiuj delokitaj de la konflikto.⁶² Raportistoj Sen Landlimoj trovis, ke la milita puĉo de 2021 restarigis cenzuron kaj, ekde la komenco de la konflikto de 2023, atakoj kontraŭ ĵurnalistoj pliiĝis, devigante multajn fuĝi eksterlanden.⁶³

Hodiaŭ, ŝtate kontrolataj amaskomunikiloj dominas la informan pejzaĝon de Sudano, tipe servante kiel porparolantoj por la registaro. Ekde la puĉo de 2021, la subpremo intensiĝis per arestoj de ĵurnalistoj, interretaj ĉesigoj kaj milita propagando. La civila milito plue kripligis la amaskomunikilojn, devigante multajn ellasejojn fermiĝi.⁶⁴ Komunikadoj - kaj precipe interreta aliro - ofte estis trafitaj dum la konflikto, kun interrompoj influantaj la kapablon de krizservoj funkcii kaj humanitaraj organizaĵoj provizi helpon. Intervjuoj kun homaj-rajtoj-defendantoj fare de Amnestio Internacia rivelis, ke ili "ne kapablis efektiviĝi senchavan dokumentadon pri rajtoj-malobservoj" pro interretaj ĉesigoj.⁶⁵

La multkultura socio de Sudano alfrontas kreskantan maltoleremon, kun kreskantaj etnaj streĉiĝoj kaj amaskomunikila ekzamenado. Religiaj grupoj influas ĵurnalismojn, dum sociaj retoj - iam platformo por libera esprimo - nun instigas rasismojn kaj mizoginion, ofte celante virinojn kaj malplimultojn.

Ĵurnalistoj en Sudano alfrontas kreskantajn minacojn de aresto kaj torturo fare de milicoj, la armeo kaj la RSF. Virinaj ĵurnalistoj estas la plej celitaj.⁶⁶

"Apostazio" kaj "blasfemo"

Dum la regado de al-Bashir okazis multaj altprofilaj kazoj de "apostazio".⁶⁷ En julio 2020, "apostazio" estis malkrimigita kaj anstataŭigita per nova provizaĵo malpermesanta la etikadon de iu ajn grupo de individuoj kiel "malfideluloj".⁶⁸

En julio 2022, kvar kristanaj viroj en Darfuro estis akuzitaj pri "apostazio" post preĝeja atako, kvankam la leĝo kontraŭ konvertiĝo de Islamo estis aboliita.⁶⁹ Post laŭdire esti submetitaj al polica ĉikanado kaj malhoma kaj degrada traktado, same kiel jura suferado, la Ĝenerala Prokuroro en Centra Darfuro malakceptis la kazon en septembro de la sama jaro.⁷⁰

"Blasfemo" restas krima delikto; tamen, la provizaĵo estis ŝanĝita. Antaŭ la ŝanĝo, Artikolo 125 de la Krimkodo deklaris:

"Kiu ajn, per ia ajn rimedo, publike misuzas aŭ insultas iun ajn el la religioj, ritoj, aŭ kredoj, aŭ sanktecoj, aŭ celas vekti sentojn de malestimo kaj nerespekto kontraŭ iliaj kredantoj, estos punita per malliberigo por periodo ne pli ol unu jaro, aŭ per monpuno, aŭ per vipado, kiu ne povas superi kvardek vipobatojn."⁷¹

La nova leĝo forigas la punon de vipado, kaj la malliberiga periodo estas limigita al ses monatoj.⁷² En novembro 2024, raportoj indikas, ke multaj kristanoj ankoraŭ servis longajn malliberecajn punojn rilatajn al akuzoj pri "blasfemo", malgraŭ la juraj ŝanĝoj de 2020.⁷³

Libereco de Kunveno

Post 2019, la provizora registaro malstreĉigis la limigojn por neregistaraj organizaĵoj (NRO-oj), ebligante ilian registriĝon. Konsiderante la daŭrantan konflikton kaj postajn obstaklojn al registriĝo, kiujn multaj NRO-oj alfrontis, la Komisiono pri Humanitara Helpo eldonis dekreton, kiu plilongigis la validecon de eksvalidiĝintaj registriĝoj ĝis marto 2024.⁷⁴ Raportoj indikas, ke okazis kreskanta nivelo de atakoj kontraŭ homrajtaj grupoj kaj aparte virinaj homrajtaj defendantoj ekde la komenco de la nunaj malamikecoj.⁷⁵

Kontraŭregistaraj protestoj, kiuj komenciĝis en decembro 2018, estis porforte subpremitaj de ŝtataj sekurecaj taĉmentoj, kiuj atakis protestantojn kie ajn ili kunvenis, inkluzive ekster moskeoj, hospitaloj kaj lernejoj. Gravaj malobservoj raportitaj dum la protestoj inkluzivas la uzon de torturo kaj alia nehoma, degradanta traktado; seksa kaj seksbazita perforto; kaj provoj de la ŝtato limigi informojn pri eventoj surloke per fermado de la interreto kaj komunikaj retoj.⁷⁶

Kvankam la provizora registaro decidis respondeci tiujn, kiuj respondecis pri la perforto, ĝi ne publikigis la rezultojn de sia enketo kaj ne akuzis oficialulojn. Human Rights Watch trovis, ke almenaŭ 120 homoj estis mortigitaj kaj pli ol 900 vunditaj inter la 3a kaj la 18a de junio 2019, dum sudanaj oficialuloj taksis, ke almenaŭ 64 virinoj estis seksperfortitaj kaj aliaj sekse atakitaj.⁷⁷

En 2022, sekurecaj taĉmentoj perforte subpremis protestojn, mortigante kaj vundante protestantojn, kaj blokante vojojn kaj pontojn por malhelpi kunvenojn en ŝlosilaj lokoj.⁷⁸

Dum la tuta jaro 2023, la sudana registaro, SAF, RSF, kaj aliancitaj milicoj respondecis pri multaj eksterjuĝaj mortigoj. En februaro, sekurecaj taĉmentoj mortigis 16-jaraĝan protestanton, kaj policisto estis akuzita pri murdo.⁷⁹

Referencoj

1, 2 "Sudan Country Profile", BBC, alirita marton 2025 <https://www.bbc.com/news/world-africa-14094995>

3 Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj por Rifuĝintoj, "Situacio en Sudano" Funkciiga Datenportalo, laste ĝisdatigita la 5-an de januaro 2026, <https://data.unhcr.org/en/situations/sudansituation>

4 Olivia Le Poidevin "Virinoj Suferas la Plej Grandajn Aferojn de la Akuta Malsato-Krizo de Sudano, Diras UN." Reuters, 9-a de januaro 2026. <https://www.reuters.com/mondo/afriko/virinoj-suferas-la-sarĝon-sudano-akuta-malsato-krizo-UN-diras-2026-01-09/>

5 "Religia Komponado laŭ Lando, 2010-2050", Pew Research Center, alirita Marto 2025 <https://www.pewresearch.org/religion/feature/religia-komponado-laŭ-lando-2010-2050/>

6 Stephen Zunes, La Revolucio de Sudano en 2019: La Povo de Civila Rezisto, Internacia Centro pri Senperforta Konflikto, Volumo 5, Aprilo 2021 <https://www.nonviolent-conflict.org/wp-content/uploads/2021/04/Zunes-Sudans-2019-Revolution.pdf>

7 Samy Magdy, "La malliberigita iama potenculo de Sudano Omar al-Bashir estas prenita al hospitalo en la nordo por pli bona prizorgo", Associated Press, 25-a de septembro 2024 <https://apnews.com/article/sudan-war-al-bashir-darfur-military-rsf-3486ebe1f9c563ae46d7fc38ca204bb9>

8 Damo Rosalind Marsden, "Ĉu Sudano Povas Atingi Pacon kaj Demokratian Transiro?" Chatham House, ĝisdatigita la 14an de novembro 2024 <https://www.chathamhouse.org/2019/08/u-sudan-atingu-pacon-kaj-demokratian-transiro>

9 Mohamed Amin, "PROFILO: Membroj de la suverena konsilio de Sudano", Andalou Ajansi, 21 aŭgusto 2019 <https://www.aa.com.tr/en/africa/profile-members-of-sudans-sovereign-council/1561302>

10 Yezid Sayigh, "La Militistaro Prenis la Potencon en Sudano kaj Dissolvis Ĝian Transiran Registaron", Diwan: Carnegie Middle East Center, 26a de oktobro 2021 <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2021/10/>

[la-militaro-prenis-la-potencon-en-sudano-kaj-dissolvis-ghan-transiran-registaron?lang=en](https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2021/10/)

11 "Batalado en Sudano: Kion vi bezonas scii pri la krizo", Internacia Savkomitato, ĝisdatigita la 13an de aŭgusto 2024 <https://www.rescue.org/eu/article/fighting-sudan-what-you-need-know-pri-crisis>

12 Fatma Khaled, "Diskutoj por Fini la Militon en Sudano Rekomenciĝas en Kairo dum Ĝi Proksimiĝas al la 3-jara marko", Associated Press, 14-a de januaro 2026, alirita la 16-an de januaro 2026, <https://apnews.com/article/sudan-peace-talks-cairo-rsf-darfur-army-777a15f219b445613d4cd265da4e2dee>

13 "Sudano nuligas apostazian leĝon kaj alkoholmalpermeson por ne-islamanoj", BBC, 12 julio 2020 <https://www.bbc.com/news/world-africa-53379733>

14 "Aktivuloj alvokas Sudanon malkrimigi samsekseman sekson post nuligo de mortopuno kaj vipado", The New Arab, 17 julio 2020 <https://www.newarab.com/novajoj/sudano-faligas-mortpunon-vipadon-samsekseman-sekson>

15, 18 Mohammed Amin, "Sudano forlasas islamajn sociajn leĝojn per historia movo, kiu ekbruligas ĝojon kaj koleron", Middle East Eye, 17 julio 2020 <https://www.middleeasteye.net/news/sudan-islamic-laws-alcohol-apostasy-dropped-reactions>

16 "Oficiale subskribante la Konstitucian Deklaracion", Sudan Daily, 19-a de septembro 2019 <https://perma.cc/K78K-FDGY>

17 Konstitucia Deklaro de Sudano, aŭgusto 2019, ConstitutionNet, alirita marto 2025 <https://constitutionnet.org/vl/item/sudan-constitutional-declaration-august-2019>

19 "Sudan PM Abdalla Hamdok postvivis atencon", BBC, 9 marto 2020 <https://www.bbc.com/news/world-africa-51800278>

20 Mohammed Alamin, "Sudano finas 30 jarojn da islama juro per apartigo de religio kaj ŝtato", Bloomberg, 4-a de septembro 2020 <https://www.bloomberg.com/novajoj/artikoloj/2020-09-04/sudano-finas-30-jarojn-da-islama-juro-per-apartigo-de-religia-ŝtato>

21 "Sudano": ĉapitro en Libereco en la Mondo 2023, (Freedom House, 2023) <https://freedomhouse.org/country/sudan/freedom-world/2023>

22, 26, 27, 29, 30, 38, 41, 42, 78, 79 Ĉapitro pri "Sudano" en la Raporto de 2023 pri Internacia Religia Libereco, (Usona Ŝtata Departemento, 2024) <https://www.state.gov/reports/2023-report-on-international-religious-libereco/Sudano/>

23 "Ĉefo de la sudana armeo nomumas eksan UN-oficialulon Idris kiel ĉefministron", Reuters, 19 majo 2025 <https://www.reuters.com/world/africa/sudan-army-chief-burhan-appoints-former-un-official-kamil-idris-prime-ministro-2025-05-19/>

24 Deklaro atribuebla al la Rezentanto de la Ĝenerala Sekretario - pri Sudano, Unuiĝintaj Nacioj, 20 majo 2025 <https://sudan.un.org/en/294716-deklaro-atribuebla-rezentanto-ghansekretario-%E2%80%93-Sudano>

25 "Sudana koalicio gvidata de paramilitistoj RSF anoncas paralelan registaron", Reuters, 26 julio 2025 <https://www.reuters.com/world/africa/sudanese-coalition-led-by-paramilitary-rsf-announces-parallel-government-2025-07-26/>; Fatma Khaled & Samy Magdy, "La militistaro de Sudano faras progresojn por rekonkeri la ĉefurbon. Kio ŝanĝiĝas en la preskaŭ 2-jara milito", Associated Press, 26-a de februaro 2025

<https://apnews.com/article/sudan-rsf-military-army-khartoum-war-Darfuro-1109450c153ee0558c9434635bc6074d>

28 "Esperoj velkas por la instruado de kristanismo en lernejoj de Sudano", Eternity News, 22a de junio 2020 <https://www.eternitynews.com.au/world/hopes-wilt-for-teaching-christianity-in-sudan-schools/>

31 "Sudano forigas la lernadon de Korano por pli junaj lernantoj", Middle East Monitor, 9-a de januaro 2020 <https://www.middleeastmonitor.com/20200109-sudano-forigas-koranan-lernadon-por-pli-junaj-lernantoj/>

32, 39 "Komuna Deklaro pri Sudano", Registaro de Kanado, la 26-an de aŭgusto 2020, https://www.international.gc.ca/world-monde/issues_development-enjeux_developpement/human_rights-droits_homme/2020-08-26-statement_sudan-declaration_soudan.aspx?lang=epo

33 Leĝo pri Persona Statuso de Islamanoj, 24-a de julio 1991 <https://sgbv-ihdra.uwazi.io/eo/dokumento/jzy/19rrxnbr>

34 Agentejo de la Eŭropa Unio pri Azilo, Gvidlinioj pri la Lando: Sudano, Deviga kaj infana geedziĝo, laste ĝisdatigita junio 2025 <https://www.euaa.europa.eu/lando-gvido-sudano/392-deviga-kaj-infana-geedziĝo>

35 Resumo de la submetiĝoj de concernatoj pri Sudano, Laborgrupo de la Konsilio pri Homaj Rajtoj pri la Universala Perioda Revizio, Tridek-naŭa sesio 1-12 novembro 2021 <https://docs.un.org/en/A/HRC/WG.6/39/SDN/3/>;

"Sudan Profile", La Datumportalo pri Infangeedziĝo, alirita maron 2025 <https://childmarriedata.org/country-profiles/sudan/>

36 'Infana Geedzeco en la Mezoriento kaj Nordafriko - Sudano Lando 'Mallonga', Unuiĝintaj Nacioj
Fonduso por Infanoj (UNICEF) Regiona Oficejo por Mezoriento kaj Nord-Afriko en kunlaboro kun la Internacia Centro por Esploro pri Virinoj (IRCW), 2017 <https://www.unicef.org/mena/media/1816/file/MENA-CMReport-SudanBrief.pdf.pdf>

37 Sudana Oficiala Gazeto, Leĝo N-ro 12 2020 <https://perma.cc/MAJ8-B5SM>

40 CSW, "Du preĝejoj vandaligitaj en Port Sudan," CSW, 28-a de novembro 2025, alirita la 16-an de januaro 2026, <https://www.csw.org.uk/2025/11/28/gazetaro/6684/artikolo.htm>

43, 44, 74 "Sudano": ĉapitro en Libereco en la Mondo 2024, (Freedom House, 2024) <https://freedomhouse.org/country/sudan/freedom-world/2024>

45 Usona Komisiono pri Internacia Religia Libereco. Ĝisdatigo pri la afero: La Civita Milito de Sudano kaj la Implicoj por Religia Libereco aŭ Kredo. Vaŝingtono: Usona Komisiono pri Internacia Religia Libereco, aŭgusto 2025. Alirita la 16-an de januaro 2026. <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/2025-08/2025%20Issue%20%20Sudano.pdf>

www.uscifr.gov/sites/default/files/2025-08/2025%20Issue%20%20Sudano.pdf

46 Oficejo de la Alta Komisaro de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj, "Sudano: Fakt-Trovada Misió de UN Urĝas Tujan Agon post Mortiga Moskea Atako en El-Faŝero," Oficejo de la Alta Komisaro de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj, 24-a de septembro 2025, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/sudan-un-fact-finding-mission-urges-immediate-action-after-deadly-mosque>

47 "De Sudano ĝis Kenjo: Sukcesa Rakonto de Sekulara Savo", Sekulara Savo, 12a de junio 2019 <https://secular-rescue.org/from-sudan-to-kenya-a-secular-rescue-success-story/>

48 Rogaia Abusharaf, "La virinoj de Sudano ne akceptos malsukcesojn", Brookings, 3-a de marto 2022 <https://www.brookings.edu/articles/the-women-of-sudan-will-not-accept-setbacks/>

49 Ellen Johnson Sirleaf, "Ne ignoru la suferon de sudanaj virinoj" Aljazeera, 24 novembro 2023 [https://www.aljazeera.com/opinioj/2023/11/24/ne-ignoru-la-suferon-de-sudanaj-virinoj/](https://www.aljazeera.com/opinioj/2023/11/24/ne-ignoru-la-suferon-de-sudanaj-virinoj;);
Khadija Khan, "Malobservoj de virinaj rajtoj en Sudano", Konferenco pri Virinaj Rajtoj de FiLiA, 30-a de aŭgusto 2023 <https://www.filialia.org.uk/latest-news/2023/8/30/womens-rights-violations-in-sudan> ;
Samia al-Nagar kaj Liv Tønnessen (2018), "Reformo pri la familia juro en Sudano: Senfina rakonto?", Chr. Michelsen Institute, CMI Brief No. 2018:08 <https://www.cmi.no/publications/6581-family-law-reform-in-sudan-a-never-ending-story>

50 "Virinoj kaj knabinoj en Sudano misproportie trafitaj de daŭranta konflikto", UN News, 27-a de septembro 2024 <https://news.un.org/en/rakonto/2024/09/1155056>;

Ĉapitro pri "Sudano" en la Raporto de Amnestio Internacia 2024/25, (Amnestio Internacia, 2025) <https://www.amnesty.org/en/location/africa/east-africa-the-horn-and-great-lakes/sudan/report-sudan/>

51 Paleki Ayang, "Ina Genitala Mutilado Daŭras Meze de la Konflikto kaj Deviga Delokiĝo de Sudano", reliefweb, 27-a de februaro 2024 <https://reliefweb.int/raporto/sudano/virina-genitala-mutilado-daŭras-meze-de-sudan-konflikto-kaj-deviga-delokiĝo>

52 Ina Genitala Mutilado en Sudano: Informfolio, UNICEF, alirita Marto 2025 <https://www.unicef.org/sudan/media/9386/file/FGM%20Faktuko-FINA.pdf>

53 Samia al-Nagar kaj Liv Tønnessen, "Politikigo de internacia helpo: Religiaj respondoj al krimigo de ina genitala mutilado en Sudano", Internacia Forumo pri Virinaj Studoj, Volumo 105, Julio-Aŭgusto 2024 <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277539524000815>

54 "Sudan Country Profile" (Landoprofilo de Sudano), Human Dignity Trust, alirita maron 2025 <https://www.humandignitytrust.org/country-profile/sudan/>

55 Zee Hamid, "Rakonto pri mi: Esti geja en Norda Sudano", Minority Africa, 7a de julio 2023 <https://minorityafrica.org/a-story-of-me-being-queer-en-nord-sudano/>

56 "Sudano ankoraŭ atendas sian gazetaran liberecan revolucion", Raportistoj Sen Landlimoj, 3-a de decembro 2019 <https://rsf.org/en/sudan-still-awaits-its-press-freedom-revolution>

57 Leĝo pri Gazetaro kaj Publikado de 2009, <https://redress.org/stokado/2021/09/2009-Gazetaro-kaj-Publikado-Leĝo-Angla.pdf>

58 Nacia Sekureca Leĝo de 2010, [https://menarights.org/sites/default/dosieroj/2016-11/Sudan%20Nacia%20Sekureca%20Leĝo%202010%20\(EN\).pdf](https://menarights.org/sites/default/dosieroj/2016-11/Sudan%20Nacia%20Sekureca%20Leĝo%202010%20(EN).pdf)

59 Leĝo pri Ciberkrimo de 2007, https://www.unodc.org/cld/document/sdn/2007/ciberkrimo_leĝo_2007_eo.html

60 Leĝo pri Kontraŭbatalado de Ciberkrimoj 2018, <https://redress.org/stokado/2020/07/2-Sudano-Amendoj-Julio-2020-Angla-REDRESS-traduko.pdf>

61 Mohamed Osman, "La Armeo de Sudano Minacas Aktivulojn kaj Ĵurnalistojn per Procesoj", Human Rights Watch, 24-a de julio 2020 <https://www.hrw.org/news/2020/07/24/sudans-army-threatens-activists-journalists-lawsuits>; "Sudano: Leĝo pri Ciberkrimo povas limigi gravajn informojn dum la pandemio", Artikolo 19, alirita januaron 2026

<https://www.article19.org/wp-content/uploads/2022/12/Cybercrime-Law-Sudan-Covid-project-final-ARTICLE-19.pdf>

62 "Sudano: Komitato por Justeco Dokumentas Kondamnon de Aktivulo Ayman Hariri Pro Facebook-Afiŝo Meze de Ĝeneraligita Kritiko de Ciberkrima Leĝo", Komitato por Justeco, 14-a de januaro 2026 <https://www.cfjustice.org/sudan-committee-for-justice-documents-sentencing-of-activist-ayman-hariri-over-facebook-post-meze-ĝeneraligita-kritiko-de-ciberkrima-leĝo/>

63, 64, 66 "Sudano", Raportistoj Sen Landlimoj, alirita marto 2025 <https://rsf.org/en/country/sudano>

65 "Sudano: Interreta ĉesigo minacas la liveradon de humanitaraj kaj krizaj servoj", Amnestio Internacia, 8-a de marto 2024 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/03/sudan-internet-shutdown-threatens-delivery-of-humanitarian-and-emergency-services/>

67 "Sudana aktivulo akuzita pri apostazio liberigita post psikiatria ekzameno", The New Arab, 13 majo 2017 <https://www.newarab.com/novajoj/sudana-aktivulo-akuzita-apostazio-liberigita-post-psikiatria-ekzameno>;

"Meriam Ibrahim liberigita el mortkondamnita en Sudano", Amnestio Internacia, 12-a de januaro 2018 <https://www.amnesty.org.uk/meriam-ibrahim-freed-death-row-sudan-apostasy-pregnant-mother>

68 "Sudana juĝisto malakceptas akuzojn pri apostazio kontraŭ 4 kristanoj: Jam ne krimo en Sudano", Christian Post, 18-a de septembro 2018 <https://www.christianpost.com/news/sudan-dismisses-apostasy-charges-against-kristanoj.html>

69 "Kvar kristanoj akuzitaj pri apostazio en Sudano", Open Doors, 27 julio 2022 <https://www.opendoorsuk.org/news/latest-news/sudan-apostasy/>

70 "Kazo pri apostazio malakceptita de prokuroro", CSW, 9 septembro 2022 <https://www.csw.org.uk/2022/09/09/press/5812/article>

71 Mohamed Salih Aldsogi, "Pri Apostazio kaj Blasfemo en Sudano", Centro por Enketo, 28-a de septembro 2018 <https://centerforinquiry.org/blog/pri-apostazio-kaj-blasfemo-en-sudano/>

72 S-ino Karuna Nundy, "Pri Religia Libereco kaj Malkontento: Raporto pri Internaciaj Normoj kaj Blasfemaj Leĝoj", Internacia Advokata Asocio, Instituto pri Homaj Rajtoj, majo 2023 <https://mediafreedomcoalition.org/wp-enhavo/alŝutoj/2023/05/HLP-Blasfemo-Leĝoj-raporto-2023.pdf>;

"Sudano", Finu Blasfemiajn Leĝojn, alirita marton 2025 <https://end-blasphemy-laws.org/countries/middle-east-and-north-africa/sudan/#:-:text=While%20'blasphemy'%20is%20still%20punebla,estas%20limigita%20ĝis%20ses%20monatoj>.

73 Ngala Killian Chintom, "Sudanaj kristanoj kaptitaj en persekutado dum la interna milito", The Tablet, 1-a de novembro 2024 <https://www.thetablet.co.uk/news/sudanese-christians-caught-in-civil-war-persecution/>

75 "Sudano: Kreskantaj atakoj kontraŭ virinrajtaj defendantoj kaj virinrajtaj grupoj", OMCT, 14-a de februaro 2024 <https://www.omct.org/en/resources/deklaraj/atakoj-de-sudan-levigantaj-kontrau-virinaj-rajtoj-kaj-virinaj-rajtoj-grupoj>

76 "Sudano: Ĉiuj sekurecaj agentejoj estis implikitaj en brutalaj protestatakoj - kaj devas esti respondecaj", Amnestio Internacia, 10-a de marto 2020 <https://www.amnesty.org.uk/press-releases/sudan-all-security-agencies-were-involved-brutal-protest-attacks-and-must-be-held>

77 "Sudano: Justeco por la 3-a de junio subpremo prokrastita", Human Rights Watch, 2-a de junio 2020 <https://www.hrw.org/news/2020/06/02/sudan-justice-june-3-crackdown-delayed>

Usono

Konstitucio/Registaro

Edukado/Infana Socio/Komunika

Esprimo

Usono de Ameriko (Usono) estas granda lando de ĉirkaŭ 340 milionoj da homoj, limigitaj de Kanado ĝis la norde kaj Meksiko sude. Ĝi konsistas el 50 ŝtatoj kiuj funkcias iom aŭtonome sub la aŭtoritato de la federacia registaro de la nacio.

Antaŭ la eŭropa koloniigo, oni supozas, ke proksimume 1.5 milionoj da indianoj loĝis en tio, kio estas nun la kontinenta Usono. En 1565, la unua konstanta eŭropa setlejo estis fondita. Dum la 17-a kaj 18-a jarcentoj centoj da miloj da

Afrikanoj estis alportitaj kaj venditaj kiel sklavoj al laboro sur kotonaj kaj tabakplantejoj. Brita regado estis fine venkita en 1783, kaj en 1787 la Fondinta Patroj ellaboris novan Konstitucion por la nacio. La 19-a jarcento alportis amasan enmigradon el Eŭropo

kun setlantoj moviĝantaj okcidenten, disbatante la reziston de la indiĝenaj popoloj. La Usona Enlanda Milito de 1861-1865 vidis Federaciaj fortoj venkas la konfederaciajn por-sklavecajn ŝtatojn en la sudo, kio rezultigas la abolicon de sklaveco.¹

Ekde la fino de la Dua Mondmilito, Usono estas vaste konsiderata la plej potenca nacio sur la tero kaj restas la plej influa ludanto en la tutmonda ekonomio, kulturaj, kaj politikaj aferoj.

La usona censo ne kovras religian alligitecon, tamen la Pew Research Center, kiu faras regulajn enketojn, taksas, ke kristanoj nuntempe konsistigas inter 60-64% de la loĝantaro, dum la nereligiaj reprezentas inter 28-31%. Aliaj religioj

konstante konsistigas 6-7% de la tuta loĝantaro.²

Konstitucio kaj registaro	Edukado kaj infanoj rajtoj	Familio, komunumo, socio, religiaj tribunaloj kaj kortumoj	Libereca esprimo-defendo por humanismaj valoroj
<p>Ekzistas sistema religia privilegio</p> <p>Preferata traktado estas donita al religio aŭ religio ĝenerale</p> <p>Ŝtata financado de religiaj institucioj aŭ salajroj, aŭ diskriminaciaj impostaj sendevigoj</p>	<p>Ekzistas ŝtata financado de almenaŭ kelkaj religiaj lernejoj</p> <p>Religiaj lernejoj havas povon diskriminacii en akceptoj aŭ dungado</p> <p>Kelkaj zorgoj pri la rajto de infanoj al specife religia aŭ kredo libereco</p>	<p>Uzo de Konscienca Obĵetklaŭzoj rezultantaj en la neo de laŭleĝaj servoj al virinoj kaj GLAT+ homoj</p> <p>Diskriminacia elstareco estas donita al religiaj korpoj, tradicioj aŭ gvidantoj</p> <p>Religiaj grupoj kontrolas iujn publikajn aŭ sociajn servoj</p>	<p>Esprimo de kernaj humanismaj principoj pri demokratio, libereco aŭ homaj rajtoj estas iom limigita</p>
<p>Oficiala simbola respekto al religio</p> <p>Nenormala diskriminacio fare de lokaj aŭ provincaj aŭtoritatoj, aŭ transmaraj teritorioj</p>		<p>Lokigita aŭ malofta sed ripetiĝanta kaj ĝeneraligita socia marĝeniĝo aŭ antaŭjuĝo kontraŭ la nereligiaj</p>	<p>Kelkaj zorgoj pri politikaj aŭ amaskomunikilaj liberecoj, ne specifaj por la nereligiaj</p>

Konstitucio kaj registaro

Usono historie ricevis relative bonan rangigon en la raporto pri Libereco de Penso kiel konsekvenco de la fortaj konstituciaj protektoj de la nacio favore al libereco de penso, religio aŭ kredo, kaj libereco de esprimo, kiuj kutime estis konfirmitaj en la praktiko.

Ekzistas ankaŭ profunde enradikiĝinta kultura emfazo de individua libereco.

La fundamentaj liberecoj de la nacio, inkluzive de la malfermeco al defio kaj debato, estas en konstanta streĉiĝo kun la religiaj naciismaj idealoj de iuj civitanoj kaj registaraj oficistoj. Sekve, laikaj, humanismaj kaj civitanaj rajtoj organizoj estas engaĝitaj en konstanta lukto por defendi la enecan laikismon de la Konstitucio. Ĉi tiu konflikto ofte ekestas kiam ŝtataj aŭtoritatoj aŭ individuoj alvokas "religian liberecon" por preteriri la apartigon de eklezio kaj ŝtato, aŭ por establi specifan religian kredon en la publika sfero.

La Konstitucio: "Establado" kaj "Libera" Ekzercado

La Usona Konstitucio ofte estas konsiderata unu el la unuaj sekularaj politikaj dokumentoj de la mondo. La Unua Amendo de la Usona Konstitucio protektas la rajton je religia libereco kaj esprimlibereco kontraŭ registara enmiksiĝo:

"La Kongreso ne faru leĝon pri establado de religio, aŭ malpermesanta ĝian liberan praktikadon; aŭ limiganta la paroliberecon, aŭ de la gazetaro; aŭ la rajton de la popolo pace kunveni, kaj peti la registaron pri kompenso de plendoj."³

Ĉi tiu amendo havas du paragrafojn rekte rilatajn al la rilato inter ŝtato kaj religio. La "Establa Klaŭzo" malpermesas la establon de ŝtata eklezio kaj malhelpas la registaron, kaj ŝtatan kaj federacian, favori iun ajn religian doktrinon.

Ĉi tio ofte nomiĝas la "Apartiga Klaŭzo", rilatante al la priskribo de Thomas Jefferson pri "muro de apartigo inter eklezio kaj ŝtato". La "Libera Ekzercklaŭzo" protektas la rajton teni kiajn ajn religiajn kredojn, kiujn individuo deziras, kaj praktiki tiujn kredojn.⁴

Kune, ĉi tiuj paragrafoj historie establis plejparte malferman socion en kiu ĉiuj homoj retenas la samajn laŭleĝajn rajtojn praktiki religion aŭ ne; konvertiĝi de unu religio al alia; esprimi kredojn pri religio; kaj partopreni en ĉiuj areoj de la publika vivo.

Tamen, lastatempa jura precedenco kaj je ŝtata kaj federacia niveloj pli kaj pli interpretas la paragrafon "Libera Ekzercado" kiel anstataŭantan la "Establan Klaŭzon".⁵ Kreskanta nombro da registaraj oficistoj etendas sian komprenon pri religia libereco por inkluzivi rajton je

formi leĝojn aŭ sociajn normojn laŭ siaj religiaj doktrinoj, eĉ je la kosto de la digno kaj aŭtonomio, kondukante al diskriminacio kontraŭ tiuj de malsamaj kredoj. Ĉi tiun tendencon ilustrigas per serio de pivotaj kortumaj kazoj fokusantaj sur la koncepto de "religia permeso diskriminacii".⁶

Ekde 2020, pluraj decidoj de la Supera Kortumo okazis igis ĝin ĉiam pli malfacila por individuoj defii religia diskriminacio pere de la tribunaloj. En Fulton kontraŭ Urbo Filadelfio (2021), la Kortumo decidis, ke la urbo malobservis la "Liberan Ekzercklaŭzon" rifuzante engaĝiĝi en kontrakto kun la Katolikaj Sociaj Servoj (CSS) krom se ĝi konsentis atesti samseksajn parojn kiel vartgepatrojn.⁷ En 303 Creative LLC kontraŭ Elenis (2023), la Usona Supera Kortumo deklaris, ke retroa dizajnisto havis rajton laŭ la Unua Amendo rifuzas krei retejojn por samseksaj geedziĝoj, citante religiaj objetoj. Ĉi tiu verdikto establis precedencan ke entreprenoj okupiĝantaj pri "esprima konduto" estas esceptita de ĝenerale aplikebla publika loĝejo leĝoj se ili asertas, ke plenumo malobservus iliajn kredojn.⁸ Kaj en Mahmoud kontraŭ Taylor (2025), la Kortumo decidis, ke nei al gepatroj la eblecon ne partopreni GLAT-inkluzivan instruplanoj malobservis la "Liberan Ekzercklaŭzon".⁹ La decido donis al gepatroj juran bazon por forigi aŭ bloki specifa klasĉambra enhavo pro iliaj personaj religiaj kialoj objetoj.

La decidoj de la Kortumo kreis juran paradokson kie provas konservi la apartigon de eklezio kaj ŝtato per la "Establa Klaŭzo" nun estas foje rigardata kiel atako kontraŭ la rajtoj de individuoj libere praktikas sian religion. Ĉi tiu dinamiko elstarigas kiel la "Libera Ekzercklaŭzo", celita protekti religiajn libereco, povas malhelpi religian liberecon por tiuj, kiuj faras ne dividas apartajn dominajn kredojn.

La dua prezidanteco de Trump

En sia dua oficperiodo, la usona prezidanto Donald Trump havas plue profundigis sian aliancon kun konservativaj kristanoj gvidantojn. Li levis influajn, senkonfesiajn evangeliajn kristanajn gvidantojn, kies kredoj estis antaŭe marĝenaj, sed nun akceptitaj kiel ĉeftendenco. Ĉi tiu partnereco estas videbla en politikofarado kaj nomumoj, reflektante tagordon por transformi la rolo de religio en la usona publika vivo.

Ekde la reveno de prezidanto Trump al la ofico, Usono faris paŝojn por retiriĝi de multflankaj forumoj. En Februaro 2025, ordono estis donita malligiĝi de la Konsilio pri Homaj Rajtoj de Unuiĝintaj Nacioj (UN) kaj revizio, aŭ tranĉi financadon al UN-unuoj. La Trump-registaro oficiale bojkotis la Universalan Periodan Revizio de UN pri Usono en novembro 2025, markante la unuan tempo en la historio de la UPR-procezo, kiam membro ŝtato rifuzis partopreni en sia propra taksado. Ĝi havas ankaŭ anonciĝis, ke Usono forlasos Unuiĝintajn Organizo de Nacioj por Edukado, Scienco kaj Kulturo (Unesko) en 2026.

Projekto 2025

Projekto 2025, ampleksa skizo evoluigita de la Heritage Foundation kaj koalicio de aliaj ekstremdekstraj konservativaj organizaĵoj, servas kiel vojmapo por la nuna administrado. La dokumento celas transformi la usonan registaron per akordigado de federacia politiko kun "bibliaj principoj" kaj prioritatigado de kredbazitaj sociaj programoj, samtempe reduktante sekularan kontrolon. Ĝi ankaŭ rekomendas permesi al religiaj konvinkoj superregi civitanrajtajn protektojn en sanservo, dungado kaj loĝado.¹⁰ La klopodoj de Projekto 2025 por malmunti la apartigon de eklezio kaj ŝtato akordiĝas kun la celoj de kristana teokratio. La Spurilo de Projekto 2025 montris, ke je la 12-a de aŭgusto 2025, 47% de ĝiaj proponoj estis realigitaj ene de nur la unuaj kelkaj monatoj de la administrado, testamento pri ĝia influo en antaŭenigado de ekstremdekstra kristana naciisma tagordo.¹¹

Justicministerio kaj Rilataj Iniciatoj

La Justicministerio sub la dua oficperiodo de Trump ludas ŝlosilan rolon en la antaŭenigo de la programo de la administrado pri "religia libereco". En februaro 2025, prezidanto Trump establis la "Laborgrupon pri Kontraŭkristana Biaso", gvidatan de la Ĝenerala Prokuroro Pamela Bondi. La laborgrupo estas taskita pri esplorado kaj ekstermado de "kontraŭkristana celado kaj diskriminacio" ene de federaciaj registaraj agentejoj, kun deklarita celo "plene procesigi kontraŭkristanan perforton kaj vandalismon".¹²

Krome, en majo 2025, prezidanto Trump establis la "Komisionon pri Religia Libereco". La komisiono, konsistanta el religiaj kaj politikaj figuroj, havas la taskon protekti kaj antaŭenigi religian liberecon, konsili la Oficejon pri Kredo de la Blanka Domo, kaj rekomendi plenumajn aŭ leĝdonajn agojn.¹³ Kvankam ĝi pretendas protekti religian liberecon por ĉiuj, inter grupoj por civitanaj rajtoj daŭras zorgoj, ke ĝi kreas "hierarkion de rajtoj", kiu malplivalorigas aŭ ignoras certajn homajn rajtojn, precipe tiujn rilatajn al virinoj kaj GLAT+ individuoj, sub la preteksto de religia libereco.¹⁴

Kabineto kaj Publika Diskurso

La ĉiutagaj praktikoj de la nuna usona registaro signalas ilian malkaŝan akordiĝon kun religia ideologio. La kabineto de prezidanto Trump malfermas kunvenojn per kristanaj preĝoj.¹⁵

Ĉi tiu publika monstro de religia observo, kunligita kun retoriko de figuroj kiel la vicprezidanto JD Vance kaj la ministro pri eksteraj aferoj Marco Rubio, antaŭenigas kristanan naciisman perspektivon, implicante ke nekredantoj estas minaco al tradicia morala ordo.¹⁶

Leĝdonaj kaj Reguligaj Klopodoj

Pli vasta klopodo estas survoje por transformi jurajn kaj reguligajn kadrojn. Unu ŝlosila celo estas la Amendo Johnson, provizaĵo en la usona impostkodo kiu limigas

religiaj organizaĵoj partopreni partiajn politikajn agadojn. La administrado celas permesi al impost-esceptitaj religiaj organizaĵoj, inkluzive de mega-preĝejoj, partopreni partian agadon sen riski sian impostan statuson.¹⁷ La Interna Imposta Servo (IRS) ĵus deklaris ĉi tiun pozicion en federacia tribunalo.¹⁸ Dum subtenantoj argumentas, ke ĉi tio protektas la liberan parolon de religiaj gvidantoj, ekzistas zorgoj, ke ĉi tio inundus usonan politikon per senbrida religia mono kaj influo, fundamente ŝanĝante la eklezio-ŝtata apartigon.¹⁹ Dum la verkado de ĉi tiu artikolo, ĉi tiu kazo estas nesolvita.

Simbolaj Agoj kaj Pli Larĝaj Implicoj

La daŭra uzado de religiaj bildoj fare de Prezidanto Trump en politikaj kuntekstoj, rememoriga pri lia tenado de Biblio dum kontraŭrasismaj protestoj en sia unua oficperiodo, plue ilustras la konsekvencajn ampleksajn de kristana naciisma mesaĝo fare de lia administrado. Liaj deklaroj, kiel tiuj faritaj ĉe la evento Tutmonda Voko por Protekti Religian Liberecon de UN, ofte emfazas protekton por "homoj de ĉiuj kredoj", sed evidente preterlasas humanistojn aŭ la nereligiajn, signalante religian favoratismon, kiu alarmas usonajn sekularajn kaj civitanrajtajn grupojn.²⁰

Religiaj Ekspozicioj sur Registara Posedaĵo

La Usona Konstitucio malpermesas al la registaro subteni unu religion super alia, sed klopodoj antaŭenigi religion, kaj precipe kristanismon, ofte aperas per religiaj ekspozicioj kaj monumentoj sur publika posedaĵo.

La frazo "Je Dio Ni Fidas" originis meze de la 19-a jarcento, sed akiris politikan gravecon jarcenton poste dum la Malvarma Milito. En 1956, la Kongreso aprobis komunan rezolucion deklaran "Je Dio Ni Fidas" kiel la nacia moton por distingi Usonon de "sendiaj komunistoj", implicante ke nereligiaj usonanoj estis nefidindaj kaj alianciĝis kun la malamiko.²¹

La nuna administrado pledas por frazoj kiel "Unu Nacio Sub Dio" kaj "Je Dio Ni Fidas", defendante ilian inkludon en oficialaj kuntekstoj kaj pledante por ilia pli vasta uzo kiel agnosko de "historio" kaj "tradicio", ignorante iliajn pli lastatempajn originojn. Ĉi tiuj klopodoj servas kiel simbola reprezentado de la pli larĝa tagordo de la administrado. Dum juraj defioj de laikaj kaj religiaj minoritataj grupoj daŭras, la laŭta subteno de la administrado levas religian mesaĝon kiel integritan al nacia identeco, plue malklarigante la limojn inter eklezio kaj ŝtato.

Kvankam esti nereligia estas malpli stigmatizita ol en la pasinteco, ankoraŭ ekzistas ĝeneraligita supozo, ke esti usonano signifas esti kristano.²² Ĉi tiu religia politika kunfando estis uzata de kristanaj naciistoj por marĝenigi nereligiajn kaj nekristanajn usonanojn per reklamado de religiaj ekspozicioj kaj monumentoj kaj sur publika tereno kaj en registaraj konstruaĵoj.²³

Usono tamen ne estas kristana nacio. La Unua Amendo postulas striktan apartigon de religio kaj registaro, reflektante la komprenon de la fondintoj pri La plurismo de Usono eĉ en la 18-a jarcento.²⁴ Religia montraĵoj sur registara posedaĵo stigmatizas nekristanojn kaj aliigas la nereligiajn.²⁵ Plie, tiaj montroj kuraĝigas anojn, kiuj rigardas ĉi tiujn montriĝas kiel registara permesilo ĉikani kaj izoli aliaj, sen timo de rimedo.²⁶

La ferisezono ofte produktas "Establado" malobservoj de la "klaŭzo" koncerne religiajn montrojn fare de lokaj registaroj metantaj memstarajn naskiĝscenojn (bebovartejojn) sur publikaj terenoj. Tamen, lokaj registaroj havas trovis manieron ĉirkaŭiri la leĝon permesante aliajn religiajn feriaj ekspozicioj kune kun la naskiĝscenoj, kiel ekzemple menoraĵoj.²⁷ Kelkaj lokaj sekularaj organizaĵoj havas petis permeson starigi ekranajn reprezentantajn humanistoj, ateistoj kaj liberpensuloj kun diversaj niveloj de sukceso.

Religiaj Ĵuroj por Ofico

Kvankam la Usona Konstitucio deklaras "neniujn religiajn testojn iam estos postulata kiel kvalifiko por iu ajn Ofico aŭ publika fido sub Usono,"²⁸ la provizaĵo havas ne ĉiam aplikita al ŝtatnivela oficoj.²⁹ Sekve, pluraj ŝtataj konstitucioj ankoraŭ inkluzivas provizaĵojn devigante publikajn oficistojn ĵuri religian ĵuron aŭ praktikas certan religion aŭ konfesio. Aliaj eksplicite malpermesi ateistojn kaj nereligiajn homojn de plenumado de publika ofico.³⁰ Post kiam la Supera Kortumo de Usono Kortuma decido en *Torcaso kontraŭ Watkins* (1961) nuligita La postulo de Marilando, ke oficialuloj deklaru kredon je Dio, tiaj provizaĵoj fariĝis neaplikeblaj.³¹ Tamen, multaj ŝtataj konstitucioj ankoraŭ enhavas ĉi tiun kontraŭkonstitucian lingvaĵon, eternigante stigmaton kontraŭ ateistoj, agnostikuloj, humanistoj kaj aliaj nereligiaj homoj.³² Se la Supera Kortumo iam renversus *Torcason*, ĉi tiuj provizaĵoj povus denove malpermesi al ateistoj elekti oficojn.

Restarigo de Religia Libereco ĉe Ŝtata Nivelo Agoj (RFRAoj)

La Kongreso aprobis la federacian Religian Liberecon Restariga Leĝo (RFRA) en 1993,³³ kaj 30 ŝtatoj ekde tiam kreis sian propran version de ĉi tiu leĝo per leĝaro aŭ kortumaj decidoj.³⁴ RFRAoj postulas, ke la registaro plenumi rigidan juran teston nomatan "strikta ekzamenado" kiam iu ajn ago ŝarĝas religian esprimon. Laŭ ĉi tiu testo, iu ajn leĝo kiu influas fundamentan rajton, kiel ekzemple religian libereco, estas supozata malvalida krom se la registaro povas pruvi, ke ne estis alia elekto ol trudi la ŝarĝo atingi konvinkan ŝtatan intereson.

Kvankam strikta ekzamenado teorie permesas reguligon sub mallarĝaj kondiĉoj, RFRA-oj funkcias en praktiko kiel larĝajn religiajn esceptojn, kiujn oni povas uzi por eviti devigo de preskaŭ ajna leĝo, kiu ŝarĝas religiajn

praktiko, kiom ajn malproksima la ŝarĝo.³⁵ Dum la pasintaj jardekoj, RFRAoj ebligis defiojn al nediskriminaciaj leĝoj, infanlaboro kaj protektaj leĝoj, kaj dungaj leĝoj.³⁶ Ili ankaŭ funkciis kiel fundamento por dungantoj rifuzi provizi bazan sanasekuron al dungitoj kaj devigi la registaron provizi impostpagantajn fondusojn al diskriminaciaj organizoj, kiuj alie ne estus elekteblaj por financado.

"Jes en la Korto de Dio"

Usono alfrontas gravan mankon de pageblaj loĝejoj. Unu el la manieroj kiel ŝtatoj respondis estas per reformado de lokaj zonigaj leĝoj por vastigi pageblan loĝadon kaj redukti la loĝeŝarĝon por malriĉaj kaj mezriĉaj familioj. Unu tipo de zoniga leĝo, kiu gajnas popularecon, estas konata kiel "Jes En la Korto de Dio" (YIGBY). Ĉi tiu leĝo permesas al religiaj organizaĵoj konstrui kaj funkciigi malalt-enspezajn loĝejajn projektojn.³⁷ La religiaj organizaĵoj elekteblaj laŭ YIGBY ofte estas esceptitaj de ŝtataj kaj federaciaj loĝejaj nediskriminaciaj leĝoj.³⁸ Sekve, ŝtataj registaroj, kiuj realigas YIGBY-leĝojn, transdonas siajn respondecojn pri la bonfarto de civitanoj al privataj organizaĵoj, kiuj laŭleĝe rajtas diskriminacii kontraŭ eventualaj luantoj surbaze de religia kredo.

Religiaj Rezolucioj

Rezolucioj estas deklaroj eldonitaj de leĝdonantoj, kiuj, kvankam malhavante juran forton, esprimas la opinion de la parlamento pri specifa afero.³⁹ Religiaj rezolucioj, kiel ekzemple "Kristo estas Reĝo"⁴⁰ de Oklahomo kaj "Rekonante la Gravecon de Pento"⁴¹ de Indiano, subtenas unu religian perspektivon super ĉiuj aliaj formoj de religia kaj nereligia kredo. Kvankam tiaj rezolucioj malofte estas aprobitaj, ili subfosas fundamentajn principojn de religia libereco kaj konsistigas misuzon de publika ofico, forigante la vastan plimulton de la civitanoj de ŝtato al duaklasa statuso ĉar iliaj kredoj estas konsiderataj malfavorataj.⁴²

Edukado kaj infanrajtoj

La rolo de religio en usonaj publikaj lernejoj daŭre estas fonto de varmega debato, streĉiteco kiu eskaladis dum jardekoj. Post sia reelekto, prezidento Trump nomumis Linda McMahon kiel Sekretarion pri Edukado,⁴³

signalante daŭran subtenon por lernejprivatigo kaj aliaj politikoj kritikitaj pro subfosado de publika edukado.

La ŝanĝo ne estas nur burokratia ŝanĝo; ĝi reprezentas fundamentan transformadon de usona edukado, kiu rekte efikas sur pensliberecon. Per sisteme malmuntado de sekularaj, federaciaj servoj, la registaro kreas spacon por religiaj organizaĵoj por interveni kaj anstataŭigi ilin. Religiaj unuoj nun estas poziciigitaj por ricevi signifan publikan financadon por provizi edukadon kaj sociajn servojn, samtempe estante ŝirmitaj de registara kontrolo.

Lernejkuponoj, ŝparkontoj por edukado, kaj stipendioprogramoj kun impostkreditoj prezentas kreskantan minacon per deturnado de publikaj financoj de publikaj, loke financitaj lernejoj al privataj, plejparte religiaj lernejoj. Ĉi tiuj institucioj, kiuj ne estas submetitaj al la samaj respondigeblaj normoj kiel publikaj lernejoj, ofte diskriminacias kontraŭ dungitaro, studentoj kaj familioj.

Pluraj ŝtatoj realigis universalajn programojn de kuponoj por privataj lernejoj, provizante signifajn impostpagantajn fondusojn por instruado en privataj lernejoj. Je la federacia nivelo, la "Unu Granda Bela Leĝo" kreis la unuan federacie financitan kuponan programon de la nacio ofertante miliardojn da federaciaj impostkreditoj por stipendioj en privataj lernejoj. La Sekretario de Edukado forte subtenas programojn kaj politikojn de lernejkuponoj, kiuj deturnas impostpagantajn fondusojn de publikaj lernejoj al privataj institucioj, el kiuj 77% estas religiaj lernejoj.⁴⁴

Kelkaj ĵus efektivigitaj leĝoj permesas al la ŝtato rekte provizi milionojn da impostdolaroj al religiaj lernejoj, subfosante la delongan usonan principon, ke religio kaj registaro devas resti apartaj.

Religiaj naciismaj grupoj pli kaj pli celis publikan edukadon, serĉante transformi instruadon por konformiĝi al religia dogmo. En la lastaj jaroj, ekstremdekstraj religiaj grupoj klopodis influi sociajn studojn, sanedukadon kaj historiinstruadon. Pluraj ŝtatoj realigis leĝaron devigantan edukistojn integri religian doktrinon en alie sekularajn lecionojn.

Religiaj lobiaj grupoj ankaŭ pledis por politikoj de "Liberigita Tempo por Religia Instruado", kiuj permesas al studentoj ricevi kredbazitan instruadon de religiaj organizoj ekster la kampuso dum la lerneja tago.

Lerneja preĝado restis pridisputata temo, kun kreskantaj leĝdonaj klopodoj enkonduki religian observadon en publikajn lernejojn. Studentoj ĝenerale rajtas preĝi individue aŭ grupe, sendepende de formalaj lernejaj procedoj, kondiĉe ke ĝi ne estas interrompa, kaj esprimoj de religio estas protektitaj laŭ la "Libera Ekzercklaŭzo". Sed lastatempaj usonaj

La verdiktoj kaj leĝoj de la Supera Kortumo preterpuŝis antaŭajn malpermesojn pri oficiala lerneja preĝo.

Verdiktoj de la Supera Kortumo pri Religio Publike Lernejoj

La nuna konservativa plimulto en la Supera Kortumo de Usono signalis malfermecon al renversado de juraj precedencoj por favori religian kredon super sekulara administrado. Ekde la decido Kennedy kontraŭ Bremerton School District (2022), en kiu la Kortumo regis, ke preĝo en publika lerneja medio povas esti protektita parolo laŭ la Unua Amendo sub certaj cirkonstancoj, 25 ŝtatoj enkondukis aŭ aprobis leĝaron devigantan publikajn lernejojn montri la Dek Ordonojn, "Je Dio Ni Fidas", aŭ indiki tempojn por preĝo. En 2025, Luiziano, Arkansaso kaj Teksaso aprobis leĝojn devigantajn la montradon de la Dek Ordonoj en publikaj lernejaj klasĉambroj.

En la kazo Our Lady of Guadalupe School kontraŭ Morrissey-Berru (2020), la Supera Kortumo vastigis la "ministerian escepton" al kontraŭdiskriminaciaj leĝoj. Ĝi decidis, ke tribunaloj ne povas interveni en dungaddisputoj ĉe religiaj lernejoj kiam dungitoj plenumas "esencajn religiajn devojn", kiel ekzemple gvidi studentojn en preĝo aŭ religia instruado.⁴⁵ Diferente pli vastan gamon da lernejaj laboristoj, kiel instruistoj, kiel "ministroj", la Kortumo kreis larĝan kaj danĝeran kaŝpasejon, kiu permesas al religiaj dungantoj diskriminacii kontraŭ dungitoj sen jura rimedo. Religiaj lernejoj povas facile ekspluati ĉi tiun kaŝpasejon etikede iujn ajn el siaj dungitoj "religiaj gvidantoj".⁴⁶

Registara financado de religiaj lernejoj ankaŭ pligrandiĝis. En Espinoza kontraŭ Montana Department of Revenue (2020), la Supera Kortumo de Usono decidis, ke ŝtatoj ne povas ekskludi religiajn lernejojn de ĝenerale haveblaj stipendioprogramoj. Simile, en Carson kontraŭ Makin (2022), la Supera Kortumo decidis, ke programo por helpo pri instruado en Majno - kiu ekskludis religiajn lernejojn ĉar ili provizis religian instruadon - malobservis la "Klaŭzon pri Libera Ekzerckado".⁴⁷

Mahmoud kontraŭ Taylor (2025) estas grava kazo por infanrajtoj kaj sekulara edukado. En ĉi tiu kazo, la Supera Kortumo de Usono traktis ĉu publikaj lernejoj malobservis la rajtojn de gepatroj al "Libera Ekzerckado" per ne permesado de elektableco ne partopreni en instruplano implikanta GLAT-temajn materialojn. La Kortumo subtenis la gepatrojn, trovante ke deviga eksponiĝo al inkluziva enhavo sen elektable eblo ŝarĝis la rajtojn de gepatroj direkti la edukadon de siaj infanoj.⁴⁸ La decido efike donis al religiemaj gepatroj veto rajton super inkluzivaj instruplanoj, signalante ke GLAT+ studentoj kaj familioj ne meritas rekonon, kaj permesante al malgranda malplimulto de gepatroj kun ekstremaj vidpunktoj dikti kion ĉiuj studentoj rajtas lerni, sendepende de la kredoj de aliaj familioj.⁴⁹ Pli ol duono de la ŝtatoj aprobis leĝojn permesantajn al gepatroj cenzuri instruajn materialojn aŭ temojn, kun 75% de ĉi tiuj leĝoj estantaj realigitaj nur en la pasinta jardeko.

Kune, ĉi tiuj kortumaj decidoj rivelas koheran modelon de la usona jura branĉo vastiganta religiajn rajtojn en edukaj medioj dum malfortiganta protektojn por penslibereco. Ĉi tiuj verdiktoj malfortigas la muron de apartigo inter eklezio kaj ŝtato, subfosas protektojn de civitanrajtoj, kaj kreas juran medion kie religiaj institucioj kaj individuoj havas kreskantan influon super publika kaj privata edukado.

Infana Geedzeco

La aĝo de geedziĝo en Usono estas fiksata de ŝtatoj. 16 el 50 ŝtatoj ĵus fiksas la minimuman aĝon je 18 jaroj sen esceptoj, sed la plimulto de ŝtatoj provizas esceptojn, kiuj permesas al junuloj geedziĝi kun gepatra konsento aŭ jura aprobo je 16 aŭ 17 jaroj (15 en Havajo kaj Misissipio). Kvar ŝtatoj - Kalifornio, Misissipio, Nov-Meksiko kaj Oklahomo - tute ne specifas iun ajn minimuman aĝon.⁵⁰

Religiaj kaj kulturaj faktoroj konsistigas la ĉefajn obstaklojn al efektiveco de permanentaj kaj ampleksaj malpermesoj pri infangeedziĝo. Kiam junuloj spertas dekaĝula gravedeco, gepatroj ofte estas premataj de religiaj instruoj kiuj emfazas geedzecon kiel la solan "akceptebla" respondo al gravedeco ekster geedzeco, kondukante ilin devigi siajn infanojn en nedeziratajn geedziĝojn.⁵¹ Ekonomiaj premoj ankaŭ kontribuas al fruaj geedzeco. Familioj spertantaj ekonomiajn malfacilaĵojn povas premi neplenaĝulojn en geedziĝon laŭ tradiciaj religiaj aŭ kulturaj kredoj pri familia strukturo kaj seksaj roloj.⁵²

Familio, komunumo kaj socio

Ŝanĝiĝanta Demografio kontraŭ Persista Antaŭjuĝo

Usono spertas signifan ŝanĝon en religia demografio, markita de kresko de la nombro de religie nealigitaj individuoj, ofte nomataj "Neniuj." Ĉi tiu grupo nun konsistigas proksimume 28% de la Usona loĝantaro. ⁵³ Malgraŭ ĉi tiu kresko, nereligiaj Usonanoj ankoraŭ alfrontas stigmaton, kun enketoj historie indikante, ke multaj rigardas ateistojn kiel minacon al tradiciaj moraleco. Tamen, datumoj de la Centro por Liberpensado Egaleco (CFE) sugestas, ke ĉi tiu sento eble malkreskas en la politika sfero kaj ke identiĝi kiel ateisto jam ne plu definitive kaŭzas, ke kandidato perdos balotkampanjon.⁵⁴ En instituciaj medioj kiel malliberejoj, la militistaro, kaj registar-financitaj sociaj servoj, la rajtoj de libera ekzercado de nereligiaj individuoj alfrontas signifajn defiojn. Ĉi tiuj medioj ofte prioritatigi aŭ supozi religian praktikon, kio povas marĝenigi aŭ rekte malobservi la rajtojn de tiuj kiuj ne estas religiaj.

Religia Enmiksiĝo en Sanservon kaj Familio

La usona sanserva pejzaĝo estas transformita de juraj kaj politikaj agoj kiuj vastigas la rolon de religiaj esceptoj en medicina prizorgo por kuracistoj, pacientoj, dungantoj kaj asekuristoj. La precedenco por ĉi tiun ŝanĝon establis la Supera Kortumo de Usono decido en *Burwell kontraŭ Hobby Lobby Stores, Inc.* (2014), kiu permesis al profitcelaj kompanioj postuli religiajn esceptojn de la mandato de la "Leĝo pri Pagebla Prizorgo" kovri kontraŭkoncipadon.⁵⁵ Ĉi tiu decido preparis la scenejon por pli larĝa puŝo fare de religiaj organizoj kaj entreprenoj postuli similajn esceptojn, pli kaj pli limigante la aliron de pacientoj al vasta gamo da servoj, inkluzive de reprodukta kaj seks-assertanta prizorgo.⁵⁶

La decido de 2022 en *Dobbs kontraŭ Jackson Women's Health* Organizo renversis *Roe* kontraŭ *Wade* kaj eliminis la konstitucia rajto al aborto, galvanizante religiajn argumentojn por limigi aliron al aborto. Ŝtatoj rapide efektive malpermesojn, kiuj plifortigis la ligan inter religia konvinko kaj sanpolitiko.⁵⁷ Novaj aborto-limigoj uzas larĝan leĝan lingvaĵon kaj nun etendiĝas preter gravedecdesigo al kontraŭkoncipado kaj in vitro fekundigo. Leĝaro en ŝtatoj kiel Alabamo, Misurio, Suda Karolino, kaj

Okcidenta Virginio celas "abortigilojn", termino tiel larĝa, ke ĝi povus inkluzivi ajnan medikamenton, kiu povus influi gravedecon, sendepende de aliaj terapiaj uzoj.

Samtempe, "konsciencaj klaŭzoj" fariĝis leĝdona prioritato por tiuj, kiuj celas limigi la aliron al sanservo surbaze de religiaj objektoj. Ĉi tiuj klaŭzoj permesas al individuaj sanlaboristoj aŭ institucioj rifuzi provizi servojn - kiel ekzemple abortojn, kontraŭkoncipadon aŭ seks-assertajn traktadojn - aŭ eĉ rifuzi kuraci.

ne edziĝintaj gravedulinoj surbaze de religiaj aŭ moralaj objektoj.⁵⁸ Dum subtenantoj argumentas, ke ĉi tiuj paragrafoj protektas la rajtojn de provizantoj, grupoj por civitanaj liberecoj kaj medicinaj profesiuloj avertas, ke ili misproportie damaĝas vundeblajn pacientojn, devigante ilin elekti inter esencaj medicinaj servoj kaj siaj fundamentaj rajtoj.⁵⁹ Alia taktiko por limigi la aliron al aborto estas la efektiveco de leĝoj pri "Fetala Personeco", kiuj donas al embrioj kaj fetoj plenan jurajn rajtojn ekde koncipiĝo, dum ili submetas gravedulinojn al gvatado kaj respondeco pri malfavoraj medicinaj rezultoj.⁶⁰

Publika Financado de Religiaj Gravedecaj Centroj kaj Akuŝejoj

En Usono, krizaj gravedecaj centroj kaj akuŝejoj estas ĉefe religiaj kaj plejparte nereguligitaj organizaĵoj, kiuj prezentas sin kiel neŭtralajn, senantaŭjuĝajn rimedojn por homoj alfrontantaj neplanitajn gravedecojn.⁶¹ En realeco, ilia ĉefa celo estas malinstigi homojn aliri la plenan spektron de reprodukta sanservo per disvastigado de misgvidaj aŭ malveraj medicinaj informoj, prokrastante medicinajn decidojn ĝis ne ekzistas alternativo krom porti gravedecon ĝis la fino, kaj premante ekonomie vundeblajn homojn porti ĝin ĝis la fino kontraŭ loĝado kaj aliaj servoj.⁶²

Post kiam federaciaj protektoj pri reprodukta sano estis renversitaj en la decido *Dobbs*⁶³, akuŝejoj kaj krizaj gravedecaj centroj amase reaperis. Multaj ŝtatoj, kiuj limigis aŭ malpermesis aborton, aktive subtenas ĉi tiujn centrojn.⁶⁴ Ekde 2023, pli ol 429 milionoj da usonaj dolaroj en impostpagantoj estis redirektitaj al ili, kaj kelkaj ŝtatoj aprobis leĝojn malpermesantajn ajnan reguligon de ĉi tiuj centroj malgraŭ iliaj rabaj praktikoj.⁶⁵

Neo de Prizorgo kontraŭ Travidebleco de Sanservo

Sanservoj estas subfosataj de ŝtataj leĝoj, kiuj permesas al sanprovizantoj, institucioj kaj asekuristoj diskriminacii kontraŭ pacientoj surbaze de religiaj kredoj. Subtenantoj de ĉi tiuj leĝoj pri "Neo de Prizorgo" argumentas, ke sanlaboristoj estas regule devigitaj provizi servojn, kiuj malobservas ilian "konsciencan", kiam fakte hospitaloj kaj aliaj institucioj regule akomodas la deziron de laboristoj eviti certajn procedurojn, kiuj ne konformas al iliaj religiaj kredoj.⁶⁶ En ŝtatoj, kie ĉi tiuj mezuroj estis pasigitaj, larĝa spektro de sanprovizantoj kaj institucioj povas nei procedurojn, nur surbaze de siaj religiaj aŭ moralaj objektoj.⁶⁷ Post kiam la ŝtata parlamento de Tenesio realigis leĝon pri neo de prizorgo en 2025, almenaŭ unu virino estis devigita transiri ŝtatan...

vicoj por antaŭnaska prizorgo post kiam ŝia kuracisto rifuzis kuracadon bazita sur religia kredo.⁶⁸

Por ŝirmi civitanojn kontraŭ neo de prizorgo, pluraj ŝtatoj enkondukis leĝprojektojn pri "Travidebleco de Sanservo", kiuj postuli, ke provizantoj malkaŝu ne-medicinajn limigojn pri sanservoj. Eĉ sen neo de zorgo

leĝo, medicinaj provizantoj kaj institucioj eble ankoraŭ nei zorgo bazita sur religiaj kredoj kaj malsukcesas malkaŝi tiujn limigojn.

Religiaj Esceptoj al Vakcinaj Postuloj

En 1998, studo ligis infanajn vakcinadojn kun Aŭtisma Spektra-Malordo.⁶⁹ Kvankam ĝi estis retirita kaj plene refutita, ĝi provizis la fundamenton por misinformaj kampanjoj kaj konspiraj teorioj pri la sekureco kaj efikeco de vakcinadoj. Amasa rezisto al vakcinado en Usono kreskis konstante de tiam,⁷⁰ rezultante reziston al vakcinaj mandatoj tra la tuta Usono dum la COVID-19-pandemio.

Vakcinaj kontraŭuloj ofte kreis ne-medicinajn esceptojn sub la preteksto de religia akcepto. Kelkaj religiaj sektoroj en Usono malinstigas vakcinadon bazita sur la malvera aserto, ke vakcinoj enhavas fetajn tigajn substancojn ĉeloj akiritaj de abortoj, argumentante ke vakcinado estas nekongrua kun iliaj teologiaj kredoj.⁷¹ Tamen, ĉi tiuj ne-medicinaj esceptoj endanĝerigas la ĝeneralan publiko dum akomodante la religiajn kredojn de kelkaj, ĉar sukcesa populacia imuneco al malsano dependas sur la vasta plimulto ricevanta ĝustatempajn vakcinojn.⁷²

Kontraŭ-GLAT+ Diskriminacio

La erozio de GLAT-protektaj ŝanĝis fokuson preter geedzeca egaleco al pli vasta klopodo celanta kontraŭdiskriminaciaj mezuroj en dungado, publika loĝejoj kaj sociaj servoj. Dum Usono La Supera Kortumo antaŭe konfirmis kontraŭdiskriminacion protektoj por GLAT+ dungitoj en Bostock kontraŭ Clayton Distrikto (2020), postaj juraj defioj kaj leĝdonaj agoj nuligis jurajn protektojn por GLAT+ individuoj kaj ĉiam pli prioritigitaj religiaj esprimo.⁷³

Pli lastatempa kaj agresema kontraŭ-GLAT+ evoluo estas la celado de transgenuloj - kaj precipe neplenaĝuloj. Ekde 2020, dekoj da ŝtataj leĝoj malpermesantaj aŭ grave limiganta seks-asertantan prizorgon estis realigita.⁷⁴ Argumentoj subtenantaj restriktajn ofte estas subtenata de religiaj pravigoj, kiuj priskribas seks-asertantan zorgadon kiel malutilan aŭ kiel "mutiladon", tiel uzante ŝtata kaj federacia povo devigi specifan religian vidpunkto pri sanservo.

Realigi seks-asertantajn prizorgajn limigojn fariĝis signifa celo por ŝtataj parlamentoj dominataj de religiaj ekstremistoj kaj naciistoj. Arkansaso fariĝis la unua ŝtato malpermesi seks-asertantan prizorgadon por neplenaĝuloj en 2021, karakterizante la servojn kiel "eksperimentajn" malgraŭ subteno de ĉiu grava usona medicina asocio. Ekde tiam, 26 ŝtatoj realigis leĝojn limigantajn aliron al

medicina prizorgo por transgenraj junuloj.

"Konverta terapio", kiu celas ŝanĝi la seksan orientiĝon aŭ genran identecon de individuo, ankaŭ restas ŝlosila leĝdona batalo.

Lastatempa leĝaro en ŝtatoj kiel Arkansaso, Kansaso, Montano, Norda Karolino, Tenesio kaj Oklahomo limigis la uzon de pronomoj, la juran rekonon de sekso, kaj protektis diskriminaciajn praktikojn fare de adoptagentejoj. Ili celis GLAT-junulojn sub la preteksto protekti religian liberecon kaj paroliberecon, armilante ĉi tiujn rajtojn por permesi diskriminaciajn praktikojn kontraŭ vundeblaj populacioj sen timo de rimedo. Leĝoj pri flegado kaj adopto estis ĉefa celo por kontraŭ-GLAT-leĝdonantoj, kiuj uzas "religian liberecon" por pravigi diskriminaciajn politikojn.

Ĉi tiuj leĝoj limigas la eblojn de lokigo por GLAT+ infanoj en la flegada sistemo malgraŭ la superforta nombro da infanoj bezonantaj permanentajn hejmojn.

Libereco de esprimo, defendo de humanismaj valoroj

La Trump-registaro daŭre faras kunordigitan klopodon por redifini la amplekson de libera esprimo kaj konstituciaj rajtoj, antaŭenigante politikan kaj religian tagordon, kiu laŭ kritikistoj defias delongajn demokratiajn normojn. Trans pluraj frontoj, la ekzekutivo subfosis establitajn jurajn precedencojn, efektivigis kontrolajn informojn kaj lingvaĵon, kaj armiligis registarajn agentejojn por celi malkonsenton. Ĉi tiuj agoj implikis renoviĝintajn vokojn por krimigi flagbruladon, vastajn cenzurpraktikojn, kaj la celadon de enmigrintoj pro ekzercado de sia parolibereco kaj kredo. Ĉi tio estas parto de sistema strategio por subigi individuajn liberecojn al specifa ideologio, kaj ĉi tiuj klopodoj ne estas izolitaj okazaĵoj, sed parto de pli larĝa kampanjo por firmigi potencon kaj transformi la fundamenton de libera socio.

Cenzuro en Amaskomunikiloj kaj Registaro Publikaĵoj

La daŭra kritiko de prezidanto Trump pri amaskomunikiloj kaj individuaj ĵurnalistoj estas formo de politika premo celita misfamigi la liberan gazetaron kaj limigi pensliberecon. La administra ordono de la registaro de januaro 2025, enkadrigita kiel "restarigo de parolibereco kaj fino de federacia cenzuro",⁷⁵ estas klara ekzemplo de la strategio de la nuna ekzekutivo por subfosi, misfamigi kaj cenzuri opiniojn, kiuj ne konformas al ĝia tagordo.

Kritikistoj asertas, ke ĉi tiu plenuma ordono ne celas protekti diversajn vidpunktojn, sed kontroli la klopodojn de amaskomunikilaj kompanioj pri moderigo de enhavo. Sekve, ĝi kreas pretekston por la federacia registaro interveni en la komercon de privataj kompanioj. Ĉi tiu aliro malĝuste egaligas la decidon de privata kompanio forigi misinformadon aŭ malamparolon kun "federacia cenzuro", tiel kreante vojon por kontroli la fluan de informoj laŭ Projekto 2025.

Ekde la komenco de la dua prezidanteco de Trump, multaj el la proponoj de Projekto 2025 por registar-aprobata cenzuro estas efektividataj. Ĉi tiuj inkluzivas klopodojn ekskludi specifajn vidpunktojn kaj marĝenigitajn komunumojn de la publika vivo - malpermesante terminojn kiel "sekse orientiĝo", "socia sekso" kaj "diverseco, egaleco kaj inkludo" en federaciaj dokumentoj kaj limigante federacie financitan sciencon esploradon.⁷⁶ Ĉi tiuj agoj estas klara provo kontroli lingvon kaj penson. Projekto 2025 plie minacas sociajn amaskomunikilajn kompaniojn, kiuj provis limigi misinformadon kaj misinformadon, kiel ekzemple "balotaj malveroj" aŭ alia enhavo konsiderata "politikaj vidpunktoj".

En aŭgusto 2025, prezidanto Trump subskribis administran ordonon donante al politikaj nomumitoj pliigitan aŭtoritaton pri la asigno de miliardoj da dolaroj en federaciaj subvencioj.

La ordono jam rezultigis la ĉesigon de miloj da subvencioj, inkluzive de projektoj pri transgenra sano kaj vakcinadoj.⁷⁷

Prezidanto Trump ankaŭ subskribis plenumordonojn, kiuj finas ĉiujn programojn pri Diverseco, Egaleco kaj Inkluziveco (DEI) tra la federacia registaro kaj ordonas al federaciaj agentejoj ĉesi eldoni politikojn aŭ komunikadojn, kiuj antaŭenigas "genran ideologion".⁷⁸ Kiel rekta rezulto, la Edukministerio forigis pli ol 200 retpaĝojn kaj arkivis dokumentojn kun DEI-rilata enhavo, dum aliaj agentejoj komencis forigi genran identecon el oficialaj formularoj kaj dokumentoj. Civitanaj liberecoj kaj interreligiaj grupoj rigardas ĉi tiun klopodon kontroli lingvon kaj penson ene de la registaro kiel konscian provon malmunti la apartigon de eklezio kaj ŝtato kaj trudi unikan religian mondkoncepton al la usona socio.

Ŝtate Sponsorita Cenzuro kaj Protektoj

Tra la tuta lando, ŝtatoj realigis restriktajn cenzurleĝojn, kiuj malpermesas al usonanoj aliron al bibliotekaj libroj kaj rimedoj.⁷⁹ Ĉi tiuj leĝoj devigas bibliotekojn kontentigi la religiajn, ideologiajn aŭ partiajn preferojn de laŭta malplimulto. Kelkaj ŝtatoj realigis severajn restriktajn, kiuj postulas la forigon de miloj da libroj konsiderataj "malakcepteblaj" de ununura plendanto. La subjektiva "malakceptebla" normo plej ofte uziĝas por malhelpi bibliotekojn havi materialojn rilatajn al la GLAT+ komunumo, sekseco, raso kaj religio.⁸⁰

Responde, aliaj ŝtatoj enkondukis leĝprojektojn pri "Libereco Legi", kiuj asertas la rajton esti eksponita al novaj informoj kaj diversaj perspektivoj. Ĝi estas konsiderata esenca parto de plurisma demokratio, kiun oni ne devas malobservi.⁸¹

Venĝa Aresto de Enmigrintoj por Politika Parolado

La armiligo de enmigradaj politikoj por puni individuojn pro ilia politika parolo kaj religiaj kredoj estas grava malobservo de homaj kaj konstituciaj rajtoj.

En la pasinta jaro, oficistoj de la Trump-registaro celis enmigrantajn komunumojn pro esprimado de kritikaj vidpunktoj aŭ pro iliaj religiaj praktikoj. Ekzemple, raportoj

aperis kazoj de vizposedantoj, kiuj estis detenitaj - aŭ kies vizpetoj estis rifuzitaj aŭ revokitaj - post partoprenado en politikaj protestoj, afiŝado de malsamopinioj en sociaj retoj, aŭ pro siaj nekristanaj religiaj kredoj. Ĉi tiun tendencon forte elstarigas la kazo de Mahmoud Khalil, laŭleĝa konstanta loĝanto de Usono kaj por-palestina aktivulo, kiu estis arestita kaj detenita de enmigradaj oficistoj pro sia lobiado.

La administracio pravigis la agon asertante, ke lia protekta parolo estis "minaco al nacia sekureco."⁸²

Tiaj agoj malobservas la konvenan proceson per malsukceso provizi justajn aŭdiencojn aŭ klarajn jurajn normojn konforme al la usona konstitucia juro. Tio kreis timigan efikon al enmigrintoj kaj internaciaj studentoj, sendante la mesaĝon, ke oni povus riski perdi juran statuson per ekzercado de sia rajto je libera esprimo aŭ religia praktiko. Ĝi konsistigas klaran misuzon de potenco kaj rektan minacon al la rajtoj de ĉiuj individuoj ene de la usonaj limoj, sendepende de ilia enmigrada statuso aŭ religia aparteno.

Ĉi tiuj kolektivaj agoj kaj proponoj reprezentas kunordigitan klopodon subfosi la principojn de libera esprimo kaj estas parto de pli larĝa strategio por silentigi kritikistojn, kontroli informojn kaj firmigi potencon inter ekstremdekstraj religiaj naciistoj.

La Nereligioj en la Kongreso kaj Publika Servo

La rolo de la nereligioj en la usona publika servo ekzistas ene de politika medio ĉiam pli dominata de ekstremdekstra kristana naciismo, pledita de la Trump-registaro. Ĉi tiu movado antaŭenigas socian rakonton, kiu ligas esti usonano kun esti religia kaj, specife, kristana.

En tia medio, kritiko de konservativaj kristanaj movadoj kaj iliaj politikaj tagordoj estas konfuzita kun esti "kontraŭ-usona". Ĉi tiu rakonto, plifortigita de la retoriko kaj politikoj de la Trump-registaro, estas potenca ilo uzata por mallegitimigi malkonsenton kaj firmigi politikan potencon ĉirkaŭ specifa religia mondkoncepto.⁸³

Meze de ĉi tiu kultura kaj politika pejzaĝo, la Kongresa Liberpensoj-Kunveno, fondita en 2018, restas esenca voĉo por nereligiaj usonanoj en la federacia registaro. La misio de la kunveno estas antaŭenigi sciencon kaj raciobazitajn politikajn solvojn, defendi la sekularan karakteron de registaro, kaj kontraŭstari diskriminacion kontraŭ ateistoj, agnostikuloj, humanistoj kaj aliaj. La kunveno estis aparte aktiva en opozicio al la kresko de religia naciismo, aranĝante informkunvenojn kaj publikigante blankajn librojn pri la temo.

Ĝis la verkado, la partikunveno kreskis al 32 membroj, kiuj pledas por religia kaj kreda libereco (inkluzive de la nereligioj) kaj aktive kontraŭas politikojn perceptitajn kiel subfosantaj la eklezio-ŝtata apartigon.⁸⁴ Kvankam la plej multaj partikunveno-membroj estas aligitaj kun religia tradicio, ilia koalicio reprezentas signifan paŝon antaŭen.

por la nereligia voĉo en la usona registaro kaj kreas formalan platformon por iliaj zorgoj. Tamen, multaj politikistoj restas hezitantaj publike identigi sin kiel nereligiaj pro socia stigmato kaj perceptitaj politikaj konsekvencoj.

Balotenketoj sugestas, ke dum la akcepto de nereligiaj politikaj kandidatoj kreskas, signifa parto de la usona balotantaro ankoraŭ esprimas nevolemon voĉdoni por ateisto, limigante la nombron de malkaŝe nereligiaj individuoj en la Kongreso. Gallup-enketo de 2020 trovis, ke proksimume du trionoj de usonanoj estus pretaj voĉdoni por prezidenta kandidato, kiu estas ateisto, pli malalta procento ol por kandidatoj, kiuj estas katolikaj, judaj aŭ virinoj. Studo de 2024 plue konfirmis ĉi tiun malavantaĝon, trovante la plej fortan antaŭjuĝon inter respublikanoj, sendependuloj kaj religiaj balotantoj.⁸⁵ Ĉi tiuj rezultoj elstarigas persistan stigmaton, kiu kontribuas al la subrepresentado de malkaŝe nereligiaj individuoj en la Kongreso.⁸

Referencoj

1 "Landoprofilo de Usono", BBC, alirita septembron 2025 <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-16761057>;

"Usono, Britannica, alirita septembron 2025 <https://www.britannica.com/place/United-States>"

2 "Religia identeco en Usono", Pew Research Center, laste ĝisdatigita la 26-an de februaro 2025 <https://www.pewresearch.org/religio/2025/02/26/religia-pejzaĝo-studo-religia-identeco/>

3 Usona Konstitucio amendo I. <https://www.senate.gov/about/origins-fundamento/senato-kaj-konstitucio/konstitucio.htm>

4 McCreary Cnt. kontraŭ ACLU, 545 US 844, 884 (2005).

5 "Leĝo al Si": Libera Ekzercado, (Ne)egala Valoro, kaj la Estonteco de Publikaj Loĝejoj, Harvard Law Review, 137 (2024): 1447, <https://harvardlawreview.org/print/vol-137/a-law-unto-himselfemp-div-v-smith-494-us-872-879-1990-quoting-reynolds-v-united-states-98-us-145-167-1879-libera-ekzercado-neegala-valoro-kaj-la-estonteco-de-publiko/#piednoto-ref-27>

6 "Fulton kontraŭ Urbo Filadelfio: La Supera Kortumo Denove Konsideras la Religian Permeson Diskriminacii", Lambda Legal, 5-a de novembro 2020, https://lambdalegal.org/blogs/20201105_fulton-supreme-court-permeso-diskriminacii

7 Fulton kontraŭ Urbo Filadelfio, 593 US 522 (2021).

8 303 Creative LLC kontraŭ Elenis, 600 US 570 (2023).

9 Mahmoud kontraŭ Taylor, (2025); vidu ankaŭ Mahmoud kontraŭ Taylor, Usono 27-a de junio 2025, juĝo renversita kaj resendita, 6-3, opinio de Juĝisto Alito.

10 Projekto 2025, Mandato por Gvidado: La Konservativa Promeso, (2024), https://static.project2025.org/2025_MandateForLeadership_PLENA.pdf

11 Projekto 2025 Watch, "Projekto 2025 Spurilo", laste modifita la 12-an de aŭgusto 2025, <https://www.project2025watch.org/tracker>

12 La Blanka Domo, "Ekstermigante Kontraŭkristanan Biason", Prezidenta Ordono, 6-a de februaro 2025, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/02/eradicating-anti-christian-bias/>

13 La Blanka Domo, "Establo de la Komisiono pri Religia Libereco", Plenuma Ordono, 1-a de majo 2025, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/05/establishment-of-the-religious-liberty-commission/>

14 "Trump Accountability Tracker", GLAAD, laste modifita la 8-an de aŭgusto 2025, <https://glaad.org/trump-accountability-tracker/>

15 Maggie Haberman kaj Michael D. Shear, "La preĝkunvenoj de Pete Hegseth ĉe la Pentagono kaŭzas polemikon," New York Times, 21-a de majo 2025. <https://www.nytimes.com/2025/05/21/us/politics/pete-hegseth-prayer-pentagon.html>

16 "Kiel Aspektas Kristana Naciismo en la Trump-Kabineto", The Nation, 11-a de aŭgusto 2025, <https://www.thenation.com/article/politics/kristana-naciismo-trump-kabineto/>

17 "Kio Okazas kun la Amendo Johnson?", Interfaith Alliance, 31-a de julio 2025, <https://www.interfaithalliance.org/post/what-is-happening-with-the-johnson-amendment>

18 David R Brockman, "Kiel la IRS de Trump Povas Malligi Preĝejojn de Iliaj Politikaj Limigoj", The Texas Observer, 6-a de aŭgusto 2025, <https://www.texasobserver.org/trump-irs-texas-churches-johnson-amendo/>

19 Brendan Fischer, Detruante la Amendon Johnson: Kiel Permesi al Bonfaraj Organizaĵoj Elspezi Monon por Politiko Inundus la Marĉon, Kiun Prezidanto Trump Promesis Dreni, (Campaign Legal Center, 2017), https://campaignlegal.org/sites/default/files/Johnson%20Amendment%20White%20Paper_0.pdf

20 "La nuda uzo de religio kiel politika ilo fare de Trump tiras riproĉojn de kelkaj religiaj gvidantoj", The Washington Post, 4-a de junio 2020, https://www.washingtonpost.com/politics/trumps-naked-use-of-religion-as-a-political-tool-draws-rebukes-from-some-faith-leaders/2020/06/02/df281b82-a4e7-11ea-bb20-ebf0921f3bbd_rakonto.html

21 David Masci, "Duonarcenton Post Ĝia Unua Apero sur la Dolarbileto, 'Je Dio Ni Fidas' Ankoraŭ Vekas Opozicion", Pew Research Center. 12-a de septembro 2007, <https://www.pewresearch.org/religion/2007/09/12/a-half-century-after-it-first-appeared-on-the-dollar-bill-in-god-we-trust-still-stirs-opposition>

22 Kathryn Casteel, "Triono de Usono diras, ke esti kristano estas ŝlosila parto de esti usonano", FiveThirtyEight, 1-a de februaro 2017, <https://fivethirtyeight.com/features/a-third-of-the-us-says-being-christian-is-a-key-part-of-being-usona>

- 23 Micah McCoy, "Usona Supera Kortumo Donas Finan Venkon al ACLU-NM En Dek Ordonoj Kazo", Am. Unio por Civilaj Liberecoj de NM, 2-a de januaro 2018), <https://www.aclu-nm.org/en/news/us-supreme-court-hands-final-victory-aclu-nm-ten-commandments-case>
- 24 "Ĉu Usono estas kristana nacio?", Usonanoj Unuiĝintaj por la Apartigo de Eklezio kaj Ŝtato (alirita la 26-an de aŭgusto 2025), <https://www.au.org/pri-ameriko/historio/ĉu-ameriko-estas-kristana-nacio>
- 25 "Supera Kortumo Povus Fari la Protestantan Flagon Ofta Vidaĵo ĉe Registraraj Konstruaĵoj Tra la Lando", American Atheists, 21-a de decembro 2021, <https://www.atheists.org/2021/12/supreme-court-shurtleff-v-bostono>
- 26 Richard C. Schragger, Pri Krucoj kaj Konfederaciaj Monumentoj: Teorio pri Kontraŭkonstitucia Registara Parolado, 63 Ariz. L. Rev. 45, 53-57 (2021).
- 27 "La Unua Amendo kaj Kristnaskaj Ekspozicioj," Muzeo de la Unua Amendo, 19-a de decembro 2022, <https://firstamendmentmuseum.org/the-first-amendment-and-christmas-displays/>
- 28 USCS Konst. Arto. VI, C13. <https://www.senate.gov/about/origins-fundamentoj/senato-kaj-konstitucio/konstitucio.htm>
- 29 Alan E. Brownstein kaj Jud Campbell, "La Klaŭzo Pri Neniu Religia Testoj," Nacia Konstitucia Centro, alirita la 26-an de aŭgusto 2025, <https://constitutioncenter.org/the-constitution/articles/article-vi/clauses/32>
- 30 Isaac Kramnick & R. Laurence Moore, "Memorigilo pri la Konstitucia Tago: Sep Ŝtatoj Diras, ke Ateistoj Ne Devas Kandidatiĝi," Cornell Chronicle, 12-a de septembro 2008, <https://news.cornell.edu/stories/2008/09/seven-states-say-atheists-need-not-apply>
- 31 Torcaso kontraŭ Watkins, 367 Usono 488 (1961).
- 32 Andrew S. Franks & Kyle C. Scherr, "Socifunkcia Aliro al Antaŭjuĝo ĉe la Balotoj: Ĉu Ateistoj Estas Pli Politike Malavantaĝitaj Ol Gejoj kaj Nigruloj?", Journal of Applied Social Psychology 44(10) 681 <https://doi.org/10.1111/jasp.12259>
- 33 La Leĝo pri Restarigo de Religia Libereco de 1993, Publikigita Leĝo N-ro 103-104, 107 Stat. 1488 (la 16-an de novembro 1993).
- 34 Stato de la Sekularaj Ŝtatoj Nacia Temo Resumo, Statutoj pri Restarigo de Religia Libereco kaj Jura Precedenco, Amerikaj Ateistoj, alirita la 26-an de aŭgusto 2025), <https://states.atheists.org/issue-map/religious-freedom-restoration-statutes-and-legal-precedent/>; Ga. SB 36 (2025); Wyoming HB 207 (2025).
- 35 Louise Melling, "La Leĝo pri Restarigo de Religia Libereco estas Uzata por Diskriminacii Ni Riparu Ĝin", Usona Unio por Civilaj Liberecoj, 19-a de majo 2016, <https://www.aclu.org/news/religious-liberty/religious-freedom-restoration-act-used>; Emily London & Maggie Siddiqi, "Religia Libereco Ne Devus Malutili", Centro por Amerika Progreso, 11-a de aprilo 2019, <https://www.americanprogress.org/article/religious-liberty-no-harm>
- 36 Robert C. Scott, "Informfolio: Leĝo pri Ne Damaĝi," Komitato de la Ĉambro de Reprezentantoj pri Edukado kaj Laborantaro, (27-a de februaro 2025), https://democrats-edworkforce.house.gov/imo/media/doc/fact_sheet_-_do_no_harm_akto1.pdf
- 37 Frances Nguyen, "La Movado YIGBY — Malŝlosante Preĝej-Posedatan Teron por Pagebla Loĝado" Shelterforce, 28-a de februaro 2025, <https://shelterforce.org/2025/02/28/la-yigby-movado-malŝlosas-preĝejajn-terojn-por-pagebla-loĝado>
- 38 42 USCS § 3607(a); Ŝtataj Loĝejaj Protektoj, Jura Atlaso (laste ĝisdatigita la 1-an de aŭgusto 2019), <https://lawatlas.org/datasets/state-fair-housing-protections-1498143743>
- 39 "Rezolucio de la Kongreso", Cornell Law School, Instituto pri Jura Informo (laste ĝisdatigita aprilo 2021), https://www.law.cornell.edu/wex/rezolucio_de_la_kongreso
- 40 Oklahomo SCR 2 (2025).
- 41 Ind. HR 53 (2025).
- 42 Erwin Chemerinsky, "Ne, ĝi ne estas kristana nacio, kaj ĝi neniam estis kaj ne devus esti unu", Roger Williams University Law Review, Vol. 26, Numero 2 (2021) 404, https://docs.rwu.edu/rwu_LR/vol26/iss2/5
- 43 "Usona Senato konfirmas Linda McMahon kiel la 13-an Sekretarion pri Edukado", Usona Departemento pri Edukado, 3-a de marto 2025, <https://www.ed.gov/pri/novajoj/gazetara-komuniko/usona-senato-konfirmas-linda-mcmahon-13-an-sekretarion-pri-edukado-0>
- 44 Katherine Schaeffer, "Usonaj publikaj, privataj kaj ĉartaj lernejoj en 5 diagramoj" Pew Research Center, 6-a de junio 2024, <https://www.pewresearch.org/mallongaj-legaĵoj/2024/06/06/us-publikaj-privataj-kaj-ĉartaj-lernejoj-en-5-diagramoj/>
- 45 Lernejo Nia Sinjorino de Gvadalupe kontraŭ Morrissey-Berru, 591 US 320 (2020)
- 46 "Supera Kortumo Permesas al Religiaj Lernejoj Diskriminacii Post Devigo de Impostpagantoj Financi Ilin", American Atheists, 8-a de julio 2020, <https://www.atheists.org/2020/07/our-lady-of-guadalupe-school/>
- 47 Carson kontraŭ Makin, 596 Usono 110 (2022)
- 48 Mahmoud kontraŭ Taylor, (2025)
- 49 Lambda Legal, "Organizoj por Civitanaj Rajtoj Reagas al la Decido de la Supera Kortumo en Mahmoud kontraŭ Taylor," Lambda Legal, 27-a de junio 2025, https://lambdalegal.org/newsroom/us_20250627_civil-rights-organizations-react-to-supreme-court-ruling-in-mahmoud-v-taylor/
- 50 "La problemo de infangeedziĝo en Usono: Studaj rezultoj 2000-2021", Unchained At Last, laste ĝisdatigita la 22-an de septembro 2025 <https://www.unchainedatlast.org/united-states-child-marriage-problem-study-findings-through-2021/>;
- 51 "Ŝtate-lauŝtataj Leĝoj pri Geedzeca Aĝo de Konsento", FindLaw, laste ĝisdatigita la 29-an de junio 2023 <https://www.findlaw.com/family/marriage/state-by-state-marriage-age-of-consent-laws.html>
- 51 Sundari Anitha & Manjusha Gupte, "Konceptigado de devigo en infano/"Devigita Geedzeco Tra Intersekca Lenso: Rakontoj de Pluvivantoj kaj Praktikistoj en Usono", Sociaj kaj Juraj Studoj (16-a de aprilo 2025), <https://doi.org/10.1177/09646639251325493>
- 52 Annie Bunting, "Stadioj de Evoluo: Geedzeco de Knabinoj kaj Adoleskantoj kiel Internacia Homaj Rajtoj-Afero", Social & Legal Studies 14(1) 17 (2005), <https://doi.org/10.1177/0964663905049524>

53 "Atlaso de Usonaj Valoroj," PRRI, laste modifita 2024, https://ava.prrri.org/#religio/2024/Stato/reltrad_m/16

54 Ron Millar, "Ateismo Jam Ne Estas Politika Tabuo," Centro por Liberpensa Egaleco, 2024. https://static1.squarespace.com/static/51dc51bde4b080b57c21977d/t/660c3902a9198b717bde7616/1712077064820/2024_PolitikaTabuo.pdf

55 "Burwell kontraŭ Hobby Lobby kaj Kontraŭkoncipado", Planned Parenthood Action Fund, alirita la 12-an de aŭgusto 2025, <https://www.plannedparenthoodaction.org/problemoj/kontraukoncipado/burwell-kontrausatokupa-lobio>

56 "Religiaj Esceptoj", Movement Advancement Project, laste modifita la 1-an de julio 2025, <https://www.lgbtmap.org/policy-and-issue-analysis/religious-exemptions>

57 "La Religia Escepto al Abortaj Malpermesoj: Gvidilo pri Procesoj rilate al Ŝtataj RFRA-oj", Stanford Law Review, 20-a de majo 2024, <https://review.law.stanford.edu/wp-content/uploads/sites/3/2024/06/Berman-76-Stan.-L.-Rev.-1129.pdf>

58 "Ŝtataj Leĝoj pri Religia Escepto", Movement Advancement Project, alirita la 12-an de aŭgusto 2025, https://www.mapresearch.org/equality-maps/religious_exemptions

59 Nancy Berlinger, "Konsciencaj Klaŭzoj, Sanprovizantoj kaj Gepatroj", La Hastings Centro por Bioetiko, 30-a de junio 2023, <https://www.thehastingscenter.org/briefingbook/conscience-clauses-health-care-providers-and-parents/>

60 Johanna Hussain, "La Juraj Sekvoj de la Movado por Feta Personeco", Cornell Journal of Law & Public Policy, 4-a de marto 2025, <https://jlp.org/juraj-konsekvencoj-de-la-movado-de-feta-personeco>

61 Melissa N. Montoya, Colleen Judge-Golden, & Jonas J. Swartz, "La Problemoj kun Krizaj Gravedecentroj: Revizio de la Literaturo kaj Identigo de Novaj Direktoj por Estonta Esploro", Internacia Revuo pri Virina Sano 14 (2022): 757, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9189146>

62 Tiffany Stanley, "Kio Estas Akuŝejoj? Ilia Heredaĵo estas Ŝakumulita", Associated Press, (laste ĝisdatigita la 2-an de aŭgusto 2024), [https://apnews.com/article/abortion-maternity-homes-catholic-christian-roe-cbc70b49618c2541838085456eb1c162; Amy G. Bryant & Jonas J. Swartz, "Kial Krizaj Gravedecentroj Estas Laŭleĝaj Sed Maletikaj", American Medical Association Journal of Ethics, Marto, 2018\), <https://journalofethics.ama-assn.org/article/why-crisis-pregnancy-centers-are-legal-unethical/2018-03>](https://apnews.com/article/abortion-maternity-homes-catholic-christian-roe-cbc70b49618c2541838085456eb1c162; Amy G. Bryant & Jonas J. Swartz,)

63 Dobbs kontraŭ Jackson Virina Sanorganizo, 597 US 215 (2022).

64 Anna Claire Vollers, "Aborto-Malpermesaj Ŝtatoj Verŝu Milionojn En Gravedecaj Centroj kun Malmulta Medicina Prizorgo", La 19a, 29a de aŭgusto 2023), <https://19thnews.org/2023/08/abortion-ban-states-pregnancy-centers-medica-prizorgo>

65 Julie Rabinovitz, Diana Rodin, Hannah Savage, & Rebecca Kellenberg, Analizo de Federacia Financado por Krizaj Gravedecentroj, (Health Management Associates, 2023), https://www.healthmanagement.com/wp-enhavo/alŝutoj/CPC-Federacia-Financado-Raporto_20240614_hma.pdf

66 "HHS-Aĝoj por Protekti la Konsciencajn Rajtojn de Sanlaboristoj", Departemento de Sano kaj Homaj Servoj, 12-a de majo 2025, <https://www.hhs.gov/gazetara-ĉambro/hhs-protentas-laboristajn-konsciencajn-rajtojn.html>

67 Ark. SB 444 (2025); Idaho H. 59 (2025); Tenn. HB 1044 (2025); Tenn. SB 955 (2025)

68 Rachel Wells, "Graveda patrino en Tenesio rifuzita zorgo pro esti fraŭla", Nashville Banner, 20-a de julio 2025, <https://nashvillebanner.com/2025/07/20/kuracisto-neas-prizorgon-de-gravedaj-virinoj>

69 Talea Miller, "Ĵurnalo Revokas Studon Subtenantan Vakcino-Aŭtisman Ligon", PBS News, 4-a de februaro 2010), https://www.pbs.org/newshour/health/europe-jan-june10-lancet_0204

70 Helen L. Murphey, "La Originoj de la Kontraŭvakcino Movado", Time Magazine, 29-a de januaro 2025), <https://time.com/7205900/anti-vaccination-movement-history>

71 Hanne Amanda Trangerud, "Kio Estas La Problemo Kun Vakcinoj?" Tipologio De Religia Vakcino Skeptiko", Vaccine: X, Vol. 14: 100349 (2023), <https://doi.org/10.1016/j.jvaxc.2023.100349>

72 "Vakcinoj kaj Imunigo", Monda Organizaĵo pri Sano (alirita la 26-an de aŭgusto 2025), https://www.who.int/health-topics/vaccines-and-immunigo#tab=tab_1

73 "Kampanjo por Homaj Rajtoj pri la Efektivigo de la Leĝo de DeSantis "Ne Diru Gejo aŭ Transgenrulo", Kampanjo por Homaj Rajtoj, 30a de junio 2022, <https://www.hrc.org/>

gazetaraj-komunikoj/homrajta-kampanjo-pri-desantiss-ne-diras-ke-geja-aŭ-transgenra-leĝo-ekvalidas-celante-GLAT-junulojn-kaj-returnante-la-horloĝon-pri-egaleco

74 Movement Advancement Project, "Egalecaj Mapoj: Malpermeso de Plej Bonaj Praktikaj Medicinaj Prizorgoj por Transgenraj Junuloj," https://www.lgbtmap.org/egaleco-mapoj/sanprizorgo_junularo_medicina_prizorgo_malpermesoj

75 "Plenuma Ordono pri Restarigo de Parollibereco", Blanka Domo, 20-a de januaro 2025, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/restoring-freedom-of-speech-and-ending-federal-censorship/>

76 "Kio Estas Projekto 2025 kaj Kial Ĝi Gravus," The Washington Post, 2-a de aprilo 2025, <https://www.washingtonpost.com/politics/2025/04/02/what-is-project-2025/>

77 "Projekto 2025, Klarigo." Usona Unio por Civilaj Liberecoj <https://www.aclu.org/projekto-2025-klarigita>

78 "Finante Radikalajn Kaj Malŝparemajn Registrarajn DEI-Programojn Kaj Preferadon," La Blanka Domo, 20-a de januaro 2025, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/ending-radical-and-wasteful-registraraj-dei-programoj-kaj-preferenco>

79 Elizabeth Harris, "Novaj ŝtataj leĝoj instigas ondon de libromalpermesoj", The New York Times, 23-a de septembro 2024, <https://www.nytimes.com/2024/09/23/libroj/libro-malpermesaj-leĝoj.html>

80 Akilah Alleyne, "Libromalpermeso, instruplanaj limigoj, kaj la politikigo de usonaj lernejoj", La Centro por Amerika Progreso, 19-a de septembro 2022, <https://www.americanprogress.org/article/book-banning-curriculum-restrictions-and-the-politicization-of-us-schools>

81

Jeremy Gantz, "Malpermeso de Libroj", Amerikaj Bibliotekoj, 2-a de junio 2025. <https://americanlibrariesmagazine.org/2025/06/02/banning-the-book-malpermesoj>

malpermesoj

82 Anna Betts, "Trump nomas la areston de palestina aktivulo Mahmoud Khalil 'la unua el multaj venontaj'," The Guardian, 10-a de marto 2025, <https://www.theguardian.com/us-news/2025/mar/10/trump-arrest-palestinian-activist-mahmoud-khalil>;

Jake Offenhartz, "Enmigradaj agentoj arestas palestinan aktivulon, kiu helpis gvidi protestojn ĉe Universitato Kolumbio," Associated Press, 9-a de marto 2025, <https://apnews.com/article/columbia-university-mahmoud-khalil-ice-15014bcbb921f21a9f704d5acdcae7a8>

83 Chris Herrmann, "La klopodo de Trump transformi la Okcidenton," Eŭropa Konsilio pri Eksterlandaj Rilatoj, 11-a de aŭgusto 2025, <https://ecfr.eu/article/atutoj-serĉo-por-transformi-la-okcidenton/>

84 "Kongresa Liberpensio-Kunveno," Usona Kongresano Jared Huffman, <https://huffman.house.gov/policy-issues/congressional-liberpensa-partikunveno>

85 Lydia Saad, "Socialismo kaj Ateismo Ankoraŭ Usonaj Politikaj Pasivoj," Gallup News, 11-a de februaro 2020, <https://news.gallup.com/poll/285563/socialismo-ateismo-politikaj-pasivoj.aspx>

86 Ewa Golebiowska, "Membreco en stigmatizita religia malplimulto kaj politika subteno: nereligiaj individuoj kandidatiĝantaj por ofico en Usono," Politiko kaj Religio, Vol. 17, n-ro 1 (2024): 33–55, <https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-religion/article/membreco-en-stigmatizita-religia-malplimulto-kaj-politika-subteno-nereligiaj-individuoj-kandidatiĝantaj-por-ofico-en-usono/B0687467956699A0625406F10E64181D>

Speciala Danko

Ni ŝatus diri grandegan dankon al niaj membroj kaj subtenantoj tra la mondo pro tio, ke ili ebligis nian laboron pri la Raporto pri Libereco de Penso. Speciala danko iras al la jenaj kampanjaj subtenantoj:

Chris Malloy kaj Kasia Ziemska • Louis O'Reilly • Richard Gurtler • Le Roy Barnett • Fabian Suchanek • Vincent van Mechelen • Maria Elizabeth Del Rey • Matt Cherry • Brennan Figari • Jeremy Rodell • Maggie Ardiente • Ajay Rai • John Hanger • Craig Barlow • Richard Thain

La estonteco de la Libereco de Pensraporto

La Raporto pri Libereco de Penso estas unika tutmonda enketo pri diskriminacio kaj persekutado kontraŭ humanistoj, ateistoj kaj nereligioj, publikigita de Humanists International. La Raporto enhavas enskribon por ĉiu lando en la mondo kaj servas kiel esenca ilo por celvarbi registarojn por ŝanĝo, provizante la pruvojn necesajn por fari fidindajn kaj aŭtoritatajn asertojn.

Ĉiujare, la lanĉo de la eldono Ŝlosilaj Landoj estas vaste kovrita internacie, alportante ĉi tiujn gravajn homaj-rajtoj-problemojn al la publika atento kaj provizante priraportadon en la amaskomunikiloj, kio malofte okazus alie.

Kiel registrita bonfara organizaĵo kaj neregistara organizaĵo, Humanists International dependas de la kontribuoj, kiujn ni ricevas de niaj membroj kaj subtenantoj, por daŭrigi nian laboron pri la Raporto pri Libereco de Penso ĉiujare. Por donaci por subteni la Raporton, bonvolu viziti: <https://humanists.international/fotr>

Ni ĉiam serĉas strategiajn partnerojn por subteni la Raporton pri Libereco de Penso.

Kun pliaj rimedoj, ni povus pliigi la nombron de landaj ĝisdatigoj farataj ĉiujare kaj investi pli en la lanĉon kaj reklamadon, multe plibonigante la atingon kaj efikon de la Raporto. Por pliaj informoj,

bonvolu kontakti nin ĉe report@humanists.international

Humanists
INTERNATIONAL